

ՁԵՌՆԱՐԿ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ՝ ՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ ԵՎ ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱՑԱՌՈՒՄ

Աջակցություն դասընթացավարներին

Թարգմանությունը
համաֆինանսավորվում է
Եվրոպական
միության կողմից

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

*Ձեռնարկ ոստիկանության ծառայողների
համար՝ հավասարության ապահովում և
խտրականության բացառում*

Սույն նյութը պատրաստվել է
«Գործընկերություն հանուն լավ
կառավարման» ծրագրի շրջանակներում:

Սույն ձեռնարկը կազմվել և
տպագրվել է Եվրոպական միության
և Եվրոպայի խորհրդի ֆինանսական
աջակցությամբ: Բովանդակության համար
պատասխանատու են բացառապես
հեղինակ(ներ)ը: Այստեղ արտահայտված
տեսակետները չեն կարող համարվել
Եվրոպական միության կամ Եվրոպայի
խորհրդի պաշտոնական կարծիք:

Սույն թարգմանությունը պատրաստվել
է Եվրոպական միության և
Եվրոպայի խորհրդի ֆինանսական
աջակցությամբ: Դրա բովանդակությունը
բացառապես Եվրոպայի խորհրդի
պատասխանատվությունն է և պարտադիր
չէ, որ արտահայտի Եվրոպական միության
տեսակետները:

Քաղվածքների վերարտադրումը
(մինչև 500 բառ) թույլատրվում է,
բացառությամբ կոմերցիոն նպատակների,
քանի դեռ պահպանվում է տեքստի
ամբողջականությունը, հատվածը չի
օգտագործվում համատեքստից դուրս,
չի տրամադրում թերի տեղեկատվություն
կամ այլ կերպ չի մոլորեցնում ընթերցողին՝
տեքստի բնույթի, շրջանակի կամ
բովանդակության վերաբերյալ:

Աղբյուրի տեքստը միշտ պետք է
նշվի հետևյալ կերպ՝ «©Եվրոպայի
խորհուրդ, հրատարակման տարի»:
Փաստաթղթի ամբողջական կամ մի
մասի վերարտադրման/թարգմանության
հետ կապված բոլոր այլ հարցումները
պետք է ուղղվեն Եվրոպայի խորհրդի
Հաղորդակցության տնօրինությանը (F-67075
Ստրասբուրգ կամ publishing@coe.int):

Սույն փաստաթղթի հետ կապված բոլոր
այլ հարցումները պետք է ուղղվեն
Եվրոպայի խորհրդի Հաղորդակցությունների
տնօրինություն, Եվրոպայի պողոտա F-67075
Ստրասբուրգ, Ֆրանսիա:

Էլ-հասցե՝ dpc_pgg@coe.int

Խմբագիր՝ Ջոաննա Փերի

Համահեղինակներ՝

Դավիդ Մարտին Աբիանա
Մայքլ Բոյլ
Մոնիկա Դինիժ
Նիկ Գլինո
Թինաթին Խաչվանի
Յոաննա Փերի
Մարիարիտա Ժեշկո

Համակարգումը և վերահսկումը Եվրոպայի
խորհրդի «Ատելության խոսքի բացառման և
համագործակցության» բաժնի Ներառման
և հակախտրականության ծրագրերի
ստորաբաժանման կողմից:

Շապիկի դիզայն, ձևավորում, գրաֆիկա և
պատկերազարդումներ՝
Ջոնաթան Բրեննան
Aptalops.com / info@aptalops.com

Լուսանկարներ՝

Council of Europe, © Shutterstock

© Եվրոպայի խորհուրդ, մարտ, 2025թ.
Բոլոր իրավունքները պաշտպանված են.
Լիցենզավորված է Եվրոպական միությանը՝
համաձայն պայմանների:

ԶԵՌՆԱՐԿ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ՝ ՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ ԵՎ ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Բովանդակություն

Հեղինակների կենսագրություն	1
Ներածություն և ամփոփագիր	3
Ամփոփագիր	5
Ինչպես օգտագործել այս Ձեռնարկը	7
Կարիքների գնահատում	8
Կարիքների գնահատման գործընթաց	10
Քայլ 1. Կարիքների գնահատման աղյուսակի ձևանմուշ	10
Քայլ 2. Թիրախային խմբ(եր)ի ընթացիկ գիտելիքները գնահատելու համար վերապատրաստման հարցաշարերի կազմում և տարածում	10
Քայլ 3. Կարիքների գնահատման աղյուսակի լրացում	11
Գնահատում	11
Հավելվածներ	12
Հավելված Ա. Նախնական հարցաշարի նմուշ՝ բովանդակային գիտելիքների և վերապատրաստման առաջնահերթությունների գնահատման համար	12
Հավելված Բ. Կարիքների գնահատման աղյուսակ	18
Հավելված Գ. Նախնական գնահատում	20
Հավելված Դ. Վերապատրաստումից հետո գնահատում	21
Գործիքակազմ	24
Սառուցկյուտրուկներ	24
Դերախաղի անցկացում	25
Մոդուլ 1: Հավասարության ապահովումը, խտրականության բացառումը և մարդու իրավունքների պաշտպանությունը ոստիկանության աշխատանքում	27
Ներածություն և ամփոփագիր	28
Ուսուցման վերջնարդյունքներ	30
Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ	30
Նախապատրաստում	30
Գործողությունների նկարագրություն	32
Գործողություն 1.1. Մարդու իրավունքները և ոստիկանության աշխատանքը՝ կապը դրանց միջև	32

Գործողություն 1.2. Մարդու իրավունքների պաշտպանության հիմնարար սկզբունքը ոստիկանության աշխատանքում	37
Գործողություն 1.3. Իրավահավասարության և խտրականության ընկալումը ոստիկանության աշխատանքում	38
Գործողություն 1.4. Ոստիկանության պարտականությունները խտրականության դեմ պայքարում գործնական վարժություն	52
Գործողություն 1.5. Ոստիկանության աշխատանքում հավասարության ապահովում և խտրականության բացառում	57
Գործողություն 1.6. Ոստիկանության դերը վստահելի հարաբերությունների ստեղծման հարցում	60
Հավելվածներ և Օժանդակ նյութեր	61
Օժանդակ նյութ 1.1	61
Օժանդակ նյութ 1.3.1	63
Օժանդակ նյութ 1.3.2	65
Մոդուլ 2. Ոստիկանության ծառայողների խտրական վարքագիծ	71
Ներածություն և ամփոփագիր	72
Ուսուցման վերջնարդյունքներ	74
Գործողությունների սկարագրություն և հատկացվող ժամանակ	74
Նախապատրաստում	75
Գործողությունների սկարագրություն	76
Գործողություն 2.1. Ի՞նչ ենք հասկանում խտրական վարքագիծ ասելով:	76
Գործողություն 2.2. Անօրինական վարքագիծ, հայեցողություն և խտրականություն՝ Գործնական քննարկում	78
Գործողություն 2.3. Անօրինական վարքագիծը և խտրականությունը կասկածյալների հետ աշխատանքում	83
Գործողություն 2.4. Խտրական վարքագծի մասին զեկուցելու խոչընդոտները ոստիկանությունում	87
Գործողություն 2.5. Աշխատանքը ոստիկանության ծառայողների խտրական վարքագծից տուժած անձանց հետ	89
Գործողություն 2.6. Քննարկում կազմակերպչական հարցերով ղեկավարների հետ ոստիկանության աշխատանքում խտրական վարքագծի վերլուծության և ոստիկանության աշխատանքի վերաբերյալ հանրային պատկերացումների մասին	92
Հավելվածներ և Օժանդակ նյութեր	96
Օժանդակ նյութ 2.2.1. Սցենար՝ ավտոմեքենայի կանգնեցում	96
Օժանդակ նյութ 2.2.2. Սցենար՝ հնարավոր տարբերակներ	97
Օժանդակ նյութ 2.2.3. Սցենար՝ անթույլատրելի արագությամբ ընթացող ավտոմեքենա	98
Օժանդակ նյութ 2.3.1. Սցենար՝ Կասկածյալի ձերբակալում և տեղափոխում ոստիկանության բաժանմունք	100
Օժանդակ նյութ 2.3.2. Ոստիկանության Էթիկայի եվրոպական կանոնագրքի հիմնական կետերի համառոտագիր	101
Օժանդակ նյութ 2.4.1. Անօրինական վարքագծի մասին զեկուցելու տարբերակները	103
Օժանդակ նյութ 2.4.2. Ոստիկանական մշակույթի ընկալում	104
Օժանդակ նյութ 2.6.1. Ոստիկանության մշակույթի ազդեցությունը բողոքների հաղորդման և քննության վրա	106
Մոդուլ 3. Խտրական պրոֆիլավորման կանխարգելում և արձագանք	107
Ներածություն և ամփոփագիր	108

Ուսուցման վերջնարդյունքներ	110
Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ	110
Նախապատրաստում	111
Գործողությունների նկարագրություն	112
Գործողություն 3.1. Մեր ընդհանուր արժեքները	112
Գործողություն 3.2. Ոստիկանության պրոֆիլավորման ազդեցությունը համայնքի վրա	114
Գործողություն 3.3. Կանգնեցում կարծրատիպերից մինչև խտրականություն	119
Գործողություն 3.4. Կանգնեցում մասնագիտական պրակտիկա	121
Գործողություն 3.5. Իրավունք(ներ)ի մասին իրազեկում	123
Գործողություն 3.6. Առաջնորդություն	125
Հավելվածներ և Օժանդակ Նյութեր	126
Օժանդակ Նյութ 3.1ա. Արժեքների տեսակավորման քարտեր	126
Օժանդակ Նյութ 3.1բ. Արժեքները բազմամշակույթ համայնքում ոստիկանական ծառայություններ իրականացնելիս	128
Հավելված 3.2	129
Օժանդակ Նյութ 3.3. Ինքնաիրագործվող մարզարեության ցիկլ	132
Օժանդակ Նյութ 3.4. Ոստիկանության լիազորությունները և պարտավորությունները կանգնեցման, ինքնության ստուգման և խուզարկության ժամանակ	133
Հավելված 3.4. Դասընթացավարի ուղեցույց	135
Հավելված 3.6. Դասընթացավարի ուղեցույց	137
Մոդուլ 4. Ատելության հիմքով հանցագործությունների բացահայտում և հետաքննություն	143
Ներածություն և ամփոփագիր	144
Ուսուցման վերջնարդյունքներ	145
Գործողությունների ամփոփագիր	145
Նախապատրաստում	146
Գործողությունների նկարագրություն	147
Գործողություն 4.1. Ատելության հիմքով հանցագործությունների սահմանում և հիմնական հասկացություններ	147
Գործողություն 4.2. Ներպետական օրենսդրական դաշտը և համապատասխան պրակտիկան	149
Գործողություն 4.3. Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետ կապված հասկացություններ՝ գործնական վարժություն	151
Գործողություն 4.4. Կանխակալության ցուցիչների գնահատում	152
Գործողություն 4.4ա. Գտիր ցուցիչը	154
Գործողություն 4.4բ. Ապացույցների հավաքում կանխակալության ցուցիչներ	155
Գործողություն 4.5. Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննություն	156
Գործողություն 4.6. Ոստիկանության ծառայողների կողմից և նրանց դեմ կատարված ատելության հիմքով հանցագործություններ	158
Օժանդակ Նյութեր և Հավելվածներ	159
Օժանդակ Նյութ 4.1 Ատելության հիմքով հանցագործությունների սահմանում և հիմնական հասկացություններ	159
Օժանդակ Նյութ 4.3. Գործնական օրինակներ	165
Հավելված 4.3. Դասընթացավարի ուղենիշներ Գործողություն 4.3-ի վերաբերյալ	167
Հավելված 4.4ա. Դասընթացավարի ուղենիշներ Գործողություն 4.4ա-ի վերաբերյալ	169
Օժանդակ Նյութ 4.4. Կանխակալության ցուցիչներ	172

Օժանդակ նյութ 4.4ա. Կանխակալության ցուցիչների վերաբերյալ տեսողական նյութ	175
Օժանդակ նյութ 4.5. Ատելության հիմքով հանցագործության հետաքննություն՝ գործնական օրինակ	178
Հավելված 4.5. Դասընթացավարի ուղեցույցը 4.5 գործողության վերաբերյալ	179
Հավելված 4.6. Դասընթացավարի ուղեցույցը 4.6 գործողության վերաբերյալ	185
Մոդուլ 5. Տուժողների նկատմամբ հարգալից և ոչ խտրական վերաբերմունք	187
Ներածություն և ամփոփագիր	188
Ուսուցման վերջնարդյունքներ	191
Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ	191
Նախապատրաստում	192
Գործողությունների նկարագրություն	193
Հավելվածներ և Օժանդակ նյութեր	211
Մոդուլ 6. Համայնքի ներգրավվածություն/համայնքի հետ հարաբերություններ և ոստիկանության աշխատանքը սպասարկվող տարածքում	233
Ներածություն և ամփոփագիր	234
Ուսուցման վերջնարդյունքներ	236
Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ	236
Նախապատրաստում	236
Գործողությունների նկարագրություն	238
Գործողություն 6.1. Ի՞նչ է համայնքի ներգրավվածությունը	238
Գործողություն 6.2. Ի սկզբանե վստահության ձևավորում	242
Գործողություն 6.3. Համապատասխան գործընկերների ընտրություն	245
Գործողություն 6.4. Համայնքային ոստիկանության թիմի ձևավորում	251
Գործողություն 6.5. Ոստիկանություն-համայնք անվտանգության գործընկերություն	254
Հավելվածներ և Օժանդակ նյութեր	260
Օժանդակ նյութ 6.2. Գործնական օրինակ՝ Ոստիկանություն-համայնք գործընկերությունը համատեղ ուսուցմամբ	260
Հավելված 6.3բ	262
Օժանդակ նյութ 6.4ա	263
Օժանդակ նյութ 6.4բ	264
Օժանդակ նյութ 6.4գ	265
Օժանդակ նյութ 6.5ա	266
Օժանդակ նյութ 6.5բ	267
Օժանդակ նյութ 6.5գ	268

Հեղինակների կենսագրություն

Ղափիդ Մարտին Աբանիադեսը ոստիկանության տեսուչ է Իսպանիայում: Դեյվիդը որպես ոստիկանության փորձագետ համագործակցել է ԵԱՀԿ-ի (Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության կազմակերպություն), Եվրոպայի խորհրդի, ՄԱԿ-ի և Եվրոպական հանձնաժողովի հետ՝ առնչվելով ատելության հիմքով հանցագործությունների, ռասայական/Էթնիկական պրոֆիլավորման, մարդու իրավունքների պաշտպանության ոստիկանության և սոցիալական խոցելի խմբերի միջև հարաբերությունների բարելավման խնդիրներին:

Մայքլ Բոյլ ունի ոստիկանության ծառայողների վերապատրաստման, մարդու իրավունքների և իրավահավասարության ոլորտներում աշխատանքի ավելի քան 20 տարվա միջազգային փորձ: Նա համագործակցել է ԵԱՀԿ-ի, ԵՄ-ի, ԵԽ-ի և այլ կազմակերպությունների հետ Աֆրիկայում, Եվրոպայում, Ասիայում և Մերձավոր Արևելքում հաճախ դժվար և թշնամական միջավայրերում: Պարոն Բոյլը կազմել է գործնական ուղեցույցներ արդյունավետ, մարդու իրավունքներին համապատասխան ոստիկանական գործողությունների իրականացման մի շարք թեմաների վերաբերյալ, որոնք թարգմանվել են տարբեր լեզուներով և օգտագործվում են բազմաթիվ երկրներում իրականացվող ոստիկանության վերապատրաստման ծրագրերում: Նա պաշտոնաթող ոստիկան է և համալսարանի քրեագիտության ամբիոնի նախկին դասախոս:

Մոնիկա Դինիժը սոցիոլոգ է, Լիսաբոնի քաղաքային ոստիկանության Կանխարգելման, անվտանգության և միջազգային հարաբերությունների բաժնի ղեկավար, որն աշխատում է տեղական մակարդակում անվտանգության ապահովմանն ուղղված ոստիկանություն-քաղաքացի և ոստիկանություն-համայնք գործընկերության պլանավորման և իրականացման ոլորտում: Նա նաև դասընթացավար է և համայնքային ոստիկանության աշխատանքի վերաբերյալ մի քանի հրապարակումների համահեղինակ:

Նիք Գլինը Բաց հասարակության հիմնադրամների (ԲՀՀ) ծրագրի ավագ ղեկավար է: Նա ղեկավարում է Եվրոպայում ոստիկանության հաշվետվողականության և արդարադատության վերաբերյալ աշխատանքները, որոնք անդրադառնում են ոստիկանության լիազորություններին, ոստիկանության կողմից ուժի/բռնության կիրառման, բողոքի ակցիաների, թմրադեղերի դեմ պայքարի քաղաքականության բարեփոխումներին, կալանքի ռեժիմին և քրեաիրավական համակարգում խտրականությանը: Մինչ ԲՀՀ-ին միանալը, Գլինը 30 տարի աշխատել է Լեսթերշիրի ոստիկանությունում (Մեծ Բրիտանիա)՝ գլխավոր տեսուչի պաշտոնում: Պարոն Գլինը իրավաբանություն է դասախոսել Նոթինգհեմ Թրենտ համալսարանում և ունի մագիստրոսի կոչում Քեմբրիջի համալսարանի կիրառական քրեագիտության ոլորտում: Նա համագործակցել է բազմաթիվ հրատարակչական ընկերությունների հետ, այդ թվում՝ Guardian, London Times, Independent և Huffington Post:

Թինաթին Խաչվանին Երկար տարիներ աշխատել է Վրաստանի իրավապահ մարմիններում: Վրաստանի գլխավոր դատախազությունում (POG) և Վրաստանի Ներքին գործերի նախարարության (ՆԳՆ) ստորաբաժանման ղեկավար աշխատելու ընթացքում տիկին Խաչվանին ակտիվորեն մասնակցել է ատելության հիմքով հանցագործությունների քրեական հետապնդման և հետաքննության առաջնային

ուղեկիշների մշակման աշխատանքներին: Նա ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ-ի և ԵԽ-ի (ներառյալ HELP հարթակը) հավաստագրված դասընթացավար Է և տարիների ընթացքում մասնակցել է ատելության հիմքով հանցագործությունների դեմ պայքարում կարողությունների զարգացման տարբեր միջոցառումների մշակման աշխատանքներին: Նա անձամբ խմբագրել և անց է կացրել խտրականության և ատելության հիմքով հանցագործությունների բացառման եվրոպական չափանիշների վերաբերյալ վերապատրաստման դասընթացներ Վրաստանի ոստիակության և ներքին գործերի նախարարության համար, որոնց նյութերը ներառվել են այդ հաստատությունների մասնագիտական ուսուցման և վերապատրաստման կրթական ծրագրերում:

Ջոաննա Փերին անկախ խորհրդատու է, ով մասնագիտացած է ատելության հիմքով հանցագործությունների, ատելության խոսքի և խտրականության նկատմամբ ոստիակության ծառայողների և քրեախրավական ոլորտում աշխատողների ընկալումների և արձագանքների բարելավման հարցերում: Ներկայումս տիկին Փերին խորհրդատու է մի շարք միջազգային կազմակերպություններում և գործակալություններում, ինչպես նաև քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների հետ համագործակցող միջազգային և Միացյալ Թագավորությունը ներկայացնող կազմակերպություններում: Տիկին Փերին Հանցավորության և քաղաքականության հարցերով հետազոտությունների ինստիտուտի (ICPR), Լոնդոնի համալսարանի Բիրքբեյկ քոլեջի պատվավոր գիտաշխատող է և Facing Facts Network-ի ավագ հետազոտական և քաղաքականության հարցերով խորհրդական: Նա ունի իրավագիտության, հոգեբանության և առցանց ու հեռավար ուսուցման գիտական աստիճաններ և նախկինում աշխատել է ԵԱՀԿ-ԺՀՄԻԳ-ում և Թագավորական դատախազության ծառայությունում (Միացյալ Թագավորություն):

Մարիաբիտա Ժեչկոն անկախ խորհրդատու է, ինչպես նաև ատելության հիմքով հանցագործության և մարդու իրավունքների հարցերով դասընթացավար: 2012-2020 թվականներին տիկին Ժեչկոն աշխատել է ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ-ում: Նա մասնագիտացել է ատելության հիմքով հանցագործությունների մասին հաղորդումների հարցում, ղեկավարել ատելության հիմքով հանցագործությունների վերաբերյալ իրավապահ և քրեական արդարադատության մարմինների կարողությունների զարգացման ծրագիրը, ինչպես նաև դասընթացներ է անցկացրել ԵԱՀԿ տարածաշրջանի ոստիակության ծառայողների և դատախազների համար: Տիկին Ժեչկոն նաև զգալի ներդրում է ունեցել ատելության հիմքով հանցագործություններից տուժողների աջակցության վերաբերյալ ԺՀՄԻԳ-ի մի շարք հրապարակումներում: 2020 թվականից ի վեր նա աշխատում է որպես անկախ փորձագետ և համագործակցում է միջկառավարական կազմակերպությունների (Եվրոպայի խորհուրդ, Եվրոպական հանձնաժողով, ԵԱՀԿ) և քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների հետ՝ ատելության հիմքով հանցագործությունների հարցերով ուսուցման, հետազոտության և վերլուծության ոլորտում: Ատելության հիմքով հանցագործություններից բացի նրա մասնագիտական աշխատանքը ներառում է փոքրամասնությունների համայնքների անվտանգության, խտրականության բացառման, կրոնի և դավանանքի ազատության և խաղաղ հավաքների ազատության ոլորտները: Տիկին Ժեչկոն արժանացել է միջազգային իրավունքի բակալավրի և Եվրոպական իրավունքի մագիստրոսի գիտական աստիճանների:

Ներածություն և ամփոփագիր

Իրավապահ մարմինները առանցքային դեր են խաղում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարում, ինչպես նաև մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության ամրապնդման գործընթացում: Այդ առնչությամբ հարկ է նշել, որ ժողովրդավարական հասարակությունում ուժի և հարկադրանքի օրինական կիրառումը կարող է անձնական և կոլեկտիվ անվտանգության զգացում առաջացնել միայն այն դեպքում, երբ այն արդյունավետ, թափանցիկ և համաչափ է: Այդ լիազորությունների ցանկացած խտրական կիրառում կարող է խաթարել հանրության վստահությունը և հավատը և մարդկանց մոտ խարխլել անձնական անվտանգության զգացումը: Ռասիզմը կամ այն համոզմունքը, որ անձի «ռասան»¹, նրա մաշկի գույնը, լեզուն, ազգային պատկանելությունը կամ էթնիկական ծագումը արդարացնում են արհամարհանքը կամ գերակայության գաղափարը, կործանարար է ոստիկանության՝ որպես պետական կառույցի հեղինակության համար, ուստի՝ պետք է մերժվի և վերացվի ոստիկանության ղեկավարության, ինչպես նաև ամբողջ հասարակության կողմից: Կառավարությունների և օրենսդիրների վրա դրված է արդյունավետ օրենքներ և քաղաքականություն ապահովելու հսկայական պատասխանատվություն, նրանք պարտավոր են երաշխավորել ոստիկանության անաչառությունը, պաշտպանել ռասիզմից, ոստիկանական գործելակերպի կենտրոնում դնել խտրականությունից և մարդու իրավունքների խախտումներից մարդկանց պաշտպանությունը: Ինչպես նշված է Ռասիզմի և անհանդուրժողականության դեմ Եվրոպական հանձնաժողովի վերջին հանձնարարականում՝ «Երկար տարիներ ոստիկանության ծառայողների կողմից ռասայական խտրականության հիմքով բռնության դեպքերը արատավորել են այդ մասնագիտությունը և վտանգել բոլոր այն ոստիկանների աշխատանքը, ովքեր հետևում են ոստիկանական էթիկային և օրենքին և պայքարում են ռասիստական ատելության հանցանքների դեմ»:

Եվրոպայի խորհուրդը հետևողականորեն ձգտել է աջակցել քաղաքականություն մշակողներին, իրականացնողներին և քաղաքացիական հասարակությանը՝ ստեղծելու օրենքներ, քաղաքականություն և գործելակերպ, որոնք պաշտպանում են հավասար վերաբերմունքի և խտրականության բացառման սկզբունքները և նպատակ ունեն վերացնել ռասիզմի և խտրականության բոլոր դրսևորումները: Ոստիկանությունում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ՌԱԵՀ թիվ 11 ընդհանուր քաղաքականության հանձնարարականը սահմանում է ոստիկանության պարտականությունները ռասայական պրոֆիլավորման, ռասայական շարժառիթներով զանցանքի, ռասիստական ատելության հիմքով հանցագործությունների և փոքրամասնությունների համայնքների հետ աշխատանքի ոլորտներում: Հանձնարարականում հստակ ներկայացված սկզբունքները կարևոր նշանակություն ունեն ոստիկանական անաչառ գործելակերպի համար, որն ապահովում է հավասար վերաբերմունքը և խտրականության բացառումը փոքրամասնությունների, ներառյալ լեսբիների, գեյերի, բիսեքսուալների և տրանսգենդերների, գնչուների, հաշմանդամություն ունեցող անձանց, մահմեդական համայնքների և այլոց նկատմամբ:

1 Քանի որ բոլոր մարդիկ պատկանում են նույն կենսաբանական տեսակին, ՌԱԵՀ-ն մերժում է տարբեր «ռասաների» գոյության վրա հիմնված տեսությունները: Սակայն ՌԱԵՀ-ն օգտագործում է այդ եզրը, որպեսզի ապահովի, որ այն մարդիկ, ովքեր ընդհանուր առմամբ և սխալմամբ ընկալվում են որպես «մեկ այլ ռասայի» պատկանող, չգրկվեն անհրաժեշտ պաշտպանությունից: Տե՛ս Ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի ներպետական օրենսդրության մասին ՌԱԵՀ թիվ 7 Ընդհանուր քաղաքականության հանձնարարականը:

2 Ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի ներպետական օրենսդրության մասին ՌԱԵՀ թիվ 7 Ընդհանուր քաղաքականության հանձնարարական, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.7:

3 <https://rm.coe.int/statement-of-ecri-on-racist-police-abuse-including-racial-profiling-an/16809e6a>.

Պարտականությունների հետ մեկտեղ Եվրախորհուրդը ճանաչում է իրավապահ մարմինների առջև ծառացած անգուգական մարտահրավերները, այդ թվում՝ հանցավորության և ահաբեկչության բարդ ձևերի դեմ պայքարը, ոստիկանության ծառայողների արհեստավարժության և անաչառության վերաբերյալ հանրության բարձր ակնկալիքների բավարարումը: Որակյալ վերապատրաստումն առանցքային է իրազեկ, հմուտ և հանրության առջև հաշվետու ոստիկանական ծառայությունների կազմակերպման համար, որոնք պատրաստ են աջակցել և պաշտպանել հասարակությանը, ամբողջությամբ հաշվի առնելով նրա բազմազանությունը և բարդ կառուցվածքը, մերժել և կանխել ռասիզմը, ռասայական խտրականությունը, ինչպես նաև խտրականության և անհանդուրժողականության բոլոր այլ ձևերը: Այս ձեռնարկի վարժություններն ու գործողությունները հիմնված են Եվրոպայի խորհրդի հիմնական նորմերի և չափանիշների վրա և նպատակ ունեն դրանց գործնական բնույթ հաղորդել այնպիսի եղանակներով, որոնք կոգեշնչեն դասընթացավարներին և մասնակիցներին: Այն նախատեսված է ոստիկանության բոլոր օղակների համար, այդ թվում ոստիկանության ղեկավարության, օպերատիվ աշխատակիցների, քննիչների, մասնագիտական կրթության ոլորտում մասնագետների և համապատասխան քաղաքացիական անձնակազմի համար: Արդյունավետ վերապատրաստման ծրագրերի պլանավորման և իրականացման գործում կարևոր գործընկերներ են ոստիկանության ուսումնական կենտրոնները, ինչպես նաև անձինք, ովքեր պատասխանատու են բողոքների և կարգապահական հարցերի մշտադիտարկման և արձագանքման համար: Ձեռնարկը հետաքրքրություն է ներկայացնում նաև ոստիկանության հիմնական գործընկերների, ներառյալ քաղաքային մարմինների, հասարակական կազմակերպությունների և մասնագիտացված հանրային ծառայությունների համար:

Այս ձեռնարկը վկայակոչում և լրացնում է Եվրոպայի խորհրդի վերապատրաստման և կարողությունների զարգացման այլ հիմնական ռեսուրսները⁴, և նպատակ ունի դասընթացավարներին տալ գործիքներ՝ մասնակիցներին աջակցելու ձեռք բերել հիմնական թեմաների վերաբերյալ համապատասխան և համալիր գիտելիքներ, նրանց հնարավորություն տալ զարգացնել իրենց հմտությունները գործնական աշխատանքի միջոցով, անդրադառնալ սեփական փորձին, վերաբերմունքին և վարքագծին: Բոլոր մոդուլների անբաժանելի մասն է համատեղ աշխատանքը և գործնական պարապմունքները: Անհրաժեշտության դեպքում, մոդուլները ներառում են քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների հետ համատեղ իրականացվող ծրագրեր:

⁴ Տե՛ս հետևյալ օգտակար նյութերը՝ Մարդու իրավունքների կրթության միջոցով առցանց ատելության խոսքի դեմ պայքարի օժանդակ նյութ՝ <https://rm.coe.int/168065dac7>, «ԼԳՏԻ անձանց նկատմամբ ատելության հիմքով հանցագործությունների քրեական հետապնդում, մասնագիտական արձագանքի համար վերապատրաստում», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://edoc.coe.int/en/lgbt/7405-policing-hate-crime-against-lgbt-persons-training-for-a-professional-police-response.html>, «Միջմշակութային քաղաքներ՝ ձեռնարկ բնակչության հետ ոստիկանության աշխատանքի մասին»՝ <https://edoc.coe.int/en/living-together-diversity-and-freedom-in-europe/7930-intercultural-cities-manual-on-community-policing.html>, «Գործիքակազմ ոստիկանների համար. Եվրոպայի խորհրդի չափանիշները ռասայական շարժառիթներով հանցագործությունների և ոչ խտրականության վերաբերյալ, կենտրոնանալով գնչուների և ճանապարհորդների վրա», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.coe.int/en/web/roma-and-travellers/-/toolkit-for-police-officers-council-of-europe-standards-on-racially-motivated-crimes-and-non-discrimination:

Ամփոփագիր

Այս ձեռնարկը բաղկացած է վեց մոդուլներից: Ոլորտի մասնագետների կողմից գրված յուրաքանչյուր մոդուլ ներկայացնում է գործնական ուսուցման գործողություն՝ մանրամասն ցուցումներով և օժանդակ նյութերով: Օժանդակ նյութը մոդուլային է և նախատեսված է վերապատրաստման ծրագրեր պատրաստելիս առավելագույն հայեցողություն ապահովելու համար: Որոշ մոդուլներ թեմատիկորեն փոխկապակցված են և, անհրաժեշտության դեպքում, նշվում է, թե մոդուլի որ գործողությունները կարող են համատեղ ներառվել վերապատրաստման ծրագրերում:

Յուրաքանչյուր վերապատրաստման մոդուլ սկսվում է կարիքների

գնահատումից: Այս բաժնի նպատակն է աջակցել ոստիկանական համակարում իրավահավասարության ապահովման և խտրականության բացառման հարցերով վերապատրաստման ծրագրերի պլանավորման և իրականացման համար պատասխանատուներին՝ բացահայտելու վերապատրաստման առաջնահերթ կարիքները և համապատասխանաբար մշակելու վերապատրաստման ծրագրերը: Այս բաժինը ներկայացնում է կարիքների գնահատման շրջանակը: Այն տարբերվում է մյուս մոդուլներից այնքանով, որ, թեև այն մեծ հավանականությամբ կբարելավի դասընթացի պատրաստման և ներկայացման համար պատասխանատու անձանց պլանավորման և վերլուծության գծով հմտությունները, սակայն վերապատրաստման գծով գործողություններ այն չի նախատեսում:

Մոդուլ 1. Հավասարության ապահովում, խտրականության բացառում և մարդու իրավունքների պաշտպանություն ոստիկանության աշխատանքում

Այս մոդուլը ներկայացնում է հավասարության ապահովման և խտրականության բացառման հիմնական հասկացությունների և սկզբունքների ընդհանուր պատկերը: Հիմնական հասկացությունները, ներառյալ «ռասիզմը», «ուղղակի և անուղղակի խտրականությունը» և «ատելության հիմքով հանցագործությունը», ուսումնասիրվում են այն տեսանկյունից, թե ինչ է գործնական առումով նշանակում մարդու իրավունքների վրա հիմնված մոտեցում ոստիկանության աշխատանքում:

Մոդուլ 2. Ոստիկանության ծառայողների խտրական գործողություններ. Այս

մոդուլն անդրադառնում է ոստիկանության ապօրինի խտրական գործողությունների բացահայտմանը և վերացմանը՝ օպերատիվիվ բլոկի աշխատակիցներից մինչև ոստիկանության ղեկավարության շրջանում: Վարժություններում ներկայացվում է, թե ինչպես արձագանքել գործընկերների ապօրինի վարքագծին և, թե ինչպես ավագ ղեկավարությունը կարող է օրինակ ծառայել, և ինչպես օգտագործել առկա տվյալներն այս ոլորտում՝ խնդիրները և առաջնահերթությունները բացահայտելու համար:

Մոդուլ 3. Ռասայական և այլ խտրական հիմքով պրոֆիլավորման

կանխարգելում և հաղթահարում. Այս մոդուլի նպատակն է դասընթացի մասնակիցներին հնարավորություն ընձեռել ճանաչել և պայքարել ռասայական և խտրական պրոֆիլավորման քաղաքականության և գործելակերպի դեմ, բացահայտել ոստիկանության աշխատանքի այլընտրանքային եղանակները և հասկանալ անարդար կամ խտրական պրոֆիլավորման տուժողներին իրավունքների խախտման մասին բարձրաձայնելու և փոխհատուցում ստանալու հնարավորությունները ընձեռելու կարևորությունը:

Մոդուլ 4. Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննություն

ոստիկանության կողմից. Այս մոդուլն անդրադառնում է ատելության հիմքով հանցագործություններին և դրանց հետ կապված հիմնական հասկացություններին՝ համաձայն միջազգային և ներպետական նորմերի և չափանիշների: Այն նպատակ ունի աջակցել մասնակիցներին հետաքննության հիմնական սկզբունքները և գործելակերպը ուսումնասիրելու, այդ թվում՝ կանխակալության ցուցիչների բացահայտման և օգտագործման, ցուցմունքների արդյունավետ ընդունման և հարցազրույցի կազմակերպման հարցերում:

Մոդուլ 5. Տուժողների նկատմամբ հարգալից և ոչ խտրական վերաբերմունք.

Այս մոդուլի նպատակն է ապահովել տուժողների, վկաների և նրանց ընտանիքի անդամների նկատմամբ հարգալից և ոչ խտրական վերաբերմունքը, տուժողների՝ իրենց իրավունքներից և աջակցությունից օգտվելու մատչելիությունը: Մոդուլի նպատակն է նաև օգնել մասնակիցներին պատկերացում կազմել այն մասին, թե ինչպես խտրական կամ անհարգալից վերաբերմունքը կարող է հանգեցնել երկրորդական զոհականացման, և թե ինչպես կարելի է բացահայտել նման վարքագիծը, հակազդել և կանխել այն:

Մոդուլ 6. Համայնքի ներգրավվածություն / համայնքի հետ հարաբերություններ և ոստիկանության աշխատանքը տեղերում.

Այս մոդուլն ուսումնասիրում է, թե ինչպես զարգացնել բաց, նախաձեռնող, կառուցողական և դրական հարաբերություններ այն համայնքների հետ, որոնք մտահոգված են ոստիկանության աշխատանքում իրավահավասարության, բազմազանության ճանաչման և խտրականության բացառման խնդիրներով, և որոնք դրանց շահառու են:

Ինչպես օգտվել այս ձեռարկից

Այս ձեռնարկը դասընթացավարներին ընծեռում է առավելագույն ճկունություն և հրսևորելու հևարավորություն: Գործողությունները և մոդուլները ըևտրվում են հաշվի առնելով մասնակիցների կազմը, վերապատրաստումև անցկացևող կազմակերպության պահանջմունքները և կոևկրետ համատեքստից բխող այլ պայմաններ օրինակ՝ ժամանակի սահմանափակումները: Առաջարկվում է, որ վերապատրաստողների թիմը նախ լրացնի կարիքների գևահատման թերթիկը՝ ըևտրելով համապատասխան մոդուլներն ու գործողությունները և, դրանից ելնելով ձևավորի համապատասխան օրակարգը:

Ձեռնարկի օգևությմաբ վերապատրաստումը նախատեսված է իրականացնել երկու դասընթացավարների միջոցով, ցանկալի է, որ նրանցից մեկը ներկայումս կամ նախկինում ոստիկանության ծառայող լինի: Դա հատկապես կարևոր է այն մոդուլների դեպքում, որոնք հիմնականում կենտրոնացած են ոստիկանության ծառայողների անօրինական վարքագծի վրա, ինչպես օրինակ՝ 2-րդ մոդուլը, որն անդրադառնում է ոստիկանության ծառայողների խտրական վերաբերմունքին, և մոդուլ 3-ը, որն անդրադառնում է ռասայական և այլ խտրական հիմքով պրոֆիլավորման հարցերին: Եթե դասընթացն անց է կացվում միայն մեկ երկրից ըևտրված մասնակիցների համար, ապա դասընթացավարներից առնվազն մեկը պետք է այդ երկրի ներկայացուցիչ լինի:

։ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Հաստատված է, որ կարիքների համապարփակ գնահատումը արդյունավետ վերապատրաստման ծրագրերի համար ամուր հիմք է հանդիսանում¹։ Այն ճիշտ իրականացնելու դեպքում մեծանում է հավասարության ապահովման և խտրականության բացառման հարցերով վերապատրաստման արդյունավետությունը, ինչը նպաստում է ոստիկանության համակարգում լայն մշակութային փոփոխություններին։ Այս բաժնի նպատակն է աջակցել ազգային առաջատարներին՝ վերանայել և որոշել վերապատրաստման կարիքներն ու առաջնահերթությունները, բացահայտել գնահատման մոտեցումները, ընտրել համապատասխանաբար մոդուլները և մշակել օրակարգերը։

Պետք է հաշվի առնել նաև ավելի լայն համատեքստը։ Եվրոպայի խորհրդի տարածաշրջանում հավասարության ապահովման և խտրականության դեմ պայքարի սկզբունքների, չափանիշների և պրակտիկայի իրականացման հարցում տարբեր երկրների ոստիկանական ծառայությունները դեռևս ունեն տարբեր մակարդակ։ Նույնը վերաբերում է նաև նրանց ոստիկանության անձնակազմի գիտելիքներին, փորձին և հմտություններին։ Որոշ երկրներում մեծ արձագանք ստացած դեպքերի հետաքննությունը բացահայտել է ոստիկանության ծառայողների անօրինական կամ խտրական վարքագիծը՝ մատնանշելով վերապատրաստման, երբեմն նաև կարգապահական միջոցների դիմելու հրատապ կարիքը։ Մի շարք երկրներ ներկայացրել են ազգային մակարդակով ռասիզմի դեմ պայքարի ծրագրեր, որոնք նախատեսում են սահմանված ժամկետներում առաջնահերթ ռազմավարական հարցերի շուրջ վերապատրաստում։ Կարիքների համապարփակ գնահատումը կարող է ապահովել, որ հավասարության ապահովման և խտրականության բացառման թեմաներով վերապատրաստման ծրագրերի նախագծման ժամանակ հաշվի առնվեն և՛ ռազմավարական, և՛ մարտավարական նկատառումները։

Այս մոդուլը ներկայացնում է կարիքների գնահատման շրջանակը։ Այն տարբերվում է մյուս մոդուլներից այնքանով, որ, թեև այն մեծ հավանականությամբ կբարելավի դասընթացի պատրաստման և ներկայացման համար պատասխանատու անձանց պլանավորման և վերլուծական հմտությունները, սակայն վերապատրաստման գծով գործողություններ այն չի նախատեսում։ Մոդուլի թիրախային խմբերն են հանրության հետ աշխատանքի/ ատելության հիմքով հանցավորության /, հավասարության ապահովման և խտրականության բացառման հարցերով քաղաքականության համար պատասխանատու ոստիկանության ղեկավարները, ոստիկանական քոլեջի կամ ակադեմիայի նրանց գործընկերները։

Այդ առումով, մոդուլում ներկայացված կարիքների գնահատման շրջանակի նպատակն է աջակցել օգտատերերին՝

- որոշել հիմնական թիրախային խմբերը.
- որոշել և գնահատել վերապատրաստման կարիքներն ու առաջնահերթությունները.
- աջակցել արդյունավետ գործունեությանը և օրակարգի պլանավորմանը.
- որոշել վերապատրաստման թիմի կազմը, որում կընդգրկվեն ոստիկանության ազգային դասընթացավարները, Եվրոպայի խորհրդի փորձագետները և տեղական ՀԿ-ների ներկայացուցիչները.
- հիմքեր ապահովել հանրությանը ներգրավելու վերապատրաստման

¹ Տե՛ս, օրինակ, Եվրոպական հանձնաժողով, «Ատելության հիմքով հանցավորության դեմ ուսուցում իրավապահների և քրեական արդարադատության մարմինների համար. 10 հիմնական առաջնորդող սկզբունքներ», (20172 հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/ec-2017-key-guiding-principles-recording-hate-crime_en.pdf

կարիքների և հանրային ռեսուրսների բացահայտման գործում՝ աջակցելու վերապատրաստման դասընթացներին.

- ամփոփել ներկա քաղաքականությունը, ուղեւիշները, վերապատրաստման դասընթացները, գործնական օրինակների ուսումնասիրությունը, հանրության փորձառությունների և ընկալումների վերաբերյալ տվյալները:

Կարիքների գնահատման գործընթաց

Այս բաժնում առաջարկվում է քայլ առ քայլ գործընթաց, որին պետք է հետևել կարիքների գնահատման իրականացնելիս: Ժամանակի և ռեսուրսների սղության պատճառով բոլոր նշված քայլերին հետևելը կամ բոլոր ռեսուրսներն օգտագործելը հնարավոր կարող է չլինել: Ինչ սահմանափակումների էլ որ հանդիպեք, փորձեք հետևել յուրաքանչյուր քայլին և հնարավորինս համապարփակ լրացնել Կարիքների գնահատման աղյուսակը:

Առաջարկվում է կազմակերպել համապատասխան ուստիկանական ստորաբաժանումների և վարչությունների ներկայացուցիչներից կազմված աշխատանքային փոքր խումբ, որտեղ կընդգրկվեն ուստիկանության ուսումնական հաստատության և համապատասխան ստորաբաժանումների ղեկավարները: Վերապատրաստման կարիքները և առաջնահերթությունները գնահատելիս դա թույլ կտա ապահովել տեղեկատվության լայն շրջանակ: Արդյունքում հնարավոր կլինի նաև վերապատրաստման ընթացքում օգտվել գործընկերների գիտելիքներից և փորձից: Այս փուլում հնարավոր է նաև օգտվել Եվրոպայի խորհրդի աջակցությունից:

Քայլ 1. Կարիքների գնահատման աղյուսակի ձևանմուշ

Ձևանմուշն օգնում է համակարգված կերպով գնահատել յուրաքանչյուր մոդուլի գծով կարիքները և առաջնահերթություն տալ այն մոդուլներին և գործողություններին, որոնք լավագույնս կծառայեն թիրախային խմբին: Դիտարկեք կարիքների գնահատման աղյուսակը (Հավելված Բ) և հնարավորինս համապարփակ լրացրեք բաժինները: Օրինակ՝ դուք պետք է կարողանաք լրացնել ռազմավարական համատեքստի երկրորդ սյունակը՝ ներառելով ներպետական իրավական և քաղաքական համատեքստի վերաբերյալ տեղեկություններ: Կարող եք նաև լրացնել չորրորդ սյունակը, որտեղ գնահատվում է յուրաքանչյուր մոդուլի առաջնահերթությունը, և հինգերորդ սյունակը, որտեղ կդիտարկեք, թե ինչպես է հնարավոր ներգրավել հասարակական կազմակերպություններին յուրաքանչյուր մոդուլի նախագծման և ներկայացման մեջ: Մենք ավելի մանրամասն անդրադառնում ենք վերապատրաստման թիրախային մասնակիցների կարիքներին ստորև բերված երկրորդ քայլում, սակայն, դուք կարող եք սկսել լրացնել աղյուսակի այս սյունակը (երրորդ սյունակ)՝ հիմնվելով այդ պահին ձեզ հասանելի տվյալների վրա:

Քայլ 2. Թիրախային խմբ(եր)ի ընթացիկ գիտելիքները գնահատելու համար վերապատրաստման հարցաշարերի կազմում և տարածում

Հարցաշարերի միջոցով թիրախային խմբերի հարցումները պատկերացում են տալիս այն մասին, թե ինչ են նշել վերապատրաստման թիրախային մասնակիցներն իրենց աշխատանքի ընթացքում հավասարության և խտրականության հետ կապված խնդիրների՝ իրենց և իրենց գործընկերների պատկերացումների մասին:

Հարցաշարը պատրաստելիս հաշվի առեք հետևյալ քայլերը.

- որոշեք թիրախային խումբը, օրինակ՝ քննիչներ, ուստիկանության ծառայողներ, ուստիկանության կուրսասնուներ, ուստիկանության բաժանմունքների ղեկավարներ, ավագ ղեկավարություն և այլն.
- սահմանափակեք հարցման ժամանակը, արեք այնպես, որ հարցաշարը հեշտությամբ հասանելի լինի, իսկ պատասխանները՝ հեշտությամբ լրացվող.
- հարցաշարում ներառեք հարցեր, որոնք վերաբերում են օժանդակ կյանքի յուրաքանչյուր մոդուլին, կամ այն մոդուլներին, որոնք դուք արդեն որոշել եք, որ պետք է ներառվեն դասընթացում.

- հարցաշարը պետք է ներառի հարցեր, որոնք ստուգում են «գիտելիքը», օրինակ՝ ատելության հիմքով հանցագործությունների հայեցակարգի, խտրականության բովանդակային և իրավական սահմանումների կամ ոստիկանության բողոքների ներպետական համակարգերի վերաբերյալ:
- հարցաշարը պետք է ներառի հարցեր, որոնք ուսումնասիրում են, թե ինչի մասին կցանկանային ավելի իմանալ թիրախային խմբի մասնակիցները, և որոնք թույլ են տալիս պատկերացում կազմել այն մասին, թե իրենց կարծիքով՝ որքանով են նրանք ծանոթ մոդուլներում ներառված հարցերին:
- ցանկալի է հարցաշարին պատասխանել անանուն՝ դա թույլ կտա մասնակիցներին ավելի անկաշկանոզ զգալ՝ վերապատրաստման կարիքների մասին իրենց անկեղծ կարծիքն արտահայտելու համար:
- խնդրեք ոստիկանության կառույցի ավագ ղեկավարությանը հաստատել հարցաշարը և վստահեցնել, որ նրանք մտադիր են աջակցել վերապատրաստման դասընթացների արդյունավետ իրականացմանը:
- աշխատանքը համակարգեք ոստիկանության ստորաբաժանումների ղեկավարների և ոստիկանության ծառայողների վերապատրաստման համար պատասխանատու մարմինների հետ՝ հայցելով նրանց կարծիքը ցանկացած այլ հարցերի վերաբերյալ, որոնք պետք է ներառվեն հարցաշարերում:
- համագործակցեք ոստիկանության համապատասխան գործընկերների հետ՝ որպեսզի հարցաշարը հնարավորինս լայնորեն տարածվի թիրախային խմբերի շրջանում:

Բովանդակային գիտելիքների և վերապատրաստման առաջնահերթությունների գնահատման հարցաշարի նմուշը ներկայացված է Հավելված Գ-ում:

Քայլ 3. Կարիքների գնահատման աղյուսակի լրացում

Հարցման պատասխանները ստանալուց և վերլուծելուց հետո կարող եք լրացնել կարիքների գնահատման աղյուսակը: Ձևանմուշը լրացնելուց հետո ազգային գործընկերները Եվրոպայի խորհրդի գործընկերների հետ համատեղ հստակ պատկերացում կկազմեն առաջնահերթությունների մասին և, հետևաբար, կկարողանան որոշել, թե որ մոդուլներն են առավել նպատակահարմար ներառել վերապատրաստման դասընթացում: Կարիքների գնահատման աղյուսակը ներկայացված է Հավելված Բ-ում:

Գնահատում

Գնահատումը վերապատրաստման պլանավորման և իրականացման անբաժանելի մասն է, ընդ որում այն կարող է կիրառվել բազմաթիվ եղանակներով: Այս բաժնում ներկայացված է երկու օրինակ՝ կարճաժամկետ և միջնաժամկետ/երկարաժամկետ գնահատում:

Կարճաժամկետ գնահատման նպատակն է պարզել, թե արդյոք գործողությունը/մոդուլը համապատասխանում է վերապատրաստման նպատակներին: Կարճաժամկետ գնահատումները կարող է իրականացվել պարզ հարցաշարերի միջոցով, որով ստուգվում են գիտելիքները դասընթացից անմիջապես առաջ և այն ավարտելուց հետո: Նման ձևանմուշների օրինակները կարելի է գտնել Հավելված Գ-ում և Դ-ում:

Միջնաժամկետ և երկարաժամկետ գնահատումների նպատակն ավելի ռազմավարական է, և այն թույլ է տալիս գնահատել, թե արդյոք վերապատրաստման մեջ ներառված գործողությունները/մոդուլը բավարարում է կարիքների գնահատմամբ բացահայտված առաջնահերթություններին: Միջնաժամկետ և երկարաժամկետ գնահատումը պահանջում է ավելի մանրազնի պլանավորում և ցանկալի է այն հանձնարարել անկախ գնահատողի, որը համապատասխան շահագրգիռ կողմերի հետ կնախագծի և կանցկացնի այն՝ հետևելով կարիքների գնահատման աղյուսակի կառուցվածքին:

Հավելվածներ

Հավելված Ա. Նախնական հարցաշարի նմուշ՝ բովանդակային գիտելիքների և վերապատրաստման առաջնահերթությունների գնահատման համար

Դասընթացավարի ուղեցույց

Նախնական հարցաշարի այս նմուշը կարող է հարմարեցվել և օգտագործվել ազգային մակարդակով կարիքներին համապատասխան: Այն ներառում է ուղեցույցներ, որոնք պետք է հաշվի առնել հարցերը կազմելիս:

Վերնագիր՝ «Նախնական հարցաշար հավասարության ապահովման և խտրականության բացառման վերաբերյալ ոստիկանության ծառայողների վերապատրաստման համար»

Խնդրում ենք պատասխանել հարցերին՝ հիմնվելով Ձեր գիտելիքների, պատկերացումների և փորձի վրա: Պատասխանները թույլ կտան ավելի հստակ պատկերացում կազմել ոստիկանության աշխատանքում հավասարության ապահովման և մարդու իրավունքների պաշտպանության հետ կապված Ձեր վերապատրաստման կարիքների և փորձառության մասին:

Կանխավ շնորհակալ ենք Ձեր պատասխանների համար:

1. Էլ. փոստ.
2. Անուն, հայրանուն, ազգանուն.
3. Մարմինը, որը դուք ներկայացնում եք (ամբողջական անվանումը).
4. Պաշտոն և հիմնական պարտականություններ.
5. Մարզ.
6. Մասնագիտական փորձ.

Նշե՛ք համապատասխան տողը

- 1 տարուց պակաս
- 1-5 տարի
- ավելի քան 5 տարի

7. Ի՞նչ պարտականություններ ունեք հետևյալի հետ կապված.

Ուղղորդող նշում. կախված ձեր վերապատրաստման գնահատված ուղղությունից, ներառե՛ք կամ հեռացրե՛ք ստորև թվարկված թեմաները:

- Հավասարությունը և մարդու իրավունքները ոստիկանության աշխատանքում.
- Ոստիկանության ծառայողների ապօրինի վարքագիծ
- Խտրական պրոֆիլավորում.
- Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննություն.
- Աջակցություն տուժողներին.
- Համայնքի ներգրավվածություն և ոստիկանության աշխատանք բնակչության հետ.

Մի քանի նախադասությամբ նկարագրեք ձեր պարտականությունները.

Գիտելիքի վրա հիմնված հարցերի նմուշ յուրաքանչյուր մոդուլի համար

Դասընթացավարի ուղեցույց

Այս բաժինը ներառում է նմուշներ՝ յուրաքանչյուր մոդուլում ընդգրկված առարկայի վերաբերյալ գիտելիքները ստուգելու համար: Օգտագործեք դրանք որպես ուղեցույց՝ ստեղծելու ձեր համապատասխան հարցերը ազգային համատեքստում:

Մոդուլ 1. Հավասարության ապահովում, խտրականության բացառում և մարդու իրավունքների պաշտպանություն ոստիկանության աշխատանքում

1. Մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային մակարդակով ստանձնած պարտավորությունները ներառում են.

(նշել կիրառելիս)

- Ոստիկանության պարտականությունը՝ միջամտելու, երբ կա կյանքի կամ ֆիզիկական վնասվածքի վտանգ.
 - Պարտականություն օժանդակել քաղաքացիներին օգտվելու մարդու իրավունքներից, օրինակ՝ հավաքների ազատության իրավունքից.
 - Ցանկացած հանցագործության դեպքում խտրական շարժառիթի առկայությունը հետաքննելու պարտականություն:
- ա. Ոստիկանության ծառայողների ապօրինի գործողություններ.
բ. Խտրականության հիմքով պրոֆիլավորում.
գ. Ատելության հողի վրա հանցագործությունների հետաքննություն.
դ. Տուժողների խնդիրները.
ե. Հասարակության ներգրավվածություն և ոստիկանության աշխատանքը բնակչության հետ:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Նշված բոլոր պատասխանները ճիշտ են:

2. Համապատասխանեցրեք սահմանումը հասկացության հետ

Հասկացություն	Տեղադրել տառը		Սահմանում
Նախապաշարմունք / կանխակալություն		Ա	Այն համոզմունքը, որ այնպիսի հիմքեր, ինչպիսիք են ռասան, Էթնիկ կամ ազգային ծագումը, լեզուն կամ ազգությունը, արդարացնում են անձի կամ մարդկանց խմբի նկատմամբ արհամարհանքը, կամ անձի կամ մարդկանց խմբի գերազանցության գաղափարը:
Ռասիզմ		Բ	Դեպքեր, երբ ակնհայտորեն չեզոք դրույթը, գործելակերպը կամ քաղաքականությունը կիրառվում է բոլորի նկատմամբ նույն ձևով, բայց մարդկանց որոշ խմբերի դեմ է մյուսների համեմատ անբարենպաստ վիճակում ելնելով նրանց ռասայից, Էթնիկական ծագումից, դավանանքից, ազգությունից, հաշմանդամությունից, սեռական կողմնորոշումից, գենդերային ինքնությունից և այլն:
Խտրականություն		Գ	Բանականության, փաստերի կամ փաստացի փորձի վրա չհիմնված կանխակալ կարծիքներ անձի կամ անձանց խմբի վերաբերյալ՝ հիմնված նրանց անհատական հատկանիշների վրա, ինչպիսիք են ռասան, Էթնիկական ծագումը, դավանանքը, ազգությունը, հաշմանդամությունը, սեռական կողմնորոշումը, գենդերային ինքնությունը, կամ այլ անձնական կարգավիճակը:
Անուղղակի խտրականություն		Դ	Ցանկացած տարբերակված մոտեցում, որը հիմնված է այնպիսի հիմքերի վրա, ինչպիսիք են ռասան, Էթնիկական ծագումը, դավանանքը, ազգությունը, հաշմանդամությունը, սեռական կողմնորոշումը, գենդերային ինքնությունը, կամ այլ անձնական կարգավիճակը, որոնք չունեն օբյեկտիվ և ողջամիտ հիմնավորում:
Բազմակի հիմքերով խտրականություն		Ե	Խտրականություն մի քանի հիմքերով:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Երկրորդ սյունակի ճիշտ պատասխաններն այս հերթականությամբ են՝ Գ, Ա, Դ, Բ, Ե

Մոդուլ 2. Ոստիկանության ծառայողների խտրական գործողությունները

3. Որո՞նք են խտրական գործողությունների օրինակները (նշել կիրառելին)

- Ռասայական պրոֆիլավորում
- Կեղծ վկայություն
- Ուժի գերազանցում
- Ապացույցների կեղծում

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ոստիկանության ծառայողների խտրականության հիմքով անօրինական գործողությունների օրինակ է միայն ռասայական պրոֆիլավորումը: Մյուսներն առանց խտրականության տարրի անօրինական գործողությունների օրինակներ են:

4. Արդյո՞ք տեղա՞կ եք կազմակերպության ներսում անօրինական վարքագծի և գործողությունների մասին:

- Այո
- Ոչ

5. Ձեր կարծիքով, ո՞րն է այս ոլորտում ոստիկանության համար ամենամեծ մարտահրավերը:

Մոդուլ 3. Խտրականության հիմքով պրոֆիլավորում

6. Կարդացեք ստորև ներկայացված դեպքը: Արդյո՞ք սա օրինակ է իրավիճակի, երբ ոստիկանության ծառայողը կարող է օրինական հիմքերով կանգնեցնել և խուզարկել քաղաքացուն «հիմնավոր կասկածի» հիման վրա:

Անձը մեքենան վարում է անկանոն, անընդհատ աջ ու ձախ թեքվելով երթևեկության գծերի միջև, և չի կանգնում կարմիր լույսի տակ:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ճիշտ պատասխանն է «Այո»:

7. Կարդացեք ստորև ներկայացված դեպքը: Արդյո՞ք սա օրինակ այն իրավիճակի, երբ ոստիկանության ծառայողը կարող է օրինական հիմքերով կանգնեցնել և խուզարկել քաղաքացուն «հիմնավոր կասկածի» հիման վրա:

Ոստիկանության ծառայողը ռացիայով տեղեկանում է, որ մի սևամորթ տղամարդ վիսիտել է թաղամասում ավազակային հարձակման վայրից: Ոստիկանության ծառայողը նկատում է այդ տղամարդուն մայթի վրա պարեկային մեքենայից մոտ 100 մետր հեռավորության վրա:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ճիշտ պատասխանն է «Ոչ»:

8. Ձեր կարծիքով, ո՞րն է այս ոլորտում ոստիկանության համար ամենամեծ մարտահրավերը:

Մոդուլ 4. Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննությունն ոստիկանության կողմից

9. Ատելության հիմքով հանցագործությունն է ...
- Ընտանիքի անդամի նկատմամբ ուժեղ հուզական զգացմունքների վրա հիմնված ֆիզիկական հարձակումը.
 - Հանցագործություն, որի տուժողը թիրախավորվել է որոշակի խմբի պատկանելու հիմքով.
 - Խուլիգանական արարք, որն ուղեկցվում է վերբալ վիրավորանքներով.
 - Բոլոր թվարկվածները:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ճիշտ պատասխանը 2-րդ տարբերակն է:

10. Նշվածներից ո՞րը կարող է վկայել, որ հանցագործությունը ատելության հիմքով է կատարվել (ընտրեք բոլոր ճիշտ տարբերակները):
- ա. Տուժողը կամ վկան կարծում են, որ հանցագործությունը կատարվել է իրենց ինքնության որևէ կարևոր հատկանիշի նկատմամբ նախապաշարմունքի հիման վրա:
 - բ. Հանցագործության վայրում գտնված նկարները, նշանները, խորհրդանիշները կամ գծագրերը:
 - գ. Տուժողի և հարձակվողի միջև առկա անձնական թշնամանքի երկար պատմությունը:
 - դ. Տուժողը պատկանում է մի խմբի, որին հանցագործության կատարման տարածքում էականորեն գերակշռում է մեկ այլ խումբ:
 - ե. Հանցագործությունը տեղի է ունեցել հատուկ նշանակության օրվա ընթացքում (օրինակ՝ կրոնական կամ ազգային տոնի):

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ճիշտ պատասխաններն են՝ «ա», «բ», «դ» և «ե»:

Այս բաժինը կարող է ներառել հարցեր ատելության հիմքով հանցագործությունների դեմ ազգային օրենսդրության և ոստիկանության ուղեցույցների վերաբերյալ:

11. Ձեր կարծիքով, ո՞րն է այս ոլորտում ոստիկանության համար ամենամեծ մարտահրավերը:

Մոդուլ 5. Տուժողների նկատմամբ հարգալից և ոչ խտրական վերաբերմունք

12. Արդյո՞ք ճիշտ է, թե սխալ: «Ատելության հիմքով հանցագործությունների հոգեբանական և հուզական ազդեցությունը տուժողների վրա ավելի ցայտուն է, քան այլ հանցագործությունների դեպքում»:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ճիշտ պատասխանն է՝ «ճիշտ է»:

13. Ի՞նչ է «Երկրորդական զոհականացումը»:

Երկրորդական զոհականացումն է՝

- ա. խտրական կամ անհարգալից վերաբերմունք, որը բարդացնում կամ խորացնում է հիմնական հանցագործության ազդեցությունը:
- բ. երբ հանցագործությունից տուժել է մեկից ավելի անձ:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ճիշտ պատասխանն է՝ «ա» տարբերակը:

14. Ձեր կարծիքով, ո՞րն է այս ոլորտում ոստիկանության համար ամենամեծ մարտահրավերը:

Մոդուլ 6. Համայնքի ներգրավվածություն / համայնքի հետ հարաբերություններ և ոստիկանության աշխատանք տեղական մակարդակում.

15. Ո՞ր շահագրգիռ կողմերը կարող են ներգրավվել համայնքի հետ համագործակցության մեջ: Նշել բոլոր ճիշտ պատասխանները:
- ա. Համայնքի դպրոցներ.
 - բ. Տեղական մարմիններ.
 - գ. Բնակչության միավորումներ.
 - դ. Տեղական ՀԿ, որը զբաղվում է վերջերս ժամանած միգրանտների հարցերով.
 - ե. Անօթևանների հարցերով զբաղվող ՀԿ.
 - զ. Բոլոր թվարկվածները:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ճիշտ պատասխանն է՝ «Այդ բոլորը»:

Ձեր կարծիքով, ո՞րն է այս ոլորտում ոստիկանության համար ամենամեծ մարտահրավերը:

Հավելված Բ. Կարիքների գնահատման աղյուսակ

Մոդուլի անվանում	Ռազմավարական համատեքստ. համապատասխան ներդրումը, օրենքներ, քաղաքականություն, ուղեցույցներ	Թիխարային մասնակիցների ընթացիկ գիտելիքների և վերապատրաստման կարիքների գնահատում	Մոդուլի առաջնահերթության գնահատում	Հասարակական կազմակերպությունների ներգրավման պլանավորում
	Ուղղորդող նշում: Թվարկեք բոլոր օրենքները, քաղաքականությունները և ուղեցույցները, որոնք առնչվում են այս մոդուլին: Նշեք, որանցից որոնք են կարևոր ուսուցանողական համար և, արդյոք վերապատրաստման կարիքները որոշվել են հաշվի առնելով ուսուցանողական ծառայողների անօրինական վարքագիծը/ գործը վատ վարելը / համայնքի արձագանքները:	Ուղղորդող նշում. Դիտարկեք յուրաքանչյուր մոդուլի նպատակները: Դրանց հիման վրա կազմեք հարցաշար, որի հարցերը կօգնեն պարզել գիտելիքների բացերը և կբացահայտեն, թե որ հարցերն են շահագրգիռ կողմերի համար դիտվում որպես առաջնահերթություն: Եթե դուք արդեն պատկերացնում եք ձեր թիրախային խմբերը և այն մոդուլները, որոնց վրա կենտրոնանալու եք, կարող եք դրանց համապատասխան կազմել հարցաշարը:	Ուղղորդող նշում. Յուրաքանչյուր մոդուլի առաջնահերթությունը գնահատելիս հաշվի առեք այնպիսի հարցեր, ինչպիսիք են հանրային հնչելություն ստացած գործերը, երկրորդ պլանակի գնահատման արդյունքները, վերջերս շրջանառության մեջ գրված ռազմավարությունները, այդ թվում՝ մասիզմի դեմ պայքարի միջոցառումների ծրագրերը, որոնք նախատեսում են վերապատրաստում, միջկառավարական կազմակերպությունների և ազգային ՀԿ-ների առաջարկությունները/ դիտարկումները և այլն: Գնահատեք 1-5 բալանոց սանդղակով: 5 = բարձր առաջնահերթություն, 1 = ցածր առաջնահերթություն:	Ուղղորդող նշում. Որոշեք, թե ինչպես ներգրավել համապատասխան համայնքային կազմակերպություններին և մասնագիտացված աջակցության ծառայություններին ընտրված յուրաքանչյուր մոդուլի դասավանդմանը:

Մոդուլի անվանում	Ռազմավարական համատեքստ. համապատասխան ներառական օրենքներ, քաղաքականություն, ուղեցիղներ	Թիխարային մասնակիցների ընթացիկ գիտելիքների և վերապատրաստման կարիքների գնահատում	Մոդուլի առաջնահերթության գնահատում	Հասարակական կազմակերպությունների ներգրավման պլանավորում
Մոդուլ 1. Հավասարության ապահովում, խտրականության բացառում և մարդու իրավունքների պաշտպանություն ոստիկանության աշխատանքում				
Մոդուլ 2. Ոստիկանության ծառայողների խտրական գործողությունները				
Մոդուլ 3. Ռասայական և այլ խտրական հիմքով պրոֆիլավորման կանխարգելում և հաղթահարում				
Մոդուլ 4. Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննություն ոստիկանության կողմից				
Մոդուլ 5. Տուժողների նկատմամբ հարգալից և ոչ խտրական վերաբերմունք				
Մոդուլ 6. Համայնքի ներգրավվածություն / համայնքի հետ հարաբերություններ և ոստիկանության աշխատանքը տեղերում				

Հավելված Գ. Նախնական գնահատում

1. Սեռ

☐ Իգական ☐ Արական ☐ Գերադասում եմ չնշել ☐ Այլ

2. Ինչպե՞ս կգնահատեք մոդուլի Ձեր ընկալումը [նշեք մոդուլի անվանումը / օրակարգի թեմաները]

(1 = ցածր ընկալում, 5 = բարձր ընկալում)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

Ավելացրեք ցանկացած այլ մեկնաբանություն.

3. Ինչպե՞ս կգնահատեք օրակարգում ընդգրկված թեմաների մասին Ձեր գիտելիքների մակարդակը:

(1 = ցածր մակարդակ, 5 = բարձր մակարդակ)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

Ավելացրեք ցանկացած այլ մեկնաբանություն.

Հավելված Դ. Վերապատրաստումից հետո գնահատում

1. Սեռ

☐ Իգական ☐ Արական ☐ Գերադասում եմ չնշել ☐ Այլ

2. Ինչպե՞ս կգնահատեք մոդուլի Ձեր ընկալումը վերապատրաստումից հետո
[նշեք մոդուլի անվանումը / օրակարգի թեմաները]
(1 = ցածր ընկալում, 5 = բարձր ընկալում)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

Ավելացրեք ցանկացած այլ մեկնաբանություն.

3. Ինչպե՞ս կգնահատեք օրակարգում ընդգրկված թեմաների մասին Ձեր
գիտելիքների մակարդակը [նշեք համապատասխան թեմաները]
(1 = ցածր մակարդակ, 5 = բարձր մակարդակ)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

Ավելացրեք ցանկացած այլ մեկնաբանություն.

Գնահատեք ստորև բերված հայտարարություններն ըստ հետևյալ դասակարգման.

4. Վերապատրաստումն արդարացրեց իմ բոլոր սպասելիքները:

- ☐ Ամբողջությամբ համաձայն եմ ☐ Համաձայն եմ ☐ Չեզոք կարծիքի եմ
☐ Հիմնականում համաձայն չեմ ☐ Բոլորովին համաձայն չեմ

5. Վերապատրաստման տևողությունը ճիշտ էր որոշված:

- ☐ Ամբողջությամբ համաձայն եմ ☐ Համաձայն եմ ☐ Չեզոք կարծիքի եմ
☐ Հիմնականում համաձայն չեմ ☐ Բոլորովին համաձայն չեմ

6. Վերապատրաստման թեմատիկ բովանդակությունը բավարար էր:

- ☐ Ամբողջությամբ համաձայն եմ ☐ Համաձայն եմ ☐ Չեզոք կարծիքի եմ
☐ Հիմնականում համաձայն չեմ ☐ Բոլորովին համաձայն չեմ

7. Վերապատրաստման բովանդակությունը համապատասխանում էր իմ աշխատանքային կարիքներին:

- ☐ Ամբողջությամբ համաձայն եմ ☐ Համաձայն եմ ☐ Չեզոք կարծիքի եմ
☐ Հիմնականում համաձայն չեմ ☐ Բոլորովին համաձայն չեմ

8. Դասընթացի ձևաչափը (խմբային աշխատանք, վարժություններ, շնորհանդեսներ և այլն) բավարար էր:

- ☐ Ամբողջությամբ համաձայն եմ ☐ Համաձայն եմ ☐ Չեզոք կարծիքի եմ
☐ Հիմնականում համաձայն չեմ ☐ Բոլորովին համաձայն չեմ

9. Այլ մասնակիցների հետ շփվելու հնարավորությունները բավարար էին:

- ☐ Ամբողջությամբ համաձայն եմ ☐ Համաձայն եմ ☐ Չեզոք կարծիքի եմ
☐ Հիմնականում համաձայն չեմ ☐ Բոլորովին համաձայն չեմ

10. Դասընթացավարների հետ շփվելու հնարավորությունները բավարար էին:

- ☐ Ամբողջությամբ համաձայն եմ ☐ Համաձայն եմ ☐ Չեզոք կարծիքի եմ
☐ Հիմնականում համաձայն չեմ ☐ Բոլորովին համաձայն չեմ

11. Դասընթացավարները լավատեղյակ էին դասընթացում ընդգրկված թեմաների վերաբերյալ:

- ☐ Ամբողջությամբ համաձայն եմ ☐ Համաձայն եմ ☐ Չեզոք կարծիքի եմ
- ☐ Հիմնականում համաձայն չեմ ☐ Բոլորովին համաձայն չեմ

12. Դասընթացավարները նյութը ներկայացրեցին գրավիչ և հետաքրքիր ձևով:

- ☐ Ամբողջությամբ համաձայն եմ ☐ Համաձայն եմ ☐ Չեզոք կարծիքի եմ
- ☐ Հիմնականում համաձայն չեմ ☐ Բոլորովին համաձայն չեմ

13. Ինչպե՞ս եք մտադիր կիրառել այս վերապատրաստման ընթացքում ստացած գիտելիքները:

14. Արդյո՞ք կա որևէ այլ հարց, որը կարող է անհրաժեշտ լինել այս վերապատրաստումից ստացված գիտելիքները կիրառելու համար (օրինակ՝ ավելի շատ գիտելիք, ավելի շատ աջակցություն/հանձնառություն ղեկավարության կողմից, ուստիկանության մշակույթի փոփոխություն, հատուկ վերապատրաստման դասընթացներ և այլն):

15. Խնդրում եմք ստորև նշել դասընթացի վերաբերյալ ցանկացած այլ մեկնաբանություն, այդ թվում՝ բարելավման առաջարկություններ:

Գործիքակազմ

Այս բաժինը պարունակում է ուղեցույց, թե ինչպես վարել սառուցկոտրուկները և դերախաղերը: Սառուցկոտրուկները դասընթացավարի հայեցողությամբ են: Մոդուլ 6-ը ներառում է դերախաղ:

Սառուցկոտրուկներ

Սառուցկոտրուկները սովորաբար անց են կացվում վերապատրաստման դասընթացի սկզբում: Դրանց նպատակը մասնակիցների միջև կապ ստեղծելն է և խմբում անկաշկանդ մթնոլորտ ձևավորելը: Դրանք կարող են նաև ծառայել մեկ այլ նպատակի՝ ստեղծել փոքր խմբեր հատուկ վարժությունների համար:

Ընդհանուր առմամբ, սառուցկոտրուկները պետք է լինեն ներառական և չանդադառնան նրբանկատ հարցերի: Դա հատկապես կարևոր է խտրականության և մարդու իրավունքների վերաբերյալ դասընթացներում: Այս բաժինը ներառում է մի քանի օրինակ, սակայն, դասընթացավարները կարող են ունենալ նաև սեփական օրինակները, որոնք ցանկանում են ներկայացնել մասնակիցներին:

«Իմ առաջին աշխատանքը»

Խնդրեք խմբի բոլոր անդամներին գրել իրենց անունը և ազգանունը, առաջին աշխատանքը և այն, ինչ նրանք ձեռք են բերել այդ աշխատանքից: Այնուհետև խնդրեք, որ խմբում յուրաքանչյուր անձ բարձրաձայն կարդա իր գրառումը:

Սա հնարավորություն է, որպեսզի խմբի անդամներն ավելի լավ ճանաչեն միմյանց՝ առանց անձնական մանրամասներ ներկայացնելու: Դա նաև հիանալի հնարավորություն է խմբում ավելի ջերմ մթնոլորտ ստեղծելու համար, քանի որ չի պահանջում երկար մտածել կամ նախապատրաստվել:

«Մեկ բառ»

Խումբը բաժանեք ենթախմբերի կամ զույգերի՝ կախված նրանից, թե քանի մասնակից ունեք: Առաջարկեք յուրաքանչյուր խմբի ընտրել մեկ բառ, որը կնկարագրի ինչ որ մի հարց: Օրինակ՝ ընտրեք մի բառ, որը կապված է այն թեմայի հետ, որը պատրաստվում էք ներկայացնել: Ատելության հիմքով հանցագործությունների վերաբերյալ խմբին խնդրեք ընտրել մեկ բառ, որը լավագույնս կնկարագրի տուժողների վրա «ատելության հիմքով հանցագործության» ազդեցությունը: Ոստիկանության ծառայողների խտրական վարքագծի վերաբերյալ խնդրեք խմբին կրկին ընտրել մեկ բառ, որը կամփոփի այդ խնդրի ազդեցությունը ոստիկանության՝ որպես կառույցի վրա և այլն: Հատկացրեք ժամանակ (երկու րոպե կամ ավել) և այնուհետև խնդրեք յուրաքանչյուր խմբին ներկայացնել իրենց ընտրած բառը: Գրեք յուրաքանչյուր բառը ցուցատախտակի վրա:

Այս սառուցկոտրուկի նպատակը գործնականում անմիջապես կիրառելի գաղափարներ առաջադրելը չէ, այլ՝ հիմնական սեմինարի գործողություններից առաջ մասնակիցներին դրդել մտածել թեմայի շուրջ:

«Ժամացույցի տկտկոցը»

Նախապես պատրաստեք տասներկու հարցից կազմված ցուցակ, որոնք կօգտագործվեն սառուցկոտրուկում (տե՛ս ստորև բերված օրինակը):

Հարցերի օրինակներ.

1. Ձեր անունը:

2. Ձեր աշխատանքը:
3. Ո՞րն է Ձեր կարդացած վերջին գրքի անվանումը:
4. Ո՞րն է Ձեր սիրելի հեռուստասերիալը:
5. Ո՞րն է Ձեր սիրելի ուտելիքը:
6. Ո՞րն է Ձեր սիրելի կենդանին:
7. Ո՞րն է Ձեր սիրելի զբաղմունքը:
8. Ո՞րն է Ձեր երազանքի ճամփորդությունը:
9. Ի՞նչ կանեիք, եթե խոշոր գումար շահեիք վիճակախաղում:
10. Կիսվեք մեկ ցանկությունով, որը ցանկանում եք իրականացնել:

Խնդրեք մասնակիցներին կազմել չորս հոգուց բախկացած խմբեր, աթոռները դասավորեք խաչաձև դիրքով (իրար դեմ դիմաց): Բացատրեք մասնակիցներին, որ խմբերին հարցեր եք տալու, և նրանք պետք է հնարավորինս արագ պատասխանեն դրանց: Յուրաքանչյուր հարցի մասնակիցները պետք է պատասխանեն առանց երկար մտածելու՝ խմբերի հերթականությամբ: Նշեք, որ յուրաքանչյուր հարցին պատասխանելու համար նրանք կունենան ընդամենը 15 վայրկյան, և եթե ինչ-որ մեկը չի կարող պատասխանել հարցին, նա պետք է ասի «անցեք առաջ»:

Դերախաղի անցկացում

Թեև որոշ մասնակիցներ կարող են հրաժարվել դերախաղում ընդգրկվելուց, այն կարող է իսկապես օգտակար ուսուցման գործիք լինել և խթանել ուսումնառությունն ու մասնակցությունը: Այն նաև գործնական քայլերի միջոցով սովորելու լավ տարբերակ է:

Դերախաղը պատրաստելիս պետք է հաշվի առնել մի քանի հիմնական կետեր: Պատկերացրեք, թե ինչպես եք պատասխանելու մասնակիցների հարցերին, և ինչպես կարող եք վարվել բարդ իրավիճակներում, օրինակ՝ երբ մասնակիցները համաձայն չեն, թե ինչպես է իրենց գործընկերը կատարել իր դերը դերախաղում, կամ երբ մասնակիցներից մեկն իրեն անհավասարակշիռ վարքագիծ է դրսևորում:

Խմբային վարժության տևողությունը.

- Ապահովեք, որ մասնակիցները լիովին տեղյակ լինեն դերախաղի նպատակի մասին: Ժամանակ տվեք նրանց կարդալու իրենց դերի վերաբերյալ հրահանգները և սցենարը:
- Խրախուսեք և անպատասխան մի թողեք հարցերը, համոզվեք, որ հարցի պատասխանը բավարարում է հարցը տված մասնակցին:
- Քայլեր ձեռնարկեք աջակցող և ապահով միջավայր ստեղծելու համար: Խրախուսեք յուրաքանչյուր մասնակցի իրեն դիմելիս կառուցողական արձագանքել:
- Ձգտեք ապահովել հանգիստ, երբեմն նույնիսկ զվարճալի միջավայր: Սա հնարավորություն է մասնակիցների համար տարբեր պատրվակներով շփվելու միմյանց հետ և մի փոքր ստեղծագործելու:
- Բացատրեք, որ դերախաղին մասնակցելը օգնում է մասնակիցներին ավելի լավ հասկանալ դիմացինի տեսակետը, ինչը կարող է հատկապես օգտակար լինել օժանդակ նյութում ընդգրկված թեմաներն ուսուցանու համար:
- Դերախաղը պատրաստելու համար մասնակիցներին բավարար ժամանակ հատկացրեք: Այս գործընթացում շտապել պետք չէ: Մասնակիցները պետք

Է հստակ պատկերացնեն իրենց դերը և վստահ լինեն իրենց ուժերին այն կատարելիս:

- Արձագանքելիս հիմնական ուշադրությունը դարձրեք դերախաղի բովանդակության, այլ ոչ թե կատարման վրա: Համոզվեք, որ դերախաղում արտացոլված են ուսուցման հիմնական կետերը: Եթե դա ձեզ չի բավարարում, ապա ներկայացրեք ձեր կարծիքը և նշեք, թե ինչն էր անբավարար:

Խմբային վարժությունից հետո.

Բավարար ժամանակ հատկացրեք քննարկման համար: Ինչպե՞ս մասնակիցներն ացկացրեցին դերախաղը, ի՞նչ սովորեցին: Արդյո՞ք մնացել են թեմայի վերաբերյալ անպատասխան հարցեր:

Դա կարող է նաև հարմար պահ լինել մասնակիցներին հանդարտեցնելու կամ գովաբանելու համար, հատկապես նրանց, ովքեր ի սկզբանե չեն ցանկացել մասնակցել դերախաղին:

Վերջապես, օգտվեք մասնակիցների հետ առանձին գրուցելու հնարավորությունից: Այդ դեպքում կարող եք անդրադառնալ դերախաղի ընթացքում առաջացած խնդիրներն: Խրախուսեք մասնակցին արտահայտել իր կարծիքը տեղի ունեցած որևէ միջադեպի մասին և օգնեք նրան բացահայտել, թե ինչ է նա սովորել, և ինչպես կարող է դա կիրառել իր մասնագիտական աշխատանքում:

Հիշեք, որ այս քայլերը կատարումը և դերախաղի լավ կառուցված և պլանավորված անցկացումը կմեծացնի հավանականությունը, որ մասնակիցները լուրջ կվերաբերվեն այդ գործընթացին և արդյունքում ավելի շատ բան կսովորեն:

Մոդուլ 1

ՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ, ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱՑԱՌՈՒՄԸ և ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՈՒՄ

ՀԵՂԻՆԱԿ ՄԱՐԳԱՐԻՏԱ ԺԵՇԿՈ

Ներածություն և ամփոփագիր	28
Ուսուցման վերջնարդյունքներ	30
Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ	30
Նախապատրաստում	30
Գործողությունների նկարագրություն	32
Գործողություն 1.1. Մարդու իրավունքները և ոստիկանության աշխատանքը՝ կապը դրանց միջև	32
Գործողություն 1.2. Մարդու իրավունքների պաշտպանության հիմնարար սկզբունքը ոստիկանության աշխատանքում	37
Գործողություն 1.3. Իրավահավասարության և խտրականության ընկալումը ոստիկանության աշխատանքում	38
Գործողություն 1.4. Ոստիկանության պարտականությունները խտրականության դեմ պայքարում՝ գործնական վարժություն	52
Գործողություն 1.5. Ոստիկանության աշխատանքում հավասարության ապահովումը և խտրականության բացառումը	57
Գործողություն 1.6. Ոստիկանության դերը լավ հարաբերությունների ստեղծման հարցում	60
Հավելվածներ և Օժանդակ նյութեր	61
Օժանդակ նյութ 1.1	61
Օժանդակ նյութ 1.3.1	63
Օժանդակ նյութ 1.3.2	65

Ներածություն և ամփոփագիր

Ոստիկանությունը՝ կրելով հանրային անվտանգության երաշխավորի դերն ու պարտականությունը՝ պարտավոր է պահպանել օրենքի կատարումը և հասարակական կարգուկանոնը՝ կանխելով հանցավորությունը և պայքարելով դրա դեմ: Վերջին տասնամյակների ընթացքում ոստիկանությունը առավելապես դիտվում է որպես ծառայությունների մատուցման, քան ուժի կիրառման կառույց¹: Այս մոտեցումը ենթադրում է, որ ոստիկանությունը կազմակերպում և իրականացնում է իր գործունեությունը հասարակության և պետության կարիքներին համապատասխան՝ հիմնվելով օրենքի գերակայության և մարդու իրավունքների վրա: Այն ընդգծում է մարդու իրավունքների առանցքային դերը ոստիկանության աշխատանքում և այնպիսի հիմնարար գաղափարներ, ինչպիսիք են թափանցիկությունը, հաշվետվողականությունը, օրինականությունը, համաչափությունը, խտրականության բացակայությունը և հավասարության ապահովումը:

Տեղերում, սակայն, ոստիկանության ծառայողները երբեմն մարդու իրավունքները կարող են ընկալել որպես խոչընդոտ, այլ ոչ թե հիմք և գործիք իրենց աշխատանքի համար: Որոշ դեպքերում ոստիկանության ծառայողները բավարար չափով պատրաստված չեն հասկանալու և իրականացնելու օրենքի պաշտպանի իրենց գործառույթները: Թերևս փոքրամասնությունների մարդու իրավունքների պաշտպանությունը ոստիկանության աշխատանքի համար էլ ավելի մեծ նշանակություն ունի: Փոքրամասնությունների անդամները գտնվում են խտրականության հիմքով ոտնձգությունների և բռնության վտանգի տակ և, իրենց խոցելիության, մարգինալացման և մեկուսացման պատճառով, պաշտպանություն և արդարադատություն գտնելու հարցում բախվում բաղմաթիվ խոչընդոտների: Հաճախ ոստիկանության ծառայողները չեն ճանաչում և չեն անդրադառնում փոքրամասնության անդամների անվտանգության հարցում խոցելիությանը և դրանից բխող հետևանքներին: Ավելին, սեփական նախապաշարմունքներով և կանխակալությամբ դրդված՝ ոստիկանության ծառայողի վարքագիծը երբեմն կարող է նպաստել անհավասարությանը և հանգեցնել երկրորդական զոհականացման:

Նշված համատեքստում այս մոդուլի նպատակը մարդու իրավունքների հարցում մասնակիցների վերաբերմունքին անդրադառնալն է, նոր մոտեցումն առաջարկելը և հիմնարար տեղեկություններ տրամադրելը, հիմնավորելով, թե ինչպես մարդու իրավունքների սկզբունքների պահպանումը կարող է դրական ազդել իրենց աշխատանքի և դերակատարության վրա: Այն նաև գիտելիքներ է հաղորդում խտրականության դեմ պայքարի և իրավահավասարության պաշտպանության հետ կապված ոստիկանության պարտականությունների և գործնական հետևանքների մասին: Թեմատիկորեն մոդուլը կառուցված է երեք հատվածով: 1.1 և 1.2 գործողությունները ներկայացնում են մարդու իրավունքների հարցում ոստիկանության հայեցակարգը, ցույց տալով, թե ինչու է այն կարևոր և ինչպես է այն օգնում ոստիկանության աշխատանքն ավելի արդյունավետ դարձնելուն: 1.3 և 1.4 գործողությունները անդրադառնում են խտրականության դեմ պայքարի հիմնական հասկացություններին և այդ ոլորտում ոստիկանության պարտականություններին: 1.5 և 1.6 գործողություններն անդրադառնում են հավասարության ամրապնդման գործում ոստիկանության դերին, ներառյալ՝ կազմակերպչական միջոցառումները և ոստիկանության ծառայողի անհատական դերը:

¹ Նախարարների կոմիտեի Rec(2001)10 հանձնարարականը անդամ պետություններին Ոստիկանության Եթիկայի եվրոպական կանոնագրի վերաբերյալ, որն ընդունվել է 2001 թվականի սեպտեմբերի 19-ին, հասանելի է <https://rm.coe.int/16805e297e> կայքում: Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարական, ընդունվել է 2007թ. հունիսի 27-ին, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.

Մոդուլի հիմքում ընկած հիմնական միջազգային չափանիշներն են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի դատական պրակտիկան: Ի լրումն, մոդուլը հիմնված է Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականի վրա², մասնավորապես՝ ընկալման վրա հիմնված ռասիզմի սահմանման և ոստիկանության պարտականությունների տեսանկյունից նրա նշանակության: Մոդուլի վերջին մասում ներկայացվում են մարդու իրավունքների միջազգային և եվրոպական առանցքային փաստաթղթերը, որոնք հատուկ անդրադառնում են հավասարության ապահովման և խտրականության դեմ պայքարի հարցին:

² Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարական, ընդունվել է 2007թ. հունիսի 27-ին, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no:2007-11։ Համաժողով. «Ոստիկանության դերը ժողովրդավարական հասարակության մեջ. Ոստիկանության Եթիկայի եվրոպական կանոնագիրը՝ արդեն շուրջ 20 տարի է ինչ այն գործում է», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/police-conference2020։

Ուսուցման վերջնարդյունքներ

Մասնակիցները՝

→ կարժևորեն մարդու իրավունքների վրա հիմնված մոտեցման օգուտը և կտեսնեն, թե ինչպես այն կարող է բարելավել իրենց աշխատանքը:

→ կուսումնասիրեն իրավահավասարության և խտրականության բացառմանն առնչվող շրջանակը և հասկացությունները, ինչպես նաև ոստիկանության համապատասխան պարտականությունները:

→ կվերլուծեն, թե ինչպես ոստիկանության գործողությունները կամ անգործությունը կարող են հանգեցնել մարդու իրավունքների և հավասարության սկզբունքի խախտմանը:

→ կարժևորեն ոստիկանության դերի կարևորությունը հավասարության ապահովման և խտրականության բացառման գործում:

Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ

Գործողություն 1.1 Մարդու իրավունքները և ոստիկանության աշխատանքը՝ Մարդու իրավունքները և ոստիկանության աշխատանքը՝ կապը դրանց միջև (45 րոպե)

Գործողություն 1.2 Մարդու իրավունքների պաշտպանության հիմնարար սկզբունքը ոստիկանության աշխատանքում: (30 րոպե)

Գործողություն 1.3 Իրավահավասարության և խտրականության ընկալումը ոստիկանության աշխատանքում (90 րոպե)

Գործողություն 1.4 Ոստիկանության պարտականությունները խտրականության դեմ պայքարում. գործնական վարժություն (60 րոպե)

Գործողություն 1.5 Ոստիկանության աշխատանքում հավասարության ապահովումը և խտրականության բացառումը (45 րոպե)

Գործողություն 1.6 Ոստիկանության դերը լավ հարաբերությունների ստեղծման հարցում (15 րոպե)

Նախապատրաստում

Կարիքների գնահատումից բացի, այս մոդուլը պատրաստելիս վերապատրաստման թիմը պետք է ուսումնասիրի հետևյալ փաստաթղթերը.

- Ներպետական օրենսդրությունը և քաղաքականության փաստաթղթերը, որոնք ուղղորդում են ոստիկանության աշխատանքը, և ինչպես են դրանք սահմանում ոստիկանության գործառնությունները, հաշվետվողականությունը և վերահսկողության մեխանիզմները (Գործողություն 1.1).
- Ազգային վիճակագրություն, միջադեպերի և հանցագործությունների մասին հաղորդման օրինակները (այդ թվում՝ փոքրամասնությունների համայնքների անդամների կողմից), ոստիկանության նկատմամբ վստահության մակարդակը, ռասայական պրոֆիլավորման պրակտիկան և այլն (Գործողություն 1.2).
- Ներպետական օրենսդրությունը և քաղաքականության փաստաթղթերը, որոնք սահմանում են այս մոդուլում կիրառվող հիմնական հասկացությունները,

ինչպիսիք են խտրականությունը, ռասիզմը, ատելության հիմքով հանցագործությունները, ատելության խոսքը և այլն (Գործողություն 1.3)։

- Ազգային մարդահամարը, որը տվյալներ է պարունակում բնակչության ազգային կամ էթնիկական ծագման վերաբերյալ և ոստիկանության համակարգում դիվերսիֆիկացիայի, այդ թվում՝ թերներկայացված փոքրամասնությունների վերաբերյալ (այդ տվյալները կարելի է ձեռք բերել ոստիկանությունից)։
- Ազգային միջոցներ/մեխանիզմներ (ինստիտուցիոնալ կամ գործառնական), որոնք նպաստում են ոստիկանության իրավահավասարությանը և խտրականության բացառմանը (Գործողություն 1.5)։

Յուրաքանչյուր գործողություն ուղեկցվում է անհրաժեշտ նախապատրաստական քայլերի ներկայացմամբ։ Մոդուլի գործողության ողջ ընթացքում դասընթացավարին տրվում են ուղեկիշներ և հանձնարարականներ։

Գործողությունների նկարագրություն

Գործողություն 1.1. Մարդու իրավունքները և ոստիկանության աշխատանքը՝ կապը դրանց միջև

Առանցքային կետեր. Մարդու իրավունքները ոստիկանության աշխատանքի հիմքում են:

Տևողությունը. 45 րոպե

Բաժանելի նյութեր. Ցուցատախտակ,
ցուցատախտակի թուղթ,
մարկերներ,
Օժանդակ նյութ 1.1:

Ցուցումներ

1. Դասընթացի սկզբում մասնակիցներին հարցրեք «Ո՞րոնք են ձեր աշխատանքային պարտականությունները»

Քննարկման ընթացքում նշեք հիմնական կետերը ցուցատախտակի վրա:
Ի թիվս այլ հարցերի, քննարկումը պետք է անդրադառնա այն հարցին, որ ոստիկանությունն ավելի շուտ պետք է դիտվի որպես ծառայություն մատուցող, այլ ոչ թե ուժի կիրառման կառույց: Դա վերաբերում է ոստիկանության աշխատանքի հիմնական նպատակներին, այն է՝ հասարակական կարգի պահպանումը և հանցավորության դեմ պայքարը, որոնք հիմնված են օրենքի գերակայության և մարդու իրավունքների պաշտպանության վրա: Այդ առումով, ժողովրդավարական հասարակության մեջ ոստիկանության հիմնական նպատակներն են.³

- հասարակական անդորրի, օրենքի և կարգի պահպանումը.
- հանցագործությունների կանխարգելումը և հանցավորության դեմ պայքարը.
- հանցագործությունների բացահայտումը.
- հասարակությանն օգնության տրամադրումը և ծառայությունների մատուցումը.
- մարդու հիմնարար իրավունքների և ազատությունների պահպանումը և պաշտպանությունը:

2. Դասընթացի ընթացքում մասնակիցներին տվեք հետևյալ հարցերը.

- Ինչպե՞ս եք հասկանում մարդու իրավունքները: Կարո՞ղ եք մարդու իրավունքների մեկ կամ երկու օրինակ բերել:
- Օրինակներ բերե՞ք այն մասին, թե երբ եք օգտվել ձեր՝ մարդու իրավունքներից որպես անհատ, կամ որևէ խմբի կազմում:

Մասնակցների պատասխանների հիման վրա ընդգծեք հետևյալ կետերը.
Մարդու իրավունքներն այն հիմնարար իրավունքներն են, որոնք հնարավորություն են տալիս անհատներին կառուցել իրենց կյանքը արժանապատվության, արդարության, ազատության և հավասարության սկզբունքներին համապատասխան: Այս հասկացություններն արտացոլված են մի շարք իրավունքներում, ինչպիսիք են կյանքի իրավունքը, խոշտանգումների արգելքը, ամուսնանալու և ընտանիք ունենալու, ընտրած կրոնը դավանելու,

³ Ոստիկանության էթիկայի եվրոպական կանոնագիրը, Rec(2001)10 հանձնարարականի հավելված, որն ընդունվել է Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից 2001 թվականի սեպտեմբերի 19-ին, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://rm.coe.int/16805e297e>:

արտահայտվելու, հավաքների ազատության և այլ իրավունքները:
Յուրաքանչյուր մարդ ծնվելու պահից օգտվում է այդ իրավունքներից:

Քննարկման ավարտին բաժանեք Օժանդակ կյուբ 1.1-ը՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և նրա արձանագրությունների ընտրված հոդվածների պարզեցված տարբերակը: Մասնակիցներին տրամադրեք հինգ րոպե՝ այն ընթերցելու և ծանոթանալու, մարդու իրավունքների մասին իրենց գիտելիքները թարմացնելու համար: Եթե Օժանդակ կյուբ 1.1-ը ընթերցելուց հետո խումբն օրինակներ չի բերում վերը նշված հարցերի վերաբերյալ, խնդրեք նրանց պատմել, թե երբ են նրանք օգտվել մարդու իրավունքներից:

3. Այնուհետև խումբը բաժանեք երեք կամ չորս փոքր խմբերի՝ կախված ընդհանուր խմբի չափից, և խնդրեք յուրաքանչյուր խմբին քննարկել հետևյալ հարցերը:
Յուրաքանչյուր խումբ կունենա 10 րոպե քննարկման համար, որից հետո նրանք պետք է ներկայացնեն իրենց պատասխաններն ամբողջ խմբին: Ցուցատախտակի վրա նշեք խմբերի կողմից ներկայացված հիմնական կետերը:

 - Ձեր կարծիքով, ինչպես են մարդու իրավունքները կապված ոստիկանությունում ձեր աշխատանքի հետ: Կարո՞ղ եք օրինակներ բերել ձեր պրակտիկայից:
 - Ինչպե՞ս եք պատկերացնում ձեր՝ որպես ոստիկանության ծառայողի դերը՝ մարդու իրավունքների պահպանության և պաշտպանության հարցում: Կարո՞ղ եք օրինակներ բերել ձեր պրակտիկայից:

Դասընթացավարի ուղեցույց

• Ձեր կարծիքով, ինչպես են մարդու իրավունքներն առնչվում ոստիկանությունում ձեր աշխատանքին:

Նախ և առաջ՝ հանցավորության կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի ոստիկանության գործառնությունն ուղղակիորեն կապված է մարդու իրավունքների հետ: Օրինակ՝ անհատի կյանքի պաշտպանությունը ներառված է տվյալ անհատի կյանքի իրավունքի մեջ: Որպես պետության ներկայացուցիչ՝ ոստիկանության ծառայողը պարտավոր է պաշտպանել անհատների իրավունքներն ու ազատությունները: Այդ նպատակով ոստիկանությունը նպաստում է մարդու իրավունքները կյանքի կոչելուն: Եթե ոստիկանությունը չգործի մարդու իրավունքները հարգելու և պաշտպանելու ուղղությամբ, այդ իրավունքները անիմաստ կդառնան: Մարդու իրավունքները նաև ոստիկանության աշխատողներին օգնում են որոշել, թե ինչն է թույլատրելի կամ արգելված: Իր գործառնություններն իրականացնելու համար ոստիկանությանը տրված է լայն հայեցողություն՝ պարտականությունները կատարելիս: Ոստիկանության ծառայողներն ունեն հատուկ լիազորություններ՝ մարդկանց ժամանակավորապես զրկելու ազատությունից կամ սահմանափակելու նրանց իրավունքների լիարժեք իրացումը, ուժ կիրառելու և ծայրահեղ հանգամանքներում մահաբեր ուժ կիրառելու համար: Մարդու իրավունքների շրջանակն օգնում է ոստիկաններին իրենց պարտականությունները համաչափ իրականացնելիս ճիշտ որոշումներ կայացնել: Կարևոր է նաև, որ մարդու իրավունքները ապահովվում են մարդկային հիմնական արժեքները ոստիկանության ծառայողների համար, ովքեր նույնպես իրավատեր են: Ինչպես ցանկացած այլ անձ, ոստիկանության ծառայողներն օգտվում են մարդու իրավունքներից, ուստի պաշտպանելով այլոց իրավունքները, նրանք պաշտպանում են բոլորի իրավունքները և նպաստում իրենց իսկ իրավունքների պաշտպանության ապահովմանը: Դրա օրինակ է ոստիկանության բոլոր ծառայողների՝ առանց խտրականության հարաբերվելու իրավունքը՝ անկախ նրանց կոչումից, տարիքից, սեռից, Եթնիկական պատկանելությունից կամ հաշմանդամությունից:

• Որպես ոստիկանության ծառայող, ինչպե՞ս եք ընկալում մարդու իրավունքները պաշտպանելու ձեր դերը:

Մարդու իրավունքները հարգելը ենթադրում է ոստիկանության ծառայողների պարտավորությունը՝ զերծ մնալու մարդու իրավունքների իրացմանը ոչ իրավաչափ հիմքով միջամտելուց կամ սահմանափակելուց: Դա կարելի է տեսնել, օրինակ՝ ոստիկանության գործողություններում, որոնք չպետք է անօրինական կերպով սահմանափակեն խաղաղ հավաքը, և, հետևաբար, անհատների խաղաղ հավաքի իրավունքը: Այս համատեքստում ոստիկանությունը չի կարող ապօրինի կերպով սահմանափակել կամ ցրել ԼԳԲՏԻ համայնքի խաղաղ ցույցը, նույնիսկ եթե ոստիկանությունը համաձայն չէ նրա ուղերձների հետ: Խաղաղ հավաքների իրավունքը կարևոր է փոքրամասնությունների ինքնության և հայացքների արտահայտման համար: Այն չափազանց կարևոր է հանդուրժող և բազմակարծ հասարակություն ստեղծելու համար, որտեղ տարբեր խմբեր կարող են խաղաղ գոյատևել միասին:

Մարդու իրավունքների պաշտպանությունը ենթադրում է ոստիկանության ծառայողների պարտավորություն՝ պաշտպանելու անհատներին և խմբերին մարդու իրավունքների խախտումներից և քայլեր ձեռնարկել՝ ապահովելու համար, որ անհատները կարողանան արդյունավետ կերպով իրականացնել իրենց իրավունքները: Այս ամենը արտացոլված է ոստիկանության օպերատիվ պարտականություններում, ինչպես օրինակ՝ կյանքի կամ բռնության առերևույթ վտանգի իրավիճակում միջամտելու պարտավորությունը, արդյունավետ և արագ քրեական հետաքննություն իրականացնելու պարտավորությունը կամ ժողովրդավարական գործունեությունն ու գործընթացները պաշտպանելու պարտավորությունը (օրինակ՝ արտահայտվելու ազատության, հավաքների ազատության և այլն), երբ դրանց սպառնում են հակադիր ուժերը: Օրինակ՝ ոստիկանությունը պաշտպանում և ապահովում է խաղաղ հակառակստական ցույցի մասնակիցների անվտանգությունը՝ հակացույցեր նախատեսված լինելու դեպքում:

ՄԱԿ-ի շրջանակը նաև նախատեսում է մարդու իրավունքների իրացմանը նպաստելու պարտավորություն, ինչը ենթադրում է, որ ոստիկանները պոզիտիվ գործողություններ ձեռնարկեն այս հարցում: Դա կարելի է տեսնել հավաքների կարգավիճակն ուղղված ոստիկանության ռազմավարությունում, մասնավորապես, բողոքի ակցիայի ընթացքում հաղորդակցության և բանակցությունների ապահովման, որպեսզի ցուցարարները կարողանան լիարժեք օգտվել հավաքների իրենց իրավունքից: Օրինակ՝ ոստիկանությունը երթից առաջ շփվում է բնապահպանական երթի կազմակերպիչների հետ՝ բացահայտելու և մեղմելու հնարավոր ռիսկերը, իսկ երթի ընթացքում՝ արդյունավետ արձագանքելու հնարավոր ցանկացած անկարգության:

4. Այժմ անցեք ոստիկանության աշխատանքում մարդու իրավունքների պաշտպանության պարտավորությունների վերը նշված կետերի մանրամասն շարադրմանը՝ գործնական օրինակի հիման վրա: Ներկայացրեք խմբին ստորև բերված օրինակը: Եթե ժամանակը թույլ տա, մասնակիցներին տվեք ստորև ներկայացված հարցերը և բացատրեք մարդու իրավունքների հետ կապված ոստիկանության պարտականությունները: Եթե ժամանակը թույլ չի տալիս, գործնական օրինակը ներկայացնելուց անմիջապես հետո անցեք ոստիկանության պարտականությունների բացատրությանը:

Լրացուցիչ նյութեր 1.16 գործողության համար⁶

- Ոստիկանության Էթիկայի Եվրոպական կանոնագիրք, Rec(2001)10 հանձնարարականի հավելված, որը ընդունվել է Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից 2001 թվականի սեպտեմբերի 19-ին՝ <https://rm.coe.int/16805e297e>:
- ԵԱՀԿ (2008թ.), Ժողովրդավարական ոստիկանության ուղեցույց՝ <https://polis.osce.org/guidebook-democratic-policing-senior-police-adviser-osce-secretary-general>:
- Եվրոպայի խորհուրդ (2013թ.), Մարդու իրավունքների և ոստիկանության եվրոպական կոնվենցիա – ձեռնարկ ոստիկանների և իրավապահ մարմինների այլ պաշտոնյաների համար՝ <https://book.coe.int/en/human-rights-and-democracy/6839-the-european-convention-on-human-rights-and-policing.html>:
- ՄԱԿ-ի ՄԻԳՀԳ (1997թ.), Մարդու իրավունքների միջազգային չափանիշներ իրավապահ մարմինների համար. Մարդու իրավունքների գիրքույք ոստիկանության ծառայողների համար՝ www.un.org/ruleoflaw/blog/document/international-human-rights-standards-for-law-enforcement-a-pocket-book-on-human-rights-for-the-police:
- Եվրոպայի խորհուրդ (2019թ.), Գործիքակազմ ոստիկանների համար, Եվրոպայի խորհրդի չափանիշներ ռասայական շարժառիթներով հանցագործությունների և խտրականության բացառման վերաբերյալ՝ գնչուների և դեգերողների համայնքների օրինակի հիման վրա՝ www.coe.int/en/web/rom-and-travellers/-/toolkit-for-police-officers-council-of-europe-standards-on-racially-motivated-crimes-and-non-discrimination:
- ՄԱԿ-ի ԹՀՊԳ «Ոստիկանության աշխատանքը ժողովրդավարական երկրներում և հաշվետվողականության, ամբողջականության, վերահսկողության անհրաժեշտություն»՝ www.unodc.org/e4j/en/crime-prevention-criminal-justice/Module-5/key-issues/1--policing-in-democracies-and-the-need-for-accountability--integrity--oversight.html:

⁶ Մարդու իրավունքների վրա հիմնված ոստիկանության աշխատանք թեմայի վերաբերյալ դասընթացավարի Նախնական ընթերցանության համար:

Գործողություն 1.2. Մարդու իրավունքների պաշտպանության հիմնարար սկզբունքը ոստիկանության աշխատանքում:

Առանցքային կետեր. Մարդու իրավունքների պաշտպանության վրա հիմնված մոտեցումը ոստիկանության աշխատանքի օրինականության գրավականն է և բարձրացնում է դրա արդյունավետությունը: Մարդու իրավունքների պաշտպանության վրա հիմնված ոստիկանության աշխատանքի անկյունաքարերն են հավասարության ապահովումն ու խտրականության բացառումը:

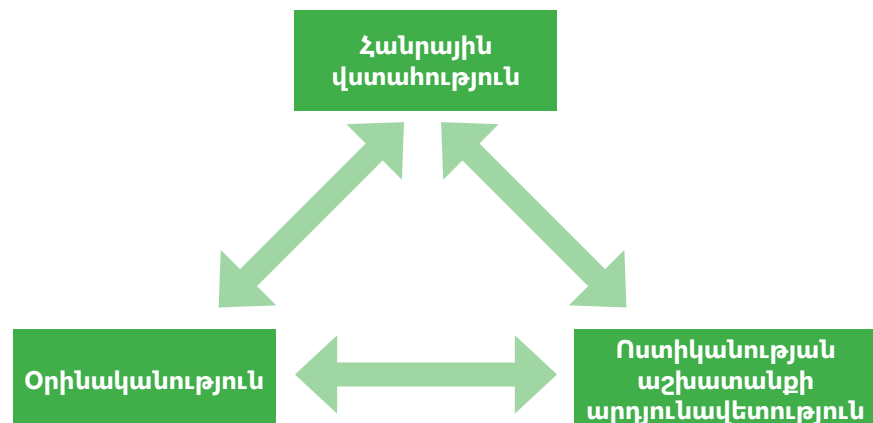
Տևողությունը. 30 րոպե

Բաժանելի կյուբեր. Ցուցատախտակ,
ցուցատախտակի թուղթ,
մարկերներ:

Նախապատրաստում. Պարապմունքից առաջ դասընթացավարը ցուցատախտակի վրա գծում է 1-ին գծապատկերը: Այն կարող է ներկայացվել որպես PowerPoint-ով պրեզենտացիա: Հասարակական կազմակերպությունների կողմից հավաքագրված տվյալների և զեկույցների հիման վրա պատրաստեք օրինակներ և վիճակագրական տվյալներ, օրինակ՝ երկրում հանցագործությունների մասին թերիադրորդումը, ոստիկանության նկատմամբ վստահության մակարդակի, ռասայական պրոֆիլավորման գործելակերպի վերաբերյալ, հիմնավորելու այս վարժության հիմնական կետերը:

Ցուցումներ

1. Ներկայացրե՛ք ստորև եռանկյունի գծապատկերը, որը ցույց է տալիս, թե ինչպես բոլոր խմբերի մարդկանց իրավունքների հարգումն ու պաշտպանությունը կարող է բարելավել ոստիկանության աշխատանքի արդյունավետությունը:

Գծապատկեր 1

2. Ներկայացրեք գծապատկերը՝ օգտագործելով հետևյալ տեղեկատվությունը.
 - Ոստիկանության լավ աշխատանքը և՛ արդար է և՛ արդյունավետ:
 - Ոստիկանության լավ աշխատանքը համաձայնեցված աշխատանք է, քանի որ այն պահանջում է մարդկանց հետ համագործակցություն: Հանրությունը (անհատները, համայնքները) տիրապետում է այն անհրաժեշտ տեղեկություններին, որոնց հիման վրա ոստիկանությունը կարող է արդյունավետ գործել:
 - Ոստիկանության և հանրության միջև տեղեկատվության փոխանակման պայմանը ոստիկանության նկատմամբ հասարակության վստահությունն է: Առանց վստահության հասարակությունը ոստիկանությանը չի հաղորդի հանցագործությունների մասին և չի տրամադրի հանցագործությունը հաջողությամբ կանխելու և հետաքննելու համար անհրաժեշտ տեղեկատվությունը:

Ձեր տեսակետը հիմնավորելու համար բերեք այս օրինակը.

Համաձայն ԵՄ Հիմնարար իրավունքների գործակալության (այսուհետ՝ ՀԻԳ) հարցման ⁷ կանխակալության շարժառիթներով բռնության և հետապնդումների դեպքերի մասին ոստիկանությանը հաղորդելու մակարդակը բնակչության շրջանում շատ ցածր է: Որպես միջին ցուցանիշ ԵՄ բոլոր երկրներում հարցված բոլոր խմբերում ⁸ ոստիկանությանը հաղորդվել է կանխակալության հիմքերով բռնության դեպքերի միայն 28%-ի, իսկ կանխակալության հիմքերով հետապնդումների դեպքերի 10%-ի մասին: Որոշակի խմբերում նման դեպքերի մասին ոստիկանությանը հաղորդելու տոկոսն էլ ավելի ցածր է: Օրինակ, գնչուների և դեգերոզների համայնքի անդամների նկատմամբ կանխակալության շարժառիթներով բռնության դեպքերի միայն 11%-ն է հաղորդվել ոստիկանությանը:

Այդ առնչությամբ խմբին հարց տվեք. ի՞նչպես է անդրադառնում հաղորդումների ցածր տոկոսը ձեր աշխատանքի վրա:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Վիճակագրությանը վերաբերող այս և հետևյալ դեպքերում խնդրում ենք նկատի ունենալ, որ ՀԻԳ-ի վիճակագրական տվյալները վերաբերում են միայն ԵՄ անդամ պետություններին, և կարող են ուղղակիորեն կիրառելի չլինել այլ պետությունների ազգային համատեքստում: Թեև ընդհանուր միտումներն ու խնդիրները, ինչպիսիք են թերհաղորդումը, ոստիկանության նկատմամբ վստահության պակասը կամ ռասայական պրոֆիլավորման գործելակերպը, կարող են շատ չտարբերվել, թվերն ու առանձին դրսևորումները տարբեր կլինեն: Հետևաբար, անհրաժեշտ է առկայության դեպքում ներկայացնել ազգային համատեքստի մասին օրինակներ և վիճակագրական տվյալներ: Նման օրինակներ կարելի է գտնել երկրում գործող հասարակական կամ համայնքային կազմակերպությունների զեկույցներում:

⁷ ՀԻԳ 2017թ., «Եվրամիության փոքրամասնությունների և խտրականության մասին երկրորդ հետազոտություն – հիմնական արդյունքներ», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/second-european-union-minorities-and-discrimination-survey-main-results>: ԵՄ-ում թերզեկույցման մասին լավ աղբյուր. ՀԻԳ (2021թ.), «Ատելության հիմքով հանցագործությունների մասին հաղորդումների խրախուսում – Իրավապահ մարմինների և այլ իշխանությունների դերը, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/hate-crime-reporting>:

⁸ Այն ներառում է տարբեր Եթևիկ փոքրամասնությունների և ներգաղթյալների համայնքները ԵՄ բոլոր 28 անդամ երկրներում: EU-MIDIS II ընտրանքը ներառում է խմբեր, որոնցում կան Եթևիկ կամ ազգային փոքրամասնությունների, գնչուների և ռուսների, ինչպես նաև ԵՄ-ից դուրս ծնվածների (առաջին սերնդի հարցվողներ) և ԵՄ-ից դուրս ծնված առնվազն մեկ ծնող ունեցող անհատներ (երկրորդ սերնդի հարցվողներ):

Այնուհետև բացատրեք, որ ոստիկանության նկատմամբ հանրային վստահությունն ու աջակցությունը կախված է հասարակության նկատմամբ ոստիկանության ծառայողների վերաբերմունքից, մասնավորապես մարդու արժանապատվությունը և մարդու իրավունքները նրանց կողմից հարգելուց: Հանրության վստահությունը ձեռք բերելն ավելի հավանական է, եթե ոստիկանության ծառայողներն իրենց գործողություններում ազնվություն և թափանցիկություն ցուցաբերեն, գործեն օրենքի շրջանակներում, կատարեն իրենց պարտականությունները մարդու իրավունքների չափանիշներին համապատասխան:

Ձեր միտքը հիմնավորելու համար բերեք հետևյալ օրինակը.

2018 թվականի ՀԻԳ-ի հարցման համաձայն⁹ հարցմանը նախորդող հինգ տարիների ընթացքում ԵՄ-ում աֆրիկյան ծագումով հարցվածների 24%-ին ոստիկանությունը ինչ որ առիթով կանգնեցրել է: Հարցմանը նախորդող 12 ամիսների ընթացքում ոստիկանության կողմից կանգնեցված անձանց 44%-ը համարում է, որ այդ միջադեպը պայմանավորված է եղել իրենց Էթնիկ կամ ներգաղթյալ ծագմամբ:

Այդ խնդիրը վերլուծելու համար խմբին հարցրեք, թե ինչպես է առնչվում օրինակը և գործելակերպը իրենց աշխատանքին: Ինչպե՞ս է Էթնիկական պրոֆիլավորման գործելակերպը ազդում փոքրամասնության կողմից ոստիկանության ծառայողի պատկերի ընկալման վրա: Այստեղ դասընթացավարը պետք է նշի, որ ոստիկանության՝ որպես կառույցի կամ նրա առանձին աշխատակիցների բոլոր գործողությունները կամ անգործությունը կարևոր դեր են խաղում հասարակության կողմից ոստիկանության ընդհանուր ընկալման վրա: Հետևաբար, եթե ոստիկանությունը զբաղվում է Էթնիկական պրոֆիլավորմամբ, ապա դա ազդում է այն բանի վրա, թե ինչպես է այդ խտրական պրակտիկայի թիրախում գտնվող ողջ խումբը ընկալվում նրանց: Ընդ որում ոստիկանության ծառայողների կողմից մարդու իրավունքների խախտման գործելակերպը ազդում է ոստիկանության մասին լայն հասարակության ընդհանուր պատկերացումների վրա:

4. Այնուհետև նշեք, որ ոստիկանության ծառայողների գործելակերպի օրինականության մասին պատկերացումը մեծանում է, երբ իրենք իրենց առօրյա աշխատանքում ցույց են տալիս, որ իրենք.

- ա. զգայուն են հանրության կարիքների և ակնկալիքների նկատմամբ:
- բ. ծառայեցնում են իրենց տրված լիազորությունները՝ ի շահ ժողովրդի:
- գ. իրականացնում են իրենց պարտականությունները հաշվի առնելով ժողովրդավարության սկզբունքները:
- դ. ընդունում են, որ պատասխանատվություն են կրում իրենց գործողությունների և որոշումների համար:

Ձեր ասածը հիմնավորելու համար բերեք հետևյալ օրինակը.

ՀԻԳ-ի հարցման համաձայն¹⁰ ոստիկանության ծառայողների կողմից ռասիստական հիմքով ֆիզիկական ուժի կիրառման տուժողների մեծամասնությունը (63%) դեպքի մասին որևէ մեկին չեն հայտնել, որովհետև կարծում էին, որ դա ոչինչ չի տա, կամ որովհետև նրանք չեն վստահում ոստիկանությանը:

Այդ խնդիրը վերլուծելու համար կատարեք հետևյալ հարցադրումը. ոստիկանության մասին նման պատկերացումներն ինչպե՞ս են անդրադառնում

⁹ ՀԻԳ (2018)թ., «Սևամորթ լինելը ԵՄ-ում», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/being-black-eu>:

¹⁰ FRA (2018), 'Being Black in the EU' («Լինելով սևամորթ ԵՄ-ում»), հասանելի է հետևյալ հղումով. <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/being-black-eu>:

նստիկանության ծառայողների գործողությունների օրինականության մասին պատկերացումների վրա: Ի՞նչ պետք է արվի նստիկանության ծառայողների գործողությունների օրինականության մասին պատկերացումները բարելավելու համար:

5. Ամփոփեք պարապմունքը նշելով, որ նստիկանության օրինական գործողությունները արժանանում են հասարակության ավելի մեծ վստահության, ինչը հանգեցնում է նստիկանության ավելի արդյունավետ աշխատանքի: Իր հերթին՝ նստիկանության արդյունավետ աշխատանքն ամրապնդում է հանրային վստահությունը, ինչը նպաստում է նրանց աշխատանքի օրինականության բարձրացմանը:
6. Իրական դեպքի օրինակով այդ ամենը ցուցադրելու համար խմբին ներկայացրեք հետևյալ օրինակը՝ իրական դեպք, որը տեղի է ունեցել Մեծ Բրիտանիայում:¹¹

Օրինակ. «Աջ ծայրահեղականը երկաթյա մեխերով լիցքավորված ռումբ էր տեղադրել ԼԳԲՏԻ բարում: Պայթյունի հետևանքով զոհվել էր երեք մարդ, վիրավորվել 70: Միջոցառումից մի քանի օր անց մոտակա հրապարակում ԼԳԲՏԻ խմբերի կազմակերպած բացօթյա հանդիպումն այցելել էր տեղամասի նստիկանապետը, որը դիմել էր ԼԳԲՏԻ համայնքին: Նա հայտարարել էր, որ այն փողոցում, որտեղ տեղի էր ունեցել պայթյունը կգործի նստիկանական շրջիկ ջոկատ մինչև հետաքննության ավարտը: Շրջիկ ջոկատ այցելել էին բազմաթիվ ԼԳԲՏԻ անձինք և ցուցմունքներ տվել նստիկանության ծառայողներին:»:

Հարցրեք մասնակիցներին. Ինչպե՞ս նստիկանության գործողություններն ազդեցին համայնքի արձագանքի վրա: Հարցրեք՝ արդյոք մասնակիցներն իրենց աշխատաքային պրակտիկայում առնչվել են նման գործերի:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Այս գործի ուսուցման կարևոր կետը հարձակումից հետո նստիկանության գործողություններն են. նստիկանությունը դիմել է ԼԳԲՏԻ համայնքին, միջոցներ ձեռնարկել նրանց անվտանգությունն ապահովելու համար և այդ մասին հայտնել նրանց: Արդյունքում համայնքի անդամները նստիկանությանը տրամադրեցին հանցագործության հետաքննության համար կարևոր տեղեկություններ: Այստեղ քայլերի տրամաբանական շղթան հետևյալն է. ատելության հիմքով հանցագործության տուժողները և վկաները ավելի մեծ հավանականությամբ հանցագործության մասին հաղորդում են նստիկանությանը և համագործակցում հետաքննության / հետ՝ տրամադրելով անհրաժեշտ տեղեկատվություն, եթե նրանք վստահում են նստիկանությանը: Նրանք վստահում են նստիկանությանը, եթե նստիկանությունն իր պարտականությունները կատարելիս գործում է արհեստավարժ և պատասխանատու կերպով (օրինակ՝ արդյունավետ հետաքննություն է անցկացնում, ապահովում է տուժողների անվտանգությունն ու աջակցությունը): Իր հերթին տուժողների և վկաների տեղեկատվությունը և համագործակցությունը բարձրացնում են նստիկանության աշխատանքի արդյունավետությունը հանցավորության դեմ պայքարի և համայնքի անվտանգությունն ապահովելու հարցերում:

¹¹ Այս օրինակը վերցված է ԼԳԲՏԻ անձանց դեմ ատելության ատելության հանցագործությունների նստիկանական օժանդակ կյուբից: Հանցագործությունը տեղի է ունեցել 1999թ.-ին, երկու շաբաթվա ընթացքում Լոնդոնում, երբ ռասիստական հայացքներով հոմոֆոբ անձը մի շարք ռումբերի պայթյուններ էր կազմակերպել:

Գործողություն 1.3. Իրավահավասարության և խտրականության ընկալումը ոստիկանության աշխատանքում

Առանցքային կետեր.	Ծանոթանալ ոստիկանության աշխատանքում խտրականության բացառման հիմնական մոտեցումներին և մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցում հիմնական պարտավորություններին: Հասկանալ ռասիզմի՝ ընկալման վրա հիմնված սահմանման կարևորությունը:
Տևողությունը.	90 րոպե
Բաժանելի նյութեր.	Ցուցատախտակ, ցուցատախտակի թուղթ, մարկերներ, պրոյեկտոր, համակարգիչ, PowerPoint պրեզենտացիա՝ «Խխտրականության բացառման առնչությամբ մարդու իրավունքների պահպանման պարտավորությունները և ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականը», Օժանդակ նյութ 1.3.1, Օժանդակ նյութ 1.3.2:
Նախապատրաստում.	Պատրաստել PowerPoint պրեզենտացիան՝ խտրականության բացառման առնչությամբ մարդու իրավունքների պահպանման պարտավորությունների վերաբերյալ, և քաղվածք ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականից (որը ներկայացված է գտնել օժանդակ նյութ 1.3.2-ում), տպել 1.3.1 և 1.3.2 օժանդակ նյութները, ցուցատախտակի վրա գրել հիմնական սահմանումները. Ուսումնասիրել ատելության հիմքով հանցագործությունները, ատելության խոսքի սահմանումը և այս գործողության այլ հասկացությունները սահմանող ներպետական օրենսդրությունը:

Ցուցումներ

1. Խումբը բաժանել էր երեք կամ չորս փոքր խմբերի՝ կախված ամբողջ խմբի չափից, և խնդրել յուրաքանչյուր խմբին քննարկել հետևյալ հարցերը: Ցուրաքանչյուր խումբ քննարկման համար ունի 10 րոպե, որից հետո նրանք պետք է ներկայացնեն իրենց պատասխաններն ամբողջ խմբին: Ցուցատախտակի վրա նշել խմբերի կողմից ներկայացվող հիմնական կետերը:
- *Ինչպե՞ս եք հասկանում «հավասարությունը»: Ինչպե՞ս եք հասկանում խտրականության բացառումը»: Ինչպիսի՞ կապ կա մարդու իրավունքների, հավասարության ապահովման և խտրականության բացառման միջև: Ինչպե՞ս կարող է ոստիկանությունը նպաստել հավասարությանը:*

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ինչպե՞ս եք հասկանում «հավասարությունը»: Ինչպե՞ս եք հասկանում խտրականության բացառումը»: Ինչպիսի՞ կապ կա մարդու իրավունքների, հավասարության և խտրականության բացառման միջև: Ինչպե՞ս կարող է ոստիկանությունը նպաստել հավասարությանը:

Հավասարության գաղափարը ենթադրում է, որ բոլոր մարդիկ ունեն նույն իրավունքները, և օգտվում են իրենց իրավունքների հավասար պաշտպանության և, հետևաբար, ոստիկանության կողմից հավասար վերաբերմունքի իրավունքից: Այս սկզբունքը ենթադրում է, որ մարդու բոլոր իրավունքները պետք է անխտիր երաշխավորվեն: Խտրականության բացառումը նշանակում է, որ ոստիկանության ծառայողները չեն կարող որևէ անձի նկատմամբ խտրականություն դրսևորել՝ էլնելով անձի «ռասայից»¹², Էթնիկական ծագումից, կրոնից, գենդերային ինքնությունից, սեռական կողմնորոշումից, հաշմանդամությունից կամ որևէ այլ հատկանիշից: Օրինակ, խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքը պետք է երաշխավորվի ինչպես մեծամասնության, այնպես էլ փոքրամասնության բոլոր խմբերի համար, ընդ որում ոստիկանությունը պետք է ապահովի բոլոր խմբերի խաղաղ հավաքների հավասարապես արդյունավետ պաշտպանությունը:

2. Այնուհետև անցեք հիմնական հասկացությունների քննարկմանը: Պարապմունքից առաջ գրեք ստորև բերված հիմնական հասկացությունները ցուցատախտակի վրա: Պարապմունքի ընթացքում մասնակիցներին խնդրեք բացատրել հասկացությունները իրենց բառերով և օրինակներ բերել հետևյալ հասկացություններից՝ յուրաքանչյուրի համար՝ Նախապաշարմունք, կանխակալություն, ռասիզմ, ուղղակի խտրականություն, անուղղակի խտրականություն, բազմակի հատկանիշների հիմքով խտրականություն, փոխազդող հատկանիշների հիմքով խտրականություն, ատելության հիմքով հանցագործություն և ատելության խոսք: Եթե մասնակիցները չեն կարողանում բացատրել դրանք կամ բերել օրինակներ, օգտագործեք ստորև բերված սահմանումները և օրինակները: Կարող եք գրավոր կամ բանավոր ներկայացնել այդ սահմանումները:

Նախապաշարմունք/կողմնակալություն. կանխակալ կարծիքներ, որոնք հիմնված են ոչ թե անձի կամ անձանց խմբի նկատմամբ բանականության, փաստերի կամ իրական փորձի, այլ նրանց անհատական հատկանիշների վրա, ինչպիսիք են ռասան, Էթնիկական ծագումը, դավանանքը, ազգությունը, հաշմանդամությունը, սեռական կողմնորոշումը, գենդերային ինքնությունը, կամ այլ անձնական հատկանիշները: Նախապաշարմունքները կարող են ազդել այլ մարդկանց նկատմամբ վերաբերմունքի վրա, հանգեցնել խտրականության և, ամենածայրահեղ դեպքերում ատելության հիմքով հանցագործությունների (տես ստորև բերված սահմանումը): Օրինակ՝ ոստիկանության ծառայողն ուներ նախապաշարմունք, որ հոգեկան առողջության խնդրով պայմանավորված հաշմանդամություն (կամ հոգեկան առողջության խնդիրներ) ունեցող անձինք ի վիճակի չեն մասնակցել դատական գործընթացին, քանի որ նրանք չեն կարող վստահելի ապացույցներ տալ և չափազանց խոցելի են: Մի օր, երբ նա հերթապահում էր, հոգեկան առողջության խնդրով պայմանավորված հաշմանդամություն ունեցող մի կին հայտնում է, որ հոգեկան առողջության բաժանմունքում գտնվելիս սեռական ոտնձգության է ենթարկվել: Ոստիկանության ծառայողը նրան ասում է, որ առանց «վստահելի» վկայի կողմից ցուցմունքի իր գործը ընթացք չի կարող ստանալ:

Ռասիզմ.¹³ համոզմունք, որ այնպիսի հիմքը, ինչպիսին է «ռասան», Էթնիկ կամ ազգային ծագումը, լեզուն կամ ազգությունը արդարացնում է անձի կամ անձանց խմբի նկատմամբ արհամարհանք կամ գերազանցության պատկերացումը: Դրա օրինակը կարող է լինել ոստիկանության ծառայողի կարծիքն այն մասին, որ նա կարող է աֆրիկյան ծագում ունեցող ուսանողից պահանջել անձը հաստատող փաստաթղթեր բացառապես նրա մաշկի գույնի հիման վրա:

¹² Քանի որ բոլոր մարդիկ պատկանում են կենսաբանական նույն տեսակին, ՌԱԵՀ-ն մերժում է տարբեր «ռասաների» գոյության վրա հիմնված տեսությունները: Սակայն, հանձնարարականում ՌԱԵՀ-ն օգտագործում է այս եզրույթը, որպեսզի երաշխավորի, որ այն մարդիկ, ովքեր ընդհանուր առմամբ և սխալմամբ ընկալվում են որպես «այլ ռասայի» պատկանող, չգրկվեն օրենսդրությամբ նախատեսված պաշտպանությունից:

¹³ Համաձայն ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 7 հանձնարարականի ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի ներպետական օրենսդրության վերաբերյալ, որն ընդունվել է 2002 թվականի դեկտեմբերի 13-ին և վերանայվել 2017 թվականի դեկտեմբերի 7-ին:

խտրականություն.¹⁴ ցանկացած անհիմն, սովորականից տարբերվող վերաբերմունք, որը հիմնված է այնպիսի հիմքերի վրա, ինչպիսիք են ռասան, Էթնիկ ծագումը, դավանանքը, ազգությունը, հաշմանդամությունը, սեռական կողմնորոշումը կամ գենդերային ինքնությունը և չունի օբյեկտիվ և ողջամիտ հիմնավորում: Օրինակ՝ ոստիկանության ծառայողը փողոցում կանգնեցնում է երկու տղամարդու՝ մեկ գնչու և մեկ ոչ գնչու՝ պահանջելով անձը հաստատող փաստաթուղթ: Երբ ոչ գնչու տղամարդն ասում է, որ ինքն իր մոտ չի պահում անձը հաստատող որևէ փաստաթուղթ, ոստիկանը նրան ասում է, որ այն միշտ պետք է իր հետ պահի և բաց թողնում նրան: Գնչու տղամարդը նույնպես իր մոտ չունի անձը հաստատող փաստաթուղթ: Ոստիկանության ծառայողը ձերբակալում է նրան, ուժով նստեցնում ոստիկանական մեքենան և գործընկերոջն ասում. «Սրանց հետ պետք է խիստ լինել: Ուժը միակ լեզուն է, որ նրանք հասկանում են»:

Անուղղակի խտրականություն.¹⁵ դեպքեր, երբ չեզոք դրույթը, գործելակերպը կամ քաղաքականությունը թեև հավասարապես կիրառվում է բոլորի համար, սակայն որոշ խմբերի դնում է անբարենպաստ վիճակում՝ ելնելով նրանց ռասայից, Էթնիկական ծագումից, կրոնից, ազգությունից, հաշմանդամությունից, սեռական կողմնորոշումից կամ գենդերային ինքնությունից: Օրինակ կարող է լինել աշխատավայրում հատուկ «դրեն կողի» պահանջ, որն արգելում է գլխաշոր կրել: Դա անուղղակի խտրականություն է որոշակի կրոնական խմբերի նկատմամբ, ինչպիսիք են սիկիերը կամ մահմեդականները, քանի որ սիկի տղամարդիկ չալմա են կրում, իսկ մահմեդական կանայք՝ հիջաբ:

Բազմակի հատկանիշների հիմքով խտրականություն. խտրականություն մի քանի հիմքերի վրա: Օրինակ, երբ հաշմանդամություն ունեցող կինը հաղորդում է ընտանեկան բռնության մասին, ոստիկանը լուրջ չի վերաբերվում նրա խոսքերին, նսեմացնում է հանցագործությունը՝ ակնարկելով, որ դա «ընտանեկան գործ է» և չի ցանկանում արձանագրել, քանի որ «այդ կնոջը չի հավատում»: Սա բազմակի հիմքերով խտրականության օրինակ է՝ կնոջ սեռի և հաշմանդամության պատճառով:

Փոխազդող հատկանիշների հիմքով խտրականություն. խտրականություն մի քանի հիմքերով, որոնք փոխազդում են, առաջացնելով խտրականության հատուկ տեսակ: Օրինակ, երիտասարդ գնչու կինը խտրականության է ենթարկվում աշխատաշուկայում իր Էթնիկ ծագման (դրա հետ կապված կարծրատիպերի), տարիքի և սեռի պատճառով (երիտասարդ կին, որը շուտով երեխաներ կունենա):

Ռասայական (կամ Էթնիկ կամ խտրական) պրոֆիլավորում.¹⁶ երբ ոստիկանությունը վերահսկողության, հսկողության կամ հետաքննության իրականացման վերաբերյալ գործառնական որոշումներ կայացնելիս, առանց օբյեկտիվ և ողջամիտ հիմնավորման, ելնում է այնպիսի հիմքերից, ինչպիսիք են ռասան, մաշկի գույնը, լեզուն, կրոնը, ազգությունը կամ ազգային կամ Էթնիկական ծագումը: Օրինակ, տեղամասի ոստիկանությունը, համագործակցելով տեղական իշխանությունների հետ, որոշում է աշխատանք տանել թմրանյութերի վաճառքի խափանման ուղղությամբ: Այդ որոշմանը հաջորդող երկու շաբաթվա ընթացքում ոստիկանության ծառայողները թմրանյութեր տարածողների որոնման և բարման ենթարկելու համար որպես հիմնական գործոն օգտագործում են անձի մաշկի գույնը:

¹⁴ Նույն աղբյուրում:

¹⁵ Նույն աղբյուրում:

¹⁶ ՀԻԳ (2018թ.), «Անօրինական պրոֆիլավորման կանխարգելում այսօր և ապագայում», ուղեցույց, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-preventing-unlawful-profiling-guide_en.pdf:

Ատելության հիմքով հանցագործություն.¹⁷ Ատելության հիմքով հանցագործությունները հանցավոր արարքներ են, որոնց հիմքում մարդկանց որոշակի խմբերի նկատմամբ կանխակալությունն է կամ նախապաշարմունքը՝ հիմնված նրանց «ռասայի», էթնիկական ծագման, դավանանքի, ազգության, հաշմանդամության, սեռական կողմնորոշման կամ գենդերային ինքնության վրա և այլն: Օրինակ, երբ հանցագործը հարձակվում է տրանսգենդեր կնոջ վրա, քանի որ նա դրդված է կանխակալ համոզմունքով, որ նրա գենդերային ինքնությունը տարբերվում է «ավանդական նորմերից»:

Ատելության խոսք.¹⁸ հայտարարություններ, որոնք տարածում, հրահրում, խթանում կամ արդարացնում են ատելություն, խտրականություն կամ բռնություն անձի կամ մարդկանց խմբի նկատմամբ՝ հիմնված «ռասայի», էթնիկական ծագման, դավանանքի, ազգության, (հաշմանդամության, սեռական կողմնորոշման կամ գենդերային ինքնության վրա): Օրինակները ներառում են քաղաքական և կրոնական առաջնորդների կողմից լրատվամիջոցներում արված հոմոֆոբ հայտարարությունները, որոնք նպատակ ունեն ատելություն սերմանել ԼԳԲՏԻ համայնքի անդամների նկատմամբ:

Հիմնական հասկացությունների վերաբերյալ քննարկումն ամփոփելու համար բաժանեք Օժանդակ կրթության 1.3.1-ը և խնդրեք մասնակիցներին լրացնել սահմանումների թեստը: Այս առաջադրանքի համար նախատեսեք յոթ րոպե, այնուհետև հարցրեք խմբին, թե արդյոք նրանք բոլորն կատարել են այն, ներկայացրեք ճիշտ պատասխանները և հարցրեք, արդյոք որևէ մեկը լրացուցիչ պարզաբանումների կարիք ունի:

Ճիշտ պատասխանները. Նախապաշարմունք/կողմնակալություն՝ Գ. Ռասիզմ՝ Ը. խտրականություն՝ Բ. Անուղղակի խտրականություն՝ Զ. Բազմակի հիմքերով խտրականություն՝ Ե. Փոխազդող հատկանիշների հիմքով խտրականություն՝ Ա. Ռասայական պրոֆիլավորում՝ Թ. Ատելության հիմքով հանցագործություն՝ Է. Ատելության խոսք՝ Դ:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Քննարկման ընթացքում մասնակիցները կարող են շփոթել հասկացությունների միջև, քանի որ դրանք սերտորեն փոխկապակցված են: Հստակեցրեք տարբերությունն ըստ անհրաժեշտության: Մասնավորապես, ատելության հիմքով հանցագործությունները նույնականացվում, շփոթեցվում են: Երկուսն էլ սերտորեն փոխկապակցված են, թեև դրանք տարբեր են: «Ատելության հիմքով հանցագործությունները» հանցավոր արարքներ են, որոնք կատարվել են կանխակալ շարժառիթով, մինչդեռ «ատելության խոսքի հանցագործություններում» բացակայում է հանցավոր հիմքի հանցագործության տարրը: Ատելության խոսքը ներպետական օրենսդրությամբ կարող է քրեականացվել, սակայն քրեականացման ենթակա է զուտ բովանդակությունը:

Առանց քրեականացված բովանդակության խոսքն ինքնին քրեորեն պատժելի արարք չէ: Արգելված բովանդակությունը տարբեր երկրներում օրենսդրության մեջ տարբեր է՝ դրանց մի մասում ատելություն հրահրող կամ առանձին խմբերի նկատմամբ վիրավորական բնույթ կրող խոսքը քրեականացված է: Միևնույն ժամանակ, կանխակալ շարժառիթով բռնության ուղղակի և անմիջական հրահրումը համարվում է ատելության հանցագործություն, քանի որ առկա է հանցավոր հիմքի հանցագործություն: Բացի այդ, ատելության խոսքը հանցագործությունից առաջ, ընթացքում կամ հետո կարող է լինել շարժառիթի ապացույց, որը ցանկացած քրեական հետաքննության ժամանակ պետք է հաշվի առնվի: Որպես այս գործունեության նախապատրաստում, ուսումնասիրեք այս հասկացություններին վերաբերող ներպետական օրենսդրությունը:

¹⁷ Նույն աղբյուրում:

¹⁸ Հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://rm.coe.int/prems-083822-gbr-2018-recommendation-on-combating-hate-speech-memorandum/1680a70b37>:

3. Այնուհետև, քննարկում անցկացրեք ուստիկանության աշխատանքում **խորականության բացառման հետ կապված մարդու իրավունքների պարտավորությունների մասին**: Այդ նպատակով վկայակոչեք Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան՝ ՄԻԵԿ (Կոնվենցիա) և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (Դատարան) դատական պրակտիկան: Ներկայացրեք հետևյալ կետերը PowerPoint պրեզենտացիայի միջոցով.

Ուստիկանության աշխատանքին վերաբերող Կոնվենցիայի երկու համապատասխան հոդվածներն են՝ **2-րդ հոդվածը** (կյանքի իրավունք) և **3-րդ հոդվածը** (անմարդկային և նվաստացուցիչ վերաբերմունքից զերծ մնալու իրավունք): Այս հոդվածները պոզիտիվ և ընթացակարգային պարտավորություններ են սահմանում պետության, հետևաբար և ուստիկանության համար.

- 2-րդ հոդվածի համաձայն¹⁹ **պոզիտիվ պարտավորությունները** ենթադրում են, որ պետությունը ա) ձեռնպահ է մնում մարդկանց դիտավորյալ և ապօրինի կյանքից զրկելուց և բ) ձեռնարկում է համապատասխան քայլեր՝ իր իրավասության ներքո գտնվող անձանց կյանքը պաշտպանելու համար: Ուստիկանության աշխատանքի համար դա նշանակում է չհիմնավորված զենք չկիրառելու պարտավորություն (օրինակ՝ ձերբակալությունների ժամանակ) և կանխարգելիչ գործառնական միջոցներ ձեռնարկելու պարտավորություն՝ պաշտպանելու մեկ կամ մի քանի անձանց, որոնք նախապես ճանաչվել են որպես հնարավոր թիրախ:
- 3-րդ հոդվածի համաձայն՝ **պոզիտիվ պարտավորությունները** ենթադրում են, որ պետությունը ա) ձեռնպահ է մնում դիտավորյալ և անօրինական անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքից և բ) ապահովում է իր իրավասության ներքո գտնվող մեկ կամ մի քանի անձանց արդյունավետ պաշտպանություն երրորդ կողմի հանցավոր արարքներից: Ուստիկանության համար դա նշանակում է խոշտանգումներից կամ անմարդկային/նվաստացնող վերաբերմունքից (օրինակ՝ կալանքի տակ գտնվող կասկածյալների նկատմամբ) զերծ մնալու պարտավորություն, ինչպես նաև նախապես որպես հնարավոր թիրախ ճանաչված մեկ կամ մի քանի անձանց նկատմամբ անմարդկային և նվաստացուցիչ վերաբերմունքը կանխելու պարտավորություն:
- Բացի այդ, երկու հոդվածներն էլ նախատեսում են **ընթացակարգային պարտավորություններ**: Դրանք են իրականացնել արդյունավետ, անկախ և անկողմնակալ ծառայողական քննություն կյանքի իրավունքին խոչընդոտող հանցագործությունների (հոդված 2) և անհատների նկատմամբ ցանկացած անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի առնչությամբ (հոդված 3), որը կատարվել է պետական գերատեսչության կամ մասնավոր անձանց կողմից:

Ինչ վերաբերում է խորականության բացառմանը, այդ թվում ուստիկանության աշխատանքում, Կոնվենցիայի **14-րդ հոդվածը** սահմանում է խորականության արգելքը: Այլ կերպ ասած, այն երաշխավորում է Կոնվենցիայում ամրագրված իրավունքներից օգտվելու հավասար վերաբերմունք, ներառյալ վերը քննարկված 2-րդ և 3-րդ հոդվածներով նախատեսված իրավունքները:

2-րդ և 3-րդ հոդվածների առնչությամբ 14-րդ հոդվածը ընթացակարգային պարտավորություն է սահմանում իրականացնել արդյունավետ և համարժեք **հետաքննություն, որը կպարզի, թե արդյոք եղել են խորական շարժառիթներ և արդյոք ատելության կամ նախապաշարմունքի զգացումները, որոնք հիմնված են եղել անձի անձնական հատկանիշների վրա, դեր են խաղացել իրադարձություններում**: Այլ կերպ ասած, այն դեպքերում, երբ կասկած կա, որ խորական վերաբերմունքը դրդել է բռնի արարքի՝ իշխանությունները պարտավոր են եռանդուն և անկողմնակալ հետաքննություն անցկացնել՝ նման հնարավոր շարժառիթները բացահայտելու ուղղությամբ: Այս իրավական պարտավորությունը նաև կոչվում է **«կողմնակալ շարժառիթը բացահայտելու պարտականություն»**: Վարույթի իրականացման առումով այս պարտականությունը ենթադրում է, որ իշխանությունները պետք է «անեն այն, ինչ ողջամիտ է նման հանգամանքներում

¹⁹ ՄԻԵԴ (2021), Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի ուղեցույց.

ապացույցները հավաքելու և ապահովելու համար, ուսումնասիրելու ճշմարտությունը բացահայտելու բոլոր գործնական միջոցները և կայացնելու լիովին հիմնավորված, անաչառ և օբյեկտիվ որոշումներ, չանտեսելով կասկածյալի վկայակոչած փաստերը, որոնք կարող են վկայել, օրինակ, ռասայական կամ կրոնական անհանդուրժողականությամբ, գենդերային խտրականությամբ կամ սեռական կողմնորոշմամբ դրդված բռնության մասին»²⁰։ Այդ պարտավորությունը իշխանություններից պահանջում է դիտարկել գործի բոլոր հանգամանքները, որոնք մատնանշում են իրադարձությունների մեջ խտրական երանգի հնարավոր դերը։ Այս պարտավորությունը կարևոր է «հաշվի առնելով հասարակության կողմից [խտրական] գործողությունների շարունակական դատապարտումը և պահպանելու փոքրամասնությունների վստահությունը իշխանությունների կարողության նկատմամբ՝ նրանց պաշտպանելու խտրականության հիմքով բռնությունից»²¹։

Կողմնակալության շարժառիթով հանցագործությունների հետաքննությունը (ատելության հիմքով հանցագործություններ) մանրամասնորեն դիտարկվում է 4-րդ մոդուլում։

Ի լրումն 2-րդ և 3-րդ հոդվածներով նախատեսված պարտավորությունների, ՄԻԵԴ-ն արձանագրել է, որ **8-րդ հոդվածը** (միջամտություն անձնական և ընտանեկան կյանքի հարգման իրավունքին) **14-րդ հոդվածի** հետ համակցությամբ ոստիկանությանը նաև պարտավորեցնում է պաշտպանել և հետաքննել ատելություն դրսևորող վերաբերմունքը²²։ Այն դեպքերում, երբ անձի կամ մի խումբ անձանց նկատմամբ ապօրինի վերաբերմունքը չի հասնում անմարդկային և նվաստացնող վերաբերմունքի շեմին (հոդված 3), բայց դեռևս ազդում է տուժողի հոգեբանական բարեկեցության և արժանապատվության վրա, 8-րդ հոդվածը կարող է կիրառվել քանի որ դա վերաբերում է տուժողի անձնական կյանքին։ Դա, օրինակ, կարող է լինել վերբալ դաժան վիրավորանքների տեսքով, որոնք տեղի են ունեցել որոշակի փոքրամասնության խմբի նկատմամբ բռնության և անհանդուրժողականության դրսևորումների համատեքստում, ինչի մասին վկայում են առկա փաստերը։ Նման դեպքերում պետությունը և, հետևաբար, ոստիկանությունը «պարտավոր է կանխել մասնավոր անձանց կողմից ատելության շարժառիթով բռնության (լինի դա ֆիզիկական կամ վերբալ բռնություն) գործադրումը և հետաքննել այդպիսի բռնության հիմքում ընկած ցանկացած խտրական շարժառիթի առկայությունը»²³։

Դասընթացավարի ուղեցույց

Լրացուցիչ ընթերցման համար. ACCEPT միավորումը և այլք ընդդեմ Ռումինիայի գործի շրջանակում դիտարկվել է պետության կողմից՝ դիմումատուներին հոմոֆոբ վերբալ վիրավորանքներից և սպառնալիքներից LQFSH պատմության միամսյակի միջոցառումների մասին ֆիլմի ցուցադրության ժամանակ պաշտպանելու և դիմումատուների բողոքի հետագա արդյունավետ քննություն կատարելու ենթադրյալ ծախսողումը։ Դատարանն արձանագրել էր, որ 3-րդ հոդվածը կիրառելի չէ, սակայն նաև արձանագրել էր, որ կիրառելի է 8-րդ հոդվածը, քանի որ բողոքարկված վերաբերմունքը ազդել է առանձին դիմողների հոգեբանական վիճակի և արժանապատվության վրա՝ այդպիսով ընկնելով նրանց անձնական կյանքի տիրույթում։ Բացի այդ, դիմումատուների նկատմամբ բռնի վերբալ հարձակումները, որոնք, նաև տեղի են ունեցել սեռական փոքրամասնության նկատմամբ բռնության դրսևորումների և անհանդուրժողականության մասին վկայող ապացույցների համատեքստում, հասել էին լրջության այն մակարդակին, որը պահանջվում էր 8-րդ հոդվածի ուժի մեջ մտնելու համար։ Պաշտպանելու պարտավորության առնչությամբ Դատարանը գտել է, որ իշխանությունները չեն կարողացել ճիշտ գնահատել այն ռիսկը, որին բախվում էին առանձին դիմումատուները հարձակվողների կողմից և համարժեք արձագանքել՝ պաշտպանելու առանձին դիմումատուների արժանապատվությունը երրորդ կողմի հոմոֆոբիայով դրդված հարձակումներից։ Պատշաճ քննություն իրականացնելու վերաբերյալ Դատարանն արձանագրել

²⁰ ՄԻԵԴ՝ Sabalic-ն ընդդեմ Խորվաթիայի (2021թ.), պարբ. 94։

²¹ ՄԻԵԴ՝ Sabalic-ն ընդդեմ Խորվաթիայի (2021թ.), պարբ. 95։

²² ՄԻԵԴ՝ ACCEPT միավորումը և այլք ընդդեմ Ռումինիայի (2021թ.)։

²³ ՄԻԵԴ՝ ACCEPT միավորումը և այլք ընդդեմ Ռումինիայի (2021թ.), պարբ. 96։

Էր, որ «իշխանությունները համարժեք քայլեր չեն ձեռնարկել հետաքննելու համար, թե արդյոք վերբալ վիրավորանքի շարժառիթը հոմոֆոբիան եղել է, թե՛ ոչ: Վիրավորանքների հետևում խտրական շարժառիթներ լինելու հնարավորության վերաբերյալ բազմակողմանի հետաքննություն անցկացնելու անհրաժեշտությունը բացարձակ էր՝ հաշվի առնելով Ռումինիայում LQFSD համայնքի դեմ թշնամական վերաբերմունքը և այն ապացույցների լույսի ներքո, որ միջադեպի ժամանակ հարձակվողների կողմից հնչել են հոմոֆոբ հայեցողություններ:»²⁴ Վերոնշյալը հանգեցրել է 8-րդ հոդվածի հետ համակցությամբ 14-րդ հոդվածի խախտման:

4. Շարունակեք լուսաբանել վերը նշված կետերը ստորև ներկայացված ՄԻԵԴ-ի գործի օրինակի հիման վրա: Նշեք, որ խումբը հակիրճ անդադարձել է այս գործին Գործողություն 1.1-ում, և որ իրենք այժմ ավելի մանրամասն կդիտարկեն այն: Ներկայացրեք գործը PowerPoint-ով, մասնակիցներին տվեք ստորև բերված հարցերը՝ վերլուծությունն ուղղորդելու համար, այնուհետև նեկայացրեք պատասխանները և դատարանի եզրակացությունները PowerPoint-ով:

Գործը ²⁴. 1996թ.-ին Բուլղարիայի ռազմական ոստիկանությունը ձերբակալության փորձի ժամանակ գնդակահարեց Բուլղարիայի երկու քաղաքացիների, որոնք ծագումով գնչուներ էին: Նրանք ժամկետային գինձառայողներ էին, որոնք մի քանի օր առաջ առանց թույլտվության լքել էին ռազմական շինարարական ջոկատը, ընդ որում հայտնի էր, որ նրանք անգնել են: Ռազմական ոստիկանության ծառայողներից մեկը ատրճանակը տուժողներից մեկի վրա ուղղելիս ասել էր. «Դու գարշելի **** (ռասիստական հայեցողություն): Ռազմական ոստիկանության ծառայողները քրեական հետապնդման չէին ենթարկվել, քանի որ հետաքննությունը եզրակացրել էր, որ վերջիններս հետևել էին ռազմական ոստիկանության պետական կանոնակարգին:

Վերլուծության համար տրվող հարցերը.

ՄԻԵԴ-ի ո՞ր հոդվածներն են կիրառելի այս գործի նկատմամբ: Ոստիկանության ո՞ր պարտավորություններն են խնդրո առարկա:

Գործը վերաբերում է **2-րդ հոդվածին** (կյանքի իրավունք), ոստիկանության խնդրո առարկա պարտավորություններն են՝ ա) գերծ մնալ դիտավորությամբ և ապօրինի կյանքի գրկելուց, և բ) իրականացնել կյանքի իրավունքի հետ անհամատեղելի հանցագործությունների արդյունավետ, անկախ և անաչառ ծառայողական քննություն (հոդված 2):

Տուժողների մահվան առնչությամբ Դատարանն արձանագրել է, որ պետությունը չի կատարել 2-րդ հոդվածով նախատեսված իր պարտավորությունները, հիմք ընդունելով այն փաստը, որ տուժողները «սպանվել են այնպիսի հանգամանքներում, երբ նրանց ձերբակալելու համար հրազենի օգտագործումը անհամատեղելի է եղել 2-րդ հոդվածի հետ»: Ուստի, տեղի է ունեցել 2-րդ հոդվածի խախտում:

Ջետաքննության առնչությամբ Դատարանն արձանագրել է, որ ծառայողական քննության ընթացքում «բոլոր կարևոր հանգամանքների նկատմամբ խիստ քննություն չի իրականացվել», «մի շարք անփոխարինելի և ակնհայտ քննչական գործողություններ չեն ձեռնարկվել», իշխանություններն անտեսել են տուժողի սպանության վերաբերյալ խիստ կարևոր փաստերը և արձանագրվել է ծայրաստիճան անհամաչափ ուժի կիրառում: Այդ հիմքով Դատարանն արձանագրել է կյանքից զրկելու փաստը արդյունավետ քննելու պարտավորության խախտում:

²⁴ ՄԻԵԴ-ի Nachova-ն ընդդեմ Բուլղարիայի (2005 թ.): Հասանելի է՝ [:](https://hudoc.echr.coe.int/tur#(22itemid%22:%22001-69630%22))

Կիրառելի մեկ այլ հոդված է **14-րդ հոդվածը** և միջադեպի հիմքում եղած հնարավոր խտրական շարժառիթների արդյունավետ և համարժեք հետաքննություն իրականացնելու պետության պարտավորությունը:

Դատարանը նշել է, որ եթե ապացույցներ կան, որ «իրավապահ մարմինների կողմից հնչել է ռասիստական վերբալ վիրավորանք կապված էթնիկ կամ այլ փոքրամասնության ներկայացուցիչների դեմ ուժի կիրառմամբ գործողության հետ, [...] այդ փաստը պետք է ստուգվի, և եթե հաստատվի, անհրաժեշտ է ձեռնարկել բոլոր փաստերի մանրակրկիտ քննություն՝ **հնարավոր ռասիստական շարժառիթները բացահայտելու համար**»: Տվյալ դեպքում հետաքննական մարմինները չեն փորձել ստուգել ռազմական ոստիկանության աշխատակցի հակազնչության հայտարարությունները և պարզել, թե արդյոք նա նախկինում ներգրավված է եղել նմանատիպ միջադեպերի մեջ կամ արդյոք նա նախկինում երբևէ մեղադրվել է հակազնչության վարքագծի համար:

Դատարանի կարծիքով բավական է պարզել, որ իշխանությունները չեն կատարել 2-րդ հոդվածի հետ համակցությամբ 14-րդ հոդվածով սահմանված իրենց պարտականությունը, և չեն ձեռնարկել բոլոր հնարավոր քայլերը՝ հետաքննելու, թե արդյոք խտրականությունը կարող էր դեր խաղալ իրադարձությունների նման զարգացման համար: Այդ ամենը հանգեցնում է 2-րդ հոդվածի հետ համակցությամբ 14-րդ հոդվածի խախտման:

5. Այնուհետև անդրադարձեք **Ոստիկանությունում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի վերաբերյալ ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականին**, որը սահմանում է ոստիկանության հիմնական գործառնությունների իրականացման մանրամասն չափանիշներ, որոնց պետք է հետևի ոստիկանությունը իր հիմնական գործառնություններն իրականացնելու համար: Ցուցադրեք PowerPoint- ով ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականից ստորև ներկայացված հատվածը, մասնակիցներին տվեք ստորև ներկայացված հարցերը և քննարկում անցկացրեք հետևյալ կետերի շուրջ.

Քաղվածք ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականից

III. Ինչ վերաբերում է ռասիստական հանցագործությունների դեմ պայքարում և ռասիստական միջադեպերի վերահսկողությունում ոստիկանության դերին.

11. Ապահովել, որ ոստիկանությունը մանրակրկիտ հետաքննի ռասիստական հանցագործությունները, այդ թվում ամբողջությամբ հաշվի առնելով սովորական հանցագործությունների ռասիստական շարժառիթները:

12. Ստեղծել և գործարկել ռասիստական միջադեպերի արձանագրման և մշտադիտարկման համակարգ, որոշելու, թե որքանով են այդ միջադեպերը ներկայացվում դատախազներին և ի վերջո որակվում որպես ռասիստական հիմքով հանցագործություններ:

13. Խրախուսել ռասիստական միջադեպերի տուժողներին և վկաներին հաղորդել նման միջադեպերի մասին:

14. Այդ նպատակով ընդունել ռասիստական միջադեպի լայն սահմանում:

Սույն Հանձնարարականի նպատակներով ռասիստական միջադեպ է համարվում «ցանկացած միջադեպ, որը տուժողի կամ որևէ այլ անձի կողմից ընկալվում է որպես ռասիստական»:

Հարցեր և կետեր քննարկման համար

11-րդ կետը վերահաստատում է հանցագործության հնարավոր խտրական շարժառիթը հետաքննելու պետության պարտականությունը: Հարցեր ոստիկանության ծառայողներին. ինչպե՞ս կարող եք ապահովել, որ դա արվի օպերատիվ մակարդակով, ինչպե՞ս կարող եք ապահովել, որ խտրական շարժառիթը չանտեսվի:

ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականը պարտավորեցնում է ապահովել, որ ոստիկանությունը մանրակրկիտ հետաքննի բոլոր ռասիստական հանցագործությունները, և, մասնավորապես, որ այդ հետաքննության ընթացքում չանտեսվեն սովորական հանցագործությունների ռասիստական շարժառիթները: Ոստիկանությունը պետք է կիրառի ռասիստական միջադեպի լայն սահմանումը, որը տրված է ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականի 14-րդ կետում, տե՛ս PowerPoint-ում: Այս սահմանումը հիմնված է տուժողի կամ որևէ այլ անձի՝ հանցագործության ընկալման վրա: Այլ կերպ ասած, միջադեպի մասին հաղորդում ստանալիս, որը տուժողի կամ վկայի կամ որևէ այլ անձի, ներառյալ ոստիկանության ծառայողի կարծիքով, տուժողի հատկանիշներով է պայմանավորված, ոստիկանության ծառայողները պարտավոր են ապացույցներ փնտրել՝ հիմնովին աջակցելու հետաքննության այդ վարկածին:

12-րդ կետն ընդգծում է խտրական շարժառիթներով միջադեպերի արձանագրման կարևորությունը: Ինչպե՞ս կարող է արձանագրությունը, որը հիմնված է անձի ընկալման վրա, օգնել ոստիկանության ծառայողներին իրենց աշխատանքում:

Նախ և առաջ, կարևոր է նշել, որ թեև ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականը վերաբերում է միայն ռասիստական միջադեպերին, անձի ընկալման վրա հիմնված արձանագրության սկզբունքը կիրառելի է ատելության հիմքով միջադեպերի և հանցագործությունների բոլոր ձևերի նկատմամբ, այդ թվում՝ կանխակալության, սեռական կողմնորոշման, գենդերային ինքնության կամ ներգաղթյալի կարգավիճակի նկատմամբ նախապաշարմունքի կամ թշնամանքի շարժառիթներով կատարված:

Խտրական շարժառիթով միջադեպի անձի ընկալման վրա հիմնված սահմանումը կարևոր է, քանի որ այն ավելի ամբողջական է պատկերում հասարակության մեջ անհանդուրժողականության և այլատյացության դրսևորումները և ցույց է տալիս հասարակության կողմից ընկալվող անվտանգության մակարդակը: Նման տվյալները կարող են վկայել այդ տարածքում կամ որոշակի խմբի նկատմամբ գերակայող տրամադրությունների և միտումների մասին: Բացի այդ, այն օգնում է ոստիկանության ծառայողներին բարելավել ռասիստական հանցագործությունների հետաքննությունը, տրամադրելով օգտակար ընդհանուր տեղեկատվություն, որը կարող է ուղղորդել հետաքննությունը և զգուշացնել այն միջավայրի մասին, որը կարող է հիմք հանդիսանալ հետագա հանցագործությունների համար:

Ավելին, ընկալման վրա հիմնված սահմանումը օգնում է ապահովել, որ ոստիկանությունը մանրակրկիտ հետաքննի խտրական շարժառիթներով բոլոր հանցագործությունները, չանտեսելով այլ բնույթի հանցագործությունների հնարավոր ռասիստական շարժառիթները: Այս մոտեցումն օգնում է ոստիկանությանը կատարել ՄԻԵԴ-ի դատական պարկտիկայով նախադեպային իրավունքով նախատեսված օրինական պարտականությունը՝ «բացահայտել կանխակալության շարժառիթը»: Եթե հետաքննության վաղ փուլում գործը նշվի որպես հնարավոր խտրական շարժառիթներով միջադեպ, այլ կերպ ասած՝ ատելության հիմքով հանցագործություն, ապա ավելի հավանական է, որ կանխակալության շարժառիթների ապացույցները բացահայտվեն և պահպանվեն ²⁵:

25 Հի9 (2018թ.) «Ատելության հողի վրա հանցագործությունների արձանագրման և տվյալների հավաքագրման պրակտիկան ԵՄ-ում», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-hate-crime-recording_en.pdf.

Ի լրումն, ընկալման վրա հիմնված սահմանումը նաև հնարավորություն է տալիս մասնական մշտադիտարկում իրականացնել այդ միջադեպերի նկատմամբ՝ ապահովելով, որ նման միջադեպերի բացահայտման գործընթացին մասնակցող ոստիկանության բոլոր ստորաբաժանումները և այլ գերատեսչությունները առաջնորդվեն նույն մոտեցմամբ:

Վերջապես, նման լայն սահմանման առավելությունը տուժողներին և հասարակությանը ուղերձ հղելն է, որ նրանք միայնակ չեն, նրանց ծայրը լսելի է և նրանց ասածին լուրջ են վերաբերվում: Դա կօգնի բարձրացնել հասարակության վստահությունն ու հավատը ոստիկանության նկատմամբ:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ընկալման վրա հիմնված արձանագրության քննարկման ժամանակ որոշ մասնակիցներ կարող են վիճարկել այդ մոտեցումը՝ ակնարկելով, որ ոստիկանությունը չի կարող դեպքն անվանել ատելության հիմքով միջադեպ/հանցագործություն՝ առանց ապացույցների, պաշտոնական մեղադրանքի կամ դատավճի: Արձագանքելով դրան կարևոր է նշել, որ ընկալման վրա հիմնված արձանագրության մոտեցումը կիրառվում է գործը նրբանկատորեն վարելու նպատակով՝ ապահովելու, որ ի սկզբանե կիրառվի հետաքննության ճիշտ քաղաքականություն և ընթացակարգեր: Դա ինքնաբերաբար չի եկադրում, որ միջադեպը ճանաչվում է որպես ատելության հիմքով հանցագործություն: Ինչպես և բոլոր հանցագործությունների դեպքում, դա պատկան մարմինների և, ի վերջո, դատարանի խնդիրն է: Բացի այդ, անհրաժեշտ է տուժողներին հասկացնել, որ միջադեպը որպես ատելության դեպք արձանագրելը չի նշանակում, որ դրա նկատմամբ անպայմանորեն մեղադրանք է առաջադրվելու, քրեական հետապնդում է իրականացվելու և դատապարտվելու է ատելության հիմքով կատարված հանցագործության համար:

Ընկալման վրա հիմնված արձանագրություն կատարող երկրներից է օրինակ Իռլանդիան, որն ընդունել է արձանագրության հետևյալ սահմանումները²⁶:

Ատելության հիմքով հանցագործությունը քրեորեն պատժելի այն արարքն է, որը տուժողի կամ որևէ այլ անձի կողմից ամբողջությամբ կամ մասամբ ընկալվում է որպես թշնամանքով կամ նախապաշարմունքով պայմանավորված՝ հիմնված իրական կամ եկադրյալ տարիքի, հաշմանդամության, «ռասայի», մաշկի գույնի, ազգության, էթնիկ պատկանելության, կրոնի, սեռական կողմնորոշման կամ սեռի վրա:

Ատելության հիմքով միջադեպը ցանկացած ոչ հանցավոր միջադեպ է, որը անձի կողմից ընկալվում է որպես, ամբողջությամբ կամ մասամբ թշնամանքով կամ նախապաշարմունքով դրված՝ հիմնված իրական կամ ընկալվող տարիքի, հաշմանդամության, «ռասայի», մաշկի գույնի, ազգության, էթնիկ պատկանելության, կրոնի, սեռական կողմնորոշման կամ սեռի վրա:

Մեծ Բրիտանիայում վարվում է ատելության հիմքով հանցագործությունների վիճակագրություն՝ օգտագործելով ընկալման վրա հիմնված սահմանումը: Այս մոտեցումը չկիրառող այլ երկրների համեմատ, ատելության հիմքով քննվող հանցագործությունների թվերն այդ երկրներում ավելի բարձր են: Սակայն հարկ է նաև նշել Մեծ Բրիտանիայում արձանագրված հանցագործությունների և հարուցված քրեական հետապնդումների թվերի միջև տարբերությունը²⁷:

²⁶ www.garda.ie/en/crime/hate-crime.

²⁷ <https://hatecrime.osce.org/united-kingdom?year=2019>, <https://hatecrime.osce.org/poland>, <https://hatecrime.osce.org/croatia>.

Երկիր	Տարի	Ոստիկանության կողմից արձանագրված ատելության հիմքով հանցագործություններ	Հարուցված քրեական վարույթներ	Կայացված դատավճիռներ
ՄԹ	2020	125 848	16 824	9 510
Լեհաստան	2020	826	374	266
Խորվաթիա	2020	87	138	18

Միացյալ Թագավորության փորձը վկայում է, որ, ի համեմատ զոհականացման մասին հարցումների, Նույնիսկ օգտագործելով այս լայն ընկալման վրա հիմնված սահմանումը, դեռևս առկա է ատելության հողի վրա հանցագործությունների մասին թերհաղորդում: Այլ կերպ ասած, ընկալման հիման վրա արձանագրության մոտեցումը չի նշանակում, որ ատելության հիմքով հանցագործությունների թվերը կուճակագրվեն:

- Մոդուլի ներկայացման վերջում բաժանեք Օժանդակ Նյութ 1.3.2-ը՝ և մարդու իրավունքների պաշտպանությանը վերաբերող հիմնական միջազգային և եվրոպական փաստաթղթերի քաղվածքները և հղումները: Վերապատրաստման դասընթացի ընթացքում խումբը այս Օժանդակ Նյութի հետ չի աշխատի, սակայն այն ոստիկանության աշխատանքի համար կարևոր տեղեկատու ռեսուրս է:

Գործողություն 1.4. Ոստիկանության պարտականությունները խտրականության դեմ պայքարում՝ գործնական վարժություն

Առանցքային կետեր. Ընդլայնել մասնակիցների պատկերացումն այն մասին, թե ինչ են նշանակում հավասարության ապահովման և խտրականության բացառման սկզբունքները ոստիկանության աշխատանքում և պրակտիկայում հիմնվելով 1.3 Գործողության ընթացքում ձեռք բերված գիտելիքների վրա:

Տևողությունը. 60 րոպե

Բաժանելի նյութեր. Գործնական օրինակներ, Ցուցատախտակ, ցուցատախտակի թուղթ, մարկերներ:

Նախապատրաստում. Տպեք գործնական օրինակները՝ մասնակիցներին բաժանելու համար:

Ցուցումներ

1. Մասնակիցներին տեղեկացրեք, որ նրանք քննարկելու են ոստիկանության աշխատանքում խտրականության բացառման սկզբունքի գործնական օրինակները՝ հիմնվելով գործնական օրինակների ուսումնասիրության վրա: Խումբը բաժանեք երեք կամ չորս փոքր խմբերի՝ կախված ամբողջ խմբի չափից, և յուրաքանչյուր խմբին տվեք մեկ գործնական օրինակ: Յուրաքանչյուր խումբ քննարկման համար կունենա 10-15 րոպե ժամանակ, որից հետո նրանք պետք է ներկայացնեն իրենց գործնական օրինակը ամբողջ խմբին և քննարկեն իրենց պատասխանները: Յուրաքանչյուր գործի համար մասնակիցները պետք է պատասխանեն հետևյալ հարցերին.
 - Ի՞նչը սխալ ընթացավ և խտրականության բացառման սկզբունքի հետ կապված ո՞ր պարտավորություններն են վտանգված:
 - Արդյո՞ք ոստիկանությունը թերացել է իր պարտավորությունների կատարման հարցում և ինչպես:
 - Արդյո՞ք նման իրավիճակներ պատահում են կամ կարող են պատահել ձեր երկրում: Արդյո՞ք գիտե՞ք որևէ կոնկրետ դեպք, որը կարող էք ներկայացնել խմբին:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ստորև բերված բոլոր օրինակները Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (ՄԻԵԴ) կողմից դիտարկված գործեր են: Գործերի փաստերը պարզեցված և ոչ ամբողջությամբ են ներկայացվում նրանց նպատակը ոստիկանության պարտավորությունների որոշակի կողմերի վերծանումն է: Այս վարժության հիմնական նպատակը ոչ թե դեպքերի մանրամասներն ուսումնասիրելն է, այլ ցուցադրել, թե որն է խտրականության բացառումը ոստիկանական պրակտիկայում: Որոշ օրինակներ բավարար փաստեր չեն պարունակում որոշելու համար, թե արդյոք տեղի է ունեցել պարտականությունների կատարման թերացում: Դրանց նպատակը մասնակիցներին դրդելն է հարցեր տալ և քննարկել հնարավորությունները: Յուրաքանչյուր գործ ունի դասընթացավարի համար ուղեցույց՝ գործի փաստերի և ՄԻԵԴ-ի որոշման մասին լրացուցիչ տեղեկություններով: Թեև այդ տեղեկատվությունը հիմնականում նախատեսված է դասընթացավարի համար, քննարկման ընթացքից և խմբի ցանկությունից ելնելով, այն կարող է նաև ներկայացվել մասնակիցներին:

Գործ 1. 2011 թվականի դեկտեմբերի 15-ի վաղ ժամերին Ռումինիայում Վալչելե գյուղում հատուկ գրոհական զգեստով և դիմակներով մի քանի ժանդարմ կոտորեցին գնչուների ընտանիքի մուտքի դուռը: Նրանք ընտանիքի անդամներին անկողնուց քարշ տալով ծեծի ենթարկեցին: Ընտանիքի երկու արական սեռի անդամները այնուհետև բռնության ենթարկվեցին նաև բակում, ապա նրանց տարան տեղի ոստիկանական բաժանմունք՝ հարցաքննության: Նրանք նույն օրը ազատ արձակվեցին, վճարելով տուգանք ապօրինի փայտահատման համար: Ընտանիքի անդամները դիմել էին տեղի հիվանդանոց՝ որովայնում և կրծքավանդակում ցավի և կապտուկների պատճառով: Ընտանիքի երեք անդամների բժշկական եզրակացություններում արձանագրվել էր, որ վնասվածքները կարող էին առաջանալ կոշտ առարկաներով հարվածներից:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Այս գործում շոշափվում են 3-րդ և 14-րդ հոդվածներով նախատեսված պարտավորությունները: Այն հանդիսանում է ոստիկանության կողմից անհամաչափ ուժի կիրառման և խտրական պրոֆիլավորման օրինակ: Խոսքը ՄԻԵԴ-ի «Lingurar-ն ընդդեմ Ռումինիայի» գործի մասին է:²⁸ Տվյալ դեպքում ՄԻԵԴ-ն արձանագրել է, որ կիրառված ուժը եղել է անհամաչափ (հետևաբար տեղի է ունեցել ՄԻԵԴ-ի 3-րդ հոդվածի խախտում) հետևյալ հիմնավորմամբ.

ա) Իշխանությունները պնդում էին, որ ուժի կիրառումն անհրաժեշտ է եղել ընտանիքի անդամների ագրեսիվ պահվածքից ելնելով, թեև ընտանիքի անդամների նկատմամբ բռնության կիրառման հատկանիշով քրեական գործ չի հարուցվել, բ) ընտանիքի անդամները անդամների նկատմամբ արագ միջամտության մեջ մասնագիտացած բարձր պատրաստվածություն ունեցող 4 ժանդարմներից բաղկացած խմբի միջամտությունն ակնհայտորեն անհամաչափ էր, գ) չկար որևէ ապացույց, որը կհաստատեր իշխանությունների այն վարկածը, որ դիմումատուներն իրենք են իրենց վնասվածքները պատճառել: Ինչ վերաբերում է Եթևիկական հիմքերով պրոֆիլավորմանը, ՄԻԵԴ-ը դիտարկել է գնչուների համայնքի նկատմամբ կարծրատիպերը (ոստիկանության փաստաթղթերում «գնչուներին հատուկ վարքագիծ» արտահայտության օգտագործումը, գնչուական համայնքի ընդհանուր ընկալումն որպես հանցագործ համայնք) և գտել է, որ ընտանիքը եղել է թիրախավորված, քանի որ նրանք գնչու էին: Դա վկայում է այն մասին, որ իշխանությունները ինքնաբերաբար կապել են ազգային պատկանելությունը հանցավոր վարքագծի հետ: ՄԻԵԴ-ն արձանագրել է, որ դա հավասարազոր է եղել Եթևիկ հիմքով պրոֆիլավորման, որը խտրական բնույթ է կրել, խախտելով 3-րդ հոդվածի հետ համակցությամբ 14-րդ հոդվածը:

Գործ 2. 2009 թվականի դեկտեմբերի 15-ին քաղաքացիական հագուստով 17 ոստիկաններ մտան ԼԳԲՏԻ հասարակական կազմակերպության՝ «Ներառական հիմնադրամի» գրասենյակ Վրաստանում, որտեղ մասնակիցները պատրաստվում էին գեղարվեստական ցուցահանդեսի: Ոստիկանները հայտարարեցին, որ խուզարկություն են անելու՝ առանց խուզարկության կամ այլ դատական կարգադրության: Տեսնելով, որ նրանք գտնվում են ԼԳԲՏԻ կազմակերպության տարածքում, ոստիկանները սկսեցին ագրեսիվ պահվածք ցուցաբերել: Ոստիկանության աշխատակիցներից մեկը բռնությամբ խլեց ՀԿ-ի անդամներից մեկի բջջային հեռախոսը: Ոստիկանները վիրավորել էին ներկա գտնվող կանանց՝ նրանց անվանելով «հիվանդ», «այլասերվածներ», հնչեցնելով հոմոֆոբ հայտյանքներ և սպառնացել հանրությանը հայտնել իրենց սեռական կողմնորոշման մասին: Այնուհետև կին ոստիկանները խուզարկել էին զրեթե բոլոր ներկա գտնվող կանանց՝ մերկացնելով նրանց, որի վերաբերյալ արձանագրություններ չէին կազմել:

²⁸ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-192466%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-192466%22]}), գործն ամփոփված է 2019 թվականի ապրիլի 16-ի մամուլի հաղորդագրությունում:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Տվյալ գործում շոշափվում են 3-րդ և 14-րդ հոդվածներով նախատեսված պարտավորությունները: Սա ոստիկանության կողմից խտրականության հիմքով հետապնդման և վերաբերմունքի օրինակ է: Խնդրո առարկան ՄԻԵԴ-ի կողմից քննված «Aghdgomelashvili-ն Japaridze-ն ընդդեմ Վրաստանի» գործն է:²⁹ Տվյալ դեպքում ՄԻԵԴ-ը եզրակացրեց, որ ոստիկանների վարքագիծը, որի հիմքում հոմոֆոբ և/կամ տրանսֆոբ ատելությունն է, եղել է ամբողջությամբ անթույլատելի: Ոստիկանները դիտավորյալ նվաստացրել և նսեմացրել են թիրախավորված անձանց՝ հնչեցնելով հոմոֆոբ վիրավորանքներ և սպառնալիքներ: Հատկապես մտահոգիչ էին մերկացմամբ խուզարկությունները, որոնց համար որևէ պատճառ չի ներկայացվել, ինչը ՄԻԵԴ-ին հանգեցրեց այն եզրակացության, որ դրանց միակ նպատակը եղել է խայտառակել և պատժել թիրախավորված անձանց՝ ԼԳԲՏԻ համայնքի հետ նրանց կապի համար: Ոստիկանության ծառայողների պահվածքը, առերևույթ, նրանց մոտ վախ, տագնապ և անպաշտպանության զգացում է առաջացրել, ինչը անհամատեղելի էր ցուցահանդեսը կազմակերպող կանանց մարդկային արժանապատվությունը հարգելու ոստիկանության ծառայողների պարտականության հետ: Հետևաբար, տեղի է ունեցել 14-րդ հոդվածի հետ համակցությամբ 3-րդ հոդվածի խախտում:

Գործ 3. 2003 թվականի մայիսին Աբդու ազգանունով Սուդանի քաղաքացին և նրա ընկերը ծեծի են ենթարկվել երկու բուլղարացի երիտասարդների կողմից, որոնց ոստիկանությունը հետագայում ներկայացրել է որպես սափրագլուխներ: Երիտասարդներից մեկը հրել է Աբդուին գետնին և ոտքերով հարվածել նրան՝ միաժամանակ անպատվելով նրան ռասիստական արտահայտություններով: Այնուհետև երկրորդ հարձակվողը հանել է դանակը, ինչից հետո Աբդուն և նրա ընկերը փախել են: Աբդուն և նրա ընկերը դիմել են ոստիկաններին, որոնք ձերբակալել են հարձակվողներին: Չնայած Աբդուի հորդորներին, դատախազը կասեցրել է հարձակման հնարավոր ռասիստական շարժառիթների հետաքննությունը: Մեղադրող կողմը որոշել է, որ արարքը չի հասել քրեական հետապնդման շեմին, մասնավորապես, որ բռնության ռասիստական շարժառիթը չի հաստատվել:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Այս գործում շոշափվում են Կոնվենցիայի 3-րդ և 14-րդ հոդվածներով նախատեսված պարտավորությունները: Սա օրինակ է այն բանի, որ ոստիկանությունը չի կատարել իր պարտականությունը՝ **արդյունավետ քննություն իրականացնել հանցավոր արարքի հետևում հնարավոր կանխակալության վերաբերյալ:** Խոսքը գնում է «Abdu-ն ընդդեմ Բուլղարիայի» ՄԻԵԴ-ի գործի մասին:³⁰ Այս դեպքում դատախազության մարմինների հետաքննությունը նպատակն է եղել պարզելը, թե ով է սկսել ծեծկռուտը՝ ընդամենը նշելով ապացույցների բացակայությունն այն մասին, որ բռնությունը ռասիստական շարժառիթներով էր դրդված: ՄԻԵԴ-ն արձանագրել է, որ, հաշվի առնելով դիմումատուի կողմից հնչեցված ռասիստական համատեքստի վերաբերյալ կոնկրետ հիմնավորված պնդումները (մասնավորապես, հարձակման ժամանակ օգտագործված ռասիստական հայիոյանքները, և որ երկու ենթադրյալ հանցագործները ոստիկանությանը քաջ հայտնի սափրագլուխներ են), իրավասու մարմիններն իրենց տրամադրության տակ ունեին արժանահավատ ապացույցներ բռնության առերևույթ ռասիստական շարժառիթների մասին և չեն կատարել իրենց պարտականությունը՝ ձեռնարկել բոլոր ողջամիտ միջոցները՝ դա հետաքննելու համար: Քրեական վարույթն իրականացնող մարմինները վկային չեն հարցաքննել միջադեպի ընթացքում նրա լսած արտահայտությունների մասին, և մեղադրյալներին չեն հարցաքննել իրենց գործողությունների հնարավոր ռասիստական շարժառիթների վերաբերյալ: ՄԻԵԴ-ը արձանագրել է դատավարական առումով 14-րդ հոդվածի հետ համակցությամբ 3-րդ հոդվածի խախտում:

²⁹ <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-204815%22%5D%7D>, գործն ամփոփված է 2020 թվականի հոկտեմբերի 8-ի մամուլի հաղորդագրությունում:

³⁰ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22%3A%5B%2226827/08%22%5D%7D%22itemid%22%3A%5B%22001-141908%22%5D%7D>, գործն ամփոփված է 2014 թվականի հոկտեմբերի 11-ի մամուլի հաղորդագրությունում:

Գործ 5.³² 1997թ. հուլիսին Ռումինիայի Մանգալիա քաղաքի ոստիկանության բաժանմունքում ոստիկանության երեք աշխատակիցներ բռնակցվել և փայտով հարվածներ էին հասցրել են բերման ենթարկված ոմն Կոբզարուին: Միջադեպի վայրում էին նաև քաղաքացիական հագուստով ոստիկանության չորս ծառայողներ, որոնք, սակայն, չէին միջամտել: Այնուհետև Կոբզարուին ստիպել էին ստորագրել մի փաստաթուղթ, որտեղ ասվում էր, որ իրեն ծեծի են ենթարկել այլ անձինք: Բաժանմունքից վերադառնալիս դիմումատուս ցույց էր տվել իր զարմիկին գլխի բշտիկները և մեջքին հասցված հարվածների հետևանքով առաջացած մյուս հետքերը: Նույն օրը երեկոյան Կոբզարուն գնացել էր Մանգալիայի հիվանդանոցի շտապօգնության բաժանմունք, որտեղ բժիշկները ախտորոշվել էին զանգուղեղային վնասվածք: Մի քանի օր անց Կոբզարուն բողոք էր ներկայացրել իրեն ծեծի ենթարկված ոստիկանների դեմ: Զինվորական դատախազը իրաժարվել էր քրեական գործ հարուցել ոստիկանների նկատմամբ՝ փաստերը չպարզված լինելու պատճառաբանությամբ: Դատախազը նշել էր, որ և՛ Կոբզարուն, և՛ նրա հայրը հայտնի էին որպես «բռնության և գողության հակված հակասոցիալական տարրեր», որոնք մշտական քաջքույրների մեջ էին «իրենց Էթնիկ խմբի այլ անդամների հետ»: Դատախազը համարել էր, որ Կոբզարուի զարմիկի տված ցուցմունքը չի կարող հաշվի առնվել, քանի որ նա նույնպես «ց***» է (ռասիստական արտահայտություն): Հետագա բոլոր զանգատներն ապարդյուն են եղել:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Այս օրինակը վերաբերում է **ոստիկանականության ծառայողների կողմից բերման ենթարկելու ժամանակ հասցված վնասվածքներին** և մեղավորների նկատմամբ հետագա արդյունավետ քննությանը և պատժի բացակայությանը: Սա նաև **փոքրամասնության խմբի նկատմամբ հետաքննության կանխակալ վերաբերմունքի օրինակ է**: Գործը ցույց է տալիս նաև, որ քննչական մարմիններն իրենց գործողություններում հաշվի չեն առել ոստիկանության կանխակալ գործելաոճը: Բացի այդ, գործը վերաբերում է նաև ոստիկանության ծառայողների պարտականություններին՝ **կանխելու իրենց գործառնություններն իրականացնելիս գործընկերների կողմից խտրականությունը**: Խնդրո առարկա գործն է «Cobzaru-ն ընդդեմ Ռումինիայի»:³³ Այս գործով ՄԻԵԴ-ն արձանագրել էր, որ դատախազների փաստահավաք գործընթացն ամբողջությամբ հիմնված է եղել դաժան վերաբերմունքի մեջ մեղադրվող ոստիկանների կամ նրանց գործընկերների ցուցմունքների վրա: Դատախազները ոչ միայն առանց վերապահումների ընդունել էին ոստիկանների պնդումները, այլև կարծես թե արհամարհել ականատեսների, այդ թվում՝ Կոբզարուի զարմիկի կարևոր ցուցմունքները: Արդյունքում, ՄԻԵԴ-ը եզրակացրել էր, որ իշխանությունները չեն կարողացել Կոբզարուի՝ վատ վերաբերմունքի մասին պնդումների պատշաճ հետաքննություն անցկացնել, խախտելով 3-րդ հոդվածը: ՄԻԵԴ-ը նաև արձանագրել էր, որ դատախազները հետաքննության ողջ ընթացքում Կոբզարուի գնչուական ծագումից ելնելով անհիմն հայտարարություններ էին արել, որոնց վերաբերյալ որևէ հիմնավորում հետագայում չէր ներկայացվել: ՄԻԵԴ-ի եզրակացությամբ դատախազների կողմից Կոբզարուի գնչուական ծագման վերաբերյալ արված կանխակարծ հայտարարությունները վկայում էին իշխանությունների կողմից դրսևորած ընդհանուր խտրական վերաբերմունքի մասին, որն ամրապնդեց Կոբզարուի համոզմունքն առ այն, որ իր իրավական պաշտպանության միջոցները զուտ ձևական էին: ՄԻԵԴ-ն արձանագրեց, որ իշխանությունների կողմից դիմումատուի նկատմամբ դաժան վերաբերմունքի հնարավոր ռասայական շարժառիթները չհետաքննելը, զուգորդված հետաքննության ընթացքում նրանց վերաբերմունքի հետ, խտրականություն էր և խախտում էր 3-րդ և 13-րդ հոդվածների համակցությամբ 14-րդ հոդվածը:

³² Նշում դասընթացավարի համար՝ այս գործը նախորդների համեմատ ավելի բարդ է: Դիտարկեք այն գիտելիքի ավելի բարձր մակարդակ ունեցող խմբերում կամ որպես ամբողջական խմբի համար վերլուծական վարժություն:

³³ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:%22ENG%22,%22appno%22:%2248254/99%22,%22documentcollectionid%22:%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-81904%22}}>

Գործողություն 1.5. Ոստիկանության աշխատանքում հավասարության ապահովում և խտրականության բացառում

- Առանցքային կետեր.** Բարձրացնել մասնակիցների ըմբռնումը, թե ինչպես ոստիկանության աշխատանքում ապահովել հավասարությունը և բացառել խտրականությունը:
- Տևողությունը.** 45 րոպե
- Բաժանելի կյուբեր.** Ցուցատախտակ, ցուցատախտակի թուղթ, մարկերներ:
- Նախապատրաստում.** Դասընթացավարն անց է կացնում նախնական ուսումնասիրություն՝ բնակչության ազգային կամ էթնիկ ծագման վերաբերյալ առկա տվյալների և ոստիկանության համակարգում բազմազանության վերաբերյալ վիճակագրական տվյալների հիման վրա, օրինակ՝ փոքրամասնությունների թերներկայացված խմբերի ներկայացվածության (այդ տվյալները կարելի է ճշտել ոստիկանությունում): Դասընթացավարը նաև ուսումնասիրում է ազգային միջոցները/մեխանիզմները (կազմակերպչական կամ գործառնական), որոնք նպաստում են իրավահավասարությանը և խտրականության բացառմանը ոստիկանության աշխատանքում:

Ցուցումներ

1. Սկզբում հարցրեք խմբին, թե որն է նրանց պատկերացումը բազմազանության վերաբերյալ:

Հասարակության բազմազանությունը ենթադրում է հասարակությունում տարբեր հատկանիշներով մարդկանց առկայություն: Այդ հատկանիշները ներառում են այն ամենը, ինչը մարդկանց դարձնում է եզակի, օրինակ՝ մեր ճանաչողական հմտություններն ու անհատականության գծերը, ինչպես նաև այն ամենը, ինչը ձևավորում է մեր ինքնությունը՝ «ռասան», էթնիկ ծագումը, դավանանքը, տարիքը, սեռը, սեռական կողմնորոշումը, հաշմանդամությունը, գենդերային ինքնությունը. Բազմազանությունը նաև ենթադրում է բնակչության տարբեր խմբերի միջև մշակութային տարբերությունների ըմբռնման և գնահատման կարևորությունը:

Հաջորդը, հարցրեք խմբին, թե որքանով է բազմազան համայնքը, որին նրանք ծառայում են:

Այնուհետև ներկայացրեք տվյալ երկրի ազգային մարդահամարի տվյալները հասարակության էթնիկ կազմի վերաբերյալ: Բերեք Անգլիայի և Ուելսի օրինակը³⁴, որը ներկայացված է ստորև: Հարցրեք մասնակիցներին. «Արդյո՞ք ոստիկանության կազմն արտացոլում է իրենց երկրի էթնիկական կազմը»:

- 2011 թվականի մարդահամարի արդյունքներով Անգլիայում և Ուելսում բնակչության 86,0%-ը սպիտակամորթ էր, իսկ 14,0%-ը՝ այլ էթնիկ խմբերից:
- 2020 թվականի մարտի վերջին ոստիկանության ծառայողների 92,7%-ը սպիտակամորթ էր, իսկ 7,3%-ը՝ ասիական, սևամորթ, խառը և այլ էթնիկ ծագում ունեցող, ընդ որում ոստիկանության ավագ ծառայողների 4,3%-ը ասիական, սևամորթ, խառը և այլ էթնիկ խմբերից էին՝ 2007թ. 2,8%-ի համեմատ:

34 www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/workforce-and-business/workforce-diversity/police-workforce/latest.

2. Այնուհետև հանձնարարեք խմբին քննարկել, թե ինչպես ինստիտուցիոնալ և գործառնական միջոցառումների/մեխանիզմների միջոցով կարելի է բարելավել ոստիկանության աշխատանքում իրավահավասարությունը և խտրականության բացառումը: Խումբը բաժանեք երեք կամ չորս ենթախմբերի և յուրաքանչյուր ենթախմբի հանձնարարեք պատասխանել ստորև տրված հարցերից որևէ մեկին: Հարցերը քննարկելու համար խմբերին հատկացրեք 10 րոպե, որից հետո յուրաքանչյուր հարց ներկայացվում է ընդհանուր խմբում:

Հարցեր փոքր խմբերի համար

- ա. Ինչպե՞ս է ձեր համայնքի/երկրի բազմազանությունն արտացոլված ոստիկանությունում: Ինչո՞ւ է դա կարևոր: Ի՞նչ մեխանիզմներ/միջոցներ կան, որոնք նպաստում են ոստիկանության կառույցում բազմազանությանը: Բերեք օրինակներ:
- բ. Ինչպե՞ս են անդրադառնում ձեր երկրի բազմազան բնակչության կարիքները ձեր աշխատանքի և ծառայության որակի վրա: Բերեք օրինակներ:
- գ. Ոստիկանության հաշվետվողականության ի՞նչ մեխանիզմներ կան ձեր երկրում: Ինչո՞ւ է կարևոր նման մեխանիզմների առկայությունը: Բերեք օրինակներ:

Պարզաբանումներ դասընթացավարի համար

- ա. *Ինչպե՞ս է ձեր համայնքի/երկրի բազմազանությունն արտացոլված ոստիկանությունում: Ինչո՞ւ է դա կարևոր: Ի՞նչ մեխանիզմներ/միջոցներ կան, որոնք նպաստում են ոստիկանության ներսում բազմազանությանը:*
Ոստիկանությունում բազմազանությունը կարևոր է: Երբ ոստիկանության կազմը համապատասխանում է իրենց երկրի հասարակության բազմազանությունը, այն ավելի լավ է հագեցած կարողություններով և հմտություններով, այդ թվում լեզվական հմտություններով, որպեսզի բավարարի հասարակության բոլոր անդամների կարիքները: Այն նաև ավելի լավ կապ է պահպանում հասարակության հետ, որին ծառայում է, ինչը բարձրացնում է ոստիկանության աշխատանքի արդյունավետությունը: Ապահովելը, որ ոստիկանության կազմն արտացոլի հասարակության բազմազանությունը, նույնպես կարևոր է այնպիսի հասարակության ձևավորման տեսանկյունից, որի անդամներն օգտվում են հավասար հնարավորություններից՝ անկախ իրենց էթնիկ, ազգային, կրոնական, լեզվական կամ այլ ծագումից: Դա կարևոր է նաև ոստիկանությունը նոր կարողություններով և հմտություններով հագեցնելու համար, ներառյալ լեզվական հմտությունները, և բարձրացնել ոստիկանության աշխատանքի արդյունավետությունը՝ նպաստելով փոքրամասնությունների խմբերի հետ շփմանը և ոստիկանության նկատմամբ նրանց վստահությանը: Միջոցառումների օրինակներն են փոքրամասնությունների խմբերի անդամների հավաքագրման և պահպանման նպատակով իրականացվող հատուկ քաղաքականությունը, կրկնուսուցման ծրագրեր փոքրամասնությունների խմբերի համար՝ աջակցելու նրանց ոստիկանության կարիերայի առաջխաղացմանը, հավասարության նպատակներին հասնելու նպատակով մոնիտորինգի մեխանիզմի ներդրումը, տարբեր ծագում ունեցող գործընկերների միջև փոխգործակցության և հարգանքի խրախուսմանն ուղղված միջոցառումների իրականացումը:
- բ. *Ինչպե՞ս են անդրադառնում ձեր երկրի բազմազան բնակչության կարիքները ձեր աշխատանքի և ծառայության որակի վրա:*
Միջոցառումների օրինակներից են ոստիկանական ծառայության առաքելությունը, որն ընդգծում է իրենց աշխատանքում հավասարությունը խթանելու և ռասայական խտրականությունը կանխելու պարտավորությունը, ռասիզմի և ռասայական խտրականության հարցում վարքագծի ներքին կանոնները, քաղաքականություն և վերապատրաստման ծրագրեր բազմազանության և բազմազան հասարակությունում ոստիկանության աշխատանքի վերաբերյալ, ներառյալ հատուկ վերապատրաստումը փոքրամասնությունների խմբերի հետ շփվող ոստիկանության ծառայողների

համար, վերապատրաստումը, որի նպատակն է սովորեցնել մեծամասնությունը կազմող ոստիկաններին այն լեզուներին, որոնցով խոսում են փոքրամասնության խմբերը, մշակութային և կրոնական բազմակարծության վերաբերյալ վերապատրաստումը:

- գ. *Ոստիկանության հաշվետվողականության հ"նչ մեխանիզմներ կան ձեր երկրում: Ինչո՞ւ է կարևոր նման մեխանիզմների առկայությունը:*
Փորձը ցույց է տալիս, որ ոստիկանության անօրինական գործողություններից տուժողները հիմնականում չեն վստահում ոստիկանության ներքին բողոքարկման մեխանիզմներին: Նրանք հաճախ խուսափում են դիմել ոստիկանության հետ սերտորեն և ամենօրյա ճեժիմով համագործակցող հաստատություններ, օրինակ՝ դատախազություն: Ուստի անհրաժեշտ է ստեղծել այնպիսի մի համակարգ, որտեղ տուժողը կարող է անանուն բողոք ներկայացնել անկախ մարմնին, որի հիմնական խնդիրն է վերահսկել ոստիկանության աշխատանքը: Հետևաբար, ոստիկանության իրավախախտումների վերաբերյալ բողոքներ ընդունելու իրավասու կառույցներից բացի (ինչպիսիք են ներքին կարգապահական կառույցները, այդ թվում՝ ոստիկանության տեսչությունները, ՆԳՆ վարչությունը, դատախազություն և այլն, պետք է լինի անկախ մարմին, որին կհանձնարարվի ոստիկանության ծառայողների կողմից խտրականության դրսևորման բոլոր դեպքերի հետաքննությունը: Այդ դերը կարող է ստանձնել մարդու իրավունքների պաշտպանության և երաշխավորման ազգային կառույցը, մասնագիտացված ոստիկանության օմբուդսմենը կամ ոստիկանության գործունեության նկատմամբ քաղաքացիական վերահսկողության հանձնաժողովը:
3. Այնուհետև քննարկեք ոստիկանության ծառայողի դերը փոքրամասնությունների խմբերին պատկանող իրենց գործընկերների նկատմամբ խտրականության բացառման գործում: Ընդհանուր խմբի հետ պարապմունքի ժամանակ ներկայացրեք ստորև բերված մեջբերումները (կարող եք դա անել PowerPoint-ի սահիկներով) և տվեք հետևյալ հարցերը. Ի՞նչ կանեք, եթե լսեք ձեր գործընկերների կողմից խտրական արտահայտություններ: Ի՞նչ կասեք իրենց: Այնուհետև հարցրեք. «Կարո՞ղ եք անկեղծորեն պատասխանել, որքանո՞վ է դժվար վիճարկել ձեր գործընկերների կողմից հնչեցվող խտրական արտահայտությունները: Ինչո՞ւ է կարևոր մերժել խտրական լեզուն և վերաբերմունքը:»:

Մեջբերումներ

«Ամեն օր ես իմ գործընկերներից լսում եմ, որ կանայք չեն կարող լավ աշխատել ոստիկանությունում, որ նրանք չունեն այդ աշխատանքի համար անհրաժեշտ ունակություններ: Ես ընտելացել եմ այդ կարգի մեկնաբանություններին և նույնիսկ իմ տղամարդ գործընկերների հետ միասին ծիծաղում եմ սեքսիստական բնույթի կատակների վրա, ի՞նչ կարող եմ անել»:

Կին ոստիկան

Ես միասեռական եմ, բայց երբեք չեմ բացահայտի դա իմ գործընկերներին, քանի որ միասեռականների մասին կատակներ անելը, նրանց «այլասերվածներ» «թափթփուկներ» անվանել և այլ հոմոֆոբ արտահայտությունները ոստիկանության ծառայողների միջև հաղորդակցության մի մասն է: Պատկերացրեք, թե ինչ կլինի, եթե ես գործընկերներին ասեմ, որ միասեռական եմ»:

Տղամարդ ոստիկան

Գործողություն 1.6. Ոստիկանության դերը լավ հարաբերությունների ստեղծման գործում

Առանցքային կետեր. Բարձրացնել մասնակիցների ըմբռնումը համայնքների միջև լավ հարաբերությունների ամրապնդման գործում իրենց դերի մասին՝ դրանով իսկ նպաստելով համայնքների անվտանգությանը:

Տևողությունը. 15 րոպե

Բաժանելի նյութեր. Պրոեկտոր,
PowerPoint պրեզենտացիա:

Ցուցումներ

1. PowerPoint-ով սահիկների օգնությամբ խմբին ներկայացրեք ստորև բերված դեպքը, որտեղ ոստիկանությունը դրական դեր է խաղացել փոքրամասնության խմբի անդամներին ռասիզմի դրսևորումներից և բնակչության մեծամասնության նախապաշարմունքներից պաշտպանելու հարցում: Այնուհետև մասնակիցներին հարցրեք հետևյալը.
 - Արդյո՞ք տեղյակ եք ոստիկանության ծառայողների կողմից միջամտության նմանատիպ դեպքերի մասին ձեր երկրում: Եթե այո, ինչպե՞ս է դա ազդել ոստիկանություն-համայնք հարաբերությունների վրա:
 - Ինչո՞ւ է կարևոր ոստիկանություն-համայնք հարաբերությունների բարելավումը:

Գործ:³⁵ 2005 թվականի հոկտեմբերին Հունաստանի Ասպրոպիրգոս համայնքում ոչ գնչու ծնողները բողոքի ցույց էին կազմակերպել գնչու երեխաներին տարրական դպրոցում ընդգրկելու դեմ: Նրանք փակել էին դպրոցի մուտքը և բղավում էին. «Գնչու ոչ մի երեխա մեր դպրոց չի գա: Ձեզ համար մուտքն այստեղ արգելված է և վերջ»: Մեկ այլ առիթով նրանք ցուցանակ էին կախել, որտեղ գրված էր. «Դպրոցը փակ է մնալու ց**** (ռասիստական արտահայտություն) հետ կապված խնդրի պատճառով»: Միջադեպերի առաջին իսկ օրվանից ոստիկանության ծառայողները հերթափոխում էին դպրոցի մոտակայքում ապահովելով գնչու աշակերտների մուտքն ու ելքը դպրոց: Ոստիկանության միջամտության շնորհիվ հնարավոր եղավ խուսափել դպրոցի հարևանությամբ անցանկալի միջադեպերից: Ոստիկաններն իրենց ներկայությամբ կանխեցին գնչու աշակերտների նկատմամբ անօրինական վարքագիծը: Ոստիկանության ներկայության շնորհիվ գնչու երեխաներն առանց որևէ խնդրի դպրոց էին հաճախում:

³⁵ «Sampanis-ն և այլք ընդդեմ Հունաստանի» գործի նյութերով՝ [https://hudoc.echr.coe.inteng#\({%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-86798%22\]}\)](https://hudoc.echr.coe.inteng#({%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-86798%22]})) . (Եվրոպայի խորհուրդ (2015թ.), Mirrors՝ Մարդու իրավունքների կրթության միջոցով հակազնչության դեմ պայքարի օժանդակ նյութ, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.coe.int/en/web/youth-roma/mirrors, Էջ 34:

Հավելվածներ և Օժանդակ նյութեր

Օժանդակ նյութ 1.1

Քաղվածքներ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայից և արձանագրություններից (պարզեցված տարբերակ)³⁶

Նախաբանի ամփոփագիր

Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների կառավարություններն աշխատում են հանուն խաղաղության և միասնության՝ հիմնված մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների վրա: Հաստատելով սույն Կոնվենցիան՝ նրանք որոշում են կայացրել ձեռնարկել Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում ներառված բազմաթիվ իրավունքների իրականացման համար անհրաժեշտ առաջին քայլերը:

Հոդված 1. Մարդու իրավունքները հարգելու պարտավորություն

Պետություններն ապահովում են, որ յուրաքանչյուրն օգտվի սույն Կոնվենցիայում ներկայացված իրավունքներից:

Հոդված 2. Կյանքի իրավունք

Դուք ունեք կյանքի իրավունք:

Հոդված 3. Խոշտանգման արգելում

Ոչ ոք իրավունք չունի ձեռք վերադրելու կամ խոշտանգելու: Կալանավայրում մարդկային արժանապատվությունը նույնպես պետք է հարգվի:

Հոդված 4. Ստրկության և հարկադիր աշխատանքի արգելում

Արգելվում է ձեռք վերաբերվել որպես ստրուկի կամ հարկադրել աշխատանքի:

Հոդված 5. Ազատության և ապահովության իրավունք

Դուք ունեք ազատության իրավունք:

Եթե ձեռք ձերբակալում են, դուք իրավունք ունեք իմանալու, թե ինչու:

Եթե ձեռք ձերբակալում են, դուք իրավունք ունեք արագ կանգնել դատարանի առաջ կամ ազատ արձակվել մինչև դատական վարույթի կայացումը:

Հոդված 6. Արդար դատաքննության իրավունք

Դուք արդար դատաքննության իրավունք ունեք անաչառ և անկախ դատավորի առջև: Եթե ձեռք մեղադրում են հանցագործություն կատարելու մեջ, քանի դեռ ձեր մեղավորությունն ապացուցված չէ, դուք մեղավոր չեք: Դուք փաստաբանի օգնության իրավունք ունեք, որին պետք է փոխհատուցի պետությունը, եթե դուք ի վիճակի չեք:

³⁶ Ընտրված հոդվածներ այս դասընթացի համար: Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և նրա արձանագրությունների ընտրված հոդվածների պարզեցված տարբերակը՝ պատրաստված Եվրոպայի խորհրդի Հաղորդակցության տնօրինության կողմից, միայն կրթական նպատակներով, հասանելի է [www.echr.coe.int/ Documents/Simplified_Conv_ENG.pdf](http://www.echr.coe.int/Documents/Simplified_Conv_ENG.pdf) կայքում:

Հոդված 7. Առանց օրենքի պատժի բացառում

Ոչ ոք չի կարող դատապարտել ձեզ այն հանցանքի համար, որը քրեական օրենքում արարքի կատարման պահին սահմանված չի եղել: Իրադարձությունների պահին:

Հոդված 8. Անձնական և ընտանեկան կյանքի նկատմամբ հարգանքի իրավունք

Դուք ունեք անձնական և ընտանեկան կյանքի, ինչպես նաև ձեր տան և նամակագրության նկատմամբ հարգանքի իրավունք:

Հոդված 9. Մտքի, խղճի և կրոնի ազատություն

Դուք ունեք մտքի, խղճի և դավանանքի ազատության իրավունք: Դուք կարող եք դավանել ձեր կրոնը մասնավոր և հրապարակավ և ցանկության դեպքում փոխել ձեր կրոնը:

Հոդված 10. Արտահայտվելու ազատություն

Դուք իրավունք ունեք ասել և գրել այն, ինչ մտածում եք, ինչպես նաև ուրիշներից տեղեկություն ստանալու և ուրիշներին տեղեկություն տալու իրավունք: Այն ներառում է մամուլի ազատությունը:

Հոդված 11. Հավաքների և միավորման ազատություն

Դուք իրավունք ունեք մասնակցել խաղաղ հավաքներին և անդամագրվել միավորումներում, այդ թվում՝ արհմիություններում:

Հոդված 12. Ամուսնության իրավունք

Դուք ունեք ամուսնանալու և ընտանիք կազմելու իրավունք:

Հոդված 13. Արդյունավետ պաշտպանության միջոցի իրավունք

Եթե ձեր իրավունքները խախտում են, դուք կարող եք պաշտոնապես գանգատվել դատարանի կամ այլ պետական մարմնի առջև:

Հոդված 14. Խտրականության արգելում

Դուք ունեք այդ իրավունքները՝ անկախ ձեր մաշկի գույնից, սեռից, լեզվից, քաղաքական կամ կրոնական համոզմունքներից կամ ծագումից:

Թիվ 12 արձանագրության 1-ին հոդված – Խտրականության ընդհանուր արգելք

Դուք չեք կարող խտրականության ենթարկվել պետական մարմինների կողմից, այդ թվում՝ ձեր մաշկի գույնի, սեռի, լեզվի, քաղաքական կամ կրոնական համոզմունքների կամ ծագման պատճառով:

Թեստ հիմնական սահմանումների վերաբերյալ

Հասկացություն	Տեղադրել տառը		Սահմանում
Նախապաշարմունք / կանխակալություն		Ա	Խտրականություն մի քանի հիմքերով, որոնք փոխազդում են միմյանց այնպես, որ առաջացնում են խտրականության հատուկ տեսակներ:
Ռասիզմ		Բ	Ցանկացած անհիմն տարբերվող վերաբերմունք, որը հիմնված է օբյեկտիվ և ողջամիտ հիմնավորում չունեցող այնպիսի հիմքերի վրա, ինչպիսիք են ռասան, Եթնիկական ծագումը, դավանանքը, ազգությունը, հաշմանդամությունը, սեռական կողմնորոշումը, գենդերային ինքնությունը, կամ որևէ այլ անձնական կարգավիճակը:
Խտրականություն		Գ	Բանականության, փաստերի կամ փաստացի փորձի վրա չհիմնված կանխակալ կարծիքներ անձի կամ անձանց խմբի նկատմամբ՝ ելնելով նրանց անհատական հատկանիշներից, ինչպիսիք են ռասան, Եթնիկական ծագումը, դավանանքը, ազգությունը, հաշմանդամությունը, սեռական կողմնորոշումը, գենդերային ինքնությունը, կամ որևէ այլ անձնական կարգավիճակը:
Անուղղակի խտրականություն		Դ	Հանրային հայտարարություններ, որոնք տարածում, հրահրում, խթանում կամ արդարացնում են ատելությունը, խտրականությունը կամ բռնությունը անձի կամ անձանց խմբի նկատմամբ՝ հիմնված «ռասայի», Եթնիկական ծագման, դավանանքի, ազգության, հաշմանդամության, սեռական կողմնորոշման, գենդերային ինքնության վրա:
Բազմակի հատկանիշների հիմքով խտրականություն		Ե	Խտրականություն մի քանի հիմքերով:

Հասկացություն	Տեղադրել տառը		Սահմանում
Փոխազդող հատկանիշների հիմքով խտրականություն		Ձ	Դեպքեր, երբ ակնհայտորեն չեզոք դրույթը, գործելակերպը կամ քաղաքականությունը հավասարապես կիրառվում է բոլորի նկատմամբ, սակայն մարդկանց որոշ խմբերի դնում է մյուսների համեմատ անբարենպաստ վիճակում ելնելով նրանց «ռասայից», Էթնիկական ծագումից, դավանանքից, ազգությունից, հաշմանդամությունից, սեռական կողմնորոշումից, գենդերային ինքնությունից և այլ հատկանիշներից:
Ռասայական պրոֆիլավորում		Է	Մարդկանց որոշակի խմբերի նկատմամբ կանխակալության կամ նախապաշարմունքի հիմքով հանցավոր արարքներ, այդ թվում՝ «ռասայի», Էթնիկական ծագման, դավանանքի, ազգության, հաշմանդամության, սեռական կողմնորոշման կամ գենդերային ինքնության և այլն հատկանիշների:
Ատելության հիմքով հանցագործություն		Ը	Այն համոզմունքը, որ այնպիսի հիմքեր, ինչպիսիք են ռասան, Էթնիկ կամ ազգային ծագումը, լեզուն կամ ազգությունը արդարացնում են անձի կամ անձանց խմբի նկատմամբ արհամարհանքը կամ գերազանցության գաղափարը:
Ատելության խոսք		Թ	Գործելակերպ, երբ վերահսկողության, հսկողության կամ հետաքննության ընթացքում ոստիկանությունը, առանց օբյեկտիվ և ողջամիտ հիմնավորման, օգտագործում է այնպիսի հիմքեր, ինչպիսիք են ռասան, մաշկի գույնը, լեզուն, դավանանքը, ազգությունը, ազգային կամ Էթնիկական ծագումը:

Հավասարության ապահովման և խտրականության բացառման սկզբունքները և մարդու իրավունքների միջազգային և եվրոպական շրջանակը

Ինչպես ամրագրված է Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում (ՄԻՀՀ) **հավասարության գաղափարը** հիմնված է «հասարակության բոլոր անդամների բնածին արժանապատվության և հավասար ու անօտարելի իրավունքների» ճանաչման վրա:³⁷ ՄԻՀՄ-ի 2-րդ հոդվածի համաձայն՝ «յուրաքանչյուր մարդ պետք է ունենա սույն Հռչակագրում հռչակված բոլոր իրավունքներն ու ազատություններն առանց որևէ տարբերության, անկախ ռասայից, մաշկի գույնից, սեռից, լեզվից, դավանանքից, քաղաքական և այլ համոզմունքներից, ազգային կամ սոցիալական ծագումից, գույքային, դասային և այլ հատկանիշներից»:

Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրի (ՔԲԻՄԴ)³⁸ 2-րդ հոդվածը վերհաստատում է հավասարության նույն սկզբունքը.

«Սույն դաշնագրի մասնակից յուրաքանչյուր պետություն պարտավորվում է հարգել իր տարածքի սահմաններում և իրավագործության տակ գտնվող բոլոր անձանց այն իրավունքները, որոնք ճանաչվել են սույն դաշնագրում, և ապահովել դրանք առանց որևէ տարբերության, այն է՝ ռասայի, մաշկի գույնի, սեռի, դավանանքի, քաղաքական կամ այլ համոզմունքների, ազգային կամ սոցիալական ծագման, գույքային վիճակի, ծննդի կամ այլ հատկանիշների»:

ՔԲԻՄԴ-ի 26-րդ հոդվածը պահանջում է հավասարություն օրենքի առջև, օրենքի հավասար պաշտպանություն և խտրականությունից պաշտպանություն. «Բոլոր մարդիկ հավասար են օրենքի առաջ և, առանց որևէ խտրականության, ունեն օրենքի հավասար պաշտպանության իրավունք: Այդ առնչությամբ որևէ կարգի խտրականություն պետք է արգելվի օրենքով, և օրենքը բոլոր անձանց համար պետք է երաշխավորի հավասար և արդյունավետ պաշտպանություն խտրականությունից, ելնելով որևէ հատկանիշից, այն է՝ ռասայի, մաշկի գույնի, սեռի, լեզվի, դավանանքի, քաղաքական կամ այլ համոզմունքների, ազգային կամ սոցիալական ծագման, գույքային վիճակի, ծննդի և այլ»:

Ռասայական խտրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին կոնվենցիան (ՌԽՎԿ)³⁹ անդրադառնում է ռասայական խտրականությանը և ազգային կամ էթնիկական ծագման հիման վրա խտրականությանը:

Հոդված 2.1-ի «ա» կետ. «Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն պարտավորվում է չներգրավել ռասայական խտրականության որևէ գործողության կամ պրակտիկայի մեջ՝ ընդդեմ անձանց, անձանց խմբերի կամ հաստատությունների, և երաշխավորել, որ պետական բոլոր մարմիններն ու հաստատությունները, ինչպես ազգային, այնպես էլ տեղական, գործեն այդ պարտավորությանը համապատասխան»:

Հոդված 2.1-ի «դ» կետ «Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն, օգտագործելով բոլոր համապատասխան, այդ թվում՝ անհրաժեշտության դեպքում, օրենսդրական, միջոցները, արգելում կամ վերացնում է ցանկացած անձի, խմբի կամ կազմակերպության կողմից իրականացվող ռասայական խտրականությունը»:

Հոդված 4-ի «ա» կետ «[Մասնակից պետությունները] օրենքով պատժելի հանցանք են համարում ռասայական գերազանցության կամ ռասայական ատելության վրա

³⁷ www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights.

³⁸ www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx.

³⁹ www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx.

հիմնված գաղափարների տարածումը, ռասայական խտրականության հրահրումը, ինչպես նաև ցանկացած ռասայի կամ մաշկի այլ գույն կամ էթնիկական այլ ծագում ունեցող անձանց խմբի դեմ ուղղված բռնության գործողությունները կամ դրանց հրահրումը, ինչպես նաև ռասիստական գործունեությանն օգնություն տրամադրելը, ներառյալ՝ նման գործունեության ֆինանսավորումը»:

- Մարդու իրավունքների միջազգային շրջանակը պարունակում է **խտրականության այլ հատուկ ձևերի** դեմ պայքարելու համար մի շարք միջազգային փաստաթղթեր, ներառյալ.
- Կանանց նկատմամբ խտրականություն՝ Կանանց նկատմամբ խտրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին կոնվենցիա.⁴⁰
- Կրոնական խտրականություն՝ Անհանդուրժողականության բոլոր ձևերի և կրոնի կամ հավատքի վրա հիմնված խտրականության վերացման մասին հռչակագիր.⁴¹
- Հաշմանդամություն ունեցող անձանց նկատմամբ խտրականություն՝ Հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների կոնվենցիա⁴², հոդվածներ 5 և 6.
- Սեռական կողմնորոշման և գենդերային ինքնության վրա հիմնված խտրականություն՝ Պաշտպանություն բռնությունից և սեռական կողմնորոշման և գենդերային ինքնության վրա հիմնված խտրականությունից (ընդունվել է 2016թ. Հունիսի 30-ին), Բանաձև Ա/HRQ/RES/32/2.⁴³

Եվրոպայի խորհրդի **Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան**

(ՄԻԵԴ)⁴⁴ սահմանում է խտրականության արգելքը 14-րդ հոդվածում, որը երաշխավորում է Կոնվենցիայում ամրագրված իրավունքներից օգտվելու հարցում հավասար վերաբերմունք. «Սույն Կոնվենցիայում շարադրված իրավունքներից և ազատություններից օգտվելը ապահովվում է առանց խտրականության, այն է՝ անկախ սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, լեզվից, դավանանքից, քաղաքական կամ այլ համոզմունքից, ազգային կամ սոցիալական ծագումից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելուց, գույքային դրությունից, ծննդից կամ այլ հատկանիշներից»:

ՄԻԵԴ-ի 12-րդ Արձանագրությունն⁴⁵ ընդլայնում է խտրականության արգելքի շրջանակը մինչև հավասար վերաբերմունքը ցանկացած իրավունքից օգտվելիս, ներառյալ՝ ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված իրավունքները. «1. Օրենքով սահմանված ցանկացած իրավունքից օգտվելը պետք է ապահովվի առանց սեռի, ռասայի, գույնի, լեզվի, դավանանքի, քաղաքական կամ այլ կարծիքի, ազգային կամ սոցիալական ծագման, ազգային փոքրամասնության պատկանելու, սեփականության, ծննդի կամ այլ հատկանիշի վրա հիմնված խտրականության: 2. Որևէ անձի նկատմամբ պետական մարմնի կողմից խտրականությունը չի կարող դրսևորվել սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված որևէ հիմքով»:

⁴⁰ www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cedaw.aspx

⁴¹ www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/religionorbelief.aspx

⁴² <https://ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/ConventionRightsPersonsWithDisabilities.aspx#5>

⁴³ <https://ohchr.org/EN/Issues/Discrimination/Pages/LGBTUNResolutions.aspx>

⁴⁴ www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts&c.

⁴⁵ Մարդու իրավունքների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի 12-րդ արձանագրությունը դեռ վավերացված չէ Եվրոպայի խորհրդի անդամ բոլոր երկրների կողմից: Վավերացման կարգավիճակը հասանելի է այս հղումով՝ www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/177/signatures?module=treaty-detail&treaty-num=177:

հնչպես միջազգային մակարդակում, Եվրոպայի խորհրդի մարդու իրավունքների շրջանակը նույնպես ունի գործիքներ, որոնք վերաբերում են **խտրականության հատուկ ձևերին**.

- Սեռական կողմնորոշման և գենդերային ինքնության վրա հիմնված խտրականություն՝ Նախարարների կոմիտեի ԳՄ/Rec(2010)5 անդամ երկրներին սեռական կողմնորոշման կամ գենդերային ինքնության հիման վրա խտրականության դեմ պայքարի միջոցների վերաբերյալ:⁴⁶
- Կանանց նկատմամբ խտրականություն՝ Կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի կոնվենցիա (Ստամբուլի կոնվենցիա):⁴⁷
- Ազգային և Եթնիկ ծագման հիման վրա խտրականություն – Ազգային փոքրամասնությունների պաշտպանության շրջանակային կոնվենցիա⁴⁸, 4 և 6 հոդվածներ:

Ռասիզմի և անհանդուրժողականության դեմ Եվրոպական հանձնաժողովը

(ՌԱԵՀ)՝ Եվրոպայի խորհրդի մարդու իրավունքների մշտադիտարկման մարմինը, մասնագիտացած է Եվրոպայում ռասիզմի, խտրականության («ռասայի», Եթնիկ/ ազգային պատկանելության, մաշկի գույնի, քաղաքացիության, դավանանքի, լեզվի, սեռական կողմնորոշման, գենդերային ինքնության և սեռի առանձնահատկությունների հիմքերով), այլատյացության, հակասեմականության և անհանդուրժողականության դեմ պայքարի հարցերում: ՌԱԵՀ-ն անդամ պետություններին ներկայացնում է գեկույցներ և հանձնարարականներ: Այս օժանդակ նյութում դիտարկվող հարցերի տեսանկյունից առանձնահատուկ նշանակություն ունեն ՌԱԵՀ-ի հետևյալ ընդհանուր քաղաքականության հանձնարարականները⁴⁹.

- վերանայված ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 5 հանձնարարականը հակամահմեդական ռասիզմի և խտրականության կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի վերաբերյալ, ընդունվել է 2000 թվականի մարտի 16-ին, վերանայվել է 2021 թվականի դեկտեմբերի 8-ին:
- ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 7 հանձնարարականը ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի ազգային օրենսդրության վերաբերյալ, ընդունվել է 2002 թվականի դեկտեմբերի 13-ին, վերանայվել է 2017 թվականի դեկտեմբերի 7-ին:
- վերանայված ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 9 հանձնարարականը՝ հակասեմականության կանխարգելման դեմ պայքարի վերաբերյալ, ընդունվել է 2004 թվականի հունիսի 25-ին, վերանայվել է 2021 թվականի հուլիսի 1-ին:
- ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականը ոստիկանության ոլորտում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի վերաբերյալ, ընդունվել է 2007թ. հունիսի 29-ին: ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 13 հանձնարարականը հակազնչուականության և գնչուների դեմ խտրականության դեմ

⁴⁶ www.coe.int/en/web/sogi/rec-2010-5

⁴⁷ www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention

⁴⁸ www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007cdac?module=treaty-detail&treatynum=157

⁴⁹ www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/ecri-standards

պայքարի վերաբերյալ, ընդունվել է 2011 թվականի հունիսի 24-ին, վերանայվել 2020 թվականի դեկտեմբերի 1-ին:

- ԱԵՀ-ի ընդհանուր քաղաքականության թիվ 16 հանձնարարականը՝ անկանոն ներկա միգրանտներին խտրականությունից պաշտպանելու մասին, ընդունվել է 2016թ. մարտի 16-ին:

Ոստիկանության աշխատանքի հարցերով ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականը ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի վերաբերյալ և Եվրոպայի խորհրդի ոստիկանական էթիկայի եվրոպական կանոնագիրքը⁵⁰ սահմանում են մանրամասն չափանիշներ, որոնց պետք է հետևի ոստիկանությունը իր հիմնական գործառնություններն իրականացնելիս:

Քաղվածքներ ստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի վերաբերյալ ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականից.

«II. Ռասայական խտրականության բոլոր ձևերին և ոստիկանության ծառայողների կողմից ռասայական շարժառիթներով անօրինական վարքագծի հետ կապված՝

5. Ապահովել, որ ռասայական ուղղակի և անուղղակի խտրականությունն արգելող օրենսդրությունը ներառի ոստիկանության աշխատանքը:

6. Վերապատրաստել ոստիկանության ծառայողներին մարդու իրավունքների, ներառյալ՝ ռասիզմից և ռասայական խտրականությունից գերծ լինելու իրավունքի, ինչպես նաև ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ գործող իրավական դրույթների վերաբերյալ:

7. Միջոցներ ձեռնարկել՝ ոստիկանությանը տեղեկացնելու այն փաստի մասին, որ ոստիկանության ծառայողների կողմից ռասայական խտրականության և ռասայական շարժառիթներով անօրինական գործառնությունները չեն հանդուրժվում:

8. Ապահովել աջակցության և խորհրդատվության մեխանիզմներ ոստիկանության ծառայողների կողմից ռասայական խտրականության կամ ռասայական շարժառիթներով անօրինական գործողություններից տուժած անձանց համար:

9. Ապահովել ոստիկանության ծառայողների կողմից ռասայական խտրականության կամ ռասայական շարժառիթներով անօրինական վարքագծի ենթադրյալ դեպքերի արդյունավետ հետաքննություն և անհրաժեշտության դեպքում ապահովել, որ այդ արարքների համար մեղավորները համարժեք պատժվեն:

10. Կազմավորել ոստիկանությունից և դատախազական մարմիններից անկախ մարմին, որին կհանձնարարվի ոստիկանության ծառայողների կողմից ռասայական խտրականության կամ ռասայական շարժառիթներով անօրինական վարքագծի ենթադրյալ դեպքերի հետաքննություն:

50 <https://rm.coe.int/16805e297e>

III. Ռասիստական հիմքով հանցագործությունների դեմ պայքարում և ռասիստական միջադեպերի նկատմամբ հսկողության հարցում ոստիկանության դերի հետ կապված.

11. Ապահովել, որ ոստիկանությունը մանրակրկիտ հետաքննի ռասիստական հիմքով հանցագործությունները, այդ թվում՝ ամբողջությամբ հաշվի առնելով ընդհանուր բնույթի հանցագործություններում ռասիստական շարժառիթները:

12. Ստեղծել և գործարկել ռասիստական միջադեպերի արձանագրման և մշտադիտարկման համակարգ և գնահատել, թե որքանով են այդ միջադեպերը ներկայացվում դատախազներին և ի վերջո որակվում են որպես ռասիստական հիմքով հանցագործություն:

13. Խրախուսել ռասիստական միջադեպերի տուժողներին և վկաներին հայտնել նման միջադեպերի մասին:

14. Այդ նպատակով ընդունել ռասիստական միջադեպի լայն սահմանում:

Սույն Հանձնարարականի նպատակների համար ռասիստական միջադեպ է համարվում՝

«Ցանկացած միջադեպ, որը տուժողի կամ որևէ այլ անձի կողմից ընկալվում է որպես ռասիստական»:

Ոստիկանության Էթիկայի եվրոպական կանոնագիրք, Rec(2001)10 հանձնարարականի հավելված

« [...]

40. Ոստիկանությունն իր առջև դրված խնդիրները կատարում է արդար կերպով՝ առաջնորդվելով, մասնավորապես, անաչառության և խտրականության բացառման սկզբունքներով:

[...]

43. Ոստիկանությունն իր գործունեությունն իրականացնելիս պարտավոր է նկատի ունենալ յուրաքանչյուրի հիմնարար իրավունքները, ինչպիսիք են մտքի, խղճի, դավանանքի, արտահայտվելու ազատությունը, խաղաղ հավաքները, տեղաշարժը և ունեցվածքից խաղաղ օգտվելը:

44. Ոստիկանության անձնակազմը գործում է անաչառ կերպով և հասարակության նկատմամբ հարգանքով և առանձնահատուկ ուշադրությամբ, հատկապես խոցելի խմբերին պատկանող անձանց իրավիճակի նկատմամբ: [...]

49. Ոստիկանության հետաքննությունը օբյեկտիվ և արդար բնույթ է կրում:
Ոստիկանության անձնակազմը պարտավոր է նրբանկատ և հարմարվող լինել մասնավորապես՝ երեխաների, անչափահասների, կանանց, փոքրամասնությունների, այդ թվում՝ ազգային փոքրամասնությունների և խոցելի անձանց կարիքների նկատմամբ:

[...]

52. Ոստիկանությունը անհրաժեշտ աջակցություն, օգնություն և տեղեկատվություն է տրամադրում հանցագործությունից տուժածներին՝ առանց որևէ խտրականության:

[...]

54. Անձանց ազատությունից զրկելը հնարավորինս սահմանափակվում է և իրականացվում է՝ հաշվի առնելով յուրաքանչյուր կալանավորված անձի արժանապատվությունը, խոցելիությունը և անձնական կարիքները: Յուրաքանչյուր կալանավորված անձի համար համակարգված պահվում է կալանքի մասին արձանագրությունը:

[...]

59. Ոստիկանությունը հաշվետու է պետությանը, քաղաքացիներին և նրանց ներկայացուցիչներին: Ոստիկանությունը ենթարկվում է արդյունավետ արտաքին վերահսկողության:

60. Ոստիկանության պետական վերահսկողությունը բաշխվում է օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների միջև:

61. Պետական մարմիններն ապահովում են ոստիկանության ծառայողների դեմ բողոքների քննության արդյունավետ և անկողմնակալ ընթացակարգեր:

62. Անհրաժեշտ է ամրապնդել հասարակության և ոստիկանության միջև հաղորդակցության և փոխըմբռնման վրա հիմնված հաշվետվողականության մեխանիզմները»:

Մոդուլ 2

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ԽՏՐԱԿԱՆ ՎԱՐՔԱԳԻԾ

Ներածություն և ամփոփագիր	72
Ուսուցման վերջնարդյունքներ	74
Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ	74
Նախապատրաստում	75
Գործողությունների նկարագրություն	76
Գործողություն 2.1. Ի՞նչ ենք հասկանում խտրական վարքագիծ ասելով	76
Գործողություն 2.2. Անօրինական վարքագիծ, հայեցողություն և խտրականություն՝ Գործնական քննարկում	78
Գործողություն 2.3. Անօրինական վարքագիծը և խտրականությունը կասկածյալների հետ աշխատանքում	83
Գործողություն 2.4. Խտրական վարքագծի մասին զեկուցելու խոչընդոտները ոստիկանությունում:	87
Գործողություն 2.5. Աշխատանքը ոստիկանության ծառայողների խտրական վարքագծից տուժած անձանց հետ:	89
Գործողություն 2.6. Քննարկում կազմակերպչական ղեկավարների հետ ոստիկանության աշխատանքում խտրական վարքագծի վերլուծության և ոստիկանության աշխատանքի վերաբերյալ հանրային պատկերացումների մասին:	92
Հավելվածներ և Օժանդակ նյութեր	96
Օժանդակ նյութ 2.2.1. Սցենար՝ Ավտոմեքենայի կանգնեցում	96
Օժանդակ նյութ 2.2.2. Սցենար՝ գործողությունների տարբերակների	97
Օժանդակ նյութ 2.2.3. Հայեցողական վերաբերմունք՝ անթույլատրելի արագությամբ ընթացող ավտոմեքենա	98
Օժանդակ նյութ 2.3.1. Սցենար՝ Կասկածյալի ձերբակալում և տեղափոխում ոստիկանության բաժանմունք	100
Օժանդակ նյութ 2.3.2. Ոստիկանության Էթիկայի եվրոպական կանոնագրքի հիմնական կետերի համառոտագիր	101
Օժանդակ նյութ 2.4.1. Անօրինական վարքագծի մասին զեկուցելու տարբերակները	103
Օժանդակ նյութ 2.4.2. Ոստիկանական մշակույթի ընկալում	104
Օժանդակ նյութ 2.6.1. Ոստիկանության մշակույթի ազդեցությունը բողոքների հաղորդման և քննության վրա	106

Ներածություն և ամփոփագիր

Ոստիկանության ծառայողների անօրինական վարքագիծը կարող է տարբեր ձևերով դրսևորվել, այդ թվում՝ ապացույցների կեղծման, կեղծ ցուցմունքներ տալու, կասկածյալներին սպառնալու, լիազորությունները չարաշահելու, անազնվության, անբարեխիղճության և ուժի անհամաչափ կիրառման: Այդ գործողությունները և վարքագիծը մասամբ կարելի է կարգավորել ներքին վարչական գործընթացների միջոցով, մինչդեռ որոշ դեպքերում, ելնելով դրանց բնույթից և աստիճանից, կարող է առաջանալ քրեական հետապնդման կարիք: Որպես անօրինական գործունեություն՝ դրանց բոլորին բնորոշ է անհամապատասխանությունը մասնագիտական վարքագծի չափանիշներին, որոնք հասարակությունն իրավունք ունի ակնկալել ոստիկանության ծառայողներից, և որոնք ոստիկանության ծառայողները պարտավոր են ակնկալեն թե՛ իրենցից և թե՛ իրենց գործընկերներից: Խտրականությամբ դրված անօրինական վարքագիծը հատկապես զարհուրելի է, քանի որ այն դրսևորվում է որոշակի խմբերի և անհատների նկատմամբ լրացուցիչ շարժառիթներով՝ մի շարք հատկանիշների հիման վրա, օրինակ՝ ռասայի, դավանանքի կամ սեռական կողմնորոշման: Նման գործողությունները, լինելով անօրինական, պետք է արագ և արդյունավետ կանխվեն: Կախված օրինագնացության բնույթից և աստիճանից, բավարար կարող է լինել խորհուրդը, զգուշացումը կամ վերահսկողությունը: Սակայն, ավելի լուրջ դեպքերում կարող է պահանջվել անհապաղ կասեցում կամ նույնիսկ կալանավորում ընդհուպ մինչև քրեական հետապնդումը: Ինչպիսին էլ որ լինի անօրինական վարքագծի հետաքննության մեխանիզմը (ընդ որում ցանկալի է, որ այն իրականացնի ոստիկանությունից անկախ որևէ մարմին), այն պետք է համապատասխանի սահմանված որոշակի միջազգային չափանիշներին, ինչպիսին են անաչառությունը, իրավախախտներին բացահայտելու և պատասխանատվության ենթարկելու կարողությունը: Կարևոր է հստակ, միանշանակ ուղերձ հղել հանրությանը և հենց ոստիկանության ծառայողներին, որ ոստիկանությունը չի հանդուրժի խտրական վերաբերմունքը՝ ցանկացած ձևով:

Պատշաճ վարքագիծ դրսևորելու համար ոստիկանության ծառայողները պետք է իմանան, թե որն է համարվում պատշաճ վարքագիծ: Նրանք պետք է լիովին հասկանան, թե ինչպիսի վարքագիծ է պահանջվում և ակնկալվում իրենցից: Դա արվում է վերապատրաստման, վերահսկման և հաշվետվողականության արդյունավետ եղանակների միջոցով, նաև հստակ բացատրությամբ, թե ինչը չի թույլատրվում և ինչը կարող է հանգեցնել անօրինական վարքագծի: Այս կանոններն ամրագրված են ոստիկանական ծառայության կանոնակարգերում, մասնագիտական վարքագծի չափանիշներում և/կամ Եթիկայի կանոնագրքում: Բոլոր նման կանոնակարգերն ու չափանիշներն արտացոլվում են և համապատասխանում Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիային և Եվրոպայի խորհրդի ոստիկանական Եթիկայի կանոնագրքում ամրագրված սկզբունքներին¹: Դրանց հիմքում է նաև Ռասիզմի և անհանդուրժողականության դեմ եվրոպական հանձնաժողովի (ՌԱԵՀ) Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականը:²

Նման կանոններն ու հրահանգներն ընդգծում են, որ ոստիկանության ծառայողի կողմից խտրականության ցանկացած ձև անընդունելի է: Ավելին, ոստիկանության ծառայողներն իրենք պետք է գիտակցեն, որ դա վնասում է ինչպես ոստիկանության արդյունավետությանը, այնպես էլ ոստիկանության վստահելի լինելու մասին հանրության ընկալմանը: Այն ավելի է դժվարացնում ոստիկանության յուրաքանչյուր ծառայողի աշխատանքը՝ միաժամանակ խաթարելով ոստիկանության յուրաքանչյուր ծառայողի բարեվարքության մասին պատկերացումները համայնքում: Ոստիկանության ծառայողի ցանկացած գործողություն կարող է անհամաչափ բացասական ազդեցություն ունենալ ոստիկանական ընդհանուր առաքելության

¹ Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի Rec(2001)10 հանձնարարական, ընդունվել է 2001 թվականի սեպտեմբերի 19-ին՝ <https://polis.osce.org/european-code-police-ethics>:

² Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարական, ընդունվել է 2007 թվականի հունիսի 27-ին, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.11:

պատկերի վրա: Բավական է խտրական վարքագծի ընդամենը մեկ դրսևորում, որպեսզի այն բացասական արձագանք ստանա ողջ համայնքում և հանգեցնի ոստիկանության նկատմամբ վստահության և աջակցության կորստի:

Դա է պատճառը, թե ինչու նման վարքագիծը պետք է անմիջապես կասեցվի, զեկուցվի և հետաքննվի: Սրանք այն պարտականություններ են, որոնք կրում է ոստիկանության յուրաքանչյուր ծառայող, քանի որ նման միջամտությունները չափազանց կարևոր են ոստիկանության բարեվարքության և արհեստավարժության նկատմամբ հասարակության վստահության ձևավորման և պահպանման համար, առանց որի վստահությունը խաթարվում է: Այն դեպքում, երբ ոստիկանությունը հասարակության կողմից չի ընկալվում որպես խտրականության դեմ պայքարի առաջնագծում գտնվող կառույց, անկախ այն բանից՝ դա այլոց, թե հենց իրենց ծառայողների պատճառով է, ապա՝ այն դիտվում է որպես հասարակությունում տիրող կանխակալության, նախապաշարմունքների և անհանդուրժողականության խնդրի մի մասը: Նման անօրինական վարքագծին դիմակայելու և մարտահրավեր նետելու, ինչպես նաև ակտիվ կամ պասիվ գործողությունների արդյունքում նույն անօրինական վարքագծում չընդգրկվելու հետ կապված դժվարությունները պետք չէ թերագնահատել: Բազմաթիվ երկրներում ոստիկանության աշխատանքային մշակույթում նկատվում է ինստիտուցիոնալ խտրականություն, որի մասին են վկայում հատկապես սեքսիզմի և ռասիզմի բազմաթիվ դրսևորումները: Այդ մշակութային միջավայրը ոստիկանության ծառայողներին թույլ չի տալիս դիմակայել տարածված վերաբերմունքի, համոզմունքների և նորմերի բացասական ազդեցությանը իրենց մասնագիտական գրծունեության նկատմամբ: Մեկ այլ գործոն է խմբում ընդունված լինելու ցանկությունը, որը հաճախ հանգեցնում է հանդուրժողական վարքագծի, որը ևս անթույլատրելի է: Անթույլատրելի է, երբ ընկերական համերաշխության գաղափարը խեղաթյուրվում է և ոստիկանության ծառայողը հավատարմություն է ցուցաբերում իրավախախտ գործընկերոջ հանդեպ, ի վնաս հանրային շահի, որի համար նա ծառայում է: Ընկերական հավատարմությունը չպետք է գերազանցի բարեվարքությունը:

Այս մոդուլն ուսումնասիրում է, թե ինչ ճանապարհով ոստիկանության ծառայողները կարող են բախվել կամ ներգրավվել անօրինական վարքագծի մեջ, դրսևորելով խտրական գործելակերպ: Դիտարկվում է, թե ինչպես նույնիսկ թվացյալ մեղմ և հստակ չարտահայտված գործելակերպը կարող է չափազանց բացասական ազդեցություն ունենալ այն մարդկանց կյանքի վրա, ում ոստիկանությունը պարտավոր է պաշտպանել, և ոստիկանության ծառայողների մասնագիտական վարքագծի վրա:

Ուսուցման վերջնարդյունքներ

Մասնակիցները՝

- կգնահատեն ուստիկանության ծառայողների սխալ վարքագծի հետևանքները, և այն, թե ինչպես է այն անդրադառնում իրենց աշխատանքի արդյունավետության, ինչպես նաև համայնքում իրենց բարեվարքության մասին պատկերացումների վրա:
- կգիտակցեն, որ ընկերական հավատարմության մասին թյուր պատկերացումներից ելնելով խտրական վարքագծի հանդուրժումը ոչ միայն անօրինական է, այլև խարխլում է համայնքում ուստիկանության նկատմամբ վստահությունը, ինչն իր հերթին բացասական է անդրադառնում ուստիկանության առաքելության վրա:
- կընկալեն, թե ինչ ազդեցություն է ունենում ուստիկանության ծառայողների անարդար և անհարգալից վարքագիծը և՛ անհատների և՛ ամբողջ համայնքի կյանքի վրա:
- կարժևորեն խտրականությունը վերացնելու և խոցելի մարդկանց պաշտպանելու իրենց պարտավորությունը, դրանով իսկ կնպաստեն հակախտրական մշակույթի ձևավորմանը, կարժևորեն իրենց վերապահված հատուկ առաքելությունն ու լիազորությունը:
- կուսումնասիրեն Ուստիկանության էթիկայի եվրոպական կանոնագիրքը և Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան:
- կարժևորեն հասարակական կազմակերպությունների հետ համագործակցությունն ու գործընկերությունը՝ ավելի լավ կպատկերացնեն և կչեզոքացնեն ուստիկանության ծառայողների հնարավոր խտրական գործողությունների ազդեցությունը:
- կպատկերացնեն, թե ինչպես նրանք կարող են դիմակայել գործընկերների կողմից հնարավոր խտրական վարքագծին և գործողություններ ձեռնարկելու համար իրենց հասանելի ուղիները:

Գործողությունների նկարագրություն և հատկազուգ համանակ

Գործողություն 2.1. Ի՞նչ ենք հասկանում խտրական վարքագիծ ասելով: (30 րոպե)

Գործողություն 2.2. Անօրինական վարքագիծ, հայեցողություն և խտրականություն՝
- Գործնական քննարկում: (90 րոպե)

Գործողություն 2.3. Անօրինական վարքագիծը և խտրականությունը կասկածյալների հետ աշխատանքում: (90 րոպե)

Գործողություն 2.4. խտրական վարքագծի մասին զեկուցելու խոչընդոտները ուստիկանությունում: (90 րոպե)

Գործողություն 2.5. Աշխատանքը ուստիկանության ծառայողների խտրական վարքագծից տուժած անձանց հետ: (120 րոպե)

Գործողություն 2.6. Զննարկում կազմակերպչական ղեկավարների հետ ոստիկանության աշխատանքում խտրական վարքագծի վերլուծության և ոստիկանության աշխատանքի վերաբերյալ հանրային պատկերացումների մասին: (120 րոպե)

Նախապատրաստում

Կարիքների գնահատումից բացի, այս մոդուլը պատրաստելիս դասընթացավարների թիմը կատարում է հետևյալ գործողությունները.

- պատրաստում ոստիկանության ծառայողների անօրինական վարքագծի վերաբերյալ համապատասխան կազմակերպչական քաղաքականության և ուղեցիկների պատճենները.
- ուսումնասիրում այդ թեմային առնչվող վիճակագրական տվյալները, հաշվետվությունները, ՀԿ-ների տեղեկատվությունը.
- վերանայում թարգմանված նյութերի ճշտությունն ու համապատասխանությունը:

Յուրաքանչյուր գործողություն ուղեկցվում է անհրաժեշտ նախապատրաստական քայլերի վերծանմամբ: Մոդուլի գործողության ողջ ընթացքում դասընթացավարին տրվում են ուղեցիկներ և հանձնարարականներ:

Գործողությունների նկարագրություն

Գործողություն 2.1. Ի՞նչ ենք հասկանում խտրական վարքագիծ ասելով:

Առանցքային կետեր. Այս գործողության նպատակը խտրական վարքագծի վերծանումն է: Այս կարճատև դասընթացի ընթացքում մասնակիցները կենտրոնանում են բուն թեմայի վրա, ծանոթանում միմյանց հետ և անդրադառնում մոդուլի կարևոր կետերին:

Տևողությունը. 30 րոպե

Բաժանելի նյութեր. ցուցատախտակ և մարկերներ, թուղթ գրառումների համար, գրիչներ, կաշուն նյութ, պրոյեկտոր (ոչ պարտադիր)

Ցուցումներ

1. Պարապմունքի սկզբում ընդգծեք բացության, ազնվության և անձնական տվյալների գաղտնիության պահպանման կարևորությունը, որպեսզի մասնակիցները կարողանան արդյունավետ օգտագործել իրենց ժամանակը և ջանքերը առաջադրանքը կատարելիս:
2. Ցուցատախտակին ամրացվող Էջի մի հատվածում գրեք «Ոստիկանության ծառայողների խտրական վարքագիծ» (կամ կարող եք PowerPoint-ով համապատասխան սահիկ պատրաստել այդ վերնագրով):
3. Մասնակիցներին հիևգ րոպե տրամադրե՝ որոշելու, թե որն է, իրենց կարծիքով, ոստիկանության ծառայողների խտրական վերաբերմունքը:
4. Այնուհետև մասնակիցներին բաժանեք ենթախմբերի, կազմելով չորս կամ հիևգ խումբ: Ենթախմբերը կազմելուց հետո խնդրեք նրանցում ընդգրկված մասնակիցներին քննարկել և կազմել ոստիկանության խտրական վարքագիծը նկարագրող միասնական աշխատանքային սահմանում: Սահմանման մշակմանը կնպաստեն նրանց կողմից բերվող օրինակները: Ենթախմբերին տրամադրեք մարկերներ և ցուցատախտակին ամրացվող թղթի Էջեր, որտեղ նրանք կնշեն ոստիկանության խտրական վարքագծի վերաբերյալ իրենց խմբի աշխատանքային սահմանում: Պարզաբանման համար նրանք կարող են այդ թղթի վրա ներկայացնել նաև մեկ օրինակ:
5. Աշխատանքն ավարտելուց հետո յուրաքանչյուր խումբ ներկայացնում է իր սահմանումը և օրինակը ամբողջ լսարանին, իսկ դասընթացավարը ինքնակաշուն թղթի օգնությամբ փակցնում է Էջը պատին: Այնուհետև դասընթացավարը կազմակերպում է քննարկում՝ հնարավորություն ընձեռելով բոլոր մասնակիցներին յուրաքանչյուր խմբի կողմից տրված սահմանումների և օրինակների հիման վրա միասին աշխատել ընդհանուր սահմանման շուրջ:
6. Գոյություն ունեն ոստիկանության ծառայողների անօրինական վարքագծի վերաբերյալ բազմաթիվ օրինակներ՝ կաշառք վերցնելու, չհիմնավորված ձերբակալությունների, ավելորդ ուժի կիրառման, ապացույցների կեղծման, կեղծ վկայությունների, սեռական ոտնձգությունների: Դասընթացավարը քննարկումը պետք է կենտրոնացնի խտրական վարքագծի վրա և բերի խտրականության օրինակներ, ինչպիսիք են ռասայական պրոֆիլավորումը, ընտրովի իրավակիրառումը, անձի հատկանիշներից ելնելով անարդար վերաբերմունքը, օրինակ՝ ազգային կամ սեռական պատկանելության, դավանանքի և այլն:

7. Եզրափակեք՝ հարցնելով մասնակիցներին, թե որքանով է իրենց կարծիքով նման անօրինական վարքագիծը տարածված ոստիկանության ծառայությունում, այդ թվում՝ դրա ավելի թեթև դրսևորումները (օրինակ՝ վերբալ վիրավորանքը, կոպտությունը, անհարգալից վերաբերմունքը և այլն), որոնք նույնպես անընդունելի են:
8. Արդյո՞ք մասնակիցները տեղյակ են՝ ա) նման վարքագծի նկատմամբ ոստիկանական ծառայության կողմից քրեական հետապնդման կամ դատական վարույթի՝ և բ) ոստիկանության ծառայողների նկատմամբ պատժի սահմանման դեպքերի մասին:
9. Վերջնական մեկնաբանություններում նշվում է, թե որքան դժվար է վիճարկվել և պատժել ոստիկանության աշխատանքում նման վարքագիծը: Պատճառները մի քանիսն են, այդ թվում՝ ոստիկանական ենթամշակույթի գոյությունը, որը չի խրախուսում ծառայակիցների կողմից անօրինական վարքագծի մասին հաղորդում տալը: Այդ խնդիրը քննարկվում է այս մոդուլի հետագա մասերում:

Գործողություն 2.2. Անօրինական վարքագիծ, հայեցողություն և խտրականություն՝ Գործնական քննարկում:

Առանցքային կետեր. Այս դասընթացի ժամանակ մասնակիցները կատարում են ոստիկանության աշխատակիցների դերը՝ ենթադրյալ սցենարում, վերլուծում իրենց հավանական գործողությունները և այդ գործողությունների դրդապատճառները: Թեև սցենարն ինքնին հիպոթետիկ է, այն հիմնված է իրական կյանքի փորձի վրա և, հետևաբար, մասնակիցներից շատերի համար, ովքեր ոստիկանական ծառայության ընթացքում հայտնվում են նման իրավիճակներում, խորթ չպետք է թվա: Նման սցենարը մասնակիցներին հնարավորություն է տալիս մտածել և պատկերացնել իրենց մասնագիտական վարքագծի և գործունեության մեջ թվացյալ նորմալ վերաբերմունք ցուցադրելիս հնարավոր կանխակալության մասին: Սա հնարավորություն է տալիս անդրադառնալ ինչպես չգիտակցված, այնպես էլ գիտակցված կանխակալության ազդեցությանը: Մասնակիցները նաև բացահայտում են, թե որքան հեշտությամբ նախապաշարմունքները, եթե դրանք չեն վերահսկվում, կարող են ազդել անձի կողմից դրսևորվող վերաբերմունքի վրա, հանգեցնելով խտրական վարքագծի:

Տևողությունը. 90 րոպե

Բաժանելի նյութեր. Ոստիկանության Էթիկայի կանոնագիրը և/կամ մասնագիտական չափանիշներ և Ոստիկանական Էթիկայի եվրոպական կանոնագիրը,³ ցուցատախտակ և մարկերներ
Օժանդակ Նյութ 2.2.1 Սցենար՝ Ավտոմեքենայի կանգնեցում (այն կարելի է բաժանել մասնակիցներին որպես առանձին Նյութ կամ նախապես պատրաստել տեղեկատվություն Էկրանին ցուցադրելու համար):
Օժանդակ Նյութ 2.2.2 Սցենար՝ գործողությունների տարբերակների օժանդակ Նյութ (այն նույնպես կարելի է բաժանել մասնակիցներին որպես առանձին Նյութ կամ նախապես պատրաստել սահիկներ՝ Էկրանին ցուցադրելու համար)
Օժանդակ Նյութ 2.2.3 Հայեցողական վերաբերմունք՝ անթույլատրելի արագությամբ ընթացող ավտոմեքենա, գրիչներ, պրոեկտոր (ոչ պարտադիր)

Դասընթացից առաջ կրկին ընթերցեք մոդուլի նյութերը, համոզվելու համար, որ լավ ծանոթ եք սցենարին, օժանդակ Նյութների բովանդակությանը և համապատասխան ցուցումներին: Դա թույլ կտա ավելի լավ տիրապետել այն հարցերին, որ կարող են առաջանալ, և անհրաժեշտության դեպքում, ավելի ընդգրկուն բացատրություն տալ:

Պատրաստեք ցուցատախտակի վրա ամրացվող հետևյալ երեք էջերը՝

- «Ընտրված տարբերակներ»: Այս էջում կնշվեն հնարավոր գործողությունները, որոնք կնախընտրեն մասնակիցները ենթադրյալ սցենարում:

³ Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի Rec(2001)10 հանձնարարականը, ընդունվել է 2001 թվականի սեպտեմբերի 19-ին՝ <https://polis.osce.org/european-code-police-ethics>

- «Ձեռնարկված գործողությունների հիմնավորում», որտեղ կհիմնավորվեն կատարված ընտրությունները:
- «Մասնագիտական ոստիկանական աշխատանքի համար հետևանքները»: Այս էջում կներկայացվեն այն հետևանքները, որոնք նշված գործողությունները կարող են ունենալ ոստիկանական աշխատանքի համար: Այն հնարավորություն կտա դասընթացավարին անդրադառնալ արհեստավարժ ոստիկանական վարքագծին, որը սահմանված է Ոստիկանության Էթիկայի ազգային կանոնագրքերում և/կամ մասնագիտական չափանիշներում, և ըստ անհրաժեշտության ընդգծել ոստիկանության արդար, ոչ խտրական աշխատանքի կարևորությունը:

Ցուցումներ

1. Նախ և առաջ մասնակիցներին ներկայացրեք Օժանդակ նյութ 2.2.1-ը՝ Ավտոմեքենայի կանգնեցում սցենարը: Սցենարի թղթային պատճենները բաժանեք մասնակիցների միջև՝ միևնույն ժամանակ այն ցուցադրելով Էկրանին:
2. Մասնակիցներին ներկայացրեք Օժանդակ նյութ 2.2.2-ում ներկայացված հնարավոր տարբերակները: Կարող եք դա անել՝ տպելով գործողությունների վեց հնարավոր ուղղությունները և յուրաքանչյուր մասնակցին տրամադրելով դրանց պատճենը, և/կամ ընտրանքները ցուցադրել պրոյեկտորի կամ որևէ այլ սարքի միջոցով: Խնդրեք մասնակիցներին ընթերցել ներկայացված տարբերակները և որոշել, թե դրանցից որն է առավել լավ համապատասխանում իրենց կողմից նախատեսված գործողություններին: Եթե գործողություններից ոչ մեկը նրանց համար ընդունելի չէ, ապա նրանք կարող են ինքնուրույն ներկայացնել գործողությունների այն տարբերակը, որը նրանք կնախընտրեն նման հանգամանքներում: Պետք է ընդգծել, որ կարևորն աստեղ ոչ թե «ճիշտ, այլ «ազնիվ» պատասխանն է, այն թե, մասնակցի կարծիքով, ինչպիսին կլիներ նրա արձագանքը նման իրավիճակում: Բոլոր տարբերակների միջև ընտրություն կատարելու համար նախատեսեք հինգից յոթ րոպե:
3. Ցուցատախտակի 1-ին էջում նշեք մասնակիցների պատասխանները՝ դրանք համապատասխանեցնելով տարբերակներին: Հարցրեք մասնակիցներին, թե արդյո՞ք նրանք կարող են տեսնել ավելի նախընտրելի տարբերակների հետ կապված որևէ օրինաչափություն, օրինակ՝ արդյո՞ք նրանք հակված են նախընտրել ոստիկանության աշխատակցի նկատմամբ հատուկ վերաբերմունք ցուցադրելու տարբերակները (տարբերակներ 2, 3 և 5), թե՞ ոստիկանության ընթացակարգերին խստիվ հետևելու տարբերակները (տարբերակներ 1 և 4):
4. Ցուցատախտակի 2-րդ էջում գրեք այն հիմնավորումները, որոնք մասնակիցները տալիս են իրենց կողմից ընտրված գործողությունների համար: Դասընթացավարը պետք է նշի ներկայացված հիմնավորումները և մտածի, թե արդյո՞ք կա ապացույց, որ մասնակիցները կգերադասեն հատուկ վերաբերմունք ցուցաբերել կանգնեցված ոստիկանության աշխատակցի նկատմամբ: Եթե դա այդպես է, ապա պետք է հրավիրել նրանց ուշադրությունը դրա վրա և տալ հետևյալ հարցերը. 1) Արդյո՞ք դա ընդունելի է մասնագիտական առումով: 2) Արդյո՞ք կան պատճառներ, որոնք արդարացնում են նման վարքագիծը: Եթե մասնակիցների պատասխանները ցույց են տալիս, որ նրանց մեծ մասը հետևելու է ընթացակարգային կանոններին, ապա դասընթացավարը փոխում է մարտավարությունը և հարցնում նրանց՝ արդյո՞ք դա իրոք այդպես է. արդյո՞ք նրանք իսկապես կնախընտրեն այդպես վարվել, թե՞ նրանք ուղղակի կարծում են, որ իրենցից նման պատասխան էր ակնկալվում: Ինչպես և ցանկացած վերապատրաստման դեպքում, դուք, որպես դասընթացավար, պետք է ընդգծեք միջավայրի գաղտնիությունը, և որ վարժություններից առավելագույնը քաղելու համար մասնակիցները պետք է անկեղծ լինեն իրենց պատասխաններում: Միևնույն ժամանակ նրանք չպետք է իրենց հարկադրված զգան այդ հարցում,

և դա վերապատրաստման մարտահրավերի մի մասն է: Այժմ նոր դիսամիկա պետք է մտցնել սցենարում: Հարցրեք մասնակիցներին, թե ինչպիսին կլինի նրանց արձագանքը, եթե անձը, ում նրանք կանգնեցրել են, չլինի ոստիկանի գործընկերը, այլ լինի պարզապես ինչ որ մեկը, ում նրանք ճանաչում են որպես մերձավոր հարևան, ընկեր կամ հարազատ: Ինչպե՞ս կվարվեին նրանք՝ կանգնեցնելով նրան: Արդյո՞ք նրանք կվարվեին նույն կերպ, ինչպես վարվեցին, երբ կանգնեցրեցին ոստիկանության ծառայողին: Թեև մոտեցումն այս դեպքում բոլորովին այլ է, սակայն, հավանական է, որ «ծանոթ» անձանց նկատմամբ նույնպես ցուցադրվի որոշակի արտոնյալ վերաբերմունք: Եթե մասնակիցները նշում են, որ ծանոթ անձանց այլ կերպ են վերաբերվելու, դուք պետք է ընդունեք, որ մենք բոլորս, որպես մարդ էակ, հակված ենք նման վարքագիծ դրսևորել: Սակայն դուք պետք է օգտվելով առիթից շեշտեք, որ որպես ոստիկանության ծառայող մենք հաճախ ստիպված ենք ստորադասել մեր բնագոյային զգացմունքներն ու արձագանքները և գործել արհեստավարժ և անաչառ կերպով:

5. Այժմ նոր դիսամիկա պետք է մտցնել սցենարում: Հարցրեք մասնակիցներին, թե ինչպիսին կլինի նրանց արձագանքը, եթե անձը, ում նրանք կանգնեցրել են, չլինի ոստիկանի գործընկերը, այլ լինի պարզապես ինչ որ մեկը, ում նրանք ճանաչում են որպես մերձավոր հարևան, ընկեր կամ հարազատ: Ինչպե՞ս կվարվեին նրանք՝ կանգնեցնելով նրան: Արդյո՞ք նրանք կվարվեին նույն կերպ, ինչպես վարվեցին, երբ կանգնեցրեցին ոստիկանության ծառայողին: Թեև մոտեցումն այս դեպքում բոլորովին այլ է, սակայն, հավանական է, որ «ծանոթ» անձանց նկատմամբ նույնպես ցուցադրվի որոշակի արտոնյալ վերաբերմունք: Եթե մասնակիցները նշում են, որ ծանոթ անձանց այլ կերպ են վերաբերվելու, դուք պետք է ընդունեք, որ մենք բոլորս, որպես մարդ էակ, հակված ենք նման վարքագիծ դրսևորել: Սակայն դուք պետք է օգտվելով առիթից շեշտեք, որ որպես ոստիկանության ծառայող մենք հաճախ ստիպված ենք ստորադասել մեր բնագոյային զգացմունքներն ու արձագանքները և գործել արհեստավարժ և անաչառ կերպով:
6. Այնուհետև հարցրեք, թե արդյոք մոտեցումը այլ կլինի, եթե պարզվեր, որ այն անձը, ում նրանք կանգնեցրել են, քրեական անցյալ ունի: Ամփոփելով հարցրեք, թե ինչպես կվարվեին նրանք, եթե անձը գնչուների կամ որևէ այլ փոքրամասնության կամ մարգինալացված խմբի անդամ լիներ, որոնց հարաբերությունները ոստիկանության հետ խնդրահարույց են: Այս քննարկման արդյունքում անշուշտ պարզ կդառնա, որ մասնակիցները խախտում թույլ տված կամ ոչ սթափ վարորդի կանգնեցնելիս տարբեր վերաբերմունք և վարքագիծ են ցուցադրում, կախված նրա՝ վերևում քննարկված հատկանիշներից:
7. Այժմ անցեք ցուցատախտակի վրա փակցված 3-րդ Էջին՝ «Մասնագիտական ոստիկանական աշխատանքի համար հետևանքները»: Մասնակիցներին հատկացրեք 10 րոպե՝ ներկայացնելու, այն հետևանքները, որոնք իրենց կարծիքով կառաջանան նման «տարբերվող» վարքագիծ դրսևորելու դեպքում:
8. Կրկնեք, որ ոստիկանության ծառայողները պարտավոր են խստորեն կիրառել օրենքը բոլորի նկատմամբ՝ առանց որևէ բացառության: Վերը քննարկված հատկանիշների հիման որևէ մեկի նկատմամբ արտոնյալ վերաբերմունք դրսևորելով ոստիկանության ծառայողները խտրականություն են ցուցաբերում: Բնականաբար նման լուրերը համայնքում շատ արագ են տարածվում: Մարդիկ մեծ հավանականությամբ իմանում են, որ ոստիկանությունը նման կերպ է վարվում: Այդպիսի վարքագիծը ուժեղացնում է համայնքում այն համոզմունքը, որ ոստիկանության ծառայողները որոշ մարդկանց նկատմամբ մեկ մոտեցում են ցուցաբերում, իսկ մյուսների նկատմամբ՝ բոլորովին այլ:
9. Քննարկման վերջում հղում կատարեք ոստիկանության ծառայողների Էթիկայի ազգային կանոններով սահմանված մասնագիտական չափանիշներին: Մասնակիցներին ուշադրությունը հրավիրեք այն հարցի վրա, թե ինչպես է խտրական վարքագիծը հակասում գործող սկզբունքներին և կանոններին: Նման վարքագիծը ոստիկանության լիազորությունների չարաշահում է: Այն

անօրինական է և խաթարում է ոստիկանության նկատմամբ վստահությունը: Ընդգծեք, որ եթե ոստիկանության ծառայողները ցանկանում են, որ իրենց նկատմամբ հարգանքով վերաբերվեն, ապա նրանք պետք է ցույց տան, որ արժանի են նման հարգանքի: Այդ առումով անհրաժեշտ է, որ նրանց բոլոր գործողությունները համապատասխանեն էթիկայի մասնագիտական չափանիշներին:

10. Ամփոփելով մոդուլը մասնակիցների համար նշեք, որ գիտակցում եք, որ որոշ դեպքերում ոստիկանության աշխատակցի համար դժվար է հաղթահարել սեփական կանխակալությունը՝ հաշվի առնելով անձնական հարաբերությունները և այն միջավայրը, որտեղ նա գործում է: Նկատելով, որ որոշ դեպքերում կանխակալությունը և դրանից բխող վարքագիծը կարող է առաջանալ անգիտակցաբար: Սակայն, ի վերջո, կանխակալությունը խաթարում է ոստիկանության ծառայողի՝ բոլորի նկատմամբ հավասար վերաբերմունք ցուցաբերելու առաքելությունը, քանի որ արտոնյալ վերաբերմունքը հեշտությամբ վերածվում է խտրական վարքագծի: Միևնույն ժամանակ, դուք պետք է հաստատական լինեք և մասնակիցներին կանգնեցնեք այն փաստի առջև, որ ոստիկանության որոշ ծառայողներ իրենց մասնագիտական աշխատանքում չեն պայքարում կանխակալության և խտրական վերաբերմունքի դեմ, ազատություն են տալիս իրենց ամենաթողության զգացմունքին և անհանդուրժողականությունը: Ոստիկանության նման ծառայողների մոտ զարգացած են ռասիզմի, հոմոֆոբիայի, սեքսիզմի և նման այլ հատկանիշները, ինչպես նաև խեղաթյուրված են պատկերացումներն այն մասին, թե ինչպես պետք է վերաբերվել իր ընկալումներին չհամապատասխանող մարդկանց և մարդկանց խմբերի նկատմամբ: Արհեստավարժ, մարդու իրավունքներին համապատասխան գործող ոստիկանական ծառայությունում նման ծառայողների համար տեղ չկա: Նրանց վարքագիծը պետք է խստորեն քննադատվի և պատժվի: Հասարակությունը պետք է ականատես լինի, որ ոստիկանության ծառայողների կողմից խտրական վերաբերմունքի դեմ պայքարի առաջնագծում կանգնած է ինքը ոստիկանությունը: Այն չի կարելի համարել այլոց պատասխանատվություն: Դա, առաջին հերթին, ոստիկանական կառույցի և ոստիկանության ղեկավարության պարտականությունն է: Ոստիկանությունը չի կարող լիովին արդարացնել հասարակության կողմից իր նկատմամբ ակնկալիքները, եթե հանդուրժում է իր ծառայողների խտրական վարքագիծը:
11. Եթե ժամանակը բավարարում է, կարող եք հակիրճ անդրադառնալ ոստիկանության ծառայողների կողմից հայեցողական վերաբերմունքի հարցին: Մասնակիցներին տրամադրեք Օժանդակ Նյութ 2.2.3-ը՝ Հայեցողական վերաբերմունք՝ անթույլատրելի արագությամբ ընթացող ավտոմեքենա: Կարող եք նաև ցուցադրել այն սահիկների տեսքով: Սցենարին ծանոթանալու համար մասնակիցներին հատկացրեք մոտ հինգ րոպե, այնուհետև տվեք նրանց հետևյալ հարցը. 1) Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե վարորդը կին է: Գրեք պատասխանները ցուցատախտակի առանձին էջի վրա: Այնուհետև հարցրեք՝ 2) Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե վարորդը տղամարդ է: Կրկին գրեք պատասխանները ցուցատախտակի առանձին էջի վրա: Համեմատեք պատասխանները և արձանագրեք բոլոր տարբերությունները:
12. Անշուշտ, մեքենան կանգնեցրած տեսուչը, հանգամանքներից ելնելով, ունի որոշակի հայեցողության իրավունք՝ նախազգուշացնելու, զգուշացնելու, տուգանք կիրառելու կամ տվյալները քրեական հետապնդման համար փոխանցելու: Թեև հայեցողության իրավունքն ընդունելի է, այն պետք է կիրառվի արդար, հավասարակշռված և օրինական ձևով: Հիշեցրեք մասնակիցներին, որ հայեցողության իրավունքի կիրառումը՝ ի շահ գործընկերների, ընկերների և հարազատների, կամ ի վնաս նրանց, ով ձեզ դուր չի գալիս, ոստիկանության լիազորությունների չարաշահում է և խտրական վարքագծի դրսևորում: Հայեցողությունը շատ հեշտությամբ կարող է վերածվել խտրականության: Այդ հարցն ավելի մանրամասն դիտարկվում է «Պրոֆիլավում» երրորդ մոդուլում:

13. Եզրափակելով, ցանկալի է կրկին անդրադառնալ այն կետին, որ ոստիկանության աշխատանքը ոստիկանության ծառայողներից որոշակի հայեցողություն է պահանջում: Հայեցողությունն այն հարցն է, որին ոստիկանության ծառայողներն ամենօրյա շախատանքում և այն պետք է կիրառվի նրբորեն և արդարացիորեն:

Գործողություն 2.3. Անօրինական վարքագիծը և խտրականությունը կասկածյալների հետ աշխատանքում:

Խոշտանգումների և անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի և պատժի կանխարգելման մասին եվրոպական կոնվենցիան⁴ վավերացվել է Եվրոպայի խորհրդի անդամ բոլոր 47 երկրների կողմից: Կոնվենցիայի հիման վրա ստեղծվել է Խոշտանգումների կանխարգելման կոմիտեն (ԽԿԿ), որը հետաքննում է ԵԽ անդամ երկրներում ազատությունից զրկված և կալանավայրերում պահվող անձանց նկատմամբ վերաբերմունքը: Իր լիազորությունների ներքո այն իրականացնում է կալանքի տակ պահվող անձանց մշտադիտարկում, ընդ որում Կոմիտեն կարող է իր հայեցողությամբ և առանձին հանդիպել ազատությունից զրկված անձի հետ և խնդրել նրան պատմել իր նկատմամբ վերաբերմունքի մասին: Ավելի քան 470 երկիր կատարած այցելությունների արդյունքում ԽԿԿ-ն արձանագրել է, որ ոստիկանության կողմից մարդկանց նկատմամբ ֆիզիկական բռնության ամենատարածված դեպքերն են՝ (1) անձի ձերբակալման պահին, (2) ոստիկանության բաժանմունք տեղափոխելիս և (3) անձի՝ ոստիկանության բաժանմունքում գտնվելու, ապացույցների կամ խոստովանության ձեռք բերման համար հարցաքննության ընթացքում: Այս վիճակագրությունը կարևոր է ոստիկանության համար, որը պարտավոր է կանխել նման դեպքերը, քանի դեռ դրանք տեղի չեն ունեցել և տեղի ունենալու դեպքում միջամտել դրանց՝ քանի դեռ դրանք ավելի լուրջ հետևանքների չեն հանգեցրել կասկածյալի համար: Նման անօրինական վերաբերմունքը շատ հաճախ դրսևորվում է խտրականության հողի վրա:

Առանցքային կետեր. Այս գործողությամբ նախատեսվում է մասնակիցներին ներգրավել ոստիկանության աշխատանքի հիպոթետիկ սցենարում, որտեղ նրանց գործընկերը կասկածյալի նկատմամբ դաժան վերաբերմունք է դրսևորում: Նպատակը պարզելն է, թե ինչպիսին է մասնակիցների վերաբերմունքը նման միջադեպերին, որոնք տարածված են գրեթե ամենուր, և արդյո՞ք նրանց մոտ առկա է այն չհանդուրժելու կամք: Այն նաև հարթակ է քննարկելու, թե որքան դժվար կարող է լինել ճիշտ քայլի դիմելը: Այնուամենայնիվ, որքան էլ որ դժվար դա լինի կոնկրետ հանգամանքներում, ոստիկանության ծառայողները պետք է ճանապարհ գտնեն՝ ապահովելու, որ անօրինական վարքագիծը ինչ որ փուլում և ինչ-որ կերպ չեզոքացվի: Ոստիկանության ծառայողների համար կարող է չափազանց դժվար լինել զեկուցել գործընկերների անօրինական վարքագծի մասին, թեև գրեթե բոլոր պետությունների կանոնակարգերում նման պահանջ առկա է: Բացի այդ, գործընկերների անօրինական վարքագծի մասին չզեկուցելը հաճախ, ինքնին, մասնագիտական չափանիշների խախտում է և ոստիկանության ծառայողը, ով չի հայտնում այդ մասին, նույնպես ենթարկվում է պատասխանատվության անօրինական վարքագծի համար:

Տևողությունը. 90 րոպե

Բաժանելի նյութեր. Խոշտանգումների կանխարգելման կոմիտեի վերջին զեկույցն այն երկրի վերաբերյալ, որտեղ անցկացվում է վերապատրաստումը, և Ոստիկանության վարքագծի ազգային կանոնները կամ մասնագիտական չափանիշները: Խոշտանգումների կանխարգելման կոմիտեի կողմից պատրաստված կարճ տեսահոլովակ՝ «Ոստիկանական կալանքի թեժ պահերը», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.aptr.ch/en/resources/publications/prevention-torture-and-

⁴ Եվրոպայի խորհուրդ, Խոշտանգումների և անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման եվրոպական կոնվենցիա, 1987 թվականի Նոյեմբերի 26, ETS 126, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36314.html>

ill-treatment-police-custody, հետևյալ լեզուներով՝ անգլերեն, ֆրանսերեն, պորտուգալերեն, իսպաներեն և ռուսերեն: ցուցատախտակ, մարկերներ կաշուն կյութ, գրիչներ

Նախապատրաստում. Պատրաստեք երկու ցուցատախտակի էջ: Առաջինն անվանեք «Պատասխաններ», իսկ երկրորդում նշեք երկու ենթավերնագիր. 1) «Ե՞րբ», 2) «Ինչպե՞ս»:
Յուրաքանչյուր մասնակցի տվեք մեկ Օժանդակ կյութ 2.3.1՝ «Կասկածյալի ձերբակալում և տեղափոխում ոստիկանության բաժանմունք» և մեկ Օժանդակ կյութ 2.3.2՝ «Ոստիկանության էթիկայի եվրոպական կանոնագրքի հիմնական կետերի համառոտագիր»:

Ցուցումներ

1. Տրամադրեք, բաժանեք Օժանդակ կյութ 2.3.1-ը և սցենարը: Կարող եք նաև սցենարը ցուցադրել Էկրանի վրա: Հատկացրեք հինգից տասն րոպե՝ սցենարին ծանոթանալու և այն ամբողջությամբ հասկանալու համար:
2. Երբ մասնակիցները ծանոթանան սցենարին, ցուցադրեք առաջին էջը՝ «Պատասխաններ», և ստուգեք՝ արդյո՞ք մասնակիցները կարծում են, որ նման սցենարի դեպքում իրենք անհամաձայնություն կհայտնեն իրենց գործընկերոջ կողմից դրսևորվող վարքագծի վերաբերյալ, թե կհանդուրժեն այն: Հարցրեք մասնակիցներին՝ արդյո՞ք նրանք կարծում են, որ գործընկերոջ վարքագիծը նաև իրենց անձնական պատասխանատվության հարցն է, թե ոչ: Արդյո՞ք նրանք գտնում են, որ պարտավոր են միջամտել: Արդյո՞ք նրանք կարծում են, որ եթե չմիջամտեն և չկանգնեցնեն իրենց գործընկերոջը, իրենք մեղավոր չեն լինի անօրինական վարքագիծ դրսևորելու համար:
3. Քննարկում կազմակերպեք սցենարի շուրջ և մասնակիցներին հարցրեք, թե արդյո՞ք, նման վարքագիծը այնքան էլ մեծ դեր չի խաղում, թե դրան պետք է լուրջ վերաբերվել: Խնդրեք մասնակիցներին հիմնավորել իրենց կարծիքը: Քննարկման ավարտից հետո անցեք ցուցատախտակի վրա ամրացված երկրորդ էջին: Հարցրեք այն մասնակիցներին, ովքեր ասել են, որ կվիճարկեն վարքագիծը, թե որ պահին նրանք կմիջամտեն: Արդյո՞ք դա կլինի՝ 1) տուժողին առաջին անգամ հարվածելուց հետո, 2) ոստիկանության մեքենայում տուժողին հարվածելուց հետո, 3) ոստիկանության բաժանմունքում տուժողին հարվածելուց հետո: Այդքանը ֆիզիկական գործողությունների մասով: Իսկ , արդյո՞ք որևէ մեկը կմիջամտի գործընկերոջ կողմից ձերբակալության և կասկածյալին բաժանմունք տեղափոխելու ընթացքում վերբալ վիրավորանքների դեպքում:
4. Այնուհետև մասնակիցների ուշադրությունը հրավիրեք «Ինչպե՞ս» ենթավերնագրով էջի վրա: Ինչպե՞ս կվարվեն նրանք միջամտելու դեպքում: Արդյո՞ք դա կլինի ուղղակի առճակատում, թե՞ նրանք կնախընտրեն ոչ պաշտոնական գրույց իրենց գործընկերոջ հետ, գուցե այլ պահին և այլ վայրում ավելի անմիջական միջավայրում: Ցանկալի է ոչ միայն պարզել, թե ինչպես են մասնակիցները նախընտրում միջամտել, այլ նաև քննարկել այն բառերը, որոնք նրանք կօգտագործեն: Արդյո՞ք որևէ մասնակից կնախընտրի պաշտոնական քայլերի դիմել և գործընկերոջ վարքագծի մասին զեկուցել վերադասին: Առաջարկելով մասնակիցներին քննարկել և կիսվել իրենց տեսակետներով, դուք կարող եք օգնել նրանց մտածել և պատրաստել իրենց մեկնաբանությունն այն մասին, թե ինչպես նրանք կմիջամտեն նման իրավիճակներում:
5. Այժմ ներկայացրեք խոշտանգումների և դաժան վերաբերմունքի կանխարգելման մասին ԽԿՄ-ի կողմից պատրաստված կարճ տեսանյութը, որտեղ ներկայացվում և քննարկվում են ոստիկանության բաժանմունքում կասկածյալին բերման ենթարկելու առանցքային պահերը: Մասնակիցներին տեղեկացրեք, որ տեսանյութի մեկնաբաններն են Լոուել Պատրիսիա Գոդարդը (Նոր Զելանդիայի Գերագույն դատարանի նախկին դատավոր և Միավորված ազգերի

կազմակերպության խոշտանգումների կանխարգելման ենթահանձնաժողովի անդամ) և գեներալ Շարբել Մատարը (մարդու իրավունքների և խոշտանգումների հարցերով Լիբանանի կառավարության նախկին խորհրդական): Տուցադրեք տեսանյութը:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Տեսանյութը կարելի է ցուցադրել նաև այն դեպքում, եթե այն հնարավոր չէ թարգմանել, քանի որ նրանում առկա են բավականաչափ բովանդակային գրաֆիկական նյութեր: Մասնակիցներն իրենց փորձից ելնելով կհասկանան տեսանյութի ընդհանուր բովանդակությունը: Խմբին ներկայացրեք բանախոսներին, նշելով, որ Լոուել Պատրիսիա Գոդարդը Նոր Զելանդիայի Գերագույն դատարանի նախկին դատավոր է և Միավորված ազգերի կազմակերպության խոշտանգումների կանխարգելման ենթակոմիտեի անդամ, իսկ գեներալ Չարբել Մատարը մարդու իրավունքների և խոշտանգումների հարցերով Լիբանանի կառավարության նախկին խորհրդական: Մասնակիցներին նաև տեղեկացրեք, թե որոնք են տեսանյութի հիմնական ուղերձները: Դրանք հետևյալն են.

- 1) բերման ենթարկվելու կամ ձերբակալվելու պահին մարդիկ խոցելի են դառնում ոստիկանության ծառայողների կողմից բռնության վտանգի առջև.
- 2) բերման ենթարկվելու և ձերբակալվելու վերաբերյալ բաց և թափանցիկ լինելը բխում է ոստիկանության իսկ շահերից: Դրա ճանապարհներից մեկը իրավասու դիտորդներին ոստիկանության բաժանմունք մուտք գործելու հնարավորություն ընձեռելն է, քանի որ նրանք կարող են նպաստել այդ անձանց նկատմամբ պատշաճ վերաբերմունքին:

6. Տեսահոլովակի վերջում հարցրեք մասնակիցներին, թե որոնք էին իրենց կարծիքով հիմնական ուղերձները: Քննարկումն ուղղորդեք հետևյալ հիմնական կետերին.

- Տեսանյութը կենտրոնացնում է այն հարցերի վրա, որոնք քննարկվել են ավելի վաղ՝ կասկածյալների նկատմամբ վերաբերմունքի առանցքային պահերի, երբ նրանք առավել խոցելի են բռնության առջև, կալանավորման, տեղափոխման և նախնական հարցաքննության:
- Մասնակիցները պետք է տեղյակ լինեն, որ իրենք և իրենց ենթակա ծառայողները ներգրավվելով ոստիկանական աշխատանքի այս դրվագներին պետք է հոգեպես պատրաստ լինեն առաջին իսկ պահից վիճարկելու ցանկացած անօրինական վարքագիծը: Նրանք պետք է ընդունեն, որ մասնագիտական դիրքորոշումը պահանջում է անհապաղ միջամտություն՝ ելնելով ոչ միայն տուժողի և լայն համայնքի շահերից, այլև ոստիկանության աշխատակիցների շահերից, որոնց հեղինակությունը նույնպես տուժում է ոստիկանության որոշ ծառայողների կողմից դրսևորվող անընդունելի վարքագծի պատճառով:
- Ոստիկանության ծառայողը պարտավոր է վիճարկել և կանգնեցնել անօրինական վարքագիծը և զեկուցել այդ մասին:
- Ոստիկանության բաժանմունքում նախնական կալանքի տակ գտնվող անձանց մշտադիտարկումը նրանց նկատմամբ պատշաճ վերաբերմունք ապահովելու կարևորագույն երաշխիքներից է, սակայն ոստիկանության ծառայողների՝ բոլորի նկատմամբ հավասար մասնագիտական վերաբերմունք դրսևորելու հանձնառությունը նույնչափ կարևոր է:

7. Այժմ մասնակիցներին տրամադրեք ոստիկանության Էթիկայի եվրոպական կանոնագրքի վերաբերյալ Օժանդակ կյուլթ 2.2.2-ը: Կազմեք չորս մասնակիցներից բաղկացած խմբեր և յուրաքանչյուր խմբին տվեք 10 րոպե քաղվածքին ծանոթանալու համար, որն ընդգծում է ոստիկանության աշխատանքի առանցքային ընդհանրությունները, մասնավորապես՝ Էթիկական չափանիշներն ու հրամայականները, որոնց ոստիկանության ծառայողները պետք է համապատասխանեն ժողովրդավարական հասարակությունում:
8. Մասնակիցներին խնդրեք ընտրել զեկուցողի, որը կներկայացնի խմբի պատասխանները հետևյալ հարցերին.
- Որքանո՞վ են Էթիկայի սկզբունքները համահունչ ոստիկանության աշխատանքի այն դրսևորումներին, որոնց նրանք ականատես են լինում իրենց ամենօրյա աշխատանքում և որոնք բնորոշ են իրենց երկրի ոստիկանական համակարգի ընդհանուր գործելակերպին:
 - Որո՞նք են այն դժվարությունները և մարտահրավերները, որոնց իրենց կարծիքով առերեսվում են նրանց գործընկերները և որոնց բախվում է ոստիկանության համակարգը:
 - Ովքե՞ր են իրենց երկրում կամ տարածքում հիմնական խոցելի խմբերը և անհատները:
 - Ոստիկանության աշխատանքում խտրականության դրսևորման դեպքերը գրեթե անխուսափելի են: Որո՞նք են խտրականության դրսևորման առավել տարածված ձևերը:
 - Որո՞նք են այն խմբերը և անհատները, որոնք առավել մեծ հավանականությամբ հանդիսանում են խտրականության թիրախը:
9. Այն բանից հետո, երև մասնակիցները կհիմնավորեն իրենց պատասխանները, արձանագրեք այդ պատասխանները ցուցատախտակի վրա և ամրացրեք Էջերը պատին կամ այլ հարմար մակերեսի, որը տեսանելի է ամբողջ խմբի համար:
10. Եզրափակելով գործողությունը՝ մասնակիցներին հարցրեք որևէ մեկնաբանություն կամ որևէ հարց ունենալու մասին: Առկայության դեպքում հանգամանորեն արձագանքեք դրանց:

Գործողություն 2.4. Խտրական վարքագծի մասին զեկուցելու խոչընդոտները ուստիկանությունում:

Առանցքային կետեր.	Այս գործողությունը մասնակիցներին ստիպում է մտածել խտրական վարքագծի մասին զեկուցելու բարդությունների թե՛ առանձին դրսևորումների և թե՛ ուստիկանության ընդհանուր համակարգի և մշակույթի շրջանակներում: Այն թույլ է տալիս անդրադառնալ զեկուցելու հետ կապված խոչընդոտներին, ինչպես նաև խմբային աշխատանքի շնորհիվ բացահայտել այն ուղիները, որոնցով կարելի է հաղթահարել այդ խոչընդոտները:
Տևողությունը.	90 րոպե
Բաժանելի նյութեր.	ցուցատախտակ և մարկերներ, Պրոյեկտոր, Օժանդակ նյութ 2.4.1՝ Անօրինական վարքագծի մասին հաղորդելու տարբերակներ (կարող է տրվել մասնակիցներին տպագիր տեսքով կամ դասընթացավարը կարող է նախապես պատրաստել սահիկներ՝ Էկրանին ցուցադրելու համար): Օժանդակ նյութ 2.4.2՝ «Ուստիկանական մշակույթի ընկալում» և ազդարարման ներպետական քաղաքականության մասին տեղեկատվությունն առանձին էջի վրա:

Ցուցումներ

1. Մասնակիցներին բաժանեք խմբերի: Յուրաքանչյուր խումբ պետք է կազմված լինի չորս կամ հինգ մասնակցից, որոնցից յուրաքանչյուրը՝ ինարավորություն կունենա մասնակցել խմբային քննարկմանը հատկացված ժամանակի սահմաններում: Մասնակիցներին տվեք 15 րոպե՝ քննարկելու, թե որոնք են իրենց գործընկերների անօրինական վարքագծի մասին զեկուցելու ամենամեծ խոչընդոտները: Հարցերը կարող եք նախապես գրել առանձին պաստառի վրա, կամ ցուցադրել Էկրանին: Մասնակիցներն անդրադառնում են հետևյալ հարցերին.
 - Ի՞նչը ձեզ կխանգարի զեկուցել խտրական վարքագծի մասին:
 - Ի՞նչը կհեշտացնի զեկուցելը:
 - Եթե զեկուցելը հեշտացնելու համար անհրաժեշտ են փոփոխություններ, ապա ինչպիսի՞:

Հնարավորության դեպքում փորձեք գործողությունը կազմակերպել այնպես, որ յուրաքանչյուր խումբ գտնվի մյուս խմբերից որոշակի հեռավորության վրա: Յուրաքանչյուր խմբի տրամադրեք ցուցատախտակի էջ: Խմբերին տեղեկացրեք, որ նրանք պետք է նշանակեն խոսնակի, որը կներկայացնի իրենց եզրակացությունները, և որ նրանք ցուցատախտակի էջի վրա պետք է դուրս գրեն իրենց կարծիքները և ներկայացնեն դրանք ընդհանուր լսարանին:

2. Երբ մասնակիցները փոքր խմբերով քննարկում կանցկացնեն, խնդրեք յուրաքանչյուր խմբի ներկայացնել իրենց պատասխանները: Վերջում անդրադարձեք ուստիկանության ծառայողների կողմից ղեկավարության վերահսկման սովորական միջոցների և կարգապահական գործընթացների շրջանակից դուրս խտրական վարքագծի մասին զեկուցելու հարցին:
3. Հարցրեք մասնակիցներին, արդյոք նրանք տեղյակ են այլ քայլերի մասին, որը կարող են ձեռնարկել՝ զեկուցելու անօրինական վարքագծի մասին, եթե նրանք չեն ցանկանում այդ մասին ուղղակիորեն զեկուցել իրենց վերադասներին կամ ներքին կարգապահական ռեժիմի որևէ աշխատակցին: Գրեք նրանց

պատասխանները ցուցատախտակին:

4. Այնուհետև բաժանեք Օժանդակ նյութ 2.4.1-ը՝ «Անօրինական վարքագծի մասին զեկուցելու տարբերակները»: Այն ընթերցելու համար հատկացրեք հինգ րոպե:
5. Մասնակիցներին հարցրեք, թե արդյոք նրանք երբևէ կփորձեն օգտվել այդ տարբերակներից որևէ մեկից, եթե հայտնվեին այնպիսի իրավիճակում, որը կպահանջի հայտնել ոստիկանության ծառայողի անթույլատրելի վարքագծի մասին: Ցուցատախտակի վրա նկարեք հետևյալ երկու սյունակը.1) Ինչո՞ւ ԿՕՏՎԵՔ այդ տարբերակներից որևէ մեկից: 2) Ինչո՞ւ ՉԵՔ ՕՏՎԻ օգտվի այդ տարբերակներից որևէ մեկից: Անհրաժեշտության դեպքում փորձեք հնարավորինս շատ մասնակիցների ներգրավել քննարկմանը՝ խրախուսելով այն մասնակիցների մասնակցությունը, որոնք այնքան էլ ակտիվ չեն:
6. Պատասխաններից կկարողանաք եզրակացություն կազմել մասնակիցների գերակշռող տեսակետների վերաբերյալ: Դրանով ավարտեք քննարկման այս մասը՝ անցնելով հետևյալ քայլերին:

Եթե մասնակիցների մեծ մասը նշում է, որ նրանք կօգտվեն զեկուցելու առաջարկվող տարբերակներից, նշեք, որ դրանց առկայությունը կարևոր է, քանի որ ոստիկանության շատ ծառայողներ պարզապես չեն զեկուցում գործընկերների մասին ներքին կարգով, և դրա հիմնական պատճառը, անկասկած, վախի զգաղումն է և գործընկերների կողմից վատ վերաբերունքի չարժանալու ցանկությունը:

Եթե մասնակիցների մեծ մասը նշում է, որ նրանք չեն օգտվի այդ տարբերակներից, հիշեցրեք մասնակիցներին, որ անհրաժեշտ է փոխել մշակույթը և միջավայրը, որը ոստիկանության ծառայողների համար դժվարացնում է այդ մասին զեկուցելը, և որ այդ փոփոխությունները կատարելը նաև նրանց պարտականությունն է, հատկապես եթե նրանք ղեկավար պաշտոններում են: Անկախ ոստիկանական համակարգում իրենց դիրքից, նրանք դեռևս պետք է պահպանեն այդ սկզբունքները սեփական պրակտիկայում և օրինակ ծառայեն մյուսների համար:

7. Ընդգծեք, որ, ընդհանուր առմամբ, ոստիկանության ծառայողները հաճախ զգուշանում են ուրիշներին վստահել: Մասամբ դա պայմանավորված է նրանով, որ ոստիկանության ծառայողներն այնքան էլ շատ չեն առնչվում այդ գործառնությունների համար պատասխանատու անձանց հետ, և, հետևաբար, չունեն նրանց նկատմամբ բավարար վստահություն: Ուստի, կարևոր է, որ ոստիկանության ծառայողներն անկաշկանդ գործեն և կապ հաստատեն նրանց հետ, ովքեր շահագրգռված են ոստիկանության ծառայողների կողմից զեկուցելու գործընթացի բարելավմամբ:
8. Քննարկումն ավարտեք բաժանելով Օժանդակ նյութ 2.4.2-ը՝ «Ոստիկանական մշակույթի ընկալում»: Մասնակիցներին տվեք 10-ից 15 րոպե այն ընթերցելու համար: Սա այն ռեսուրսն է, որը կարող է նպաստել միջանձնային հարաբերությունների և վստահության հարցում ոստիկանության ներքին մշակույթի ազդեցության ավելի խորը քննարկմանը: Այդ հարցերը կարող են ուղղակի տրվել մասնակիցներին, բաժանելով նրանց խմբերի, և գրանցելով նրանց պատասխանները ցուցատախտակին՝ հետագա քննարկման համար: Ժամանակի սղության դեպքում կարող եք եզրփակել դասընթացը՝ մասնակիցներին հարցնելով, թե արդյոք նրանք երբևէ պարտավորված են եղել վարվել այնպես, ինչպես չէին ցանկանա, սակայն ստիպված դա արել են ոստիկանության մաս կազմելու պատճառով առկա ճնշման ազդեցությամբ: Պարտադիր չէ, որ մասնակիցներն օրինակներ բերեն (որը նրանց համար դժվար կարող է լինել), սակայն խնդրեք նրանց անդրադառնալ այդ գործոնի ազդեցությանը ոստիկանության գործելաոճի, օրենքի պահպանման և հանրությանը ծառայելու նրանց պարտավորության վրա:

Գործողություն 2.5. Աշխատանքը ոստիկանության ծառայողների խտրական վարքագծից տուժած անձանց հետ:

Առանցքային կետեր. Այս գործողությունը մասնակիցներին հնարավորություն է տալիս կառուցողական երկխոսության մեջ մտնել այն անձանց հետ, ովքեր խտրականության են ենթարկվել ոստիկանության ծառայողների կողմից: Խտրականություն կարող է առաջանալ վիրավորական խոսքի կամ ոստիկանական լիազորությունների անպատշաճ օգտագործման (կանգնեցման և խուզարկության պահին) հետևանքով: Բոլոր դեպքերում, տուժողները կարծում են, որ իրենք ենթարկվել են նման անարդար վերաբերմունքի իրենց մեկ կամ մի քանի հատկանիշների հիման վրա, ինչպիսիք են ռասան, դավանանքը, սեռական կողմնորոշումը, հաշմանդամությունը և այլն: Այս գործողությունը թույլ է տալիս ոստիկանության ծառայողներին անմիջականորեն դիտարկել խտրական վարքագծի ազդեցությանը տուժողների վրա: Այն ստիպում է ոստիկանության ծառայողներին խորհել և ավելի մեծ հուզականությամբ դիտարկել խտրական արարքի ազդեցությունը: Այն կարող է օգտագործվել խտրական խմբերի և անհատների հետ «գրույցի» և հաղորդակցության ուղիներ փնտրելու համար, որոնք դուրս են այս վերապատրաստման դասընթացի շրջանակից, ինչը հետագայում կարող է օգտագործվել համայնքի հետ գործընկերություն զարգացնելու համար՝ բարելավելու ինչպես ոստիկանության պրակտիկան, այնպես էլ աշխատանքային փորձը:

Տևողությունը. 120 րոպե

Բաժանելի նյութեր. Թուղթ, գրիչներ

Նախապատրաստում. Այս գործողությունը բավականին բարդ է և այն պետք է զգուշությամբ վարել: Այն իրականացելու համար կարելի է համագործակցել այդ հարցերով զբաղվող հասարակական կազմակերպության հետ, որը կարող է տրամադրել իրենց փորձագետին՝ համատեղ ներկայացնելու այդ թեման: Դա հնարավորություն կտա լավ աշխատանքային հարաբերություններ հաստատել ՀԿ-ների հետ և ստեղծել այնպիսի հաղորդակցության ուղիներ, որոնք կնպաստեն ոստիկանության աշխատանքն և կօգնեն զարգացնել և պահպանել կապը այն խմբերի հետ, որոնք ընդհանուր առմամբ անտեսված են ոստիկանության կողմից: ⁵Գործողության առաջին քայլը համապատասխան ՀԿ-ի հետ կապ հաստատելն է, որի հետ կարող եք համատեղ աշխատել վերապատրաստման այս բաժնի շրջանակներում և որը կարող է գտնել և ներգրավել մասնակցելու ցանկություն ունեցող տուժողների: Դուք պետք է նախօրոք հանդիպեք համապատասխան ՀԿ-ի ներկայացուցչի հետ, պլանավորեք գործողությունը և որոշեք առաջադրանքների և պարտականությունների բաշխումը: Հստակությունն այդ հարցում կարևոր է, ուստի այդ հանդիպումը ձեզ հնարավորություն կընձեռի հաստատել և համաձայնեցնել,

⁵ Համայնքի ակտիվ, դրական ներգրավվածության այս ձևը կարող է նպաստել հանցավորության մակարդակի նվազեցմանը, հանցագործությունների հանդեպ վախի վերացմանը և վստահություն առաջացնել ոստիկանության ծառայողների նկատմամբ, հատկապես այն անձանց մոտ, որոնց ոստիկանության հետ շփման նախկին փորձը հիմնականում բացասական է եղել: Ներգրավման առավելություններն ու մեխանիզմները ավելի մանրամասն դիտարկվում են համայնքի հետ ոստիկանության աշխատանքի մոդուլում:

թե ինչ և ինչպես պետք է իրականացնել և բոլոր հիմնական պայմանները, որ պետք է պահպանվեն: ՀԿ-ն պետք է նաև ապահովի, որ մասնակիցները տեղյակ լինեն, թե ինչ է ակնկալվում իրենցից և այն ուղղությունները որոնց շրջանակներում նրանք աջակցություն կարող են ստանալ: Նրանց, համար ովքեր պատմելու են իրենց փորձառության մասին, նախապես պետք է հստակեցնել, որ լսարանն իրենց բողոքների քննության կամ անցյալի սխալները լուծելու համար նախատեսված հարթակ չէ: Ավելի շուտ, դա հնարավորություն է նրանց՝ որպես ոստիկանության ծառայողների անօրինական վարքագծի տուժողների, որպես անհատների, որոնք ենթարկվել են կանխակալ կամ խտրական վարքագծի (ներառյալ վիրավորական խոսքի), ոստիկանության ծառայողների հետ քննարկելու իրենց փորձառությունն ու ապրումները:

Դուք նաև պետք է բացատրեք դասընթացին մասնակցող ոստիկանության ծառայողներին, որ դա այն հարթակը չէ, որտեղ նրանք պետք է պաշտպանողական վարքագիծ դրսևորեն և փորձեն բացատրել, հարթեցնել կամ նույնիսկ արդարեցնել իրենց գործընկերների նախկին գործողությունները: Դա ոստիկանության ծառայողների համար հնարավորություն է լսել և հասկանալ նման վարքագծի ազդեցությունը մարդկանց, ինչպես նաև ոստիկանության առաքելության վրա: Կրկին, դա առիթ է ընդգծելու, թե ինչպես անօրինական վարքագծի այս ձևը հատկապես կործանարար է ոստիկանության համար՝ իր առջև դրված նպատակներին հասնելու տեսանկյունից: Ցանկալի է ներգրավել հինգ կամ վեց տուժողների, ովքեր կցանկանան խոսել իրենց հետ պատահած միջադեպերի մասին: Այս անձինք պետք է ներկայացնեն Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածում թվարկված հասակության խմբերը և ունենա որոշ հատկանիշներ, որոնց դեպքում խտրականությունն արգելվում է «... օբյեկտիվ կամ անձնական հատկանիշի կամ «կարգավիճակի» հիման վրա, որով մարդիկ կամ մարդկանց խմբերը տարբերվում են միմյանցից», ներառյալ սեռը, ռասան, մաշկի գույնը, լեզուն, դավանանքը, քաղաքական կամ այլ կարծիքը, ազգային կամ սոցիալական ծագումը, սեփականության, ծննդյան և այլ կարգավիճակները, այդ թվում՝ հաշմանդամությունը, սեռը և սեռական կողմնորոշումը:

Հնարավոր է, որ որոշ անձինք խտրականության են ենթարկվել այս հատկանիշներով, և նրանց փորձառությունը պետք է լինի հատկապես ուսանելի՝ արտացոլելով խտրականության համալիր և բարդ շրջանակը:

Ցուցումներ

1. Նախապես որոշեք թեմաների ներկայացման և դրանց քննարկման ընթացքը: Անհրաժեշտ է ապահովել, որ բոլոր ներկաները ծանոթ լինեն դասընթացի հիմնական կանոններին և ձևաչափին, որի շուրջ դուք և ՀԿ-ն պայմանավորվել եք:
2. Քննարկումները գաղտնի են այն առումով, որ որևէ մեկի ասածը հետագայում անվանական չի մեջբերվում, թեև թույլատրելի է ներկայացնել ընդհանուր մեկնաբանություններ՝ կամ այն մեկնաբանությունները, որոնք հնարավոր չէ կապել որևէ կոնկրետ անձի հետ: Յուրաքանչյուր մասնակցի մտքերը շարադրելու համար հատկացվում է հինգից տասն րոպե: Այդ կանոնից հնարավոր է որոշ չափով շեղվել, ժամանակն այնպես պետք է կառավարել, որ հետաքրքրությունը մնա բարձր մակարդակի վրա և բոլոր բանախոսները զգան, որ իրենց տրված է

հավասար հնարավորություն պատմել իրենց փորձի մասին:

Ցուցումներ

1. Նախապես որոշեք թեմաների ներկայացման և դրանց քննարկման ընթացքը: Անհրաժեշտ է ապահովել, որ բոլոր ներկաները ծանոթ լինեն դասընթացի հիմնական կանոններին և ձևաչափին, որի շուրջ դուք և ՀԿ-ն պայմանավորվել եք:
2. Քննարկումները գաղտնի են այն առումով, որ որևէ մեկի ասածը հետագայում անվանական չի մեջբերվում, թեև թույլատրելի է ներկայացնել ընդհանուր մեկնաբանություններ: Կամ այն մեկնաբանությունները, որոնք հնարավոր չէ կապել որևէ կոնկրետ անձի հետ: Յուրաքանչյուր մասնակցի մտքերը շարադրելու համար հատկացվում է հինգից տաս րոպե: Այդ կանոնից հնարավոր է որոշ չափով շեղվել, ժամանակն այնպես պետք է կառավարել, որ հետաքրքրությունը մնա բարձր մակարդակի վրա և բոլոր բանախոսները զգան, որ իրենց տրված է հավասար հնարավորություն պատմել իրենց փորձի մասին:
3. Երբ վերջին ելույթ ունեցողն ավարտի իր խոսքը, հարցրեք մասնակիցների վերաբերյալ: Ասեք նրանց, որ նրանք կարող են վստահորեն խոսել: Հիշեցրեք նրանց, որ նրան պետք չէ պաշտպանել իրենց գործըկերների կամ ընդհանրապես ոստիկանության գործելաոճը: Արդյո՞ք որևէ մասնակից բացահայտ գիտակցում և մատնանշում է նման վարքագծի անթույլատրելիությունը: Հարցրեք, թե ինչպես կարելի է դա կանխել ապագայում: Արդյո՞ք կա որևէ բան, որ նրանք կարող են փոխել իրենց սեփական պրակտիկայում ապագայում:
4. Առաջարկեք բանախոսներին մասնակցել բանավեճին: Կա՞ որևէ բան, որ կցանկանային ասել՝ լսելով մասնակիցների պատասխանները:
5. Շնորհակալություն հայտնեք բոլորին այս դժվարին հարցերը քննարկելու և բաց լինելու համար: Հիշեցրեք նրանց գաղտնիության անհրաժեշտության մասին:
6. Եզրափակիչ դիտողությունների համար խոսքը կարող եք տրամադրել ՀԿ-ի ներկայացուցչին:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Այս պարապմունքին լավ նախապատրաստվելը շատ կարևոր է հաջող ընթացքի համար: Նախ, հստակեցրեք, թե ինչ նպատակի եք ուզում հասնել և ինչպես եք դրան հասնելու: Ովքե՞ր են ներկա լինելու: Ինչո՞ւ են նրանք գալու: Ինչո՞վ են նրանք նպաստելու:

Կարևոր է պատրաստ լինել որոշ զգացմունքային ցնցումների, երբ անձը խոսում է կամ վերապրում է անցյալի տագնապալի փորձառությունը: Եթե դուք վստահ չեք, որ կկարգավորեք նման իրավիճակները, ապա ցանկալի է երկրորդ դասընթացավարի ամկայություն, որը հմուտ է այս ոլորտում և կարող է կառավարել նման իրավիճակները: Մասնակիցներին նախապես տեղեկացնեք, որ եթե նրանք ցանկանան ինչ որ պահի հեռանալ սենյակից, ապա դա լիովին ընդունելի է:

Գործողություն 2.6. Քննարկում կազմակերպչական ղեկավարների հետ ոստիկանության աշխատանքում խտրական վարքագծի վերլուծության և ոստիկանության աշխատանքի վերաբերյալ հանրային պատկերացումների մասին:

.....

Առանցքային կետեր. Ստորև ներկայացվող թեման առնչվում է ' ոստիկանության խտրական վերաբերմունքի դեմ պայքարելու հարցում առկա տվյալների վերլուծությանը և նոր տեղեկատվական հոսքերի ստեղծման կարևորության մասին իրազեկվածության բարձրացմանը: Նախատեսվում է, որ այս բաժինը՝ ոստիկանության ռազմավարական ուղղությունների սահմանման համար պատասխանատու բարձրաստիճանի ղեկավարների և գերատեսչությունների պաշտոնյաների հետ վերոնշյալ հարցերի քննարկման արդյունքում հիմք կհանդիսանա, հատուկ կարևորելով ոստիկանության աշխատանքի նկատմամբ հանրային վստահության բարձրացման հարցը:

Պարապմունքի ընթացքում տրվում է առկա տեղեկատվական աղբյուրների նախնական գնահատում և բարձրացվում են մի շարք առանցքային հարցեր այն մասին, թե ինչ տեղեկատվություն է հասանելի, ինչու և ինչպես է այն հավաքվում և կիրառվում և որոնք են դրա օգտագործման արդյունքները: Այդ ընթացքում մասնակիցները ներգրավվում են քննարկման այն մասին, թե արդյո՞ք առկա համակարգերը բավարարում են տեղեկատվական կարիքները, արդյո՞ք անհրաժեշտ են փոփոխություններ, ինչպես նաև կատարվում է նոր և բազմազան ուղիներով լրացուցիչ տեղեկատվություն ստանալու անհրաժեշտության գնահատումը: Քննարկումն անցկացնելիս հաշվի է առնվում տեղեկատվության վերլուծության կարևորությունը: Մասնակիցները վերլուծում են այս խնդիրը ավելի լավ հասկանալու և լուծելու հիմնական երկու ուղիները՝ հանրության բողոքները և վերաբերմունքը ոստիկանության նկատմամբ:

Տևողությունը. 120 րոպե

Բաժանելի նյութեր. ցուցատախտակ, մարկերներ, կաշուն նյութ, Օժանդակ նյութ 2.6.1.' Ոստիկանության մշակույթի ազդեցությունը բողոքների հաղորդման և քննության վրա:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Ոստիկանության ծառայողների խտրական վարքագծի դեմ պայքարի հարցում անհրաժեշտ է լիարժեք պատկերացում կազմել դրա բնույթի, աստիճանի և դրսևորումների մասին: Դա պահանջում է տեղեկատվության աղբյուրների հասանելիություն և զարգացում, որոնք հինք կհանդիսանան նման վարքագիծը վիճարկելու և հանրությանը մատուցվող ծառայությունները բարելավելու համար:

Այս քննարկումը վարելու համար դասընթացավարը պետք է ծանոթանա ստորև բերված «Հանրային վերաբերմունքի հարցումներ» և «Բողոքների հարցումներ» բաժիններին, որից հետո ուսումնասիրի երկուսն էլ՝ հարցումների ամփայությունը և դրանց արդյունքները:

Ցուցումներ

1. Ցուցատախտակի առաջին երկու էջերը թողեք դատարկ՝ քննարկումը բացող երկու հարցերի պատասխանները լրացնելու համար, որոնք ներկայացված են ստորև: Երրորդ և չորրորդ էջերը համապատասխանաբար վերնագրեք «Բողոքների մասին հարցում» և «Հանրային վերաբերմունքի մասին հարցում»: Դրանք տեղեկատվական աղբյուրներ են, որոնց անդրադառնալու են մասնակիցները քննարկման ընթացքում:
2. Բաժանեք Օժանդակ Նյութ 2.6.1.-ը՝ «Ոստիկանության մշակույթի ազդեցությունը բողոքների հաղորդման և քննության վրա»: Մասնակիցներին խնդրեք գնահատել ոստիկանության մշակույթի հնարավոր ազդեցությունը հաղորդումների և անօրինական վարքագծի վրա: Օժանդակ Նյութում այդ խնդիրներից շատերը բազմակողմանի լուսաբանվում են և ընդգծվում է ղեկավարության դերը մշակույթին վերլուծության և դրական փոփոխությունները խթանելու հարցում:
3. Նշեք ոստիկանության ծառայողների և կառույցի համար բաց և անաչառ գործելու կարևորությունը:
4. Մասնակիցներին տրամադրեք 10 րոպե Օժանդակ Նյութն ընթերցելու համար: Հարցրեք մասնակիցներին, թե ինչպես է մշակույթն իրենց կազմակերպությունում հանգեցնում անօրինական վարքագծի և, միևնույն ժամանակ, նվազեցնում է անօրինական վարքագծի մասին հաղորդելու հավանականությունը: Գրանցեք նրանց պատասխանները ցուցատախտակի էջում: Առանձնացրեք այդ էջը և ամրացրեք պատին, որտեղ այն կարող է դիտվել ամբողջ դասընթացի ընթացքում:
5. Ցուցատախտակին ամրացրեք նոր էջ: Հարցրեք մասնակիցներին, թե ինչ կարող են իրենց անձամբ անել իրենց մասնագիտական գործառույթի շրջանակում մշակույթը բարելավելու համար: Գրանցեք պատասխանները ևս մեկ էջի վրա և այն նույնպես առանձնացրեք և ամրացրեք պատին:
6. Մանրամասն մեկնաբանեք պատասխանները: Պատասխանները ցույց կտան, թե որքանով են մասնակիցները գիտակցում մշակույթի կարևորությունը խտրական վարքագծում, ինչպես նաև, թե որքանով են նրանք գիտակցում, որ կարող են կամ պարտավոր են ինչ որ քայլերի դիմել տարածված մշակույթում փոփոխություններ մտցնելու համար:
7. Մասնակիցներին հայտնեք, որ քննարկման հաջորդ փուլում դիտարկվելու է անօրինական վարքագծի դեմ պայքարում տվյալների հավաքագրումն ու վերլուծությունը: Հարցրեք մասնակիցներին, թե ինչ տվյալներ նրանք ունեն, որոնք կարող են օգտագործել այդ նպատակով: Գրանցեք պատասխանները ցուցատախտակի էջում, առանձնացրեք այն և ամրացրեք պատին:
8. Մասնակիցներին հարցրեք, թե արդյոք նրանք կարծում են, որ, որպես ղեկավար, որոշ բացեր ունեն իրենց գիտելիքներում, և ինչպես կարող են վերացնել դրանք: Գրանցեք պատասխանները ցուցատախտակի էջի վրա, առանձնացրեք այն և ամրացրեք պատին:
9. Այնուհետև քննարկեք, թե արդյոք կազմակերպությունում կատարվում են. 1) բողոքների ուսումնասիրություններ (կամ բողոքներում նշված տեղեկությունների վերլուծություն) և 2) հանրային վերաբերմունքի մասին ուսումնասիրություններ:
10. Տվեք հետևյալ հարցերը. Արդյո՞ք այս տվյալների աղբյուրները պահպանվում են: Արդյո՞ք դրանք հետազայում օգտագործվում են: Ինչպե՞ս են դրանք օգտագործվում: Արդյո՞ք կա դրանց օգտագործումը բարելավելու անհրաժեշտություն կամ հնարավորություն:

11. Ամփոփեք քննարկումը՝ մասնակիցների հարցնելով, թե ինչպես կարող են այդ տվյալներն առավել արդյունավետ օգտագործվել խտրական վարքագծի դեմ պայքարում:

Բողոքների մասին հարցում

Բողոքների մասին հարցումը տեղեկատվության աղբյուր է, որն առավել հասանելի է ոստիկանությանը, քանի որ այն հիմնված է խտրական վարքագծի դեպքերի, բնույթի և աշխարհագրության վերաբերյալ ներքին վիճակագրության վրա: Անշուշտ, սա ենթադրում է ամուր համակարգի գոյություն, որի միջոցով այդ տեղեկատվությունը կարող է հաղորդվել, հավաքվել և հարցվել: Հաճախ հասարակության անդամները, որոնք ենթարկվել են խտրական վերաբերմունքի, դժկամությամբ են հայտնում այդ մասին այն կազմակերպությանը, որի ծառայողները մինչ այդ կանխակալություն են ցուցաբերել իրենց նկատմամբ: Նրանք, ովքեր թիրախ են դարձել, կարող են չհավատալ իրենց բողոքները հետաքննելու ոստիկանության պատրաստակամությանը: Մարդիկ կարող են նաև պարզապես չցանկանալ հանրայնացնել խնդիրը, ուշադրություն հրավիրել իրենց և իրենց ընտանիքի վրա:

Վիճակագրական տվյալների վերլուծությունը կազմակերպությանը տրամադրում է այնպիսի հիմնական տեղեկություններ, ինչպիսիք են հաղորդված անօրինական վարքագծի մասին դեպքերի թիվը, խախտման բնույթը, դեպքի հանգամանքները, անօրինական վարքագծի հետևանքով տուժողների հատկանիշները, դեպքի վայրը և ժամանակը, ոստիկանության ստորաբաժանումը, մանրամասներ ոստիկանության ծառայողների մասին, որոնք ենթադրաբար դրսևորել են կանխակալություն և/կամ խտրական վերաբերմունք:

Արդյունքում կազմակերպությունը կարող է պատկերացում կազմել այն մասին, թե երբ պետք է միջամտի ոչ միայն առանձին դեպքերում, այլ նաև ռազմավարական առումով՝ պայքարելու խտրական վարքագծի դեմ և քայլեր ձեռնակելու դրա վերացման ուղղությամբ: Ձեռք բերված տեղեկատվությունը կարող է օգնել բացահայտել օրինաչափություններն ու միտումները և այն, թե արդյոք խտրականությունն ավելի մեծ է որևէ խմբերի նկատմամբ, որևէ աշխարհագրական վայրերում, որևէ ոստիկանական ստորաբաժանումների կողմից, և որոշակի դեպքերում (օրինակ՝ ավտոմեքենան կանգնեցնելիս կամ խուզարկության որոշում կայացնելիս և այն իրականացնելիս) ոստիկանության որևէ ստորաբաժանման կողմից:

Այդ ամենը կարելի է անել ոչ միայն ազգային, այլև ոստիկանության բաժանմունքի կամ ստորաբաժանման մակարդակով՝ ավագ ծառայողների և ղեկավարության կողմից, որոնք շահագրգռված են խտրականության վերացման հարցում, ապահովելու, որ իրենց ծառայողներն աշխատեն ամենաբարձր մասնագիտական չափանիշների համաձայն: Նման վերլուծությունը կարող է արդյունավետ կառավարման գործիք լինել՝ կարևոր տեղեկատվություն տրամադրելու համար, որը կօգտագործվի անօրինական վարքագծի դեմ պայքարում: Դրանց հիման վրա եզրահանգումները թույլ կտան բացահայտել միջամտության կարիք ունեցող ուղղությունները: Դրանք կարելի է հաղթահարել վերահսկողության և կատարողականի կառավարման պրակտիկայի բարելավման կամ որոշակի խնդիրների շուրջ լրացուցիչ կամ հատուկ վերապատրաստման իրականացման միջոցով:

Անշուշտ, ցանկացած նման վերլուծության արդյունավետությունը կախված է հավաքագրված տվյալների հավաստիությունից և որակից: Ինչպես նշվեց վերևում, եթե մարդիկ չեն հաղորդում ոստիկանության ծառայողների խտրական վարքագծի մասին, ապա այդ հարցին նույնպես պետք է անդրադառնալ: Դա պահանջում է համայնքի վստահությունը ձեռք բերելու ջանքեր, որի մասին ավելի մանրամասն խոսվում է համայնքի հետ ոստիկանության աշխատանքի վերաբերյալ 6-րդ մոդուլում: Դասընթացավարը կարող է նաև անդրադառնալ տվյալների այլ աղբյուրների, ինչպիսիք են, օրինակ՝ հանրային վերաբերմունքի մասին հարցումները:

Հանրային վերաբերմունքի մասին հարցում

Որպես կարևորագույն հանրային ծառայություններ մատուցող կառույց՝ ոստիկանությունը պետք է իմանա, թե ինչ կարծիք ունի հանրությունն իր մասին, ինչպիսի՞ն է մարդկանց վերաբերմունքը ոստիկանության աշխատանքին և ինչ է հանրությունը մտածում այն ծառայությունների որակի մասին, որոնք ոստիկանությունը մատուցում է: Ոստիկանությունը պետք է պատկերացում կազմի, թե որքանով է հանրությունը համոզված, որ ոստիկանության ծառայողները բոլորին վերաբերվում են հավասար և անհրաժեշտ հարգանքով: Ոստիկանության էթիկայի եվրոպական կանոնագրքում «ոստիկանության վերաբերյալ հետազոտությունների խթանմանը և խրախուսմանը» աջակցությունը, ինչպես ոստիկանության, այնպես էլ արտաքին կառույցների կողմից, վկայում է ոստիկանության աշխատանքի բարելավմանն ուղղված նման քայլերի արժեքի ճանաչման մասին:

Ոստիկանությանը հասանելի պետք է լինի իր նկատմամբ հանրության վստահության մակարդակը գնահատող տեղեկատվություն, որը կօգնի նրան լավ պատկերացնել հասարակության ընկալումը, թե որքանով է ոստիկանության աշխատանքը համապատասխանում մասնագիտական չափանիշներին: Ոստիկանությունը պետք է շահագրգռված լինի պատասխաններ գտնել այնպիսի հարցերի, ինչպիսիք են՝ արդյո՞ք նա կատարում է հասարակական ակնկալիքներին համապատասխանող աշխատանք, արդյո՞ք բնակչության որոշ խավեր կամ խմբեր, տարբեր ծագում կամ առանձնահատկություններ ունեցող մարդիկ տարբեր ձևով են հաղորդում միջադեպերի մասին և, եթե այո, ինչպե՞ս կարող է ոստիկանությունը բացատրել այս տարբերությունը և ինչպես են նրանք պատրաստվում լուծել այդ խնդիրը:

Ոստիկանության աշխատանքի նկատմամբ հանրության վերաբերմունքը բացահայտելու ուղիներից մեկը հարցում անցկացնելն է: Այն կարող է ներառել հետևյալ հարցերը.

- Արդյո՞ք կարծում եք, որ ոստիկանությունը հարգանքով է ձեզ վերաբերվում:
- Արդյո՞ք ոստիկանությունն անաչառ է գործում:
- Արդյո՞ք ոստիկանության նկատմամբ վստահություն ունեք:
- Արդյո՞ք ոստիկանությունը անաչառ է քննում խտրականության վերաբերյալ բողոքները:
- Արդյո՞ք գտնում եք, որ տուժել եք ոստիկանական կանխակալությունից: Եթե այո, ապա ինչո՞ւ եք այդպես կարծում:

Գոյություն ունեն Հանցագործությունների մասին հարցումների և Ոստիկանության աշխատանքից բավարարվածության մասին հարցումների բազմաթիվ ձևանմուշներ և օրինակներ⁶, որոնց կարելի է ծանոթանալ, ինչը հնարավորություն կտա ոստիկանությանը կամ նրա կողմից ներգրավված արտաքին մասնագետներին մշակել հատուկ հարցման գործիք՝ բացահայտելու հանրային վերաբերմունքը և փորձը: Նման հարցումները պետք է իրականացվեն արհեստավարժ և անկողմնակալ հետազոտողների կողմից, որոնց հասարակությունը կարող է վստահել՝ անաչառ, ճշտգրիտ և հիմնավոր գնահատական տալու հարցում:

⁶ Հանրային անվտանգության և օրենքի կիրարկման վերաբերյալ հանրային հարցման ամերիկյան օրինակ, որը հասանելի է <https://cops.usdoj.gov/RIC/publications/cops-w0743-pub.pdf> կայքում: Տուժողների հարցումների ազգային տարածաշրջանային և գլոբալ ռեսուրսների մասին տեղեկատվությունը (որը ներառում է ոստիկանության նկատմամբ վերաբերմունքը և ոստիկանության փորձը) կարելի է գտնել հետևյալ հղումով՝ www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/ICCS/Korea_Module_8_victimization_surveys.pdf: Դրանց արդյունքները կարող են հարմարեցվել տեղական կարիքներին:

Հավելվածներ և Օժանդակ նյութեր

Օժանդակ նյութ 2.2.1. Սցենար՝ ավտոմեքենայի կանգնեցում

Խաղաղ ամառային երեկո է: Ուշ է, կեսգիշերին մոտ, և ձեր պարեկային մեքենան կայանված է գլխավոր ճանապարհի մոտ: Երթևեկություն գրեթե չկա: Հեռվից դուք նկատում եք մի ավտոմեքենա, որը դանդաղ և առանց լուսարձակների շարժվում է ձեր ուղղությամբ: Դուք վառում եք ձեր ոստիկանական մեքենայի լուսարձակները, դուրս եք գալիս մեքենայից և լապտերով հրահանգում եք եկող մեքենային կանգ առնել:

Դուք մոտենում եք մեքենային, որպեսզի բացատրեք վարորդին, որ անթույլատրելի է մեքենան վարել առանց լուսարձակները միացնելու: Երբ մոտենում եք մեքենային, վարորդին իջեցնում է պատուհանը: Խմիչքի ուժեղ հոտ է գալիս: Դուք հարցնում եք վարորդին, թե արդյո՞ք նա խմիչք է օգտագործել: Վարորդն ասում է, որ ընկերների հետ եղել է բարում, բայց միայն մեկ-երկու բաժակ է խմել: Նրա ձայնից և շարժումներից պարզ հետևում է, որ նա շատ ավելի մեծ քանակի ալկոհոլ է օգտագործել, և որ ի վիճակի չէ մեքենան անվտանգ վարել: Դուք նրան հրահանգում եք ներկայացնել վարորդական իրավունք կամ անձը հաստատող որևէ այլ փաստաթուղթ: Վարորդը ներկայացնում է ոստիկանական վկայական և ասում է, որ ինքը նույնպես ոստիկան է և ապրում է մոտակայքում: Նա ասում է, որ իրենք տեղի բարերից մեկում նշում էին ոստիկան գործընկերոջ թոշակի անցնելը, և այժմ նա տուն է գնում: Նա ձեզ ասում է, որ դուք ինքներդ գիտեք, թե որքան կարևոր է աշխատանքից դուրս գործընկերների հետ շփվելը, և որ դուք պետք է հասկանաք, որ նա չէր կարող չգնալ երեկույթին:

Ինչպե՞ս կվարվեք:

Օժանդակ նյութ 2.2.2. Սցենար՝ հնարավոր տարբերակներ

1. խնդրեք նրան դուրս գալ մեքենայից և կենթարկեք սթափության թեստի, իսկ թեստը չանցնելու դեպքում կձեռքակալեք նրան հարբած վիճակում մեքենա վարելու համար:
2. Կասեք նրան, որ իր կողմից շատ մեծ հիմարություն է մեքենան վարել այդպիսի վիճակում, և որ դուք հիմա վերցնում եք նրա բանալիները և մեքենան պետք է տանեք ավտոհրապարակ: Նա կարող է մեքենան հետ վերցնել վաղը, և պետք է վերջին կիլոմետրը ոտքով գնա տուն, կամ կարող է տաքսի պատվիրել:
3. Կխնդրեք վարորդին դուրս գալ մեքենայից: Ապահով կկայանեք մեքենան, այնուհետև ձեր մեքենայով տուն կտանեք նրան, դա ձեզանից ընդամենը հինգ րոպե կպահանջի:
4. Կզանգահարեք ձեր անմիջական վերադասին և խորհուրդ կհարցնեք նրանից, թե ինչ անել:
5. Թույլ կտաք վարորդին հեռանալ, քանի որ նրա տունը շատ մոտ է, ճանապարհն էլ դատարկ է, կզգուշացնեք, որ վառի լույսերը, զգույշ վարի և այլևս նման բան չանի:
6. Որևէ այլ բան կանեք (բացատրեք, թե ինչ):

Օժանդակ նյութ 2.2.3. Սցենար՝ անթույլատրելի արագությամբ ընթացող ավտոմեքենա

Դուք ոստիկանության ծառայող եք և ուշ երեկոյան պարեկություն եք անցկացնում ձեր ավտոմեքենայով: Խաղաղ պարզ գիշեր է, և ճանապարհին գրեթե երթևեկություն չկա: Հանկարծ ձեր կողքով բարձր արագությամբ սլանում է մի մեքենա՝ սահմանված արագությունից ամնվազն 30 կիլոմետր բարձր արագությամբ: Դուք միացնում եք լուսարձակները և ազդանշանը և մեքենան կանգնեցնում ճանապարհի եզրին գտնվող կանգառի մոտակայքում: Դուք դուրս եք գալիս ձեր մեքենայից և մոտենում եք վարորդին: Դուք տեսնում եք, որ վարորդը՝

(1) երիտասարդ կին է, ով ասում է, որ շտապում է գիշերային ակումբ՝ այնտեղ ընկերների հետ հանդիպելու: Նա ուզում է շուտ հասնել ակումբ, նախքան իր ընկերները հեռանան և նրանց հետ միասին գնալ որևէ այլ տեղ:

(2) տղամարդ է, մոտ 40 տարեկան, ով ասում է, որ իր հիվանդ երեխայի հետ շտապում է հիվանդանոց, քանի որ շտապօգնությունը արագ չի ժամանում և նա չափազանց վախեցած է, քանի որ սպասելը իր երեխայի համար վտանգավոր կարող է լինել:

Ինչպե՞ս կվարվեք (1) կին վարորդի, (2) տղամարդ վարորդի դեպքում:

Արդյո՞ք կա տարբերություն, թե ինչ կասեք և ինչ կանեք այդ դեպքերից յուրաքանչյուրում:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Հնարավոր է, որ ոստիկանության ծառայողների մի մասը կարծիք հայտնի, որ իրենք իրավունք չունեն գործելու իրենց հայեցողությամբ, քանի որ բոլոր հանգամանքներում պարտավոր են շարժվել օրենքով, առանց անձնական դատողություններին տեղի տալու: Առաջին հայացքից դա կարող է ճիշտ թվալ, սակայն ոստիկանության աշխատանքի ամենօրյա իրականությունից ելնելով, ոստիկանության ծառայողն ունի հայեցողության զգալի իրավունք՝ կանգնեցնելու, խուզարկելու և նույնիսկ ձերբակալելու հարցում:

Հայեցողության կիրառման վրա ազդում են բազմաթիվ գործոններ, ներառյալ անձնական արժեքները և ընդունված ոստիկանական մշակույթը: Կարևոր է նշել, որ հայեցողության իրավունքը գոյություն չի կարող ունենալ ոստիկանական գործունեության բոլոր դեպքերում և օրենքով կարող է սահմանափակվել կամ բացառվել: Օրինակ, ոստիկանության ծառայողը տուգանելու կամ բերման ենթարկելու փոխարեն կարող է որոշել զգուշացնել (կամ նույնիսկ անհետևանք թողնել) հեծանվորդին, ով գիշերն առանց լույսը միացնելու հեծանիվ է քշում, սակայն դժվար թե ունենա որևէ հայեցողություն՝ ձերբակալելու կամ չձերբակալելու սպանություն կատարելու մեջ կասկածյալին: Այդուհանդերձ, հայեցողության իրավունքի կիրառման ցանկացած դեպքում ոստիկանության ծառայողը չի կարող առաջնորդվել անբարեխիղճ նկատառումներով և նրա քայլերը պետք է բխեն արդարության և արդարադատության շահերից: Հետևաբար, հայեցողության իրավունքը երբեք չպետք է օգտագործվի անհատների մի խմբին մեկ այլ խմբի նկատմամբ անարդարացիորեն առավելություն տալու կամ, ընդհակառակը, մարդկանց հատկանիշներից ելնելով նրանց նկատմամբ անբարյացակամ վերաբերմունք կամ խտրականություն դրսևորելու համար: Ոստիկանությունում ռասիզմի դրսևորումների դեմ պայքարելու և վիճարկելու միջոցներից մեկը ոստիկանության և փոքրամասնությունների խմբերի միջև երկխոսության և համագործակցության շրջանակ ստեղծելն է⁷, որպեսզի ոստիկանության ծառայողներն ավելի լավ հասկանան այն մարդկանց, ում համար նրանք աշխատում են:

Ի վերջո, օրենքի մեկնաբանումը և դրա անհրաժեշտ պահպանումը դատարանների գործն է, ուստի, հայեցողության իրավունքն, անշուշտ, անսահման չէ: Ոստիկանության ծառայողները պատասխանատվություն են կրում իրենց հայեցողական գործողությունների համար և պարտավոր են հիմնավորել, թե ինչու են նրանք գործել նման ձևով, կամ ինչու քայլեր չեն ձեռնարկել որևէ կոնկրետ հանգամանքներում: Հայեցողության իրավունքի կիրառումը պետք է հիմնվի ոստիկանության արհեստավարժ աշխատանքի սկզբունքների և էթիկայի վրա և օգտագործվի ոստիկանության նպատակներին և արդարադատության պահանջներին համապատասխան:

⁷ ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության հանձնարարական թիվ 11 (2007) ոստիկանական գործունեության մեջ ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի վերաբերյալ, §18 և §20, հասանելի է հետևյալ կայքում <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-11-on-combating-racism-and-racia/16808b5adf>.

Օժանդակ նյութ 2.3.1. Սցենար՝ Կասկածյալի ձերբակալում և տեղափոխում նստիկանության բաժանմունք

Դուք և ձեր գործընկերը կանգնեցրել եք տեղի գնչուների թաղամասի երեք երիտասարդների: Դուք այդպես եք վարվել, որովհետև ձեր ավելի փորձառու գործընկերն ասել էր. «այդ տեսակի երիտասարդները միշտ ներգրավված են ինչ-որ հանցագործության մեջ: Գողությունը նրանց արյան մեջ է: Առանց դրա նրանք կյանք չունեն և չեն էլ ցանկանում փոխվել, քանի որ ի ծնե են այդպիսին»: Դուք խուզարկում եք երիտասարդներին և նրանցից մեկի մոտ գտնում թանկ հեռախոս: Նա ասում է, որ հեռախոսը քեռուց է նվեր ստացել: Ձեր գործընկերը չի հավատում նրան և ձերբակալում է գողության համար: Նա ասում է մյուս երիտասարդներին որ «չքվեն»: Կասկածյալին ոստիկանական մեքենայի հետևում նստեցնելիս ձեր գործընկերը ոտքով հարվածում է նրան և ասում «դուք գող գնչուներ երբեք դաս չեք քաղում»: Երբ դուք մեքենայով գնում եք դեպի ոստիկանական բաժանմունք, լսում եք, որ ձեր գործընկերը հետևում զգուշացնում է կասկածյալին, որ ավելի լավ է խոստովանի, որ գողացել է հեռախոսը: Դա լավագույնը կլինի նրա և նրա ընտանիքի համար, այլապես նրանք կարող են ավելի մեծ խնդիրների հետ բախվել: Դուք նայում եք հետևի հայելուն և տեսնում, թե ինչպես է ձեր գործընկերը բռնկեցրել հարվածում կասկածյալի կողերին, երբ նրան սպառնում է: Բաժանմունքում, երբ դուք և ձեր գործընկերը կասկածյալին հանում եք միջանցք, որպեսզի հանձնեք կալանավորման համար պատասխանատու աշխատակցին, ձեր գործընկերը կանգ է առնում և կասկածյալին ասում. «Ավելի լավ է չբողոքես, թե չէ գիտես, թե ինչ է քեզ սպասում»: Դա ասելիս նա հետևից կրկին հարվածում է կասկածյալի գլխին: Կասկածյալին բաժանմունք հանձնելուց և փաստերը ներկայացնելուց հետո դուք և ձեր գործընկերը գնում եք բաժանմունքի ետնամաս՝ մի բաժակ սուրճ խմելու: Այնտեղ ձեր գործընկերն ասում է, որ չի կարծում, որ կասկածյալը կբողոքի, քանի որ վախենում է ոստիկանությունից, բայց եթե նա բողոքի, ապա դուք պետք է ասեք, որ ձեր գործընկերոջ կողմից ֆիզիկական ուժ չի կիրառվել: Ձեր գործընկերն ասում է «եթե լինի որևէ իրեղեն ապացույց, օրինակ՝ կապտուկ կամ մաշկի վրա կարմրություն, ապա դա խնդիր չէ, քանի որ գնչուները միշտ կռվում են և կոպտությունը նրանց համար սովորական բան է, ուստի նման հետքերը զարմանալի չեն»: Նա շնորհավորում է ձեզ և իրեն՝ այդ օրը համայնքի համար լավ աշխատանք կատարելու համար՝ ձերբակալելով այդ գնչու տղային և տեղափոխելով նրան այնտեղ, որտեղ նրա տեղն է:

Օժանդակ նյութ 2.3.2. Ոստիկանության Էթիկայի Եվրոպական կանոնագրքի հիմնական կետերի համառոտագիր

Ոստիկանության Էթիկայի եվրոպական կանոնագիրքն ընդունվել է Նախարարների կոմիտեի կողմից 2001 թվականի սեպտեմբերի 19-ին: Այն սահմանում է այն արժեքների և չափանիշների շրջանակը, որոնք պահանջվում են ոստիկանությունից ժամանակակից, ժողովրդավարական հասարակությունում: Այն ընդունում է, որ նույնիսկ հաշվի առնելով Եվրոպայի խորհրդի անդամության կազմում ոստիկանական ծառայությունների և հաստատությունների բազմազանությունը, գոյություն ունեն Էթիկայի չափանիշներ, որոնք ընդհանուր են բոլոր ծառայությունների համար: Կանոնագիրքը սահմանում է մանրամասն չափորոշիչներ, որոնց պետք է հետևի ոստիկանությունն իր հիմնական գործառնություններն իրականացնելիս:

Կանոնագրքի 40-րդ կետում ասվում է. «...ոստիկանությունն իր առջև դրված խնդիրները պետք է կատարի արդար կերպով՝ առաջնորդվելով, մասնավորապես, անաչառության և խտրականության բացառման սկզբունքներով»: Այս սկզբունքը հիմնարար է և այն ընդգծում է ոստիկանության աշխատաքում Էթիկայի պահպանման անհրաժեշտությունը, որը ոչ միայն ինքնին հակախտրական է, այլև մարտահրավեր է նետում խտրականության դեպքերին և անդրադառնում է դրանց արդար և դրական ձևով:

44-րդ կետում ասվում է «Ոստիկանության անձնակազմը պարտավոր է ազնվությամբ և հարգանքով գործել հասարակության նկատմամբ, մասնավորապես՝ հաշվի առնելով խոցելի խմբերին պատկանող անձանց հատուկ վիճակը»: Սա ընդգծում է այն առանձնահատուկ նրբանկատ մոտեցումը, որը ոստիկանության ծառայողները պետք է դրսևորեն այդպիսի անձանց և խավերի հետ առնչվելիս: Այն ակնհայտորեն հակադրվում է խտրական վարքագծին, ներառյալ անհարգալից վերաբերմունքին, որը որոշ ոստիկանների կողմից դրսևորվում է նման մարդկանց հետ վարվելիս:

46-րդ կետը հաստատում է՝ «Ոստիկանության անձնակազմը պարտավոր է ընդդիմանալ ոստիկանության ներսում կոռուպցիայի բոլոր ձևերին: Նրանք պարտավոր են կոռուպցիայի մասին տեղեկացնել իրենց վերադասին և այլ համապատասխան մարմիններին»: Կոռուպցիայի նման սահմանումը տարածվում է ոչ պատշաճ վարքագծի բոլոր ձևերի վրա, ինչպիսիք են որոշակի հատկանիշների հիման վրա մարդկանց նկատմամբ խտրական և վիրավորական վարքագիծը:

49-րդ կետը սահմանում է՝ «Ոստիկանության հետաքննությունը պետք է լինի օբյեկտիվ և արդար: Ոստիկանության ծառայողները պարտավոր են ուշադիր և նրբանկատ լինել անձանց հատուկ կարիքներին, մասնավորապես՝ երեխաների, անչափահասների, կանանց, փոքրամասնությունների, ներառյալ Էթնիկ փոքրամասնությունների և խոցելի անձանց»: Ոստիկանության հետաքննության օբյեկտիվությունն ու անկողմնակալությունը պետք է տարածվի հասարակության հետ ոստիկանության աշխատանքի բոլոր կողմերի վրա: Օբյեկտիվությունը անկողմնակալության հիմնական պահանջն է, որը ոստիկանության ծառայողները պարտավոր են դրսևորել ցանկացած իրավիճակում:

52-րդ կետում ասվում է՝ «Ոստիկանության ծառայողները պարտավոր են անհրաժեշտ աջակցություն, օգնություն և տեղեկատվություն տրամադրել հանցագործություններից տուժած անձանց՝ առանց խտրականության»: Շատ հաճախ որոշ ոստիկանության ծառայողներ կարող են արհամարհական և անզգույշ վարվել այն տուժողների հետ շփվելիս, որոնք չեն համապատասխանում տուժողի մասին իրենց պատկերացմանը: Դա կարող է հանգեցնել նրան, որ շատ դեպքերում տուժողները չեն հաղորդում հանցագործության մասին՝ ոստիկանության ծառայողների անկալիվո վարքագծի պատճառով:

Դասընթացավարի ուղեցույց

2.3.2 ձեռնակում մասնակիցների քննարկման համար ամփոփված են Ոստիկանության Էթիկայի եվրոպական կանոնագրքի հիմնական դրույթները՝ ոստիկանության ծառայողներից պահանջվող ընդհանուր սկզբունքների և չափանիշների համատեքստում: Թեև այն առաջնահերթ առնչվում է կասկածյալների նկատմամբ վերաբերմունքին, այն նաև տարածվում է ոստիկանական գործելակերպի բոլոր կողմերի վրա, ներառյալ՝ տուժողների և վկաների նկատմամբ վերաբերմունքի: Այդ ամենը չափազանց կարևոր է հանցագործության հաջող հետաքննության համար (լրացուցիչ տեղեկությունների համար տե՛ս Մոդուլ 4-ը), մինչդեռ ցանկացած համատեքստում հարգանք ցուցաբերելը ոստիկանության ծառայողի համար հիմնական պահանջ է:

Հիմնականում ոստիկանության ծառայողի համար հնարավոր և նախընտրելի է զեկուցել գործընկերների կողմից ցանկացած անօրինական վարքագծի մասին՝ ներքին կարգապահական ընթացակարգերի միջոցով: Երբեմն ոստիկանության ծառայողի համար շատ դժվար է զեկուցել ներքին իրավական համակարգի միջոցով, հատկապես, երբ նա վախենում է հաշվեհարդարից կամ կարծում է, որ զեկույցը պատշաճ արձագանքի չի արժանանա կամ ընդհանրապես կանտեսվի: Այն դեպքերում, երբ ոստիկանության ծառայողը կարծում է, որ զեկուցելը բխում է հանրային շահից, քանի որ, օրինակ, նա հաղորդում է հանցագործության, օրենքի խախտման կամ անօրինական վարքագիծը կոծկելու մասին, ապա նա կարող է փնտրել այլ ուղիներ՝ հաղորդելու այն, ինչին նա ականատես է եղել կամ սովորել է սեփական փորձից: Հաղորդակցության այս ձևը հաճախ կոչվում է «ազդարարում»: Շատ երկրներում ազդարարները, օրենքով պաշտպանված են իրենց հաղորդումների համար որևէ բացասական հետևանք կրելուց:

Այդ դեպքում, երբ երկրում ազդարարման քաղաքականությունը սահմանված չէ, ոստիկանության ծառայողը դեռևս կարող է գաղտնի կերպով (և նույնիսկ անանուն) զեկուցել տարբեր կազմակերպություններից կամ մարմիններից որևէ մեկին, որը շահագրգռված է ապահովելու, որ այն հարցերը, որոնց վերաբերյալ ցանկանում է տեղեկացնել ոստիկանության ծառայողը, հետաքննվում են: Ոստիկանության ծառայողը, օրինակ, կարող է կապ հաստատել վերահսկող մարմնի կամ հասարակական կազմակերպության հետ, որը զբաղվում է ոստիկանության հաշվետվողական հարցերով: Ոստիկանության ծառայողը կարող է նաև զեկուցել իրավունքների պաշտպանի գրասենյակին կամ քաղաքացիների իրավունքների հարցերով կամ ոստիկանական խնդիրներով զբաղվող փաստաբանական խմբին: Մարդու իրավունքների ազգային կազմակերպությունները և փաստաբանները նույնպես լավ հնարավորություն ունեն՝ խորհրդատվություն տալու ոստիկանության աշխատակցին, թե ինչպես լավագույնս լուծել առաջացած խնդիրները, ինչը հուսալի պաշտպանություն կապահովի նրանց համար և միևնույն ժամանակ կօգնի նրանց կողմից բարձրացրած խնդիրների լուծմանը:

Ընդհանուր առմամբ, կազմակերպչական մշակույթը կարելի է բնութագրել որպես ձև, որի համաձայն մարդիկ աշխատում են կազմակերպության ներսում, այն, թե ինչպես են նրանք կատարում իրենց աշխատանքը, ընդունված պրակտիկան և նորմերը, որոնց հիման վրա իրականացվում է այդ գործունեությունը: Որոշ ժամանակ աշխատելուց հետո այն պարզապես դառնում է ընդունված գործելաոճ: Ոստիկանության մասին խոսելիս, նույնիսկ տարբեր երկրներում, հաճախ նկատվում է, որ նրանք բոլորը կիսում են որոշակի կազմակերպչական մշակույթ: Դրա մի մասը շատ դրական է: Ոստիկանությունը մասնագետների շրջանում հայտնի է իր ընկերասիրության և համախմբվածության բարձր աստիճանով: Դրան նպաստում է համատեղ աշխատանքի արդյունքում սերտությունը, թիմային պատկանելությունը և ծառայողների՝ միմյանցից իրական փոխադարձ կախվածությունը: Ոստիկանությունն օրական ստանում է հազարավոր օգնության կանչեր, բայց, ընդհանուր առմամբ, օգնության ոչ մի կանչ այնքան արագ արձագանք չի ստանում, քան այն կանչը, որը գալիս է ծառայակցի կողմից: Դա արտացոլում է այն աջակցությունը, որը ոստիկանության ծառայողները տալիս են գործընկերներին և որից նրանք կախված են: Նրանք վստահում են իրենց ծառայակիցներին և կարող են վստահ լինել, որ այդ աջակցությունն իրենց միշտ կտրվի:

Սակայն, այդ հավատարմությունը կարող է խեղաթյուրվել և կոռումպացվել, երբ ոստիկանության ծառայող օրենքին հնազանդությանը և հասարակությանը ծառայելու պարտավորությանը գերադասում է անազնիվ և բարոյական նորմերին չհետևող գործընկերներին հավատարմությանը: Ոստիկանության մշակույթի այս կողմը, որը կարող է լրջորեն նպաստել խտրական վարքագծի անվերահսկելի աճին, երբեմն կոչվում է «Լռության պատնեշ»:

Վերջինս վերաբերում է ոստիկանների միջև չգրված համաձայնությանը կամ ըմբռնմանը, որ նրանք պետք է աջակցեն ծառայակիցներին, նույնիսկ եթե դա նշանակում է ցուցմունք չտալ գործընկերների դեմ, ովքեր կարող են մեղավոր լինել անօրինական վարքագծի կամ այլ իրավախախտումների կամ օրենքի խախտման համար: Այդ երևույթն արմատավորված է բազմաթիվ ոստիկանական մշակույթներում: Գոյություն ունեն, բազմաթիվ լավ փաստագրված դեպքեր, երբ հետաքննվում է հասարակական կարգի պահպանման իրավիճակներում ոստիկանության անօրինական վարքագիծը, և ոստիկանները պնդում են, որ իրենք չէին նկատել անօրինական վարքագծի որևէ դրսևորում, նույնիսկ այն դեպքում, երբ հասարակության անդամները, ՉԼՄ-ները, իրավապաշտպանները և այլ անկախ դիտորդները դրան ականատես են եղել և արձանագրել են, թե ինչպես են ոստիկաններն այդ միջոցառումների ժամանակ անհարկի և անհամաչափ ուժ գործադրում: Նման դեպքերը բարձրաձայնելու դժվարությունը բազմիցս նշվել է նույնիսկ այն երկրներում, որտեղ ոստիկանության ծառայողները ներքին կանոններով և/կամ օրենքով պարտավոր են զեկուցել նման անօրինական վարքագծի մասին: Չզեկուցելով, թե ինչ են նրանք տեսել՝ ականատես ոստիկաններն իրենց մեղքի բաժինն են կրում անօրինական վարքագծի դրսևորման հարցում:

Ակնհայտ է, որ անհրաժեշտություն կա լրջորեն անդրադառնալ ոստիկանական մշակույթի այդ բացասական կողմին: Գոյություն ունի նաև երկրորդ խնդիրը, որը նույնքան կարևոր է: Պետք է ընդունել, որ շատ երկրներում ոստիկանական մշակույթը մի շարք այլ պատճառներով ճանաչվել և ընկալվում է որպես ինստիտուցիոնալ առումով ռասիստական, սեքսիստական և խտրական բնույթի: Այդ խնդիրը կարող է լուծվել միայն այն դեպքում, երբ այն բացահայտորեն ընդունվի և հակադրվի կազմակերպության բոլոր մակարդակներում հատուկ ծրագրերի և գործողությունների միջոցով: Դա հնարավոր չէ անել պարզապես վարքագծի նոր կանոնագրքեր սահմանելով: Այն պահանջում է ավելին, քան բանավոր կամ թղթի վրա գրված հայտարարությունը: Այնքան էլ մեծ իմաստ չունի կազմակերպության նոր տեսլականն ու արժեքները հաստատելով

ոստիկանական մշակույթը վերասահմանելու փորձը, եթե այդ կառույցի ղեկավարությունը չի անձնավորում այդ խնդիրներն իրենց առօրյա պրակտիկայում և անբավարար կամ ոչ մի ջանք չի գործադրում այդ ընդհանուր արժեքները կազմակերպությունում ներդնելու համար: Փոփոխությունը պետք է առաջնորդվի, և ըստ արժանվույն գնահատվի:

Ի վերջո, հարկ է նշել, որ ոստիկանական ուժերն իրենց շարքերում ունեն փոքրամասնությունների խմբեր ներկայացնող մի շարք ծառայողներ և փոքրամասնություն կազմող կին ծառայողներ: Ակնհայտ է, որ այդ փոքր զանգվածն ինքնին չի կարող էական ազդեցություն ունենալ ոստիկանական կազմակերպությունում գերիշխող մշակույթի վրա: Նրանք կարող են նույնիսկ ստիպված լինել հետին պլան մղել, քողարկել և չդրսևորել իրենց առանձնահատկությունները՝ ցանկանալով ընդունվել և տեղավորվել ոստիկանության արմատացած և խրախուսվող մշակույթի ներքո: Մշակույթը փոխելու միջոցներից են ներառականության և բազմազանության ապահովումը, բայց միայն այն պայմանով, որ այդ բազմազանությունը բաց և անկեղծորեն ընդունվում և ողջունվում է: Կրկին, ոստիկանական ղեկավարության համար առանցքային դեր ունի և լուրջ մարտահրավեր է փոփոխություններն առաջ մղելը և սեփական մոտեցումները փոխելու պատրաստակամությունը:

Օժանդակ նյութ 2.6.1. Ոստիկանության մշակույթի ազդեցությունը բողոքների հաղորդման և քննության վրա

Ոստիկանության ավագ ղեկավարությունը և պատասխանատու գերատեսչությունների պաշտոնյաները պետք է մտածեն, ճանաչեն և ընդունեն ոստիկանական մշակույթի դրական և բացասական կողմերը: Մասնավորապես, ոստիկանության վարքագծի վերաբերյալ ցանկացած քննարկում պետք է արձանագրի, որ ոստիկանության միջավայրում տարածված մշակույթը բարձր է գնահատում որպես թիմի մաս հանդես գալու ցանկությունը, որտեղ գործընկերները և՛ ապավինում են փոխադարձ աջակցությանը, և՛ վստահում են միմյանց: Ոստիկանության ծառայողները պետք է գիտակցեն այն հասկանալի հավատարմությունը, որն առաջանում է դրա արդյունքում, սակայն, միևնույն ժամանակ, գիտակցեն, որ իրենց հավատարմությունը պետք է տեղավորվի պատշաճ աստիճանակարգի ներքո, որի վերևում օրենքին հնազանդությունն է և մարդկային արժանապատվության հարգումը: Քննարկումների մասնակիցները կարող են վերլուծել, թե ինչ փոփոխություններ են անհրաժեշտ ոստիկանական մշակույթի մեջ՝ ոստիկանության աշխատանքը բարելավելու համար, և ինչպես կարող են լավագույնս իրականացվել այդ փոփոխությունները:

Ինչպես նշվեց վերևում, շատ հաճախ ոստիկանությունում գոյություն ունի չգրված «լռության պատնեշ», որն արգելում է ծառայողներին արտահայտվել իրենց գործընկերների կողմից անօրինական վարքագծի դեմ, որի մասին նրանք գիտեն կամ որին ականատես են եղել: Այն ոստիկանության ենթամշակույթին ներհատուկ մաս է, վստահության և աջակցության խեղաթուրում, որը ոստիկանության ծառայողները իրավամբ կարող են ակնկալել գործընկերներից դժվար և վտանգավոր աշխատանք կատարելիս, երբ փոխադարձ աջակցությունը շատ կարևոր է: Թեև լռության պատնեշը կարող է արտահայտվել անօրինական վարքագծի պասիվ ընդունման կամ համաձայնելու ձևով, այն կարող է նաև դրսևորվել գործողությունների կամ բացթողումների տեսքով, որոնք խոչընդոտում են հետաքննությանը և ավելի են դժվարացնում դրանում մեղավոր ոստիկանության ծառայողներին հաջողությամբ բացահայտելն ու պատասխանատվության կանչելը:

Այդ խնդրի լուծումը պահանջում է ավելին, քան վարքագծի կանոնադրերում կամ մասնագիտական չափանիշների ուղեկիշներում համապատասխան վարքագծի վերաբերյալ կանոններ սահմանելը: Այն ենթադրում է ուժեղ ղեկավարություն, որը ոչ միայն սահմանում է վարքագծի չափանիշներ, այլև դրանց օրինակ է ծառայում ամենօրյա մասնագիտական գործելակերպով: Այն պահանջում է աշխատանքի կառավարման արդար և պատասխանատու համակարգ, որն ակտիվորեն վերահսկում և պարզևատրում է լավ գործելաոճը՝ միաժամանակ մարտահրավեր նետելով վատ գործելաոճին և անօրինական վարքագծին:

Դա պահանջում է այնպիսի կազմակերպչական գործելաոճ, որը զրոյական հանդուրժողականություն է ցուցաբերում խտրականության և ցանկացած տեսակի վատ վերաբերմունքի նկատմամբ: Դա պահանջում է անհարգալից վերաբերմունքի և խտրական վարքագծի վերաբերյալ բողոքները և մեղադրանքները լսելու ամուր կամք և զգայուն մոտեցում, ինչպես նաև այնպիսի քայլեր, որոնց օգնությամբ հնարավոր կլինի բացահայտել իրավախախտներին և լուծել խնդիրները՝ պահպանելով հասարակության վստահությունն ու հավատը:

Մոդուլ 3

ԽՏՐԱԿԱՆ ՊՐՈՖԻԼԱՎՈՐՄԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄ և ԱՐՁԱԳԱՆՔ

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ՝ ՄՈՆԻԿԱ ԴԻՆԻՑ, ՋՈԱՆՆԱ ՊԵՐԻ, ՆԻԿ ԳԼԻՆ և ԴԱՎԻԴ
ՄԱՐՏԻՆ ԱՔԻԱՆԱԴԵՍ

Ներածություն և ամփոփագիր	108
Ուսուցման վերջնարդյունքներ	110
Նախատեսված գործողությունները և հատկացվող ժամանակ	110
Նախապատրաստում	111
Գործողությունների նկարագրություն	112
Գործողություն 3.1. Մեր ընդհանուր արժեքները	112
Գործողություն 3.2. Ոստիկանության պրոֆիլավորման ազդեցությունը համայնքի վրա	114
Գործողություն 3.3. Կանգնեցում կարծրատիպերից մինչև խտրականություն	119
Գործողություն 3.4. Կանգնեցում մասնագիտական պրակտիկա	121
Գործողություն 3.5. Իրավունք(ներ)ի մասին իրազեկում	123
Գործողություն 3.6. Առաջնորդություն	125
Հավելվածներ և Օժանդակ նյութեր	126
Օժանդակ նյութ 3.1ա. Արժեքների տեսակավորման քարտեր	126
Օժանդակ նյութ 3.1բ. Արժեքները բազմամշակույթ համայնքում ոստիկանական ծառայություններ իրականացնելիս	128
Հավելված 3.2.	129
Օժանդակ նյութ 3.3. Ինքնաիրագործվող մարզարժության ցիկլ	132
Օժանդակ նյութ 3.4. Ոստիկանության լիազորությունները և պարտավորությունները կանգնեցման, ինքնության ստուգման և խուզարկության ժամանակ	133
Հավելված 3.4. Դասընթացավարի ուղեցույց	135
Հավելված 3.6. Դասընթացավարի ուղեցույց	137

Ներածություն և ամփոփագիր

«Ռասայական պրոֆիլավորումը ռասայական խտրականության հատուկ ձև է և այն պետք է ուղղակիորեն արգելվի օրենքով: Այն առաջացնում է նվաստացման և անարդարության զգացում մարդկանց այն խմբերի մոտ, որոնք ենթարկվում են դրան, հանգեցնում խարանի, բացասական կարծրատիպերի և օտարացման, ինչպես նաև խոչընդոտում է համայնքի լավ հարաբերություններին: Ավելին, ինչպես եզրակացրել է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, ոստիկանների կողմից որոշակի համայնքին պատկանող անձանց ընկալումը որպես «հանցագործների» և դրանից բխող ռասայական պրոֆիլավորման գործելակերպը կարող է հանգեցնել «ինստիտուցիոնալ ռասիզմի»¹:

Ռասիզմի և անհանդուրժողականության դեմ Եվրոպական հանձնաժողովի հայտարարություն, 2020թ.

Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականը սահմանում է «ռասայական պրոֆիլավորումը» որպես «ոստիկանության կողմից վերահսկողություն, հսկողություն կամ հետաքննություն իրականացնելիս առանց օբյեկտիվ և ողջամիտ հիմնավորման այնպիսի հիմքերի օգտագործում, ինչպիսիք են ռասան, մաշկի գույնը, լեզուն, դավանանքը, ազգությունը կամ ազգային կամ էթնիկ ծագումը»²: Ռասիզմի, ռասայական խտրականության, այլատյացության և դրա հետ կապված անհանդուրժողականության ժամանակակից ձևերի հարցերով ՄԱԿ-ի հատուկ զեկուցողը «ռասայական պրոֆիլավորումը» բացատրում է որպես «իրավապահ մարմինների, անվտանգության և սահմանային հսկողության անձնակազմի կողմից անձանց մանրամասն խուզարկության ենթարկելու, ինքնությունը ստուգելու և հետաքննության ենթարկելու կամ պարզելու համար, թե արդյոք անձը զբաղվել է հանցավոր գործունեությամբ, ռասան, մաշկի գույնը, ազգությունը, ազգային կամ էթնիկական ծագումն որպես հիմք ընդունելը»³: Թեև պրոֆիլավորումը հանցագործությունները կանխելու, հետաքննելու և հետապնդելու օրինական ոստիկանական պրակտիկա է, խտրական պրոֆիլավորումը նպաստում է փոքրամասնությունների խմբերի խարանին, նվազեցնում է վստահությունը ոստիկանության նկատմամբ, սրում է լարվածությունը ոստիկանության և հանրության միջև և անօրինական է:

Փողոցային հանցավորության դեմ պայքարի ոստիկանության այլ ռազմավարությունները ոչ միայն օրինական են, այլև ավելի արդյունավետ: Դրանց թվում են «թեժ կետերի ոստիկանական հսկողությունը», երբ ոստիկանության ջանքերը կենտրոնացած են շատ փոքր աշխարհագրական տարածքների վրա, որտեղ կենտրոնացած է հանցավորությունը, ոստիկանության աշխատանքի հասցեական մոտեցումները, որոնք հիմնված են խնդիրների լուծման մոտեցումների վրա, և կանխարգելման նպատակային եղանակները, որոնք հիմնված են տարբեր ռազմավարությունների վրա՝ կրկնահանցագործների կողմից հնարավոր նոր հանցագործությունների կանխարգելման մակարդակը բարձրացնելու նպատակով⁴:

¹ Ռասիզմի և անհանդուրժողականության դեմ Եվրոպական հանձնաժողովի վերջին հայտարարությունը (ՌԱԵՀ ռասիզմի դրսևորումներ ոստիկանության կողմից, ներառյալ ռասայական պրոֆիլավորումը և համակարգային ռասիզմը», ընդունվել է ՌԱԵՀ կողմից իր 82-րդ լիագումար նիստում (30 հունիսի - 2 հուլիսի 2020 թ.), հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://rm.coe.int/statement-of-ecri-on-racist-police-abuse-including-racial-profiling-an/16809ee6a>:

² Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարական, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-11-on-combating-racism-and-racia/16808b5adf>:

³ Ռուտրի, Մ. (2015թ.), «Հատուկ զեկուցողի զեկույցը ռասիզմի, ռասայական խտրականության, այլատյացության և անհանդուրժողականության այլ ժամանակակից ձևերի վերաբերյալ», A/HRC/29/46, կետ 2, Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեա, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Racism/A-HRC-29-46.pdf:

⁴ Տես, օրինակ, Բրազա Ա. Ա. և մյուսները (2012թթ.), «Թեժ կետերի ոստիկանական հսկողության ազդեցությունը հանցավորության վրա՝ թարմացված համակարգված ուսումնասիրություն և մետա-վերլուծություն», Justice Quarterly, 31 (4), հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07418825.2012.673632:

Այս մոդուլն ուսումնասիրում է հիմնական սկզբունքներն ու ռազմավարությունները, որոնք կարող են օգնել կանխել և նվազեցնել ոստիկանության կողմից խտրական պրոֆիլավորման ռիսկը ոստիկանության կողմից ամենատարածված գործողությունների համատեքստում, այդ թվում՝ անձը հաստատող փաստաթղթերի ստուգումը, ավտոմեքենան կանգնեցնելը և խուզարկությունները: Հիմնական նպատակներից մեկը ոստիկանության ծառայողների իրազեկվածության բարձրացումն է նման լիազորությունների կիրառման «մարդկանց վրա ազդեցության» մասին: Ոստիկանության ծառայողների համար անձը հաստատող փաստաթղթերի ստուգումը և ավտոմեքենայի կանգնեցումը աշխատանքի անբաժանելի մաս է, և այդ առումով նրանք կարող են չգնահատել իրենց գործողությունների ազդեցությունը քաղաքացիների վրա: Ստուգվող անձի համար դա կարող է լինել ամոթալի, նվաստացուցիչ իսկ կրկնվելու դեպքում խորը բացասական ազդեցություն ունենալ ոստիկանության ծառայողների հանդեպ նրա հարգանքի և վստահության վրա: Ոստիկանության ծառայողները, իրազեկված լինելով իրենց շարքերում կանխակալության և նախապաշարմունքների ենթամշակույթի մասին պարտավոր են զգոն լինել և նախքան իրենց տրված լիազորությունները կիրառելը՝ «կանգ առնել, մտածել և բացատրել»: Կարևոր է, որ ոստիկանությունն իր ամենօրյա պրակտիկայում պայքարի ռասիզմի և խտրականության այլ ձևերի դեմ և ձգտի վերացնել դրանք:

Ուսուցման վերջնարդյունքներ

Մասնակիցները՝

- կպատեկրցեն, թե ինչ ազդեցություն ունի ոստիկանության ծառայողների կողմից իրականացվող պրոֆիլավորումը՝ անհատների, լայն իմաստով անհամաչափ թիրախավորված անձանց վրա, մասնավորապես ռասայականացված մարդկանց և հասարակության կողմից խարանված այլ խմբերի:
- կծանոթանան պրոֆիլավորման հիմնական հասկացություններին օրենքի կիրարկման համատեքստում
- կծանոթանան իրավապահ մարմինների կողմից պրոֆիլավորման հարցում ներպետական քաղաքականությանը, կանոններին և բողոքարկման ընթացակարգերին
- կարժևորեն պրոֆիլավորման հարցում մարդու իրավունքների սկզբունքներին հավատարիմ մնալը
- կտարբերակեն իրավապահ մարմինների կողմից պրոֆիլավորման, անձը հաստատող փաստաթղթերի ստուգման և անձանց կանգնեցման ընդունելի և անընդունելի գործելաոճը
- կծանոթանան խտրական պրոֆիլավորումը կանխելու լավ փորձին
- պրոֆիլավորում իրականացնելիս հավատարիմ կմնան հավասարության ապահովելու սկզբունքին և ռազմավարությանը:

Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ

Գործողություն 3.1. Մեր ընդհանուր արժեքները	(30 րոպե)
Գործողություն 3.2. Ոստիկանության պրոֆիլավորման ազդեցությունը համայնքի վրա	(60 րոպե)
Գործողություն 3.3. Կանգնեցում կարծրատիպերից մինչև խտրականություն	(30-45 րոպե)
Գործողություն 3.4. Կանգնեցում մասնագիտական պրակտիկա	(60 րոպե)
Գործողություն 3.5. Իրավունք(ներ)ի մասին իրազեկում	(90 րոպե)
Գործողություն 3.6. Առաջնորդություն	(60 րոպե)

Նախապատրաստում

Կարիքների գնահատումից բացի, այս մոդուլը պատրաստելիս վերապատրաստման թիմը պետք է ուսումնասիրի և նյութեր հավաքի հետևյալ հարցերի վերաբերյալ.

- Ոստիկանության ուղենիշներ և ուղեցույցներ, որոնք վերաբերում են պրոֆիլավորման պրակտիկային, մասնավորապես անձի ինքնության ստուգումներին, մեքենայի կանգնեցմանը և խուզարկություններին, ինչպես նաև «հիմնավոր կասկած» սահմանմանը:
- Բոլոր համապատասխան օրենքները, օրինակ՝ հակախտրականության և/կամ մարդու իրավունքների մասին ազգային օրենքը:
- Անձի ինքնության ստուգման, ավտոմեքենայի կանգնեցման և խուզարկությունների վերաբերյալ հասանելի նյութերը:
- Մասնագիտական հասարակական կազմակերպությունների և իրավահավասարության մարմինների նշանակալի զեկույցները և հետազոտությունները ոստիկանական տարածված պրակտիկայի և ազդեցության վերաբերյալ, ներառյալ դրանց բարելավման ուղղությամբ հիմնական առաջարկությունները:

Վերապատրաստման թիմը պետք է նաև պատրաստ լինի կապ հաստատել այն հասարակական և երիտասարդական կազմակերպությունների հետ, որոնք զբաղվում են ոստիկանության խտրական պրակտիկայի մասին իրազեկության բարձրացման հարցերով: Գործողություն 3.2-ը նախատեսում է մարդկանց վրա ոստիկանության աշխատանքի ազդեցության մասին մասնակիցների իրազեկվածության բարձրացման նպատակով համայնքի ներկայացուցիչների ներգրավում:

Յուրաքանչյուր գործողություն անհրաժեշտության դեպքում ուղեկցվում է նախապատրաստական քայլերի վերաբերյալ կոնկրետ տեղեկություններով: Մոդուլի ներքո նախատեսված են նաև դասընթացավարների համար ուղենիշներ և առաջարկություններ:

Գործողությունների նկարագրություն

Գործողություն 3.1. Մեր ընդհանուր արժեքները

- Առանցքային կետեր.** Այս գործողության նպատակը հասարակության տարբեր խմբերի նկատմամբ ուստիկանության կողմից հսկողության հետ կապված հիմնարար արժեքների վերաբերյալ քննարկումներն ու պրակտիկ գործողություններն են, որոնք կնպաստեն քաղաքացիների արժանապատվությունն ու իրավունքները հարգող օրինական պրոֆիլավորման գործելակերպի որդեգրմանը:
- Տևողությունը.** 30 րոպե
- Բաժանելի նյութեր.** ցուցատախտակ, ցուցատախտակի թուղթ, ցուցատախտակ, մարկերներ, պրոեկտոր, Օժանդակ նյութ 3.1ա և Օժանդակ նյութ 3.1բ, 16 արժեքների տեսակավորման քարտերի չորս հավաքածու, թուղթ (Ա4), գրիչներ, կաշուն նյութ / ժապավեն
- Նախապատրաստում.** Տպեք 16 արժեքների տեսակավորման քարտերի չորս օրինակ: Քարտերը կտրեք և կազմեք 4 հավաքածու (Օժանդակ նյութ 3.1ա): Պատրաստեք նաև «Ուստիկանության արժեքները բազմաձևակության համայնքների նկատմամբ հսկողություն իրականացնելիս» էջի չորս օրինակ (Օժանդակ նյութ 3.1բ):
- Կարող եք նաև ծանոթանալ «լրացուցիչ ընթերցանության նյութերին» և ներառել այն ամենը, ինչ ձեր կարծիքով օգտակար կլինի ընդգրկել ուսումնական նյութերում և կաջակցի քննարկմանը:
- Նախքան դասընթացի մեկնարկը, ուսումնական սենյակը հարմարեցրեք խմբի կազմին՝ տեղադրելով չորս սեղան և շուրջը աթոռներ: Յուրաքանչյուր սեղանի կենտրոնում դրեք ստիքերներ, գրիչներ, թուղթ և կաշուն նյութ խմբային վարժության համար:

Ցուցումներ

1. Մասնակիցներին բաժանեք չոխս խմբի:
2. Բացատրեք մասնակիցներին, որ յուրաքանչյուր խումբ ներկայացնում է պարեկային խումբ: Յուրաքանչյուր խմբին տվեք 16 արժեքների տեսակավորման քարտերի մեկական հավաքածու (Օժանդակ նյութ 3.1ա և Օժանդակ նյութ 3.1բ):
3. Բացատրեք խմբերին, որ նրանք պետք է տեսակավորեն քարտերն ըստ կարևորության (առավել կարևոր, կարևոր, պակաս կարևոր)՝ ըստ նրա, թե ինչպես յուրաքանչյուր խումբ կդասավորի յուրաքանչյուր արժեքի կարևորությունը պրոֆիլավորման և կանգնեցման-խուզարկման գործառնություններն իրականացնելիս: Բացատրեք, որ պարտադիր չէ, որ լինի մեկ ճիշտ պատասխան, և որ քննարկման ընթացքում հավանական է, որ նրանք որոշեն, որ մի քանի արժեքներ հավասարապես կարևոր են: Բացատրեք, որ վարժության նպատակը այդ հարցերի շուրջ նպատակային քննարկում անցկացնելն է: Առաջադրանքը կատարելու համար մասնակիցներին հատկացվում է 15 րոպե:

4. Միացրեք ժամաչափը և ընթացքում մոտեցեք յուրաքանչյուր խմբի՝ համոզվելու, որ բոլորը հասկանում են խնդիրը և մասնակցում են քննարկմանը: Ժամանակն ավարտվելուց հետո այդ մասին հայտնեք մասնակիցներին:
5. Խնդրեք յուրաքանչյուր խմբի ներկայացնել, այն արժեքները, որոնք նրանք համարել են «առավել կարևոր» կամ «պակաս կարևոր», և բացատրել, թե ինչու: Բոլոր խմբերի պատասխանները ներկայացնելուց հետո հարցրեք մասնակիցներին, արդյոք նրանք կցանկանային ավելացնել որևէ այլ մեկնաբանություն:
6. Ցուցադրեք Էթնիկ հիմքով պրոֆիլավորման վերաբերյալ ստորև բերված քաղվածքը և մասնակիցներին ժամանակ տվեք այն ընթերցելու համար: Խնդրեք խմբին կիսվել ոստիկանության արժեքների և գործելակերպի վերաբերյալ ցանկացած նկատառումներով, որոնք տեղին են:

«(...) Գրեթե բոլոր մարդիկ ցանկանում են ազատ լինել իրենց կյանքում: Անկախ նրանից, թե դա վերաբերում է գնումների համար շուկա գնալուն, մետրոյով երթևեկելուն, աշխատանքի շտապելուն կամ հրապարակում մարդկանց հետ շփվելուն: Մենք ցանկանում ենք հարգանքով վերաբերվել միմյանց՝ անկախ մեր դավանած կրոնից, Էթնիկական կամ սեռական պատկանելությունից: Որպեսզի դա տեղի ունենա, մենք պետք է իմանանք, որ ոստիկանները պատրաստ են պաշտպանել մեր ազատությունը, այլ ոչ թե խլել այն: Մենք պետք է կարողանանք մոտենալ նրանց, երբ կամենանք կամ երբ դա անհրաժեշտ լինի՝ իմանալով, որ նրանք մեզ մարդկայնորեն կվերաբերվեն:»

Բաթլեր, Ի. (2021), «Ինչպես խոսել Էթնիկական պրոֆիլավորման մասին. ուղենիշներ քարոզարշավի մասնակիցների համար», Liberté (2021թ.)⁵

⁵ Butler, I. (2021), 'How to talk about ethnic profiling: a guide for campaigners', Civil Liberties Union for Europe, հասնելի է հետևյալ հղումով՝ https://dq4n3btmr8c9.cloudfront.net/files/uLHnjY/ethnic_profiling.pdf.

Գործողություն 3.2. Ոստիկանության պրոֆիլավորման ազդեցությունը համայնքի վրա

Առանցքային կետեր. Այս գործողությունը նպատակ ունի ապահովելու, որ մասնակիցները լավ պատկերացնեն, թե ինչ ազդեցություն ունի ոստիկանության ծառայողների կողմից անձանց փողոցում կանգնեցնելը՝ անհատների, ինչպես նաև ավելի լայն իմաստով անհամաչափ թիրախավորվածների, մասնավորապես ռասայականացված մարդկանց և հասարակության կողմից խարանված այլ խմբերի վրա:

Տևողությունը. 90 րոպե

Բաժանելի նյութեր. Հավելված 3.2

Նախապատրաստում. Այս գործողությունը նախատեսում է մի քանի նախապատրաստական քայլեր և նյութի ներկայացման չորս այլընտրանքային եղանակներ: Ուշադիր կարդացեք այս բաժինը, որպեսզի ժամանակ ունենաք պլանավորելու և որոշելու այս կարևոր գործողությունն իրականացնելու լավագույն եղանակը:

Քայլ 1. Համայնքների ներկայացուցիչների պատմությունները

Այս պարապմունքի ընթացքում ոստիկանության կողմից կանգնեցված անձը կամ անձինք ներկայացնում են իրենց փորձառությունը: Նպատակն է լավագույնս աջակցել մասնակիցներին՝ պատկերացնելու իրենց գործողությունների ազդեցությունը հասարակության անդամների և հատկապես փոքրամասնությունների անդամների վրա:

Մարդկանց փորձն ամփոփելու չորս հիմնական եղանակները ներկայացված են ստորև.

1. Հրավիրեք համայնքների ներկայացուցիչներին վերապատրաստման ընթացքում մասնակիցների հետ կիսվել իրենց փորձառությամբ:
2. Հավաքեք գրավոր, ձայնագրված կամ տեսանկարահանված պատմություններ:
3. Օգտագործեք Հավելված 3.2-ի օրինակները: Դրանք ավելի մանրամասն ներկայացված են ստորև: Անհրաժեշտ է, որ վերապատրաստման թիմը փորձի ձեռք բերել առնվազն մեկ կամ երկու նման դեպքի մասին պատմություն իրենց երկրում: Այս մոտեցումը մասնակիցների մոտ կամրապնդի դասընթացի նյութի նկատմամբ վստահելիությունը:
4. Համակցված մոտեցում կախված նրանից, թե ազգային մակարդակում ինչ նյութեր եք հավաքել, կարող եք օգտագործել և՛ դրանք, և՛ Հավելված 3.2-ի նյութերը:

Նախ և առաջ այս գործողության համար անհրաժեշտ պատմություններն ընտրելիս անդրադարձեք Հավելված 3.2-ի նյութերին: Դուք կտեսնեք, որ այն ներառում է կարճ, ազդեցիկ հայտարարություններ, որոնք պատկերացում են տալիս ոստիկանության ծառայողների կողմից փողոցում մարդկանց կանգնեցման դեպքերի, կանգնեցված անձի վրա դրա ազդեցության և ավելի երկարաժամկետ հետևանքների մասին: Այնուհետև, բավարար ժամանակ ունենալու դեպքում, մասնակիցներին առաջարկեք դիտել հետևյալ տեսանյութերը (առաջին տեսանյութի տևողությունը մոտ 5 րոպե է, երկրորդի՝ մեկ ժամ):

Բաց հասարակության հիմնադրամ (2013թ.), «Կանգնեցման և խուզարկության մարդկային արժեքը»՝ www.youtube.com/watch?v=7Tx7sK54y2Y&t=1s

Օլանդա Հելդոն (2019թ.), «Կասկածյալը»՝ <https://vimeo.com/287690617/94f9af66cc>.

Առաջին եղանակ. Ներկայացուցիչներին առաջարկեք վերապատրաստման ընթացքում մասնակիցների հետ ուղղակիորեն կիսվել իրենց փորձով

Այս մեթոդի հաջողությունը կախված է համապատասխան հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների մասնակցությունից, որոնք գիտեն և կարող են աջակցել այն անձանց, ովքեր շահագրգռված են ոստիկանության ծառայողների հետ կիսվել իրենց փորձով: Դա կախված է նաև դասընթացավարի հմուտ օժանդակությունից: Այս մոտեցումն ընտրելիս դասընթացավարները պետք է նախապես կապ հաստատեն այն անձանց հետ, ովքեր կցանկանան մասնակցել հանդիպմանը և մանրամասն բացատրեն գործընթացը, այդ թվում, թե ինչպես իրենք պետք է ներկայացնեն իրենց պատմությունները պարապմունքի մասնակիցներին: Ցանկալի է նաև ներկայացնել Հավելված 3.2-ի՝ տարբեր փորձառությունների օրինակները: Եթե նախկինում ոստիկանության ծառայողների հետ հետ շփման փորձ ունեցող անձը կամ անձինք ցանկանում են մասնակցել պարապմունքին, հստակեցրեք, թե ինչպես են նրանք ցանկանում կիսվել իրենց փորձով և վստահեցրեք, որ որպես դասընթացավար, դուք մշտապես կհետևեք, որ նրանք չկաշկանդվեն: Քննարկեք իրենց փորձառության հիմնական կետերը: Խորհուրդ է տրվում խուսափել միջադեպի մանրամասն նկարագրությունից: Դա պայմանավորված է նրանով, որ վերապատրաստման մասնակիցները կարող են կենտրոնանալ ոստիկանության աշխատանքային գործընթացի և ընթացակարգի տեխնիկական կետերի վրա, այլ ոչ թե ուսումնական նյութի էության, այն է՝ ոստիկանության ծառայողների կողմից մարդկանց կանգնեցնելու և փաստաթղթերը ստուգելու ազդեցության ու հետևանքներին:

Եթե ժամանակը ներում է և առկա է անհրաժեշտ տեղեկատվություն, դասընթացավարները կարող են քննարկել համայնքային կազմակերպության ներկայացուցչի հրավիրելու հնարավորությունը՝ թեմայի վերաբերյալ անհրաժեշտ տեղեկատվություն ձեռք բերելու նպատակով, օրինակ՝ տվյալներ, որոնք իրենց կազմակերպությունը հավաքել է ոստիկանության ծառայողների կողմից պրոֆիլավորման և համայնքի վրա դրա ազդեցության վերաբերյալ:

Համայնքային կազմակերպությունների ներգրավումը կարող է ընդհանուր առմամբ կառուցողական դեր խաղալ համայնքի և ոստիկանության միջև հարաբերությունների կառուցման տեսանկյունից (տե՛ս Մոդուլ 6):

Երկրորդ եղանակ. Գրավոր, ձայնագրված կամ տեսագրված պատմությունների հավաքագրում

Այս մեթոդի հաջողությունը նույնպես կախված է համապատասխան հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների մասնակցությունից, որոնք գիտեն և կարող են աջակցել այն անձանց, ովքեր շահագրգռված են ոստիկանության ծառայողների հետ կիսվել իրենց փորձով: Նրանց հաղորդած տեղեկությունները կարող են ամփոփվել գրավոր, կամ կարճ ձայնագրված կամ տեսագրված պատմությունների տեսքով: Հիշեք, որ դուք պետք է պահպանեք նրանց անանունությունը և գաղտնիությունը, ինչպես նաև նախապես ստանալ համապատասխան համաձայնություն և թույլտվություն:

Երրորդ եղանակ. Առկա օրինակների օգտագործում (տե՛ս Հավելված 3.2)

Հավելված 3.2-ում թվարկված են համայնքային փորձի մի քանի օրինակներ: Խնդրում ենք նկատի ունենալ, որ հնարավոր է նաև համատեղ օգտագործել այդ բոլոր եղանակները (չորրորդ տարբերակ): Օրինակ, դուք կարող եք ներկայացնել համայնքային փորձի միայն մեկ կամ երկու օրինակ այն երկրից, որտեղ անցկացվում է վերապատրաստումը: Այս դեպքում կարող եք օգտագործել նաև Հավելված 3.2-ի օրինակները:

Քայլ 2. Վերապատրաստման դասընթացին նախապատրաստվելը

Այժմ պետք է պատրաստեք դասընթացի համար համայնքի մեկնաբանությունները և նյութերը: Եթե դուք կիրառում եք միայն առաջին եղանակը, ստուգեք համայնքի գործընկերոջ հետ, արդյոք նա կցանկանա, որ դուք պատճենեք որևէ նյութ և այն կիսեք դասընթացի մասնակիցների հետ: Եթե նա համաձայն է, ապա նախապես դա արեք մինչև դասընթացի մեկնարկը:

Եթե դուք օգտագործում եք երկու, երեք և/կամ բոլոր չորս եղանակները, ապա պետք է պատրաստեք նյութերը, որպեսզի դրանք օգտագործվեն մասնակիցների կողմից: Եթե առկա են ձայնագրություններ կամ տեսանյութեր, համոզվեք, որ ունեք դրանք վերարտադրելու տեխնիկական հնարավորություն: Եթե առկա են գրավոր նյութեր, խորհուրդ է տրվում տպել յուրաքանչյուր առանձին պատմությունը մեկ էջի վրա: Դա թույլ կտա բոլոր մասնակիցներին պարապմունքի ընթացքում ընթերցել պատմությունները:

Ցուցումներ

1. Դասավորեք աթոռները շարավիղով՝ առանց սեղանների:
2. Պարապմունքի սկզբում բացատրեք մասնակիցներին, որ գործողության նպատակն է նպաստել ոստիկանության ծառայողների կողմից անձը հաստատող փաստաթղթի կրկնվող, հաճախ նաև խտրական ստուգումների, կանգնեցումների և խուզարկությունների ազդեցության մասին նրանց ճիշտ ընկալմանը:
3. Կախված այն եղանակից, որն օգտագործում եք (տես վերևում)՝ պարապմունքի սկզբում կիսվեք համայնքի անդամների փորձառության մասին տեղեկատվությամբ: Առաջին եղանակը կիրառելու դեպքում, ներկայացրեք հրավիրված խոսնակին և խնդրեք նրան պատմել իր փորձառության մասին, իսկ երկրորդ եղանակի կիրառման դեպքում ներկայացրեք ձայնագրված/տեսագրված նյութերը: Եթե օգտագործում եք գրավոր նյութեր (երկրորդ/երրորդ/չորրորդ եղանակ), յուրաքանչյուր մասնակցի բաժանեք առնվազն մեկ պատմություն և խնդրեք կարդալ այն խմբի համար:
4. Համայնքի անդամների պատմությունները ներկայացնելուց հետո կազմակերպեք դրանց քննարկում: Առաջին եղանակով աշխատելու դեպքում դա ենթադրում է հրավիրված խոսնակի հետ հարցուպատասխանի կազմակերպում: Խոսակցությունը պետք է հեռու պահել միջադեպի մանրամասները քննարկելուց, փոխարենը կենտրոնացնելով տուժողների փորձառությունների և նրանց վրա ազդեցության և մասնակիցների պատկերացումների վրա: Հետևեք, որ համայնքի ներկայացուցչին մասնակիցները հարգանքով վերաբերվեն:
5. Պարապմունքի՝ կարծիքների փոխանակմանը նվիրված մասում քննարկեք ստորև ներկայացված հարցերը՝ անդրադառնալով ուսուցման հիմնական կետերին: Քննարկումն ուղղորդելու համար ցանկալի է օգտագործել Հավելված 3.2-ի հարցերը (փորձ, ազդեցություն, հետևանքներ):
 - ա. որո՞նք են ոստիկանության ծառայողների կողմից կանգնեցված անձանց հիմնական հույզերն ու փորձառությունը (հնարավոր պատասխաններն են վիրավորանքի կամ ամոթի զգացումը, շփոթությունը): Կարո՞ղ եք ընդգծել նրանց կողմից մեկ կամ երկու արտահայտություն, որոնք կարտացոլեն են այդ հույզերն ու ապրումները:
 - բ. Որո՞նք են ոստիկանության ծառայողների կողմից նույն անձին բազմիցս կանգնեցվելու հիմնական հետևանքները (հնարավոր պատասխաններից են ոստիկանության նկատմամբ վստահության կորուստը, այն զգացումը, որ ձեզ հետ այլ կերպ են վարվում, քան համայնքի մյուս անդամների):
 - գ. Ինչպե՞ս են մարդիկ ցանկանում, որ իրենց հետ վարվեն ոստիկանության ծառայողները (հնարավոր պատասխաններից են հարգանքով վերաբերմունք, հասարակության անդամի նկատմամբ վայել վերաբերմունք):
 - դ. Արդյոք ձեզ կամ ձեր ընտանիքի որևէ անդամի կամ ընկերոջ երբևէ կանգնեցրել են ոստիկանության ծառայողները: Որո՞նք էին ձեր տպավորությունները: Կարո՞ղ եք այդ մասին փոքր ինչ ավելի մանրամասն կիսվել լսարանի հետ:
 - ե. Արդյո՞ք դուք երբևէ անմիջականորեն ներգրավվել կամ ակնառես եք եղել ոստիկանության ծառայողների կողմից լիազորությունների խտրականության հիմքով չարաշահմանը՝ անձը հաստատող փաստաթղթերը ստուգելիս, մեքենան կանգնեցնելիս և/կամ խուզարկություններ իրականացնելիս: Կարո՞ղ եք մի փոքր ավելի մանրամասն անդրադառնալ այդ դեպքին (վստահեցրեք մասնակիցներին, որ լսարանում ասվածը դրա պատերից դուրս չի գա: Հիշեք նաև, որ եթե դուք տեղեկացաք ոստիկանության անօրինական գործողությունների մասին, այդ ուղղությամբ անհրաժեշտ կլինի համապատասխան քայլեր ձեռնարկել):
 - զ. Արդյո՞ք ունեք որևէ այլ նկատառում ներկայացվածի վերաբերյալ: Ի՞նչ դասեր քաղեցիք այդ փորձառությունից:

6. Գործընթացի ընթացքում պատրաստ եղեք վիճարկել այն պնդումները, որոնք ընդհանրացնում են կամ նախապաշարմունք են արտահայտում որևէ համայնքի նկատմամբ, ընդ որում՝ հատկապես ուշադիր եղեք, եթե կա հրավիրված խոսնակ: Երկրորդական զոհականացումը (այսինքն՝ պատմությունը կիսելու ընթացքում հյուրին երկրորդ անգամ խտրականության զգացում վերապրելը) անհանդուրժելի է: Աշխույժ քննարկումներն ու բանավեճերը լավ են, սակայն անհարգալից վերաբերմունքն անթույլատրելի:
7. Ավարտեք գործողությունը՝ ամփոփելով քննարկման հիմնական կետերը: Հիշեցրեք խմբին, որ ռասայական և այլ խտրական հիմքերով պրոֆիլավորումն անօրինական է, այն ստեղծում է նվաստացման և օտարման զգացում և խոչընդոտում է համայնքի հետ լավ հարաբերություններին: Համայնքների անվտանգությունը պահպանելու ոստիկանության հիմնական գործառույթն իրականացնելու համար գոյություն ունեն ավելի լավ, արդյունավետ և օրինական ուղիներ, որոնք կուսումնասիրվեն հետագա պարապմունքներում:
8. Կարող եք նաև առանձնացնել հետևյալ կետերը. ոստիկանությունում, ինչպես և ընդհանուր բնակչության շրջանում, կարող է տարածված լինել կանխակալությունը: Ոստիկանության և այլոց միջև տարբերությունն այն է, որ ոստիկանության ծառայողներին հասարակության կողմից տրված են հատուկ լիազորություններ՝ օրինական կերպով միջամտելու մարդկանց իրավունքներին: Դա մեծ պատասխանատվություն է, որը նշանակում է, որ ոստիկանության յուրաքանչյուր ծառայող պետք է լավ մտածի և համոզված լինի, որ առկա են բավարար հիմքեր՝ անձին կանգնեցնելու, խուզարկելու, պրոֆիլավորելու, նրա մարդու իրավունքներին միջամտելու համար:
9. Ավարտեք պարապմունքը՝ շնորհակալություն հայտնելով բոլորին մասնակցության համար: Հատուկ շնորհակալություն հայտնեք հրավիրված խոսնակին:

Գործողություն 3.3. Կանգնեցում կարծրատիպերից մինչև խտրականություն

- Առանցքային կետեր.** Այս գործողությունն ուսումնասիրում է ինքնագիտակցության կարևորությունը և այն, թե ինչպես են անձնական վերաբերմունքը և հաստատված կանխակալությունը բացասաբար անդրադառնում տարբեր համայնքներում ոստիկանության ծառայողների կողմից կանգնեցման գործելակերպի վրա:
- Տևողությունը.** 30-45 րոպե
- Բաժանելի նյութեր.** Օժանդակ նյութ 3.3
Ցուցատախտակ,
ցուցատախտակի թուղթ,
գրատախտակ,
մարկերներ,
պրոեկտոր,
համակարգիչ,
թուղթ,
գրիչներ
- Նախապատրաստում.** Նախապես պատրաստեք սահիկը՝ «Ինքնաիրագործվող մարգարեության ցիկլ»⁶ և անհրաժեշտ քանակի Օժանդակ նյութ 3.3-ի պտճեններ:
Ուսումնասիրեք անձը հաստատող փաստաթղթերի ստուգման, մեքենայի կանգնեցման և խուզարկությունների վերաբերյալ առկա տվյալները: Ուսումնասիրեք այս ոլորտում ոստիկանության տարածված գործելակերպի և դրա ազդեցության հարցերով զբաղվող հասարակական կազմակերպությունների և իրավահավասարությունն ապահովող մարմինների կողմից կազմված կարևոր զեկույցները և հետազոտությունները, ներառյալ՝ գործելակերպի վերաբերյալ բարելավման հիմնական առաջարկությունները:
Համախմբեք այս ուսումնասիրության արդյունքում ստացված տվյալները, որոնք կարող են բաժանել մասնակիցներին պարապմունքի ընթացքում:
Նախքան պարապմունքի մեկնարկը, ուսումնական սենյակը կազմակերպեք աշխատանքային խմբի ձևաչափով՝ չորս սեղան՝ շուրջը աթոռներ:

Ցուցումներ

1. Բաժանեք Օժանդակ նյութ 3.3-ը և ներկայացրեք «Ինքնաիրագործվող մարգարեության ցիկլ» սահիկը: Օժանդակ նյութը կարդալու համար մասնակիցներին հատկացրեք մի քանի րոպե: Նշեք հիմնական կետերը և հարցերը, թե արդյոք կան հարցեր, որոնք նրանք կցանկանային պարզել:
2. Կազմեք չորս խումբ և խնդրեք մասնակիցներին քննարկել «Ինքնաիրագործվող մարգարեության ցիկլ»-ի տրամաբանությունը:
3. Տեղեկացրեք խմբերին, որ նրանց տրվում է 15 րոպե քննարկման և համապատասխան գրավոր օրինակ կազմելու համար (հիմնված մասնակիցների

⁶ Եվրոպական Միության Հիմնարար իրավունքների գործակալություն, (2018)թ., «Անօրինական պրոֆիլների կանխարգելումն այսօր և ապագայում» ուղեցույց, Էջ 49, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-preventing-unlawful-profiling-guide_en.pdf:

անձնական գիտելիքի և փորձի վրա):

4. Մոտեցեք յուրաքանչյուր խմբին և համոզվեք, որ բոլորը պատկերացնում են խնդիրը և մասնակցում են քննարկմանը:
5. Հատկացված ժամանակի ավարտին խնդրեք յուրաքանչյուր խմբին ներկայացնել քննարկման արդյունքները:
6. Երբ բոլոր խմբերը կկիսվեն իրենց մտքերով և ներկայացնեն իրենց օրինակը, հարցրեք մասնակիցներին, արդյոք նրանք ցանկանում են որևէ լրացուցիչ մեկնաբանություն անել կամ հարց տալ:
7. Կազմակերպեք եզրափակիչ քննարկումը՝ ընդգծելով հետևյալ հարցերը.
 - Այն դեպքում, երբ փոքրամասնությունների նկատմամբ կիրառվում են լայն պրոֆիլներ, դա առաջացնում է համայնքը հանցավորության տեսանկյունից կասկածելի համարելու ռիսկ: Դա կարող է հանգեցնել այդ անդամների նկատմամբ նախապաշարմունքի աճի: Նման դեպքերում փոքրամասնությունների համայնքների հետ ոստիկանության աշխատանքին կարող է ուղղված լինել ոստիկանական ռեսուրսների անհամաչափ մեծ քանակ, ինչը հանգեցնում է ձերբակալությունների կամ ստուգումների ավելի մեծ թվի: Այդ դեպքում ոստիկանության ինտենսիվ հսկողության և ձերբակալությունների մակարդակի միջև կարող է առաջանալ ավելի բարձր կապ:
 - «Ինքնախրագործվող մարգարեության» ռիսկն այն է, երբ ոստիկանության պրոֆիլավորումը հիմնում է ոչ թե ողջամիտ հիմքերի, այլ նախապաշարմունքների վրա՝ մեկնաբանելով տեղեկատվությունը այնպիսի ձևով, որը հաստատում է իրենց սեփական կանխակալությունը: Դա կոչվում է «հաստատված կանխակալություն»: Դա տեղի է ունենում, երբ ոստիկանության աշխատակիցների նախապաշարմունքները հանգեցնում են ակնկալիքի, որ անձն ապօրինի է գործել կամ կգործի՝ ելնելով անձի իրական կամ ընկալվող ռասայից, էթնիկական ծագումից, սեռից, սեռական կողմնորոշումից, դավանանքից կամ այլ հատկանիշներից: Կանխակալության պատճառով նման նախապաշարմունքներ ունեցող ոստիկանության ծառայողներն ավելի մեծ հավանականությամբ կկանգնեցնեն իրենց թյուրին ընկալմանը համապատասխանող անձանց:
 - Միևնույն ժամանակ, քանի որ հանցավորության ապացույցներն ավելի հավանական է, որ հայտնաբերվեն այն անձանց մոտ, որոնց կանգնեցնում են, քան նրանց, ում չեն կանգնեցնում, կանխակալության վրա հիմնված պրոֆիլավորումը ամրապնդում է ոստիկանության ծառայողների մոտ առկա կարծրատիպերը: Այդ խաբուսիկ «ապացույցը», որ այդ անձանց կանգնեցնելու որոշումը ճիշտ էր կոչվում է «Ինքնախրագործվող մարգարեություն»: Կանխակալության վրա հիմնված պրոֆիլավորումը խտրական է, անօրինական և անարդյունավետ և այն արմատավորում է կարծրատիպերը, ինչն իր հերթին արմատավորում է այդ անձանց քրեականացման գործելակերպը:
8. Այժմ բաժանեք հավաքված ոստիկանության ծառայողների կողմից մարդանց ինքնության ստուգման, մեքենաների կանգնեցման, խուզարկումների վերաբերյալ վիճակագրական տվյալները:
9. Հիշեցրեք մասնակիցներին այս գործողությունների ազդեցության մասին այն անձանց վրա, ում ոստիկանությունը կանգնեցնում է, ինչպես ներկայացված է Գործողություն 3.2-ում:

Գործողություն 3.4. Կանգնեցում մասնագիտական պրակտիկա

- Առանցքային կետեր.** Այս գործողության նպատակն է ուսումնասիրել ոստիկանության ծառայողների կողմից անձը հաստատող փաստաթղթերի ստուգման և կանգնեցումների, ինչպես նաև տրանսպորտային միջոցների և անձնական խուզարկությունների հետ կապված ոստիկանության լիազորություններն ու պարտականությունները:
- Տևողությունը.** 60 րոպե
- Բաժանելի նյութեր.** Օժանդակ նյութ 3.4, Հավելված 3.4 (Դասընթացավարի ուղեցույց), ցուցատախտակ, ցուցատախտակի թուղթ, պրոեկտոր, համակարգիչ, գրիչներ, տարբեր գույների լյումինիսցենտ մարկերներ, ստիկերներ, կաշուն նյութ/ ժապավեն գրատախտակ մարկերներ
- Նախապատրաստում.** Ընթերցեք ներպետական օրենսդրությունը, ոստիկանության ուղենիշները և անձը հաստատող փաստաթղթի ստուգման, ավտոմեքենաների կանգնեցման և խուզարկությունների վերաբերյալ ուղենիշները, ինչպես նաև «հիմնավոր կասկածի» սահմանում: Անդրադարձեք այս ոլորտում ոստիկանության ծառայողների խտրականության հետ կապված հարցերը կարգավորող ներպետական օրենսդրությանը: Նշումներ կատարեք Օժանդակ նյութ 3.4-ի աղյուսակում, որի միջոցով կներկայացվի այս թեման, հիմնվելով ձեր ունեցած տեղեկատվության վրա: Նախապես պատրաստեք Օժանդակ նյութ 3.4-ի պատճենները: Նախքան պարպամունքը ուսումնական սենյակը կազմակերպեք աշխատանքային խմբի ձևաչափով՝ չորս սեղան՝ շուրջը աթոռներ:

Ցուցումներ

1. Կազմեք 4-5 մասնակցից բաղկացած խմբեր:
2. Յուրաքանչյուր սեղանի վրա դրեք Օժանդակ նյութ 3.4-ի մեկ պատճեն և ցուցատախտակի թուղթ: Այժմ մանրամասն ներկայացրեք ցուցումները մասնակիցներին և համոզվեք, որ դրանք բոլորի համար հասկանալի են: Մասնակիցներին հիշեցրեք, որ հարցեր առաջանալու դեպքում, նրանք կարող են անմիջապես տալ դրանք:
3. Առաջադրանքը կատարելու համար խմբերին տվեք 30 րոպե:
4. Այդ ընթացքում մոտեցեք յուրաքանչյուր խմբին և համոզվեք, որ բոլորը հասկանում են խնդիրը և մասնակցում են քննարկմանը:
5. Կրկին միավորեք բոլոր մասնակիցներին մեկ ընդհանուր խմբում:
 - յուրաքանչյուր խմբի խնդրեք ներկայացնել իրենց պատասխանը և խրախուսեք մյուս մասնակիցներին նույնպես մասնակցել քննարկմանը:

- քննարկումը կազմակերպեք Հավելված 3.4-ի ուղենիշին համապատասխան:

6. Ամփոփեք քննարկումը՝ անդրադառնալով առանցքային կետերին:

Գործողություն 3.5. Իրավունք(ներ)ի մասին իրազեկում

Առանցքային կետեր.

Այս գործողությունը նախատեսված է բնակչության հետ անմիջական շփման մեջ գտնվող ոստիկանության ծառայողների համար, ովքեր պարբերաբար բախվում են այնպիսի իրավիճակների, որտեղ նրանց գործողությունների հիմքում պետք է լինի հիմնավոր կասկած: Գործողությունը ներառում է կանգնեցման և խուզարկության սցենարով դերախաղ, մոդելավորելով լավ և վատ գործելակերպը: Հաջորդ՝ 3.6 գործողությունը նախատեսված է ոստիկանության ավագ ղեկավարների համար, ովքեր պատասխանատվություն են կրում այս ոլորտում քաղաքականության մշակման և կիրառման համար:

Տևողությունը.

Մինչև 90 րոպե

ցուցատախտակ,

ցուցատախտակի թուղթ,
գրատախտակ,
մարկերներ,
պրոեկտոր և համակարգիչ,
Օժանդակ Նյութ 3.4

Նախապատրաստում.

Նախքան պարապմունքի մեկնարկը կազմակերպեք ուսումնական սենյակը՝ դասավորելով աթոռները շրջանաձև, առանց սեղանների:

Ցուցումներ

1. Կազմեք 5 հոգուց ոչ ավելի կազմով խմբեր:
2. Բացատրեք մասնակիցներին, որ նրանք աշխատելու են միմյանց հետ՝ մշակելու կանգնեցման և խուզարկության սցենար, որն ընդգրկում է այն հիմնական կետերը, որոնք նրանք սովորել են մինչ այժմ: Հիշեցրեք մասնակիցներին, թե որոնք են դրանք (այդ նպատակով կարող եք օգտվել նախորդ գործողության Օժանդակ Նյութ 3.4-ից):
3. Մասնակիցներին տեղեկացրեք, որ նրանք պետք է մտաբերեն որևէ իրավիճակի մասին, որին նրանք մասնակցել են կամ որի մասին լսել են, և վերլուծեն այն. Ի՞նչը լավ էր ստացվել, Ի՞նչը՝ վատ: Ի՞նչը կարելի էր այլ կերպ անել: Խնդրեք նրանց օգտագործել այդ դրվագի արդյունքում իրենց փոխձառնությունը և մինչ այդ դիտարկված նյութերը՝ մշակելու կանգնեցման և խուզարկության կարճ դերախաղի սցենար, որտեղ ներգրավված է ոստիկանության մի կամ մի քանի ծառայող և համայնքի անդամ: Սցենարը տևելու է ընդամենը մի քանի րոպե, բայց այն պետք է ընդգրկի հնարավորինս շատ ուսուցման կետեր:

Խնդրեք մասնակիցներին ուշադրությունը կենտրոնացնել հետևյալի վրա.

- ա. «հիմնավոր կասկածի չափանիշի» ճիշտ կամ սխալ կիրառման օրինակներ:
 - i. Կրկնեք նախորդ գործողության ընթացքում ներկայացված սահմանումը՝ ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականի 3-րդ կետը. «Ներկայացնել հիմնավոր կասկածի չափանիշ, ըստ որի վերահսկողության, հսկողության կամ հետաքննական գործունեության հետ կապված լիազորությունները կարող են իրականացվել միայն օբյեկտիվ չափանիշների վրա հիմնված կասկածի հիման վրա»: Ոստիկանության Էթիկայի եվրոպական կանոնագրքի 47-րդ կետը նախատեսում է, որ «ոստիկանական հետաքննությունները պետք է հիմնված լինեն փաստացի կամ հնարավոր հանցագործության կամ հանցագործության հիմնավոր

կասկածի վրա»։ Ինչպես ներկայացված է կանոնագրքի բացատրական հուշագրում՝ դա նշանակում է, որ նախքան ոստիկանության կողմից հետաքննություն սկսելը, պետք է առկա լինի իրավախախտման կամ հանցագործության կասկած՝ հիմնավորված որոշ օբյեկտիվ չափանիշներով⁷։

բ. կանգնեցման ժամանակ գործընկերոջ ռասիստական հայտարարությունները կամ գործողությունները վիճարկող ոստիկանության ծառայողի օրինակ։

4. Ստուգեք, թե արդյոք մասնակիցների մոտ կան հարցեր, և տվեք նրանց 30 րոպե ժամանակ։
5. Մինչ խմբերն աշխատում են, ստուգեք, որ նրանց համար ամեն ինչ պարզ լինի
6. 30 րոպե անց ստուգեք՝ արդյոք խմբերին ավելի շատ ժամանակ է պետք։
7. Երբ խմբերն ավարտեն աշխատանքը, հրավիրեք նրանց կատարել դերախաղը։ Յուրաքանչյուր դերախաղից հետո խոսքը տվեք մյուս խմբերի անդամներին՝ մեկնաբանությունների, հարցերի և քննարկման համար։
8. Ավարտեք գործողությունը՝ նշելով յուրաքանչյուր գործողության հիմնական ուսուցողական կետերը։
9. Կազմակերպեք ամփոփիչ քննարկում՝ ընդգծելով, որ ոստիկանությունը հանդիսանում է ուժային կառույց և ներկայացնում է իշխանություն, սակայն, միևնույն ժամանակ, ունի քաղաքացիների հիմնարար իրավունքները պաշտպանելու առաքելություն։ Խնդրեք մասնակիցներին մեկնաբանել ոստիկանության ծառայողների կողմից համայնքի բոլոր անդամների նկատմամբ հարգանքով և արժանապատվորեն հաղորդակցվելու կարևորությունը։

⁷ Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարական, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-11-on-combating-racism-and-racia/16808b5adf>

Գործողություն 3.6. Առաջնորդություն

Առանցքային կետեր. Այս գործողության ընթացքում դիտարկվում են ոստիկանական պրոֆիլավորման արդար և օրինական գործելակերպի շրջանակ ապահովելուն ուղղված ռազմավարական խնդիրները՝ անդրադառնալով ոստիկանության ծառայողների կողմից իրականացվող կանգնեցումներին: Գործողությունն ուղղված է ոստիկանության ծառայության ավագ ղեկավարներին:

Տևողությունը. 60 րոպե

Բաժանելի կյուբեր. ցուցատախտակ,
ցուցատախտակի թուղթ,
գրիչներ

Նախապատրաստում. հիմնվել այս դասընթացի նախապատրաստման ընթացքում անցկացված ուսումնասիրությունների, այդ թվում՝ ոլորտը կարգավորող ազգային օրենսդրության, քաղաքականության, ուղեցույցների և տվյալների վրա: Անդրադարձել Հավելված 3.6-ի դասընթացավարների ուղեկիշներին, թարմացրել և վերանայել դրանք՝ հարմարեցնելով ազգային համատեքստին:

Ցուցումներ

1. Կազմակերպել ուսումնական սեյանկը՝ դասավորելով աթոռները շրջանաձև, առանց սեղանների:
2. Պարապմունքի սկզբում բացատրել, որ գործողության նպատակն է ներկայացնել օրինական, արդյունավետ և արդար պրոֆիլավորման քաղաքականության բաղկացուցիչ մասերը՝ «անկյունաքարերը»՝ կենտրոնանալով ոստիկանության ծառայողների կողմից կանգնեցումների վրա:
3. Կազմակերպել քննարկումը հիմնվելով Հավելված 3.6-ի դասընթացավարների ուղեկիշների վրա և կատարելով համապատասխան գրառումները ցուցատախտակին: Խնդրել, որ մասնակիցներից մեկն օգնի վարել դասընթացի արձանագրությունը:
4. Հավելված 3.6-ում նշված «անկյունաքարերը» ներկայացնելիս մասնակիցներից պարզել՝ արդյոք իրենց կարծիքով որոշ հարցեր ներառված չեն, կամ միգուցե նրանք կարծում են, որ նշված գործողությունների մի մասը ազգային համատեքստում իրատեսական չէ: Եթե մասնակիցները նման խնդիր նշեն, ապա անցկացրել քննարկում: Օրինակ, եթե ռասայական կամ խտրական պրոֆիլավորման վերաբերյալ իրավական կամ կարգավորող ուղեկիշ չկա, ինչպե՞ս կարելի է այդ հարցը լուծել: շնարավոր է արդյոք, որ ոստիկանությունն օրենքի բացակայության պարագայում ուղեկիշ կազմի: Խրախուսել մասնակիցներին «դուրս գալ պաշտոնական շրջանակից» և մտածել, թե ինչ կարող են անել ոստիկանության համակարգում այս ուղղությամբ առաջ շարժվելու համար:

Հավելվածներ և օժանդակ նյութեր

Օժանդակ նյութ 3.1ա. Արժեքների տեսակավորման քարտեր

Արհեստավարժություն Անձնական և աշխատանքային ամբողջ գործունեության մեջ դուք գործում եք պատասխանատու և արդար ձևով՝ վարքագծի կանոնների համաձայն:	Հարգանք Դուք անվերապահորեն և առանց կանխակալության հարգում եք համայնքի հանդեպ ստանձնած պարտավորությունները և մարդկանց հետ վարվում այնպես, ինչպես կցանկանայիք, որ ձեզ հետ վարվեն:
Բարեվարքություն Դուք հավատարիմ եք ազնվության և էթիկական վարքագծի ամենաբարձր չափանիշներին և ձգտում եք պահպանել քաղաքացիների վստահությունը:	Համագործակցություն Դուք խրախուսում և աշխատում եք շահագրգիռ կողմերի և փոքրամասնությունների հետ՝ վերահսկելու ռասայական և էթնիկ պրոֆիլավորումը և պայքարելու դրա դեմ:
Պատասխանատվություն Դուք պատասխանատու եք ձեր որոշումների, գործողությունների և բացթողումների համար:	Ազնվություն Դուք ճշմարիտ եք և վստահելի:
Առաջնորդություն Դուք առաջնորդվում եք ձեր իսկ դրական օրինակով:	Օբյեկտիվություն Դուք ընտրություն եք կատարում ապացույցների և լավագույն մասնագիտական դատողությունների հիման վրա:

Բացություն Դուք բաց և թափանցիկ եք ձեր գործողություններում և որոշումներում:	Անշահախնդրություն Դուք գործում եք հանրային շահից ելնելով:
Օրինականություն Դուք օրինական և համաչափ եք օգտագործում ձեր լիազորությունները՝ հարգելով բոլոր անհատների իրավունքները:	Հավասարություն Դուք անաչառ եք գործում, ձեր աշխատանքում դեմ եք ռասիզմին և խտրականությանը:
Անպատշաճ վարքագծի դեմ պայքար Դուք վիճարկում եք կամ քայլեր եք ձեռնարկում գործընկերների այն վարքագծի դեմ, որը չի համապատասխանում մասնագիտական վարքագծի չափանիշներին:	Ուժի կիրառում Դուք ուժ եք կիրառում միայն ձեր գործառույթների և պարտականությունների շրջանակում և միայն այնքան, որքան դա անհրաժեշտ է, համաչափ և ողջամիտ հանգամանքներում:
Պատասխանատվություն Դուք ջանասիրաբար եք կատարում ձեր պարտականությունները:	Վստահություն Դուք հարգանքով եք վերաբերվում տեղեկատվությանը և մուտք եք գործում կամ հրապարակում եք այն միայն ձեր պարտականությունների պատշաճ իրականացման նպատակով:

Պակաս կարևոր

Սեղանին դասավորեք 4 հատ քարտ

Կարևոր

Սեղանին դասավորեք 8 հատ քարտ

Առավել կարևոր

Սեղանին դասավորեք 4 հատ քարտ

Հավելված 3.2

Հետևյալ պատմությունները ներայացրել են Նիդեռլանդներում, Ֆրանսիայում և Միացյալ Թագավորությունում ապրող աֆրիկյան, հյուսիսաֆրիկյան և հարավասիական ծագում ունեցող մարդիկ, այդ թվում՝ դպրոցի ուսուցիչ, ոստիկանության երկու ծառայող, մի քանի ուսանող, երիտասարդների հետ աշխատանքի համար պատասխանատու, երաժիշտ, համալսարանի դասախոս: Նրանք բոլորը մի քանի անգամ կանգնեցվել են, ընդ որում ոմանք 30 անգամից ավելի:⁸

Հաճախականություն

“Չեմ կարող հաշվել, թե քանի անգամ են ինձ կանգնեցրել: Երբ ես խոսում եմ մարդկանց հետ, ովքեր ասում են, որ իրենց երբեք չեն կանգնեցրել, ինքս ինձ ասում եմ, բայց ինչպե՞ս կարող է դա լինել”:

«Ամենացավալին այն է, որ դա կրկին և կրկին տեղի է ունենում: Հաշիվն արդեն կորցրել եմ»:

«Եկավ մի պահ, երբ ես իմ ID-ն միշտ իմ ձեռքում էի պահում: Հենց, որ ինձ մոտենում էին, անմիջապես պարզում էի այն և ասում «խնդրե՛մ»:

«Պետք է լինի օրինական և օբյեկտիվ պատճառ: Սակայն, ինչ որ մի պահ դա սովորություն դարձավ»: «Սարսափելի է, որ քեզ միշտ կասկածանքով են վերաբերվում»:

Փորձառություններ

‘Ես ոստիկանից ուղղություն էի հարցնում, և հանկարծ նա ասաց. «Կներեք, մենք պետք է խուզարկենք Ձեզ»:

«Նրանք դիպչում են քո մարմնին ... ամեն տեղ: Շատ անհարմար եմ ինձ զգում»:

«Ինձ դուր չէր գալիս, որ նրանք ինչ ասես ենթադրում էին: Նրանք ակնարկում էին, որ ես գողազել եմ հեռախոսը ... իսկ շուրջն անցորդներ էին և ես ինձ նվաստացած էի զգում»:

«Ոստիկանությունն ինձ կանգնեցնում է: Բոլոր ոստիկանները, որոնց ես հանդիպում եմ մեքենա վարելիս, կամ ուղղակի փողոցով քայլելիս, կարծում են, որ ես հանցագործ եմ: Ինձ կանգնեցնում են հենց այնպես, ընդամենը որովհետև ես սևամորթ երիտասարդ եմ, ով մեքենա է վարում»:

⁸ Այս պատմությունները հետևյալ աղբյուրներից են՝ Human Rights Watch (2012թ.), «Նվաստացման արմատը», Վիրավորական ինքնության ստուգումներ Ֆրանսիայում, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.hrw.org/report/2012/01/26/root-humiliation/abusive-identity-checks-france, Բաց հասարակության հիմնադրամներ (2013թ.), «Կանգնեցման և խուզարկության մարդկային արժեքը», www.youtube.com/watch?v=7Tx7sK54y2Y&t=1s; Հոլանդա շեյդոն (2019թ.):

«Նրանք չեն հասկանում, որ դու կարող ես հազնվել ժամանակակից փողոցային ոճով և հանգադորձ չլինել»:

Ազդեցություն

«Դրանից հետո ես ցնցուղի կարիք էի զգում: Ինձ մոտ թերաբժեքության զգացում էր առաջացել: Ես ինձ կեղտոտ էի զգում: Ես իսկապես ինձ շատ վատ էի զգում»: «Քեզ այլ կերպ են վերաբերվում»:

«Դա սարսափելի ազդեցություն է թողնում քո վրա: Դա նսեմացնող է»:⁹

«Ես ինձ վախեցած, անօգնական, նվաստացած էի զգում»:

«Քեզ վերաբերվում են այնպես, կարծես դու այս հասարակությանը չես պատկանում... որ դու տարբեր ես»:

«Դա ստիպում է ինձ անօգնական զգալ: Ոչ միայն այն ժամանակ, այլև օրեր, շաբաթներ, ամիսներ հետո: Դու երբեք դա չես մոռանում»:

«Նվաստացում: Խորը նվաստացում: Ես երիտասարդ տարիքում սովորեցի. երբեք չհայտնվել ոստիկանական բաժանմունքում»:

«Դա կուտակվում է, և դու դա զգում ես: Դու տեսնում ես, զգում և լսում ես դա: Ի վերջո, այն մի տեսակ ուռուցք է ձևավորում քո մոտ»:

Հետևանքներ

«Որպես հանրության անդամ ես հաճախորդ եմ: Դուք պետք է հարգանքով վերաբերվեք հաճախորդին, քանի դեռ հակառակն ապացուցված չէ»:

«Դուք փորձում եք արդարացնել այդ ամենը՝ ինքներդ ձեզ ասելով, որ դա մյուս կողմի անտեղյակության արդյունք է: Որ ամեն ինչ բխում է հենց դրանից, և դուք չպետք է մեղադրեք նրան], ... Բայց եթե դուք վկա եք եղել կամ նույնիսկ տուժել եք, ապա քիչ հավանական է, որ դիմեք ոստիկանություն՝ պատմելու ձեր պատմությունը, քանի որ չեք վստահում նրանց»:

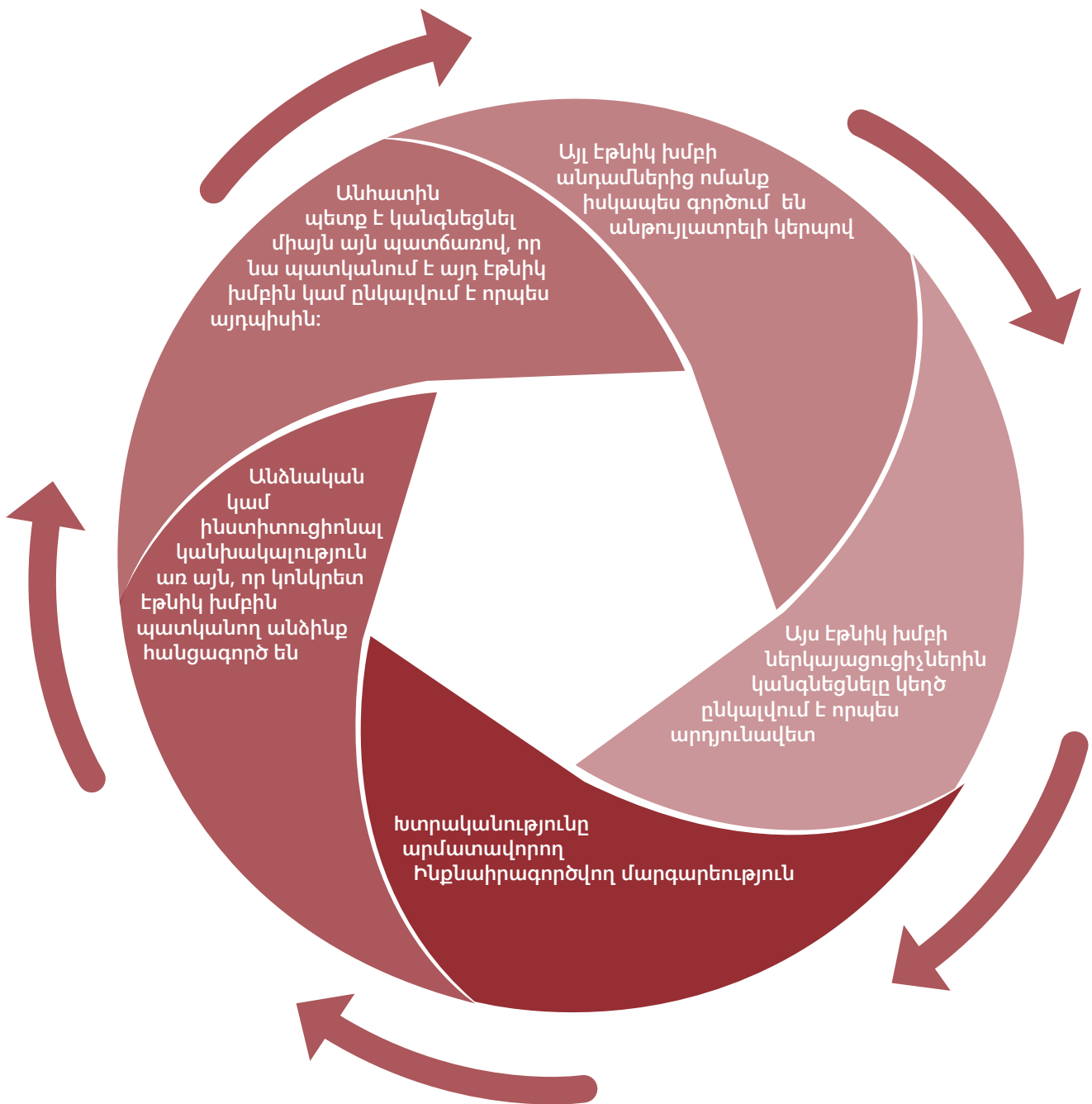
«Ես ոստիկաններին չեմ համարում իմ թշնամին: Բացարձակապես: Սակայն կան ոստիկաններ, որոնք իրենց որպես թշնամի են պահում ... Բայց չէ, որ ոստիկանությունը մարդկանց պաշտպանելու համար է ... Այդ տեղից պետք է սկսել: Բոլորը պետք է ապահով զգան, երբ ոստիկանական մեքենա է անցնում: Մարդիք չպետք է ինքնաբերաբար մտածեն՝ իզուր տեղը ես կտուգանվեմ կամ կկալանավորվեմ »:

⁹ «Քանի՞ անգամ է ձեզ կանգնեցրել ոստիկանությունը», www.youtube.com/watch?v=7Tx7sK54y2Y&t=1s.

«Ես ուզում եմ, որ մարդիկ գիտակցեն, որ անկախ մեր արտաքինից, մենք բոլորս պատկանում ենք հասարակությանը:»:

«Դա հոգուս խորքում է... ինչպե՞ս դա արտահայտեմ... Իդեալիզմն ինձ ստիպեց ընտրել այս իրոք մեծ մասնագիտությունը [ոստիկանի]: Ես ՄԻՇՏ ակնկալում եմ, որ իմ գործընկերները լավ օրինակ կծառայեն, և երբ նման բան է տեղի ունենում, ես չեմ կարող դա հասկանալ ... Ես չեմ կարող առանց հուզմունքի արձագանքել, քանի որ դա զգացողություն է, որն առաջանում է ներսից և մտածում եմ ո՞ւր է այս ամենը մեզ տանում:»:

Օժանդակ նյութ 3.3. Ինքնաիրագործվող մարգարեության ցիկլ

Եվրոպական Միության Հիմնարար իրավունքների գործակալություն (2018թ.), «Անօրինական պրոֆիլավորման կանխարգելում այսօր և ապագայում», ուղեցույց¹⁰:

¹⁰ Հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-preventing-unlawful-profiling-guide_en.pdf.

Օժանդակ նյութ 3.4. Ոստիկանության լիազորությունները և պարտավորությունները կանգնեցման, ինքնության ստուգման և խուզարկության ժամանակ

	Ոստիկանության ծառայողի օրենքով նախատեսված պարտականությունները (երկրի օրենսդրության համաձայն)	Ոստիկանության ծառայողի Էթիկայի/պատշաճ գործելակերպի գծով պարտավորությունները (որոնք ամրագրված չեն երկրի օրենսդրությամբ)
Ինքնության ստուգում		
Հարցեր այն մասին, թե ինչ է անձն անում տվյալ տարածքում կամ ուր է գնում		
Ավտոմոբեկայի կանգնեցում		
Անձի կամ ավտոմոբեկայի խուզարկություն		
Ձերբակալություն		

Համադրեք «Ոստիկանության ծառայողի օրենքով նախատեսված պարտավորությունները» և «Ոստիկանության ծառայողի Էթիկայի/պատշաճ գործելակերպի գծով պարտավորությունները» սյունակներում նշված պատասխանները: Քննարկեք գործընկերների հետ, թե արդյոք ոստիկանության ծառայողի լիազորությունները և պարտավորությունները սահմանված են ազգային օրենսդրությամբ, միջազգային և/կամ այլ չափանիշներով կամ Էթիկայի կանոններով:

Փորձեք մոտենալ ստեղծագործական ձևով՝ կենտրոնանալով հետևյալ կետերի վրա.

- Արդյոք ծանոթ եք կանգնեցման, անձի իսկության ստուգման և անձի/մեքենայի խուզարկության վերաբերյալ ոստիկանության համար բոլոր ուղենիշներին: Եթե ոչ, որտե՞ղ է հնարավոր գտնել այդ տեղեկատվությունը:
- Արդյոք ծանոթ եք մարդու իրավունքների ոլորտում ձեր երկրի օրենքներին: Արդյո՞ք դրանք կիրառելի են ոստիկանության ծառայողների գործունեության նկատմամբ:
- Արդյոք ծանոթ եք ձեր երկրի օրենքներին ռասայական խտրականության և խտրականության այլ ձևերի մասին, օրինակ՝ գենդերային կամ հաշմանդամության հիմքով:

Նշեք դրանք աղյուսակում: Ավելացրեք այն պարտավորությունները և լիազորությունները, որոնք ձեր կարծիքով այդ օրենքներով սահմանված չեն և քննարկեք դրանք մյուս մասնակիցների հետ:

- ա. Խտրականության չենթարկելու պարտավորություն:
- բ. Կանգնեցման, ինքնության ստուգման կամ խուզարկության ժամանակ գործընկերոջ կողմից որևէ ռասիստական հայտարարություն և/կամ խտրական գործողություն թույլ չտալու պարտավորություն:
- գ. Մարդկանց հարգանքով վերաբերվելու պարտավորություն:
- դ. Միայն հիմնավոր կասկածի հիման վրա գործելու պարտավորություն:
- ե. Խուզարկության պատճառը բացատրելու պարտավորություն (օրինակ՝ խուզարկության նպատակը զենք/թմրանյութեր/գողացած իրեր գտնելն է):
- զ. Անձից տեղեկատվություն ստանալու պարտավորություն՝ անունը, տարիքը, հասցեն, Էթնիկ պատկանելությունը:
- է. Ոստիկանության ծառայողների գործողությունների մասին արձանագրություն կազմելու պարտավորություն:
- ը. Ոստիկանության տվյալների բազայում միջադեպի մասին արձանագրությունը մուտքագրելու պարտավորություն:
- թ. Խուզարկությունը պետք է անցկացվի ոստիկանության նույն սեռի ծառայողի կողմից:
- ժ. Խուզարկություն անցկացնելիս թույլ է տրվում հեռացնել կրոնական հագուստը (օրինակ՝ գլխաշորը/չալման):
- ի. Ֆիզիկական խուզարկությունը բոլոր մյուս մարդկանց տեսադաշտից դուրս կատարելու պարտավորություն:
- լ. Խուզարկության և/կամ ստուգման ընթացքում անձին իր իրավունքների մասին գրավոր տեղեկացնելու պարտավորություն:

Հավելված 3.4. Դասընթացավարի ուղեցույց

Ոստիկանության ծառայողների բոլոր պարտականությունները/պարտավորությունները պետք է նախատեսված լինեն ոստիկանության ծառայողի ազգային ուղենիշներով, մարդու իրավունքների չափանիշներով կամ խտրականությունն արգելող օրենսդրությամբ: Բոլոր այն պարտականությունները և պարտավորությունները, որոնք նախատեսված չեն այդ փաստաթղթերով զուտ բարոյական չափանիշներ են կամ բխում են լավագույն գործելակերպի օրինակներից: Այս խնդիրը լուսաբանելիս հարցրեք մասնակիցներին, թե արդյոք նրանք տեղյակ են ոստիկանության ծառայողների ուղենիշներին/ազգային օրենքներին և որոնք են, իրենց կարծիքով, բացթողումները:

Առաջարկեք մասնակիցներին դուրս գրել դրանք իրենց բաժանված թերթիկներում հետագա հղումների համար:

- ա. Խտրականության չենթարկելու պարտավորություն
 - Կիրառելի է միջազգային չափանիշներով և շատ երկրների հակախտրական օրենսդրությամբ նախատեսված բոլոր գործողությունների նկատմամբ:
- բ. Կանգնեցման, ինքնության ստուգման կամ խուզարկության ժամանակ գործընկերոջ կողմից որևէ ռասիստական հայտարարություն և/կամ խտրական գործողություն թույլ չտալու պարտավորություն:
 - Կիրառելի է բոլոր գործողությունների նկատմամբ, առնվազն որպես էթնիկական վարքագծի պահանջ:
- գ. Մարդկանց հարգանքով վերաբերվելու պարտավորություն
 - Կիրառելի է, առնվազն որպես էթնիկական վարքագծի պահանջ, բոլոր նման գործողությունների նկատմամբ:
- դ. Միայն հիմնավոր կասկածի հիման վրա գործելու պարտավորություն:
 - Կիրառելի է բոլոր գործողությունների նկատմամբ, բացառությամբ ձեռքալուծության, որի դեպքում կիրառելի է ավելի խիստ չափանիշ: «Հիմնավոր կասկածը» քննարկելիս ուշադրություն դարձրեք հետևյալ կետերին.
 - հարցրեք մասնակիցներին՝ արդյոք «ռասան», էթնիկ պատկանելությունը կամ որևէ այլ հատկանիշ սահմանման մաս են կազմում: Պատասխանը՝ իհարկե ոչ: Կազմակերպեք այս կետի առանցքային կարևորության վերաբերյալ քննարկում: Եթե ոստիկանության ծառայողը «կասկածյալի» հատկանիշներից ելնելով գալիս է այն եզրակացության, որ կատարվել կամ կարող է կատարվել քրեորեն պատժելի գործողություն, և գործում է այդ եզրակացության հիման վրա, ապա ոստիկանության ծառայողի գործողությունները խտրական են: Քննարկմանը ներգրավեք հնարավորինս շատ մասնակիցների և պայմաններ ստեղծեք գործընկերների հետ անմիջական քննարկում անցկացնելու համար:
 - ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականի 3-րդ կետում ասվում է. «Կիրառելի հիմնավոր կասկածի չափանիշը, ըստ որի վերահսկողության, հսկողության կամ հետաքննական գործունեության հետ կապված լիազորությունները կարող են իրականացվել միայն օբյեկտիվ չափանիշների վրա հիմնված կասկածանքի դեպքում»:
 - Ոստիկանության Էթիկայի եվրոպական կանոնագրքի 47-րդ կետի համաձայն՝ «ոստիկանության կողմից հետաքննությունը պետք է հիմնված լինի փաստացի կամ հնարավոր հանցագործության կամ իրավախախտման հիմնավոր կասկածի վրա»: Ինչպես նշված է կանոնագրքի բացատրական հուշագրում, նախքան ոստիկանության կողմից հետաքննություն սկսելը, պետք է լինի հանցագործության կամ իրավախախտման մասին կասկած՝ հիմնավորված որոշ օբյեկտիվ չափանիշներով: ՌԱԵՀ-ն գտնում է, որ հիմնավոր կասկածի չափանիշի ներդրումը ոստիկանության ծառայողների կողմից հետաքննության, վերահսկողության և հսկողության հետ կապված լիազորությունների

իրականացման համար չափազանց կարևոր գործիք է ռասայական պրոֆիլավորման դեմ պայքարում: Ուստի, այն առաջարկում է, որ մասնակից պետություններում ոստիկանության ծառայողների այս լիազորությունները կարգավորող իրավական դաշտում ներդրվի նման չափորոշիչ:¹¹

- ե. Խուզարկության հիմքը բացատրելու պարտավորություն (օրինակ՝ խուզարկության նպատակը զենք/թմրանյութեր/գողացած իրեր գտնելն է)
 - կիրառելի է անձի կամ մեքենայի խուզարկության դեպքում:
- զ. Անձից տեղեկատվություն ստանալու պարտավորություն՝ անունը, տարիքը, հասցեն, Էթնիկ պատկանելությունը:
 - կրառելի է բոլոր կետերի նկատմամբ բացառության ձեռքակալության: Հավանական է, որ այս հարցի շուրջ որոշ քննարկում տեղի ունենա: Շատ երկրներում այս տեղեկատվությունը ավանաբար չի հավաքվում: Սակայն, աստիճանաբար աճում է փոխըմբռնումը, որ այս տեղեկատվության հավաքագրումը և անանունացումը իրավապահ մարմինների համար կարևոր է՝ կանգնեցումների, փաստաթղթերի ստուգման և խուզարկությունների անօրինականությունը հիմնավորելու համար:
- է. Ոստիկանության ծառայողների գործողությունների մասին արձանագրություն կազմելու պարտավորություն
 - կրառելի է բոլոր կետերի նկատմամբ, բացառությամբ՝ ձեռքակալության:
- ը. Ոստիկանության տվյալների բազայում միջադեպի մասին արձանագրությունը մուտքագրելու պարտավորություն:
 - կրառելի է բոլոր կետերի նկատմամբ:
- թ. Խուզարկությունը պետք է անցկացվի ոստիկանության նույն սեռի ծառայողի կողմից:
 - կիրառելի է հարգանքի և արժանապատվության վերաբերյալ կետերի նկատմամբ:
- ժ. Խուզարկություն անցկացնելիս թույլ է տրվում հեռացնել կրոնական հագուստը (օրինակ՝ գլխաշորը/չալման):
 - կիրառելի է հարգանքի և արժանապատվության վերաբերյալ կետերի նկատմամբ:
- ի. Ֆիզիկական խուզարկությունը բոլոր մյուս մարդկանց տեսադաշտից դուրս կատարելու պարտավորություն:
 - կիրառելի է հարգանքի և արժանապատվության վերաբերյալ կետերի նկատմամբ:
- լ. Խուզարկության և/կամ ստուգման ընթացքում անձին իր իրավունքների մասին գրավոր տեղեկացնելու պարտավորություն:
 - Կարելի է քննարկել նաև այն հարցը, որ որոշ երկրներում նախատեսված է նաև կանգնեցման/ստուգման մասին Էլեկտրոնային արձանագրություն տրամադրելու պահանջ:

¹¹ Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ԱԵՀ-ի ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարական (2007թ.), հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-11-on-combating-racism-and-racia/16808b5adf>.

Հավելված 3.6. Դասընթացավարի ուղեցույց

Այս հավելվածը հիմնականում վերաբերում է ՌԱԵՀ Ընդհանուր քաղաքականության 11 հանձնարարականին:¹² Դասընթացավարին խորհուրդ է տրվում այս գործողությանը նախապատրաստվելիս ընթերցել «Ռասայական պրոֆիլավորում» բաժինը: Այցելեք ՌԱԵՀ-ի վեբկայք՝ ստուգելու ձեր ազգային լեզվով տարբերակի առկայությունը, որը կարելի է ներկայացնել մասնակիցներին:

Այս հավելվածը կազմելիս հաշվի են առնվել նաև հետևյալ փաստաթղթերը.

Եվրոպական միության հիմնարար իրավունքների գործակալություն (2018թ.), «Անօրինական պրոֆիլավորման արգելում այսօր և ապագայում՝ ուղեցույց»:¹³

Բաց հասարակության արդարադատության նախաձեռնություն (2021), «Եվրոպայում ինդրահարույց Էթնիկական պրոֆիլավորումը՝ ուղեցույց քարոզարշավի մասնակիցների և կազմակերպիչների համար»:¹⁴

Հատուկ զեկուցողի զեկույցը ռասիզմի, ռասայական խտրականության, այլատյացության և հարակից անհանդուրժողականության ժամանակակից ձևերի վերաբերյալ:¹⁵

Այս հարցում արդար և օրինական ռազմավարության համար **«անկյունաքարերը»** հետևյալն են.

1. Օրենք

- Օրենքում տալ ռասայական պրոֆիլավորման հստակ սահմանում
- «Սույն Հանձնարարականի նպատակների համար ռասայական պրոֆիլավորումը նշանակում է՝ ոստիկանության կողմից առանց օբյեկտիվ և ողջամիտ հիմնավորման վերահսկողության, հսկողության կամ քննչական գործողությունների նպատակով այնպիսի հիմքերի օգտագործում, ինչպիսիք են ռասան, մաշկի գույնը, լեզուն, դավանանքը, ազգությունը կամ ազգային կամ Էթնիկական ծագումը»:¹⁶

2. Պատրաստել և թողարկել ուղենիշներ, որոնք ներառում են.

- ռասայական պրոֆիլավորման, հինավոր կասկածի սահմանում
- ռասայական պրոֆիլավորման արգելում և հինավոր կասկածի պահանջ
- անօրինական գործելակերպի հետևանքները
- անձին կանգնեցնելիս արձանագրություն տրամադրելու գործընթացը
- ակնկալիք, որ հասարակության բոլոր անդամներին պետք է հարգանքով վերաբերվեն
- տեղեկատվություն տվյալների հավաքագրման մասին և ինչպես դրանք կարող են օգտագործվել մշտադիտարկման և կառավարման նպատակներով:

¹² Նույն տեղում:

¹³ Եվրոպական միության հիմնարար իրավունքների գործակալություն (FRA) (2018թ.), «Անօրինական պրոֆիլավորման կանխարգելում այսօր և ապագայում՝ ուղեցույց», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-preventing-unlawful-profiling-guide_en.pdf:

¹⁴ Բաց հասարակության արդարադատության նախաձեռնություն (2021թ.), «Էթնիկ պրոֆիլավորման հաղթահարումը Եվրոպայում՝ ուղեցույց քարոզարշավի մասնակիցների և կազմակերպիչների համար», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.justiceinitiative.org/publications/challenging-ethnic-profiling-in-europe-a-guide-for-campaigners-and-organizers:

¹⁵ Ruteere, M. (2015), «Հատուկ զեկուցողի զեկույցը ռասիզմի, ռասայական խտրականության, այլատյացության և հարակից անհանդուրժողականության ժամանակակից ձևերի վերաբերյալ», A/HRC/29/46, կետ 2, Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեա, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Racism/A-HRC-29-46.pdf:

¹⁶ Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ԱԵՀ-ի ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարական (2007թ.), հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-11-on-combating-racism-and-racia/16808b5adf>:

3. Վերապատրաստում

Անցկացնել ոստիկանության անձնակազմի վերապատրաստում հետևյալ հարցերի շուրջ.

- Ռասայական պրոֆիլավորման խնդիր
- Հինավոր կասկածի չափանիշի կիրառում
- Կանգնեցման, ինքնության ստուգման, տրանսպորտային միջոցների և անձնական խուզարկությունների օրինական և հարգալից ձևով անցկացում
- Ինչպես կազմել և տրամադրել անձի կանգնեցման արձանագրությունը
- Գործընկերների վատ կամ խտրական գործելակերպի վիճարկելը:

4. Արձանագրության տրամադրում անձին

- Մշակել ոստիկանության ծառայողների կողմից կանգնեցված անձին արձանագրություն տրամադրելու ընթացակարգ: Դա կարող է լինել լրացված ձևի (տե՛ս ստորև բերված FRA-ի օրինակը), անդորրագրի և/կամ թվային անդորրագրի տեսքով/ կանգնեցման մասին տեղեկատվության հասանելիություն ապահովելով: Հաշվի պետք է առնել, որ տարբեր երկրներում կարող են կիրառելի լինել տարբեր մոտեցումներ:

5. Տվյալներ (տե՛ս նաև Բաց հասարակության առաջարկությունները ստորև)

- Իրականացնել հետազոտություն ռասայական պրոֆիլավորման վերաբերյալ և մշտադիտարկել ոստիկանության ծառայողների գործողությունները վերահսկողության, հսկողության կամ հետաքննության ժամանակ՝ ռասայական պրոֆիլավորման դեպքերը բացահայտելու նպատակով:
- Ներդնել գործընթացներ, որոնք թույլ կտան տվյալներ հավաքել ոստիկանության ծառայողների գործողությունների վերաբերյալ՝ դասակարգելով դրանք ըստ հետևյալ կատեգորիաների՝ ազգություն, Էթնիկական ծագում, լեզու, դավանանք:
- Ապահովել տվյալների պաշտպանությունը:
- Ոստիկանության ղեկավարությունը պետք է պատասխանատվություն ստանձնի ոստիկանության ծառայողների կողմից կանգնեցման ժամանակ ձեռք բերված տվյալների ճշտության ապահովման, հանրության համար տեղեկատվության թափանցիկության և հասանելիության համար, օրինակ՝ առցանց պորտալների միջոցով:
- Ոստիկանության ղեկավարությունը պետք է դյուրացնի և խրախուսի ոստիկանության ծառայողների կողմից կանգնեցման ժամանակ լիազորությունների օրինաչափ կիրառման նկատմամբ արտաքին վերահսկողությունը (տե՛ս նաև Մոդուլ 6):
- Պարտավորեցնել տեղական և մարզային ոստիկանության ծառայություններին պահպանել ոստիկանության ծառայողների կողմից կանգնեցման դեպքերի մասին տվյալները և միջոցներ ձեռնարկել, երբ առկա են անհամաչափության և/կամ խտրականության ապացույցներ:
- Կանգնեցումների և խուզարկությունների մասին առցանց տեղեկատվությունը հասանելի է հետևյալ հղումով՝ [https://data: police.uk/data](https://data.police.uk/data):

6. Վարքագիծ

- Հրապարակայնորեն քնադատել խտրականությունը և խուսափել հայտարարություններից, որոնցում ռասայի կամ Էթնիկ պատկանելության և հանցավոր վարքագծի, անկանոն միգրացիայի կամ ահաբեկչության միջև կապ է անցկացվում (տե՛ս ստորև ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների խորհրդի առաջարկությունները):

Այլ օգտակար տեղեկատվություն

“(…) Ոստիկանական ակադեմիաներում կարելի է ուսուցանել այն, որ ոստիկանության ծառայողը կարող է օգտվել համապատասխան լիազորություններից միայն այն դեպքում՝ երբ ունի անհրաժեշտ իրավական հիմքեր: Ոստիկանության ծառայողը կարող է անձին կանգնեցնել միայն այն դեպքում, երբ նա կարող է ապացուցել, որ առկա են փաստեր, որոնք հիմնավոր կասկած են առաջացնում այդ անձի կողմից հնարավոր հանցագործություն կատարելու վերաբերյալ: Ոստիկանության ծառայողներին այդ հարցում օգնելու ճանապարհներից մեկն այն է, որ նրանք մանրամասն ներկայացնեն կանգնեցման հանգամանքները համապատասխան արձանագրության մեջ: Ոստիկանությունը նաև կարող է ստուգել՝ արդյոք ոստիկանության ծառայողները դեռևս բավականին մեծ թվով անմեղ մարդկանց են կանգնեցնում կամ այդ հարցում չափազանց շատ են կենտրոնանում էթնիկ փոքրամասնությունների ներկայացուցիչների վրա: Ոստիկանության ծառայողները, ովքեր սկսել են օգտագործել կանգնեցման արձանագրությունների ձևաթղթերը, ասում են, որ դրանք օգնում են իրենց աշխատանքն ավելի լավ կատարել: Հիմնվելով ապացույցների առկայության վրա այժմ՝ նրանք ավելի շատ կանգնեցնում են իրական կասկածյալների և ավելի քիչ անմեղ մարդկանց»:

Եվրոպայի քաղաքացիական ազատությունների միություն՝ «Էթնիկական պրոֆիլավորում՝ ուղեցույց քարոզարշավի մասնակիցների համար»:¹⁷

¹⁷ Butler, I. (2021), «Ինչպես խոսել էթնիկական պրոֆիլավորման մասին՝ ուղեցույց քարոզարշավի մասնակիցների համար», Եվրոպայում քաղաքացիական ազատությունների միություն, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://dq4n3btxmr8c9.cloudfront.net/files/uLHnjY/ethnic_profiling.pdf:

Կանգնեցման և խուզարկության ձև՝ լավ գործելակերպ

Անդրադարձեք այն հարցին, թե ինչ է անհրաժեշտ ներառել կանգնեցման և խուզարկության ձևում

Կիրառելի լինելու համար կանգնեցման և խուզարկության ձևը պետք է լավ մշակված լինի: Նախ, ձևի լրացումը ոստիկանության ծառայողների համար լրացուցիչ աշխատանք է: Հստակ նախագծված և բավականին հակիրճ չլինելու դեպքում ոստիկանության ծառայողները կարող են ամբողջությամբ չլրացնել ձևը կամ լրացնեն այն հպանցիկ ձևով: Բացի այդ ձևը պետք է թույլ տա հեշտությամբ արտահանել և համադրել տվյալները՝ աջակցելու կանգնեցման և որոնման գործողությունների մշտադիտարկումներին և գնահատումներին:

Հնարավորության դեպքում կանգնեցման և խուզարկության ձևերում.

- առկա են բազմակի ընտրության դաշտեր, որոնք ավելի արագ են լրացվում և ավելի հեշտ են մշակվում վիճակագրորեն.
- յուրաքանչյուր կետի համար սահմանվում է տարբերակների սպառիչ ցուցակ.
- բացակայում են ոչ հստակ ձևակերպումները.
- հեշտությամբ հասկանալի են և՛ ոստիկանության ծառայողի, և՛ կանգնեցված անձի համար.
- ձևը ներառում է.
 - ա. խուզարկության իրավական հիմքերը. Նախընտրելի են պարզ բացատրություններ, քան կանոնների ցանկ.
 - բ. անձի կամ մեքենայի խուզարկության ամսաթիվը, ժամը և վայրը.
 - գ. խուզարկության նպատակը, օրինակ՝ այն առարկա(ներ)ը, որոնք ոստիկանները փնտրում են.
 - դ. կանգնեցման արդյունքը.
 - ե. խուզարկություն իրականացնող ոստիկանության ծառայողների անուն ազգանունները և ոստիկանության բաժանմունքի անվանումը.
 - զ. խուզարկվող անձի (անձանց) անձնական տվյալները՝ անուն ազգանունը, հասցեն և ազգությունը: Սակայն, անձն իրավունք ունի հրաժարվելու այդ տվյալները տրամադրելուց:

Արդյունավետ լինելու համար ձևը լրացվում է կանգնեցման պահին:

Պատճենը տրվում է կանգնեցված անձին կամ խուզարկված տրանսպորտային միջոցի վարորդին: Միացյալ Թագավորությունում անձը, որին կանգնեցրել են, իրավունք ունի պահանջել արձանագրության պատճենը կանգնեցումից հետո երեք ամսվա ընթացքում: Արդյունքում ձևը կանգնեցման փաստը հաստատող ապացույց է ոչ միայն ոստիկանության, այլև կանգնեցված անձանց համար:

Եվրոպական միության հիմնարար իրավունքների գործակալություն (2018թ.), «Անօրինական պրոֆիլավորման արգելում այսօր և ապագայում ուղեցույց»:¹⁸

Բաց հասարակության արդարադատության նախաձեռնություն (2021), «Եվրոպայում ինդրահարույց էթնիկական պրոֆիլավորումը՝ ուղենիշ քարոզարշավի մասնակիցների և կազմակերպիչների համար»:¹⁹

Այս փաստաթուղթը պարունակում է մի շարք փաստացի հիմնավորված առաջարկություններ ոստիկանության ղեկավարության համար՝ ոստիկանության կանգնեցման հարցում բարեփոխումներ իրականացնելու համար:

¹⁸ European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2018), Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-preventing-unlawful-profiling-guide_en.pdf.

¹⁹ Open Society Justice Initiative (2021), Challenging Ethnic Profiling in Europe: A Guide for Campaigners and Organizers, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.justiceinitiative.org/publications/challenging-ethnic-profiling-in-europe-a-guide-for-campaigners-and-organizers.

Ոստիկանությունը պետք է գրանցի և բացահայտի փաստաթղթերի ստուգումների, կանգնեցմանի և խուզարկությունների տվյալները՝ ներառյալ կանգնեցված անձի ազգային պատկանելության վերաբերյալ հավաքագրված տվյալները՝ պահպանելով տվյալների պաշտպանության չափանիշները: Տվյալների հավաքագրումը կարևոր է անհամաչափ ազդեցությունները վերահսկելու և հետևելու, ինչպես նաև ոստիկանության ծառայողների կողմից կանգնեցման և խուզարկության արդյունավետությունը գնահատելու համար:²⁰

Տվյալները կարևոր են ոստիկանության ծառայողների հաշվետվողականության ապահովման և իրավական գործողությունների համար՝ առանց պատշաճ պատճառաբանության կանգնեցված անձանց պարագայում: Տվյալների հավաքագրման, վերլուծության և պահպանման համակարգերը պետք է համապատասխանեն տվյալների պաշտպանության պետական և/կամ տարածքային չափանիշներին: Տվյալները էական նշանակություն ունեն վարչարարական գործելակերպի բարելավման համար, սակայն կարևոր են նաև հանրային հաշվետվողականության և երկխոսության առումով:

Տվյալների հավաքագրումը, հատկապես անձի էթնիկ պատկանելության վերաբերյալ, պետք է լինի թափանցիկ՝ ներառելով հանրության հետ անանուն վիճակագրական տվյալների կիսումը: Դա էական նշանակություն ունի հանրային աջակցություն ստանալու, ոստիկանության ծառայողների կողմից լիազորությունների կիրառման իրավաչափության մասին պատկերացումները բարելավելու և այդ լիազորությունների կիրառման արտաքին գնահատման հնարավորություն տալու համար:

Ոստիկանության ծառայությունը պետք է քննարկի կանգնեցումների տվյալները համայնքի հետ և բաց լինի փոփոխությունների համար՝ արձագանքելով բարձրացված մտահոգություններին՝ համայնքի ավելի մեծ աջակցությունը ստանալու և համայնքի առաջնահերթություններին համապատասխան գործելու համար:

Անհրաժեշտ է վերապատրաստել ծառայության ղեկավարներին և վերահսկիչներին՝ կանգնեցումների վերլուծության արդյունքների հիման վրա վարչարարությունն իրականացնելու համար: Այդ առումով նպատակահարմար է կազմել կանգնեցման չափորոշիչների վերաբերյալ նոր ուղեցույցներ, վերանայել գործառնական առաջնահերթությունները՝ մարդկանց խմբերին կամ անհատներին առանց իրական պահանջի կանգնեցումների համար պատասխանատվության ենթարկելու համար:

Պարբերաբար անցկացվում է կանգնեցումների վերլուծություն: Սովորաբար, դա կատարվում է ամսական կտրվածքով: Սակայն, եթե կանգնեցումները հազվադեպ են (ամսական 50-ից քիչ դեպք), տվյալները կարող են վստահելի չլինել: Այդ դեպքում տարբերակներից մեկը երկամսյա կամ եռամսյակային վերլուծություններ իրականացնելն է: Մեկ այլ տարբերակ է փոփոխվող միջինների հաշվարկը:

Վերլուծությունների արդյունքները պետք է տրամադրել ոստիկանության ղեկավարներին, վերահսկիչներին և բնակչության հետ աշխատանքի համար պատասխանատու ոստիկանության ծառայողներին: Դա ապահովում է անհրաժեշտ թափանցիկությունը և ամրապնդում բարեփոխումներ իրականացնելու համար պատասխանատու անձանց փոխըմբռնումը: Դրանց հիման վրա կարող են նաև անցկացվել խնդիրների լուծման ռազմավարությունների քննարկումներ:

Կանգնեցման վերլուծությունների արդյունքները տրամադրվում են համայնքի ներկայացուցիչներին: Դա ամրապնդում է վստահությունը և նպաստում համայնքի անդամների և ոստիկանության միջև համագործակցությանը և երկխոսությանը, ներառյալ հանցավորության և անվտանգության կարիքների վերաբերյալ:

Անհրաժեշտ է լուծումներ մշակել խնդրահարույց կանգնեցումների գծով միտումների բացահայտման և վերացման ուղղությամբ և կյանքի կոչել դրանք: Այդ լուծումները պետք է հիմնված լինեն ոստիկանության գործընկերների և հասարակական կազմակերպությունների տվյալների վրա: Լուծումների թվում են կանգնեցման չափանիշների վերաբերյալ նոր ուղեցույցները, օպերատիվ մարտավարության փոփոխությունը, անհիմն կանգնեցումների համար ոստիկանության ծառայողներին պատասխանատվության ենթարկելը և անհրաժեշտության դեպքում վերապատրաստելը:

20 Նույն աղբյուրում, էջ 110:

Միավորված ազգերի կազմակերպության Մարդու իրավունքների խորհրդի առաջարկությունները²¹

67. Հատուկ զեկուցողը կոչ է անում քաղաքական առաջնորդներին և իրավապահ մարմինների ղեկավարներին հրապարակայնորեն հանդես գալ խտրականության դեմ և խուսափել ռասայական կամ Էթնիկ պատկանելությունը հանցավոր վարքագծի, անկանոն միգրացիայի կամ ահաբեկչության հետ կապող հայտարարություններից՝ ռասայական և Էթնիկական պրոֆիլավորման կիրառմամբ փոքրամասնություններին հասցված վնասը վերականգնելու համար, ինչպես նաև ապահովել, որ այդ խմբերը և անհատները կարողանան լիովին ինտեգրվել իրենց հասարակություններին:

68. Հատուկ զեկուցողը պետություններին առաջարկում է հավաքել իրավապահ մարմինների տվյալները, ներառյալ վիճակագրությունը՝ ըստ Էթնիկական և ռասայական պատկանելության, որոնք կարևոր են ապացուցելու ռասայական և Էթնիկ պրոֆիլավորման առկայությունը և տարածվածությունը: Նման վիճակագրությունը կարևոր գործիք է Էթնիկ պատկանելության և հանցավորության մասին կարծրատիպերի հիման վրա ռասայական և Էթնիկ փոքրամասնություններին անհամաչափ և անհիմն թիրախավորելու իրավապահ մարմինների գործելակերպը բացահայտելու համար: Նման տվյալների պատշաճ հավաքագրման համար անհրաժեշտ է հավաքագրման, պահպանման և հասանելիության երեք հիմնական փուլերի մանրագնին ստուգում, որպեսզի կանխվի տվյալների հնարավոր չարաշահումը: Դա հատկապես կարևոր է իրավապահ մարմինների աշխատանքում, որտեղ հստակ վտանգներ կան, որ Էթնիկ տվյալները կարող են օգտագործվել ռասայական և Էթնիկ պրոֆիլավորմանը նպաստելու, այլ ոչ թե այն նվազեցնելու համար: Տվյալների պաշտպանության չափանիշները պետք է հավասարակշռեն իրավապահ մարմինների՝ հանցավորության բացահայտման, կանխարգելման և հետաքննության նպատակով տվյալներ հավաքելու և պահպանելու անհրաժեշտությունը՝ անձի անձեռնմխելիության իրավունքի և անմեղության կանխավարկածի հետ:

69. Այն դեպքում, երբ հասանելի է իրավապահ մարմինների կողմից կանգնեցված անձանց մասով վիճակագրությունն ըստ ռասայական և Էթնիկ պատկանելության, այն հստակ պատկերացում է տալիս իրավապահ մարմինների գործելակերպի վերաբերյալ և հանդիսանում է ռասայական և Էթնիկական պրոֆիլավորման առկայությունն ապացուցող ելակետ: Այդ վիճակագրությունը կարող է օգտակար լինել նոր քաղաքականության և գործելակերպի մշակման համար, հատկապես, երբ մարդահամարի տվյալները հասանելի չեն կամ ճշգրիտ չեն, կամ երբ չկան իրավապահ մարմինների աշխատանքի վերաբերյալ արժանահավատ տվյալներ և առկա են ռասայական պրոֆիլավորման վերաբերյալ մտահոգություններ: Նմանապես, որոշ պետությունների կողմից փոքրամասնությունների հետ տվյալների կիսումը դրական քայլ է և այն ողջունելի է:

70. Հատուկ զեկուցողը նաև կոչ է անում հետաքննող մարմիններին վերահսկել իրավապահ մարմինների վարքագիծն ու գործելակերպը և հետամուտ լինել բողոքների քննությանը: Վերահսկիչ մարմինները պետք է իրավասու լինեն անդադառնալու ռասայական և Էթնիկական պրոֆիլավորման վերաբերյալ մեղադրանքներին և ներկայացնեն գործնական առաջարկություններ քաղաքականության փոփոխությունների վերաբերյալ, որպեսզի ռասայական և Էթնիկական պրոֆիլավորումը չեզոքացվի: Այդ մարմինները պետք է նաև կարողանան տվյալներ հավաքել ուղղակի և անուղղակի խտրականությունը վերահսկելու և ինքնուրույն հետաքննություն իրականացնելու համար, քանի որ դրանք հիմնարար նշանակություն ունեն խտրականությունը, այդ թվում՝ իրավապահ մարմինների կողմից իրականացվող խտրական պրոֆիլավորումը բացահայտելու համար:

²¹ Ռուտիր, Մ. (2015թ), «Հատուկ զեկուցողի զեկույցը ռասիզմի, ռասայական խտրականության, այլատյացության և անհանդուրժողականության այլ ժամանակակից ձևերի վերաբերյալ», A/HRC/29/46, կետ 2, Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեա, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Racism/A-HRC-29-46.pdf:

Մոդուլ 4

ԱՏԵԼՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՔՈՎ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱՑԱՀԱՅՏՈՒՄ և ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ ՏԻՆԱՏԻՆ ԽԱՉՎԱՆԻ

Ներածություն և ամփոփագիր	144
Ուսուցման վերջնադյունքներ	145
Գործողությունների ամփոփագիր	145
Նախապատրաստում	146
Գործողությունների նկարագրություն	147
Գործողություն 4.1. Ատելության հիմքով հանցագործությունների սահմանում և հիմնական հասկացություններ	147
Գործողություն 4.2. Ներպետական օրենսդրական դաշտը և համապատասխան պրակտիկան	149
Գործողություն 4.3. Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետ կապված հասկացություններ՝ գործնական վարժություն	151
Գործողություն 4.4. Կանխակալության ցուցիչների գնահատում	152
Գործողություն 4.4ա. Գտիր ցուցիչը	154
Գործողություն 4.4բ. Ապացույցների հավաքում կանխակալության ցուցիչներ	155
Գործողություն 4.5. Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննություն	156
Գործողություն 4.6. Ոստիկանության ծառայողների կողմից և նրանց դեմ կատարված ատելության հիմքով հանցագործություններ	158
Օժանդակ նյութեր և Հավելվածներ	159
Օժանդակ նյութ 4.1. Ատելության հիմքով հանցագործությունների սահմանում և հիմնական հասկացություններ	159
Օժանդակ նյութ 4.3. Գործնական օրինակներ	165
Հավելված 4.3. Դասընթացավարի ուղեցույցներ Գործողություն 4.3-ի վերաբերյալ	167
Հավելված 4.4ա. Դասընթացավարի ուղեցույցներ Գործողություն 4.4ա-ի վերաբերյալ	169
Օժանդակ նյութ 4.4. Կանխակալության ցուցիչներ	172
Օժանդակ նյութ 4.4ա. Կանխակալության ցուցիչների վերաբերյալ տեսողական նյութ	175
Օժանդակ նյութ 4.5. Ատելության հիմքով հանցագործության հետաքննություն՝ գործնական օրինակ	178
Հավելված 4.5. Դասընթացավարի ուղեցույցը 4.5 գործողության վերաբերյալ	179
Հավելված 4.6. Դասընթացավարի ուղեցույցը 4.6 գործողության վերաբերյալ	185

Ներածություն և ամփոփագիր

Բռնի միջադեպերը և, մասնավորապես, պետական գործակալների ձեռքով սպանության դեպքերը հետաքննելիս, պետական մարմինները պարտավոր են ձեռնարկել բոլոր ողջամիտ քայլերը՝ ռասիստական շարժառիթը բացահայտելու և պարզելու ուղղությամբ, թե արդյոք ազգամիջյան ատելությունը կամ նախապաշարմունքը դեր են խաղացել իրադարձություններում։¹

Ոստիկանությունը հիմնարար դեր ունի ատելության հողի վրա կատարված հանցագործությունների կանխարգելման և դրանց արդյունավետ արձագանքման գործում։ Այլ տեսակի հանցագործությունների համեմատ՝ ատելության հիմքով հանցագործությունները առանձնահատուկ են, քանի որ դրանք ազդում են ոչ միայն առանձին տուժողի, այլև ավելի լայն խմբի վրա, որը կիսում է տուժողի ինքնությունը։ Նման գործողությունների պատշաճ հետաքննությունն անտեսելը խարխուլում է հանրային վստահությունը իրավապահ մարմինների նկատմամբ, հանգեցնում է անպատժելիության և խրախուսում հետագա խտրականությունը։ Ատելության հիմքով հանցագործությունների արդյունավետ հետաքննությունը, որը հանգեցնում է քրեական արդարադատության ցանկալի արդյունքի, պետության միջազգային պարտավորությունների կարևոր մաս է՝ կապված հավասարության ապահովման և խտրականության բացառման սկզբունքների հետ։

Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականում նշվում է, որ խուսափելով իր աշխատանքում ռասիզմից և ռասայական հիմքով խտրականությունից՝ ոստիկանությունն արձագանքում է իր առաքելության երկու կարևոր կողմերին՝ դիմակայել հանցավորության դեմ պայքարի հարցում մարտահրավերներին, ամրապնդելով մարդկանց անվտանգությունը և հարգելով բոլորի իրավունքները, և ամրապնդել ժողովրդավարությունը և օրենքի գերակայությունը։² Շատ կարևոր է, որ ոստիկանությունը, որպես առաջին արձագանքող, հազեցած լինի անհրաժեշտ գործիքակազմով՝ ատելության հիմքով հանցագործությունները արդյունավետ բացահայտելու և հետաքննելու համար։ Այս մոդուլը նախատեսված է ատելության հիմքով հանցավորության հայեցակարգի և ատելության հիմքով հանցագործությունների արդյունավետ հետաքննության հետ կապված հիմնական տեղեկատվություն, հմտություններ և գիտելիքներ տրամադրելու համար։ Հատկանշական է, որ թեև մոդուլում ներառված տեղեկատվությունը հիմնականում վերաբերում է հետաքննությանը, այն կարող է հավասարապես օգտակար լինել ոչ միայն քննիչների, այլև ոստիկանության ծառայողների համար, այդ թվում՝ թեժ գծի ծառայողների, առաջնագծի / համայնքային ոստիկանության ծառայողների, վկաների և տուժողների հետ աշխատանքը համակարգող ծառայողների։

Մոդուլը մեկնարկում է ատելության հիմքով հանցավորության սահմանման և հարակից հասկացությունների ներածությամբ, ներառյալ՝ կանխակալության շարժառիթը, խտրականությունից պաշտպանված հատկանիշները և ոչ հանցավոր ատելության հիմքով դեպքերը։ Տեսական տեղեկատվությունը լրացվում է ազգային համատեքստի վերաբերյալ խմբային քննարկմամբ և ՄԻԵԴ գործերի ուսումնասիրությամբ, որոնք նպաստում են մասնակիցների կողմից ստացված գիտելիքների գործնական կիրառմանը։ Այնուհետև դիտարկվում են կանխակալության ցուցիչները, որոնք ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննության հիմնական գործիքներն են։ Մասնակիցներին ներկայացվում են կանխակալության ցուցիչների գծանկարներ, ինչպես նաև գործնական վարժություններ։ Վերջում անդրադարձ է կատարվում ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննությանը, կատարվում են արդյունավետ հետաքննություն պլանավորելու և իրականացնելու խմբային վարժություններ։

¹ ՄԻԵԴ, «Nachova-ն և այլք ընդդեմ Բուլղարիայի», 43577/98 43579/98, § 160:

² ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարություն, կետ 23:

Ուսուցման վերջնարդյունքներ

Մասնակիցները՝

- հստակ կպատկերացնեն ատելության հողի վրա հանցագործությունների սահմանումը և դրա բոլոր բաղկացուցիչ տարրերը
- կուսումնասիրեն հիմնական հասկացությունները՝ ատելության հիմքով հանցագործությունների թիրախները, թյուրընկալումը, զուգակցման/ առնչվելու հիմքով հանցագործությունները
- կտարբերակեն ատելության հիմքով հանցագործությունները և ատելությամբ հիմքով քրեական բնույթ չկրող միջադեպերը
- կբարելավեն կանխակալության ցուցիչների մասին գիտելիքները՝ որպես ատելության հիմքով հանցագործությունների բացահայտման և հետաքննության հիմնական գործիքների
- հստակ կպատկերացնեն իրենց տեղական/ազգային ոստիկանական համատեքստը
- հստակ կպատկերացնեն հասարակության վրա ատելության հիմքով հանցագործությունների ազդեցությունը
- կձանոթանան ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննության լավ փորձին, ներառյալ ատելության հիմքով հանցագործության տուժողների հետ հարցազրույցի պլանավորումը

Գործողությունների ամփոփագիր

- Գործողություն 4.1.** Ատելության հիմքով հանցագործությունների սահմանում և հիմնական հասկացություններ (30 րոպե)
- Գործողություն 4.2.** Ներպետական օրենսդրական դաշտը և համապատասխան պրակտիկան (20 րոպե)
- Գործողություն 4.3.** Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետ կապված հասկացություններ – գործնական վարժություն (50 րոպե)
- Գործողություն 4.4.** Կանխակալության ցուցիչների գնահատում (40 րոպե)
- Գործողություն 4.4ա.** Գտիր ցուցիչը (30 րոպե)
- Գործողություն 4.4բ.** Ապացույցների հավաքում – կանխակալության ցուցիչներ (50 րոպե)
- Գործողություն 4.5.** Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննություն (30 րոպե)
- Գործողություն 4.6.** Ոստիկանության ծառայողների կողմից և նրանց դեմ կատարված ատելության հիմքով հանցագործությունները (20 րոպե)

Նախապատրաստում

Կարիքների գնահատման արդյունքների վրա հիմնվելուց բացի, նախքան այս մոդուլին անցնելը, դասընթացավարը պետք է նախապես վերլուծի ատելության հանցագործությունների սահմանումը և դրա հետ կապված բոլոր հասկացությունները: Համապատասխան տեղեկությունները կարելի է գտնել Էլեկտրոնային կայքում և հղումներում: Բացի այդ, դասընթացավարը պետք է ընթերցի ատելության հիմքով հանցագործությունների վերաբերյալ ներպետական օրենսքերը և գործնական նյութերը, ինչպես նաև ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննության և ատելության դեպքերի հետ կապված քաղաքականության վերաբերյալ փաստաթղթերը: Համապատասխան նյութերը ստանալու համար բաց վեբ աղբյուրներից օգտվելու փոխարեն, որոնք կարող են հնացած տեղեկատվություն պարունակել, գերադասելի է դիմել տեղական գործընկերներին (օրինակ՝ ոստիկանության ակադեմիայի, ՆԳՆ-ի, ՀՀ-ների և այլն):

Պարապմունքի ընթացքում ցանկալի է հնարավորինս հաճախ PowerPoint-ով ցուցադրել սահիկներ: Մինչ սահիկների ցուցադրումը, խորհուրդ է տրվում ստուգել համակարգիչը և պրոեկտորը և կատարել փորձնական ցուցադրում՝ համոզվելու համար, որ ամեն ինչ լավ է աշխատում: Խորհուրդ է տրվում ներկայացվող նյութը պատճենել և պահել համակարգչում, այլ ոչ թե գործարկել այն USB-ի, Էլ.փոստի կամ որևէ այլ միջոցով:

Ներկայացվող սահիկների ձևաչափը և բովանդակությունը որոշում է դասընթացավարը: Սահիկների թվաքանակը պետք է լինի ողջամիտ, որպեսզի դրանք հնարավոր լինի ներկայացնել սահմանված ժամանակում: Նյութը պետք է ընդգրկի թեմայի հիմնական հասկացությունները և շարադրված լինի դյուրըմբռնելի ոճով: Եթե սահիկներ ցուցադրելը հնարավոր չէ, պարապմունքը կարելի է անցկացնել նյութի տպագիր տարբերակով՝ ցուցատախտակի օգնությամբ:

Յուրաքանչյուր Գործողություն ուղեկցվում է նախապատրաստական քայլերի վերաբերյալ ցուցումներով, իսկ, անհրաժեշտության դեպքում, նաև դասընթացավարի ուղեկիշներով:

Գործողությունների նկարագրություն

Գործողություն 4.1. Ատելության հիմքով հանցագործությունների սահմանում և հիմնական հասկացություններ

Առանցքային կետեր. Այս գործողությունը ներառում է ատելության հիմքով հանցագործությունների հայեցակարգի և հարակից հարցերի համառոտ ներկայացում, ինչպիսիք են մասնակի շարժառիթը, խտրականությունից պաշտպանված հատկանիշները, ատելության հիմքով հանցագործությունների թիրախները, թյուրըմբռնումը, ատելության հիմքով հանցագործությունը՝ ասոցացման/առնչվելու հիմքով հանցագործությունները, և ատելության հիմքով հանցագործությունների և ոչ հանցավոր բնույթի ատելության հիմքով միջադեպերի միջև եղած տարբերությունները, որոնք մանրամասն ներկայացված են 4.1 Օժանդակ նյութում: Այս Օժանդակ նյութում պարունակվող տեղեկատվությունը, ինչպես և սահմանումները պետք է հարմարեցվեն վերապատրաստման տեղական գործընթացին: Հարմարեցումն իրականացվում է հաշվի առնելով թիրախային լսարանի վերաբերյալ առկա տեղեկությունները և պահանջվող մանրամասնության մակարդակը՝ ելնելով ժամանակային սահմանափակումներից և վերապատրաստման խորության մակարդակից: Դասընթացավարն ուսումնասիրում է նյութը և ընտրում այն բաժինները, որոնք առավել կարևոր են ոստիկանության ծառայողների համապատասխան խմբի կողմից նյութը լավ ըմբռնելու համար:

Տևողությունը. 30 րոպե

Բաժանելի նյութեր. Համակարգիչ և պրոեկտոր, ցուցատախտակին ամրացվող էջեր, Օժանդակ նյութ 4.1, գրիչներ, թուղթ գրելու համար:

Ցուցումներ

1. Նախապես պատրաստեք ցուցատախտակին ամրացվող էջ՝ «Ատելության հիմքով հանցագործությունների սահմանում» վերնագրով:
2. Պարարպմունքի սկզբում մասնակիցներին խնդրեք իրենց բառերով բացատրել ատելության հիմքով հանցագործությունների սահմանումը:
3. Լսեք մասնակիցներին և ցուցատախտակի վրա դուրս գրեք հիմնական պատասխանները: Դա կօգնի ձեզ ներկայացնել և բացատրել Օժանդակ նյութ 4.1-ում ներառված ատելության հիմքով հանցագործությունների սահմանումը, որը բաղկացած է երկու մասից:
4. Ներկայացրեք ատելության հիմքով հանցագործությունների, համակցված շարժառիթների, խտրականությունից պաշտպանված հատկանիշների, թյուրըմբռնման, ասոցացման/առնչվելու հիմքով հանցագործությունների և միջադեպերի սահմանումները՝ հիմնվելով Օժանդակ նյութ 4.1-ի վրա: Ցանկալի է պահպանել նշված հերթականությունը: Նյութը սովորաբար ներկայացվում է PowerPoint-ի միջոցով (սահիկների վերաբերյալ ուղեկցողները ներկայացած են Նախապատրաստում բաժնի վերևի մասում), իսկ, հնարավորության դեպքում, օգտվել ցուցատախտակից:

5. Մասնակիցներին առաջարկեք գրավոր նշել, թե ներկայացված նյութի որ մասերն էին պարզ, իսկ որ մասերը ոչ այնքան պարզ, և պարզաբանեք բոլոր հարցերը:
6. Թեմայի ընկալմանը նպաստելու նպատակով 4.1 գործողության ավարտին մասնակիցներին բաժանվում է 4.1 Օժանդակ նյութը:

Գործողություն 4.2. Ներպետական օրենսդրական դաշտը և համապատասխան պրակտիկան

Առանցքային կետեր.	Այս գործողությունը նպատակ ունի խմբին ներգրավել Գործողություն 4.1-ի ընթացքում ներկայացված հարցերի շուրջ ակտիվ քննարկման մեջ: Քննարկումը մասնակիցներին հնարավորություն կտա գործընկերների և դասընթացավարների հետ կիսել ներկայացված թեմաների վերաբերյալ իրենց տեսակետներն ու փորձը: Ի լրումն ներպետական օրենսդրական դաշտի մասին առկա գիտելիքների, դասընթացավարը նաև հնարավորություն կունենա մասնակիցներին ծանոթացնել ատելության հիմքով կատարված հանցագործությունների տեղական համատեքստին, քննարկել օրենսդրական մեխանիզմները այդ հարցերով զբաղվող մասնակիցների հետ:
Տևողությունը.	20 րոպե
Բաժանելի նյութեր.	ցուցատախտակ և մարկեր, Գրիչներ, թուղթ գրելու համար:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Քննարկում կազմակերպելու համար ծանոթացեք ներպետական օրենսդրությանը և պրակտիկային: Դասընթացից առաջ անդրադարձեք ատելության հիմքով հանցագործությունների մասին ազգային օրենքներին (Քրեական օրենսգրքի և Քրեադատավարական օրենսգրքի համապատասխան բաժիններին, Վարչական իրավախախտումների մասին օրենսգիրքին, խտրականության դեմ օրենքներին, խտրականության և ատելության հանցագործությունների հետաքննության կամ դատական վարույթի ուղեցույցներին և այլն): Ցանկալի է նաև ուսումնասիրել համապատասխան վիճակագրական տվյալները, օրինակ՝ տուժողների կրկնակի զոհականացման մասին հարցումների, ոստիկանության ծառայողների կողմից ատելության հիմքով հանցագործությունների մասին տվյալները, քրեական հետապնդման և պատիժների վերաբերյալ տվյալները և հասարակական կազմակերպությունների համապատասխան զեկույցները:

Այս գործողությունն անցկացրեք ընդհանուր խմբով կամ մասնակիցներին բաժանեք ենթախմբերի (յուրաքանչյուր խմբում 4-5 հոգի):

Մասնակիցներին տվեք հետևյալ հարցերը.

- Արդյո՞ք ձեր երկրի քրեական օրենսդրությունը ատելության հիմքով հանցագործությունները կարգավորում է առանձին օրենսդրական դրույթով: Որո՞նք են այն օրենսդրական դրույթները, որոնք կարող են օգտագործվել ատելության հիմքով հանցագործությունների դեմ պայքարում:
- Արդյո՞ք ձեր երկրի իրավական դաշտը նախատեսում է պաշտպանված հատկանիշների ցանկ: Եթե այո, արդյոք այն բաց է, թե փակ: Որո՞նք են պաշտպանված հատկանիշները: Արդյո՞ք դուք այս ցանկը համապարփակ եք համարում, թե՞ այն փոփոխությունների կարիք ունի:
- Արդյո՞ք ձեր երկրի օրենսդրությունը կամ պրակտիկան թույլ է տալիս համակցված շարժառիթների դեպքում հանցագործությունը հետաքննել որպես ատելության հիմքով հանցագործություն:
- Ո՞րն է թյուրընկալման կամ ասոսացման հիմքով ատելության հանցագործությունների նկատմամբ ներպետական մոտեցումը:

- Արդյո՞ք ձեր երկրում կա համակարգ, որով գրանցում են ոչ հանցավոր բնույթի ատելության միջադեպերը: Ո՞ր իրավապահ համակարգն է զբաղվում այդ բողոքներով:
- Ո՞րն է դատախազների և դատավորների դերը ատելության հիմքով հանցագործություններին արդյունավետ արձագանքելու հարցում:

Նախքան քննարկումը մասնակիցներին ժամանակ հատկացրեք վերը նշված հարցերի շուրջ մտորելու համար: Եթե ոչ ոք չի ցանկանում սկսել քննարկումը, առաջարկեք ձեր տեսակետը՝ հիմնվելով տեղական համատեքստի մասին ձեր գիտելիքների վրա: Եթե վերապատրաստումն անցկացվում է տեղացի դասընթացավարի հետ համատեղ, ապա քննարկում ծավալելու համար խոսքը տվեք նրան:

Գործողություն 4.3. Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետ կապված հասկացություններ – գործնական վարժություն

Առանցքային կետեր. Այս գործողության նպատակն է ներգրավել ամբողջ խմբին և գնահատել, թե ինչպես են մասնակիցները հասկացել ներկայացման ընթացքում բացատրված հասկացությունները:

Տևողությունը. 50 րոպե

Բաժանելի նյութեր. բավարար քանակությամբ տպագիր գործնական օրինակներ (Օժանդակ Նյութ 4.3)
Գործողություն 4.3 Դասընթացավարի գրառումներն այս գործողության թեմայով գրիչներ և թուղթ գրելու համար:

Ցուցումներ

1. Մասնակիցներին բաժանեք չորս խմբի և յուրաքանչյուր խմբին տվեք համապատասխան Գործնական օրինակ:
2. Ներկայացրե՛ք գործողությունը խմբին: Բացատրեք, որ նրանք պետք է կարդան Գործնական օրինակները և պատասխանեն տրված հարցերին: Նրանք պետք է նախապես ընտրեն ծավալը:
3. Խմբերին 10 րոպե տրամադրեք Գործնական օրինակներին ծանոթանալու և քննարկելու համար, ևս 10 րոպե՝ իրենց պատասխանները ներկայացնելու համար: Խմբերը պետք է ընտրեն մեկական խոսնակ: Խմբի մյուս բոլոր անդամները նույնպես մասնակցում են իրենց պատասխանի ներկայացմանը:
4. Մասնակիցները պետք է հանգամանորեն անդրադառնան քննարկվող հարցին և ներկայացնեն յուրաքանչյուր սցենարի կարևոր կողմերը և պետք է պարզեն՝ արդյոք դեպքը որակվում է որպես ատելության հիմքով հանցագործություն, թե ոչ, և որոնք են պաշտպանված հատկանիշները: Նաև մասնակիցները պետք է քննարկեն, թե ինչպիսի լուծում կստանա նման գործն իրենց երկրի արդարադատության համակարգում:
5. Մասնակիցներին հաղորդեք, որ նույն գործնական օրինակներն օգտագործվելու են 4.4 գործողության ընթացքում, երբ քննարկվելու են կանխակալության ցուցիչները, ուստի, համընկնումներից խուսափելու համար կարևոր է, որ նրանք պահպանեն այս գործողության վերաբերյալ գրառումները: Որպես հնարավոր պատասխանների ուղեցույց օգտագործեք Հավելված 4.3-ը:

Գործողություն 4.4. Կանխակալության ցուցիչների գնահատում

Առանցքային կետեր. Այս գործողության ընթացքում մասնակիցներին սահիկների տեսքով ներկայացվում են հետաքննության ընթացքում կողմնակալության մասին վկայող հիմնական տարրերը՝ կանխակալության ցուցիչները, որից հետո անց է կացվում ներկայացված նյութի խմբային քննարկում:

Տևողությունը. 40 րոպե

Բաժանելի նյութեր. Համակարգիչ և պրոեկտոր
Օժանդակ նյութ 4.4,
ցուցատախտակ և մարկեր,
գրիչներ և թուղթ գրելու համար:

Նախապատրաստում. Գործողությունն իրականացվում է երկու ձևաչափով՝ սահիկների ցուցադրում և ցուցատախտակի վրա աշխատանք: Սահիկների ցուցադրումը զուգորդվում է կողմնակալության ցուցիչների մասին համառոտ տեղեկատվությամբ՝ Օժանդակ նյութ 4.4-ի միջոցով, իսկ ցուցատախտակի վրա նշվում են խմբի կողմից ներկայացված ցուցիչների օրինակները: Այս ձևաչափի օգնությամբ մասնակիցները ոչ միայն պասիվ ունենդրում են տեղեկատվությանը, այլև ակտիվորեն կիսում են իրենց մտքերը քննարկված հարցերի վերաբերյալ: Մինչ նյութը ներկայացնելը կազմեք չորս պաստառ ցուցատախտակին փակցնելու համար, յուրաքանչյուրը բաժանեք երկու սյունակի՝ երկուական ցուցիչներով (տես ստորև):

Ցուցատախտակի Էջ 1

Տուժողի կամ վկայի ընկալում	Վերբալ կամ գրավոր հայտարարություններ և/կամ ժեստեր

Ցուցատախտակի Էջ 2

Աջակցություն կամ պատկանելություն կազմակերպված ատելության խմբերին	Գործողության վայրը և ժամանակը

Ցուցատախտակի Էջ 3

Նախկին հանցագործությունների կամ միջադեպերի բնույթը կամ հաճախականությունը	Բռնության բնույթը

Ցուցատախտակի Էջ 4

Բռնություն գործադրած անձի և տուժողի միջև տարբերությունը	Այլ շարժառիթների բացակայություն

Ցուցումներ

1. Դասընթացի սկզբում ցուցադրեք սահիկները: Առաջինը վերաբերում է «կանխակալության ցուցիչների» սահմանմանը, որից հետո յուրաքանչյուր սահիկ ներկայացնում է Օժանդակ Նյութ 4.4-ում նշված մեկ ցուցիչ՝ նույն հաջորդականությամբ:
2. Համապատասխան սահիկը ցուցադրելիս հարցրեք խմբին, արդյոք նրանք կարող են սեփական պրակտիկայից կամ ընդհանուր բնույթի որևէ օրինակ բերել: Պատասխանները գրեք ցուցատախտակի Էջի համապատասխան սյունի ներքևում:

Օրինակ՝ «Վերբալ կամ գրավոր հայտարարություններ և/կամ ժեստեր» ցուցիչի սահիկը ցուցադրելուց հետո մասնակիցներին հարցրեք, թե արդյոք նրանք կարող են հիշել որևէ մականուն կամ այլ վերբալ վիրավորանք, որը կարող է օգտագործվել որպես կողմնակալության ցուցիչ: Խնդրեք նրանց խուսափել ռասայական արտահայտություններից կամ որևէ այլ հայիոյախառն բառապաշարից, օրինակ՝ չօգտագործել հապավումներ, որոնք մարդիկ կարող են ճանաչել, օրինակ՝ «Ն-ներ» (անգլիերեն nigger (սևամորթ) բառի հապավում): Պատասխանները դուրս գրեք ցուցատախտակի 1-ին Էջի վրա (տե՛ս ստորև):

Ցուցատախտակի Էջ 1

Տուժողի կամ վկայի ընկալում	Վերբալ կամ գրավոր հայտարարություններ և/կամ ժեստեր
	F\$%£ «Ցիգան» «Ն-ներ» «Մահմեդական ահաբեկիչ»

3. Յուրաքանչյուր սյունակ լրացնելուց և սահիկների ցուցադրումն ավարտելուց հետո ամփոփեք պարապմունքը՝ նշելով, որ ցուցիչները ատելության հանցագործության դեպքերի հաջող հետաքննության հիմնական տարրերն են, ուստի ոստիկանության ծառայողները պետք է կարողանան բացահայտել և արդյունավետ աշխատել դրանց ուղղությամբ հետաքննության ընթացքում:

Գործողություն 4.4ա. Գտիր ցուցիչը

- Առանցքային կետեր.** Այս գործողությունը ներառում է կազմակերպված քննարկում, որի ընթացքում մասնակիցներին ներկայացվում են ցուցիչների տարբեր լուսանկարներ:
- Տևողությունը.** 30 րոպե
- Բաժանելի նյութեր.** համակարգիչ և պրոեկտոր սահիկների ցուցադրման համար, կամ Օժանդակ նյութ 4.4ա-ից տպած լուսանկարներ, Հավելված 4.4, Դասընթացավարի ուղեցույց 4.4 գործողության վերաբերյալ

Ցուցումներ

1. Մասնակիցներին մեկ առ մեկ ցույց տվեք նկարները (փորձեք յուրաքանչյուր նկարին հատկացնել առավելագույնը հինգ րոպե) և կազմակերպեք քննարկում՝ տալով հետևյալ հարցերը.
 - Ի՞նչ եք տեսնում նկարում: Արդյո՞ք այն կարող է օգտագործվել որպես կանխակալության ցուցիչ:
 - Ի՞նչ իմաստ է պարունակում նկարը: Ո՞րն է թիրախային խումբը:
 - 1-4 նկարների առնչությամբ նախապես չնշեք, թե ինչ տեսակի շինություն է պատկերված: Քննարկում անցկացնելուց հետո մասնակիցներին հարցրեք՝ արդյո՞ք տարբերություն կա, թե դա հանրային այգու պատ է (#1), մասնավոր սեփականություն (#2), եկեղեցի (#3) և LQPS+ կազմակերպության գրասենյակ (#4):
 - Արդյո՞ք կարող եք հիշել նման ցուցիչների օրինակներ ձեր փորձից:
2. Քննարկման ընթացքում մասնակիցներին ներկայացրեք նկարի հետևում գրված գործնական օրինակը և հարցրեք, թե արդյոք լրացուցիչ տեղեկատվությունը փոխում է նրանց պատասխանը: Քննարկումը շարունակելու համար օգտագործեք 4.4ա հավելվածը:

Գործողություն 4.4բ. Կանխակալության ցուցիչների վերաբերյալ գործնական օրինակներ

Առանցքային կետեր. Այս գործողության նպատակն է ստուգել, թե արդյոք մասնակիցները կարող են արդյունավետ կերպով բացահայտել կանխակալության ցուցիչները հիպոթետիկ սցենարներում:

Տևողությունը. 50 րոպե

Բաժանելի կյուրեր. տպագիր գործնական օրինակներ, գրիչներ և թուղթ գրելու համար

Ցուցումներ

1. Խնդրեք **4.3 գործողության** ընթացքում արդեն իսկ կազմված խմբերին ընթերցել նույն Գործնական օրինակները և բացահայտել կանխակալության ցուցիչները: Մասնակիցներին տրամադրեք 10 րոպե ընթերցելու/քննարկելու համար, ևս 10 րոպե պատասխանները ներկայացնելու համար: Խնդրեք նրանց նաև խմբի նոր խոսնակ նշանակել:
2. Այն բանից հետո, երբ խմբերը կավարտեն քննարկումը և կներկայացնեն իրենց մեկնաբանությունները, հարցրեք յուրաքանչյուր խմբին, թե արդյոք տվյալ ցուցիչները բավարար են դեպքը որպես ատելության հիմքով հանցագործություն որակելու համար, թե նրանց անհրաժեշտ են լրացուցիչ ապացույցներ:
3. Կանխակալության ցուցիչներն այս օրինակներում հետևյալն են.
 - **Գործնական օրինակ 1. Վերբալ վիրավորանք՝** «Ռուս շուն»;
«Դուք մեզանից գողացել եք Ղրիմը: Հիմա արդեն մեր հողն եք գողանում: Վերադարձիր քո երկիր, զավթիչ:»
 - **Գործնական օրինակ 2. Վայրը՝** մզկիթ, մահմեդականների պաշտամունքի վայր: գրաֆիտի պատին, որտեղ գրված է «Քրիստոսը Տեր է»: Հարձակումների հաճախականություն՝ մի քանի անգամ կարճ ժամանակահատվածում:
 - **Գործնական օրինակ 3. Վերբալ վիրավորանք՝** ռասիստական հայհոյանքներ, այլ շարժառիթների բացակայություն:
 - **Գործնական օրինակ 4. Վերբալ վիրավորանք՝** «Իսկական ճուտիկ», մեկնաբանություն Մարիայի վերաբերյալ «չե՞ս կարող լավ զուգընկեր քեզ գտնել, այլ ոչ թե այս ներկված պոռնիկին»: Օրը՝ մայիսի 17, հոմոֆոբիայի, տրանսֆոբիայի և բիֆոբիայի դեմ պայքարի միջազգային օր: Բռնության բնույթը՝ կեղծամբ պոկելը:

Գործողություն 4.5. Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննություն

Առանցքային կետեր.	Այս գործողության նպատակն է մասնակիցներին խրախուսել կիրառել նախորդ պարապմունքների ընթացքում ձեռք բերված տեսական գիտելիքները
Տևողությունը.	30 րոպե
Բաժանելի նյութեր.	համակարգիչ և պրոեկտոր, տպագիր գործնական օրինակեր, գրիչներ և թուղթ, Օժանդակ նյութ 4.5, Հավելված 4.5., Դասընթացավարի ուղենիշ 4.5

Ցուցումներ

1. Մասնակիցներին բաժանեք երկու խմբի և ներկայացրեք **Օժանդակ նյութ 4.5-ի** գործնական օրինակը: Համակարգչի և պրոեկտորի առկայության դեպքում նյութը ցուցադրեք Էկրանի վրա: Այլապես, մասնակիցներին բաժանեք տպագիր տարբերակները: Յուրաքանչյուր խումբ պետք է ընտրի մեկ խոսնակ, ընդ որում քննարկմանը ազատ կարող են մասնակցել նաև մյուս բոլոր մասնակիցները:
2. Խմբերին տրամադրեք 10 րոպե ընթերցանության/պատրաստման, ևս 10 րոպե իրենց մեկնաբանությունները ներկայացնելու համար:
3. Խնդրեք **1-ին խմբին** պատասխանել հետևյալ հարցերին.
 - Արդյո՞ք տեղի է ունեցել հանցագործություն: Ո՞րն է հանցագործության իրավական որակումը: Արդյո՞ք դա ատելության հիմքով հանցագործություն է:
 - Որոշեք դեպքի վայր ժամանելիս առաջին քայլերը:
 - Նշեք կանխակալության ցուցիչների առկայության մասին փաստերը:
 - Ի՞նչ քննչական գործողություններ պետք է իրականացվեն:
4. Խնդրեք **2-րդ խմբին** պլանավորել և անցկացնել հարցազրույց տուժողի հետ: Տվեք նրանց հետևյալ լրացուցիչ տեղեկությունը. «Ռաշիդը գտնվում է ոստիկանական բաժանմունքում: Նա չափազանց վրդովված է»: Խնդրեք խմբին անել հետևյալ քայլերը.
 - Նախքան հարցազրույց սկսելը որոշել, թե արդյոք անհրաժեշտ են նախապատրաստություններ:
 - Կազմել հարցազրույցի պլան: Որո՞նք են այն հիմնական հարցերը, որոնք պետք է հաշվի առնել:
 - Կազմել տրվելիք հարցերի ցանկը:
 - Ի՞նչ ծառայություններից կառաջարկեն օգտվել տուժողին:
5. Հարցերը լրացնելու համար վերցրեք երկու թղթի երկու էջ կամ խնդրեք մասնակիցներին գրել հարցերը նախքան քննարկումը սկսելը:
6. Համոզվեք, որ խմբերն իրեց պատասխաններում անդրադառնում են հետևյալ կետերին.

Այս գործն ունի առնվազն երկու դրվագ, որոնք հիմք են տալիս հետաքննություն սկսելու՝ գույքին հասցված վնասը և ֆիզիկական հարձակումները Ռաշիդի վրա: Իրավական որակումը կախված է երկրի օրենսդրությունից, սակայն մասնակիցները պետք է քննարկեն ատելության հիմքով հանցագործության այդ երկու տարրերը: Ինչ վերաբերում է կանխակալության շարժառիթին, ապա կան կանխակալության մի շարք ցուցիչներ, մասնավորապես.

- **Իրավախախտների և թիրախների միջև տարբերություններ.** առաջինը՝ արմատական քրիստոնեական խմբեր, երկրորդը՝ մահմեդական բնակչություն:
- **Հարձակումների հաճախականություն**՝ նախկինում եղել են մի շարք միջադեպեր
- **Հարձակման դրսևորումը**՝ խոզի գլուխ են նետել (որն արգելված է իսլամում)
- **Երբ է տեղի ունեցել**՝ մահմեդական համայնքի տոնակատարության՝ Իդ Ալ-Ֆիտրի ժամանակ
- **Վայրը**՝ մահմեդական դպրոցի շենք
- **Գրաֆիտի պատին**՝ «Մեր երկրում մուսուլմանների համար տեղ չկա»
- **Գրավոր հայտարարություններ**՝ արմատական խմբի ղեկավարի գործունեությունը սոցիալական մեդիայում
- **Վերբալ վիրավորանք**՝ նախկին վերբալ վիրավորանք, վերբալ վիրավորանք Ռաշիդի վրա հարձակման ժամանակ
- **Ատելության խմբի աջակցություն.** հարձակվողների կապը արմատական խմբի հետ (Ռաշիդի դրվագ):

Քանի որ պարապմունքի մասնակիցները արհեստավարժ ոստիկաններ են, նրանք կարող են ինքնուրույն որոշել հետաքննության ռազմավարությունը, սակայն ատելության հիմքով հանցագործություններին առնչվող որոշ հարցեր պետք է մանրամասն քննարկվեն: Քննարկման արդյունավետ անցկացման համար դասընթացավարները պետք է անդրադառնան Հավելված 4.5-ին և դրանում շարադրված հիմնական կետերին: Օրինակ, եթե 1-ին խումբն անտեսել է հանցագործության վայրի անվտանգությունն ապահովելու հարցը, նրանց ուշադրությունը հրավիրեք դրա վրա և հարցրեք, թե ինչ գործողություններ կձեռնարկեն այդ ուղղությամբ: 2-րդ խմբի դեպքում օգնեք նրանց ձևակերպել տուժողի հարցաքննության հարցերը:

Գործողություն 4.6. Ոստիկանության ծառայողների կողմից և նրանց դեմ կատարված ատելության հիմքով հանցագործությունները

Առանցքային կետեր. Այս գործողությունը նախատեսում է խմբային քննարկում ատելության հիմքով հանցագործությունների մասին, որոնք կատարվում են ոստիկանության ծառայողների կողմից և նրանց դեմ:

Տևողությունը. 20 րոպե

Բաժանելի նյութեր. Հավելված 4.6, Գործողություն 4.6-ի վերաբերյալ դասընթացավարի ուղեցույց

Ցուցումներ

1. Մասնակիցներին բաժանեք երկու խմբի: Խմբերին հանձնարարվում են հետևյալ թեմաները.
 - Ոստիկանության ծառայողների կողմից ատելության հիմքով հանցագործություններ (1-ին խումբ)
 - Ոստիկանության ծառայողների նկատմամբ ատելության հիմքով հանցագործություններ (2-րդ խումբ)
2. Խմբերին տվեք հետևյալ հարցերը.
 - Արդյո՞ք նման հանցագործություններ հաճախակի են տեղի ունենում ձեր երկրում:
 - Եթե այո, ապա ատելության հիմքով հանցագործությունների ո՞ր տեսակներն են առավել տարածված:
 - Ի՞նչ մարտահրավերների կարող է հանդիպել հետաքննությունը նման գործերով աշխատելիս:
 - Որո՞նք են նման հանցագործությունների անարդյունավետ հետաքննության հնարավոր հետևանքները:
3. Յուրաքանչյուր խմբի հատկացրեք 10 րոպե՝ քննարկելու վերը նշված հարցերը և ներկայացնելու իրենց տեսակետը: Անհրաժեշտության դեպքում պարզաբանեք Օժանդակ նյութ 2-ի որոշ կետերը:

Օժանդակ նյութեր և հավելվածներ

Օժանդակ նյութ 4.1. Ի՞նչ է ատելության հիմքով հանցագործությունը և ինչո՞վ է այն տարբերվում այլ հանցագործություններից:

Ատելության հիմքով հանցագործություններն այլ հանցագործությունների համեմատ կարող են ավելի մեծ ազդեցություն ունենալ տուժողների վրա, քանի որ դրանք ուղղված են իրենց ինքնության հիմնական կողմերին:³ Ատելության հիմքով հանցագործությունները նաև «ուղերձ պարունակող հանցագործություններ» են, առ այն, որ մարդը մերժվում է և պետք է հեռացվի հասարակությունից: Ատելության հիմքով հանցագործությունները կարող են վերաժվել այնպիսի ծայրահեղ դրսևորումների, ինչպիսին է ցեղասպանությունը: Մարդկության պատմության մի շարք օրինակներ ապացուցում են, որ եթե միջադեպերը վաղաժամ արդյունավետ կերպով չլուծվեն, դրանք կարող են հանգեցնել աղետալի արդյունքների: «Անվնաս» թվացող կատակները, կարծրատիպերը կամ ստորացուցիչ հայտարարություններն առօրյա կյանքում հանդուրժվելու դեպքում հիմք կարող են հանդիսանալ խտրականության շատ ավելի լուրջ դրսևորումների համար: Կողմնակալության միջավայրը հրահրում է անհատական նախապաշարմունքների աճ, որոնք կարող են վերաժվել խտրականության: Խտրականությունն առաջանում է բոլոր բնագավառներում՝ աշխատանք, կրթություն, քաղաքականություն և այլուր: Եթե խտրական վերաբերմունքն պատշաճ արձագանք չստանա, այն կարող է ընթացք տալ խտրականության ավելի սուր ձևերի՝ ատելության հիմքով հանցագործությունների: Հետևաբար ոստիկանությունն իր իրավասության շրջանակներում պետք է օր առաջ ներգրավվի խտրական վերաբերմունքի դեմ պայքարում: Կանխակալությունը և նախապաշարմունքները տեղ կարող են գտնել նաև ոստիկանությունում և այդ առումով հատկապես կարևոր են խնդիրը կանխարգելելու և դրան արձագանքելու պատշաճ մեխանիզմները, ինչպիսիք են վերապատրաստումը, և արդյունավետ կարգապահական կառուցակարգերը:⁴

ԵԱՀԿ-ի միջազգայնորեն ճանաչված սահմանման համաձայն՝ ատելության հողի վրա հանցագործությունները հանցավոր արարքներ են, որոնք կատարվել են կանխակալ շարժառիթներով: Որպես այդպիսին, դրանք ներառում են **երկու տարր**.

- քրեական հանցակազմ,
- կանխակալության շարժառիթ⁵

Քրեական հանցակազմի դրսևորումներ են սպառնալիքները, գույքին վնաս հասցնելը, հարձակումները, սպանությունը: Հանցակազմը պատժելի է երկրի քրեական օրենսդրությամբ: Ինչ վերաբերում է երկրորդ տարրին, հանցագործության թիրախը ընտրվում է ելնելով նրա ինքնության որոշ հատկանիշներից: Կանխակալության շարժառիթը ավելի մանրամասն ուսումնասիրված է ստորև: Ատելության հիմքով հանցագործությունները կարող են տարբեր եղանակով արտացոլվել երկրի օրենսդրության մեջ, օրինակ՝ պատժի, որպես առանձին հանցագործության մասին ընդհանուր դրույթով կամ պատժի կիրառման վերաբերյալ ուղենիշներով:⁶

³ ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2018թ.) «Ոստիկանության ծառայողների և դատախազների համար ատելության հիմքով հանցագործությունների դեմ պայքարի համատեղ ուսուցման ձեռնարկ», Էջ. 23:

⁴ Տե՛ս նաև երկրորդ մոդուլը՝ Ոստիկանության ծառայողների խտրական գործողությունները:

⁵ ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2009) «Ատելության հիմքով հանցագործությունների մասին օրենքներ»՝ գործնական ուղեցույց», Էջ. 16:

⁶ Մանրամասն տեղեկությունների համար տե՛ս ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2009թ.) «Ատելության հիմքով հանցագործությունների մասին օրենքներ – գործնական ուղեցույց»:

Սակայն, «ատելության հիմքով հանցագործություն» եզրը վերաբերում է հանցագործության տեսակին, այլ ոչ թե քրեական օրենսգրքում սահմանված կոնկրետ հատուկ հանցագործությանը, հետևաբար, այն նկարագրում է այդ հասկացությունը, այլ ոչ թե իրավական սահմանում է տալիս:⁷ Նույնիսկ այն դեպքերում, երբ պետության օրենսդրությամբ ատելության հիմքով հանցագործությունների համար առանձին պատիժ նախատեսված չէ, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը պարզաբանել է, որ դրանք կարող են և պետք է արդյունավետ հետաքննվեն և քրեական պատասխանատվության ենթարկվեն: Անգելովան և Իլիևն ընդդեմ Բուլղարիայի գործում⁸, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը արձանագրել է, որ, չնայած այն հանգամանքին, որ ներպետական օրենսդրությունը չի քրեականացնում ռասայական շարժառիթներով սպանությունը, ինչպես նաև այն ծանրացնող հանգամանք չի համարում, ներպետական օրենսդրությունը ռասայական շարժառիթներով բռնությանը համարժեք պատասխան տալու համար նախատեսում է այլ միջոցներ, որոնք, իշխանություններն այս դեպքում պարտավոր էին կիրառել, սակայն չէին արել դա:

Կանխակալության շարժառիթ

«Հանցակազմի» տարրի հետ մեկտեղ ատելության հիմքով հանցագործության սահմանման երկրորդ հիմնական տարրը կանխակալության շարժառիթն է: Իրականում, «ատելություն» բառի օգտագործումը կարող է մոլորեցնել մարդկանց՝ մտածելով, որ ամբաստանյալը պետք է ատի տուժողին կամ տուժողների խմբին, որպեսզի հանցավոր արարքը համարվի ատելության հիմքով հանցագործություն: Սակայն, գործոնը, որը սովորական հանցագործությունը վերածում է ատելության հիմքով հանցագործության, հանցագործի կողմից տուժողի ընտրությունն է՝ պայմանավորված այն խմբի նկատմամբ կանխակալությամբ, որին պատկանում է կամ համարվում է, որ պատկանում է տուժողը:⁹

Կանխակալության շարժառիթները կարող են լայնորեն սահմանվել որպես «արդեն իսկ գոյություն ունեցող բացասական կարծիք, կարծրատիպային ենթադրություն, անհանդուրժողականություն կամ ատելություն՝ ուղղված ընդհանուր հատկանիշ ունեցող որոշակի խմբի»:¹⁰ Կարծրատիպը «պարզեցված և ստանդարտացված հասկացություն կամ պատկեր է, որն ունի հատուկ նշանակություն և կիսվում է խմբի անդամների կողմից»:¹¹ Նախապաշարմունքի պարզ սահմանումն է «դատողություն, որը սովորաբար բացասական է, որը մենք անում ենք մեկ այլ անձի կամ այլ անձանց խմբի մասին՝ առանց նրանց ճանաչելու»:¹² Այդ վերաբերմունքը կարող են կիսել շատ անձինք և այն կարող է հանդիսանալ սոցիալական, կրթական կամ ընտանեկան նորմերի արդյունք:

Ինչպես նշվեց, ատելության հիմքով հանցագործություն համարվելու համար բավական է ցույց տալ, որ տուժողն ընտրվել է պաշտպանված խմբի անդամ լինելու պատճառով: Ավելին, հանցագործն ու տուժողը կարող են լինել նույն խմբի անդամներ:¹³

Օրինակ, հանցագործը որպես տուժող կարող է ընտրել հաշմանդամություն ունեցող անձի, քանի որ նրա գործողությունները պայմանավորված են հաշմանդամություն ունեցող մարդկանց մասին ընդհանուր կարծրատիպով, առ այն, որ նրանք ավելի փոքր հավանականությամբ կդիմադրեն կամ կհայտնեն դեպքի մասին: Իրավախախտը գործում է ոչ թե հաշմանդամություն ունեցող անձանց նկատմամբ ատելությունից դրդված,

7 ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2009թ.) «Ատելության հիմքով հանցագործությունների մասին օրենքներ՝ գործնական ուղեցույց», Էջ. 16:

8 ՄԻԵԴ, «Angelova-ն և Iliev-ն ընդդեմ Բուլղարիայի», 55523/00, §104:

9 ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2014թ.) «Ատելության հիմքով հանցագործությունների քրեական հետապնդումը՝ գործնական ուղեցույց», Էջ 20:

10 ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ-ի 1 Ատելության հիմքով հանցագործության մասին հաղորդման առցանց Էջ, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://hatecrime.osce.org/what-hate-crime>:

11 Առցանց բառարան, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.dictionary.com/browse/stereotype:

12 Եվրոպայի խորհուրդ, ԿՈՄՊՆԱՍ: «Մարդու իրավունքների մասին կրթության ձեռնարկ երիտասարդների համար», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.coe.int/en/web/compass/Discrimination-and-Intolerance:

13 Perry, J. and Franey, P. (2017), ԼԳԲՏԻ անձանց դեմ ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննություն ոստիկանության կողմից, Էջ 34:

այլ խտրական կարծրատիպի հիման վրա, որը, այդուհանդերձ, անվտանգության և ապահովության տեսանկյունից չափազանց մեծ խնդիր է հաշմանդամություն ունեցող անձանց համար:

Կանխակալությունը հանցագործության միակ թե լրացուցիչ շարժառիթ:

«Շարժառիթ» այստեղ վերաբերում է այն գաղափարին, թե ինչից ելնելով է իրավախախտը թիրախ ընտրել իր հանցագործության համար: Ատելության հիմքով հանցագործության գործերում կանխակալության շարժառիթի բացահայտումն ու ապացուցումը հետաքննության համար առանցքային նշանակություն ունի: Առանց այդ քայլի, արարքի լիարժեք հանցավորությունը չի կարող քրեական հետապնդման ենթակա լինել, քանի որ այդ դեպքում պետական մարմինները կխախտեն միջազգային չափանիշները:

Հարկ է նշել, որ կանխակալությունը կարող է հանցագործության մեկ կամ մի քանի շարժառիթ պարունակել: **Բալաշն ընդդեմ Բուլղարիայի** գործով¹⁴ ՄԻԵԴ-ն արձանագրել է, որ «որպես ատելության հիմքով հանցագործություն կարող են դասակարգվել ոչ միայն այն գործողությունները, որոնք հիմնված են միայն տուժողի հատկանիշի վրա: Դատարանի տեսանկյունից հանցագործները կարող են ունենալ համակցված շարժառիթներ՝ հավասարապես կամ ավելի մեծ չափով լինելով իրավիճակային գործոնների հետևանք, քան նրանց կանխակալ վերաբերմունքի արտահայտում այն խմբի նկատմամբ, որին պատկանում է տուժողը»: Հետևաբար, նույնիսկ եթե այլ շարժառիթներն արդեն հաստատված են և ամկա են բավարար ապացույցներ գործը դատարան ներկայացնելու համար, կարևոր է լրացուցիչ քննչական քայլեր ձեռնարկել՝ կանխակալության շարժառիթը բացահայտելու և ապացուցելու համար:

Հաշվի առնելով շարժառիթն ապացուցելու դժվարությունը և այն իրողությունը, որ շատ իրավախախտներ գործում են բազմաթիվ շարժառիթներով, ատելության հիմքով հանցագործությունների մասին օրենքները պետք է նախատեսեն նաև համակցված շարժառիթների հնարավորություն: Պահանջելը, որ կանխակալությունը լինի միակ շարժառիթը, չափազանց կսահմանափակի այն հանցագործությունների թիվը, որոնք կարող են որակավորվել որպես ատելության հիմքով հանցագործություն:¹⁵

Պաշտպանված հատկանիշներ

«Պաշտպանված հատկանիշը» մարդկանց խմբին բնորոշ հատուկ կատեգորիա է, օրինակ՝ տարիքը, հաշմանդամությունը, «ռասան» / Էթնիկ պատկանելությունը, դավանանքը, սեռը, սեռական կողմնորոշումը, գենդերային ինքնությունը և այլն, որոնք թիրախավորում են ատելության հիմքով հանցագործություն կատարած անձինք:

Պաշտպանված հատկանիշները պետք է.

- ձևավորեն խմբի ընդհանուր ինքնությունը,
- արտացոլեն անձի ինքնության խորը և հիմնարար կողմը:¹⁶

Խմբային հատկանիշները հաճախ ակնհայտ կամ նկատելի են ուրիշների համար, օրինակ՝ լեզուն, սեռը կամ Էթնիկ պատկանելությունը, ընդ որում դրանք որպես կանոն անփոփոխ են և չեն կարող փոփոխվել կրողի ցանկությամբ:¹⁷

¹⁴ ՄԻԵԴ, Balázs-ն ընդդեմ Հունգարիայի, 15529/12, §70:

¹⁵ ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2009) Ատելության հիմքով հանցագործությունների մասին օրենքներ՝ գործնական ուղեցույց, Էջ. 55:

¹⁶ ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2014թ) «Ատելության հիմքով հանցագործությունների քրեական հետապնդում՝ գործնական ուղեցույց», Էջ 21:

¹⁷ ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2014թ) «Ատելության հիմքով հանցագործությունների քրեական հետապնդում՝ գործնական ուղեցույց», Էջ 21:

Այն հատկանիշները, որոնք արժանի են հատուկ պաշտպանության, որոշում են պետությունները: Սակայն, կան որոշ հատկանիշներ, որոնք գրեթե համընդհանուր համարվում են պաշտպանված, ինչպիսիք են ռասան, ազգային ծագումը/Էթնիկ պատկանելությունը և դավանանքը: Ազգային օրենսդրության մեջ ցանկը կարող է լինել սպառնիչ (փակ ցուցակ) կամ բաց «այլ» տարբերակով, որը պետության անհրաժեշտության դեպքում մեկնաբանության տեղ է տալիս, սովորաբար՝ համաձայն սահմանված խտրականության բացառման սկզբունքների: Խտրականության քրեականացման հիմքերը սահմանափակելուց բացի որոշ երկրներ նախընտրում են նեղ իմաստով կիրառել թվարկված հատկանիշները, մինչդեռ մյուսները դա անում են ավելի լայն իմաստով:

Ատելության հիմքով հանցագործությունների թիրախը

Ատելության հիմքով հանցագործության թիրախ կարող է լինել անհատը, մարդկանց խումբը կամ գույքը: Ոստիկանության համար հատկապես կարևոր է օպերատիվ կերպով բացահայտել ատելության հանցագործության թիրախը՝ քննչական գործողությունները պատշաճ պլանավորելու և անհրաժեշտ նախնական տեղեկատվություն ստանալու համար: Անկախ նրանից, թե հարձակումն անհատի կամ գույքի նկատմամբ է, այն իր ազդեցությունն է թողնում նույն պաշտպանված հատկանիշն ունեցող խմբի անդամների վրա: Կրոնական, ռասայական կամ ԼԳԲՏԻ հիմքով ատելության հանցագործությունների դեպքում հանցագործի թիրախը շատ հաճախ գույքն է՝ համայնքին վախի ազդակ հղելու նպատակով:

Օրինակ՝ եկեղեցու պատին «մահ բոլոր քրիստոնյաներին» ուղերձն այդպիսի հանցագործություն է: Այդ ուղերձի միջոցով վախի ազդակ է ուղարկվում ողջ քրիստոնեական համայնքին:

Մյուս կողմից, երկրի իշխանությունների և հատկապես ոստիկանության պարտականությունն է հակաազդակ հղել հանցագործներին առ այն, որ նման ուղերձները չեն հանդուրժվի: Պետության կողմից արդյունավետ միջոցների կիրառումը կվստահեցնի հանրությանը, որ այն հուսալիորեն պաշտպանված է:

Թյուրընկալում

Լինում են իրավիճակներ, երբ տուժողն իրականում թիրախային խմբի անդամ չէ, այլ իրավախախտի կողմից ընկալվում է որպես այդպիսին: Նման իրավիճակներում ատելության հիմքով հանցագործությունները կատարվում են թյուր ընկալման հետևանքով: Նման դեպքում կարևորը իրավախախտի շարժառիթն է և ոչ թե այն, թե արդյոք տուժողն իրականում կրում է նույն պաշտպանված հատկանիշները, ինչ թիրախային խումբը:

Օրինակ՝ տուժողը կարող է լինել հետերոսեքսուալ անձ, ով միացել է ԼԳԲՏԻ համայնքի «Հպարտության» երթին և ենթարկվել լուրջ ֆիզիկական հարձակման մի խումբ անձանց կողմից, ովքեր սխալմամբ նրան որպես միասեռական են ընկալել:

«Փաստի», այսինքն՝ տուժողի ինքնության վերաբերյալ թյուրպատկերացումը չպետք է խանգարի արարքը որպես ատելության հիմքով հանցագործություն որակելուն և քրեորեն հետապնդելուն: Ատելության հիմքով հանցագործությունների մասին օրենքների մեծ մասը մշակված է ելնելով հանցագործի շարժառիթներից, այլ ոչ թե տուժողի փաստացի կարգավիճակից:¹⁸

¹⁸ ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2014) Ատելության հիմքով հանցագործությունների քրեական հետապնդումը՝ գործնական ուղեցույց, Էջ 51:

Ատելության հանցագործությունն տուժողի աստացման կամ առնչվելու շարժառիթով

Ինչպես նշվեց վերևում, ատելության հիմքով հանցագործությունները կարող են իրականացվել թյուրընկալման պատճառով առ այն, որ անձը որոշակի խմբի անդամ է: Նմանապես, ատելության հիմքով որոշ հանցագործությունների դեպքում իրավախախտը տուժողին թիրախավորում է ոչ թե նրա անձնական հատկանիշներից ելնելով, այլ աստացնելով նրան այն անձի կամ անձանց հետ, որոնց նկատմամբ իրավախախտը կանխակալ վերաբերմունք ունի:¹⁹ Ի տարբերություն այն դեպքերի, երբ տուժողները թիրախավորվում են թյուրընկալման պատճառով, տվյալ դեպքում իրավախախտը գիտակցում է, որ թիրախը այդ խմբին չի պատկանում: Նման դեպքերի շատ հաճախ ականատես են լինում փոքրամասնությունների խմբերի իրավունքները պաշտպանող իրավապաշտպանները: Աստացումը կարող է լինել ընտանիքի, ընկերների, որոշ կազմակերպություններին անդամակցության և այլնի միջոցով:

2017 թվականին Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը սահմանեց մի չափանիշ, որի համաձայն՝ կանխակալությունը քրեական գործի շրջանակներում արդյունավետորեն հետաքննելու պարտականությունը կիրառելի է ոչ միայն այն դեպքում, երբ տուժողն իրականում թիրախավորված խմբի անդամ է, այլ նաև այն դեպքում, երբ տուժողը աստացվում կամ առնչվում է նման խմբի հետ:²⁰ Օրինակ, հակասեմիտիզմի շարժառիթի հիման վրա գործող իրավախախտը հարձակվում է քաղաքական գործչի վրա, ով բացահայտորեն աջակցում է հրեական համայնքներին և պարբերաբար հանդես է գալիս հակասեմականության դեմ:

Ատելության հիմքով հանցագործությունների և ոչ հանցավոր բնույթի ատելության միջադեպերի միջև տարբերությունը

Կարևոր է նշել, որ կանխակալության դրսևորումներ պարունակող ոչ բոլոր դեպքերն են քրեորեն պատժելի: Կարող են լինել այնպիսի իրավիճակներ, երբ կատարված արարքները քրեական օրենքի շրջանակից դուրս են: Դրանք կարող են լինել ատելության շարժառիթով կատարված այն միջադեպերը, որոնք «կանխակալության շարժառիթով կատարված միջադեպեր, գործողություններ կամ անհանդուրժողականության դրսևորումներ են, որոնք հնարավոր է չեն հաղթահարում ատելության հիմքով հանցագործության շեմը, քանի որ դատարանում հանցագործությունը կամ կողմնակալության շարժառիթն ապացուցելու համար չկան բավարար փաստեր կամ այն պատճառով, որ արարքը երկրի օրենսդրության համաձայն ինքնին չի կարող քրեորեն պատժելի հանցագործություն համարվել»:²¹ Հետևաբար, այն, ինչ տարբերում է ատելության հողի վրա միջադեպը ատելության հիմքով հանցագործությունից, ատելության հիմքով հանցագործության առաջին տարրն է՝ հանցակազմը: Երկրորդ տարրը՝ կանխակալությունը, բնորոշ է ինչպես ատելության հիմքով հանցագործությանն, այնպես էլ ատելության հողի վրա միջադեպին: Ինչպես ատելության հիմքով հանցագործությունները, ատելության հողի վրա միջադեպերը նույնպես պայմանավորված են թիրախի որոշակի հատկանիշների նկատմամբ անհանդուրժողականությամբ, ինչպիսիք են հաշմանդամությունը, սեռը, ռասան և այլն: Ատելության հիմքով հանցագործություններին մոտ, բայց իրենց բնույթով ոչ հանցավոր արարքների վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկություններ կարելի է գտնել Մոդուլ 1-ում:

¹⁹ ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2014) Ատելության հիմքով հանցագործությունների քրեական հետապնդումը՝ գործնական ուղեցույց, Էջ 55:

²⁰ ՄԻԵԴ, Skorjanec-ն ընդդեմ Խորվաթիայի, 25536/14

²¹ Perry, J and Franey, P. (2017) «ԼԳՖՏԻ անձանց դեմ ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննությունն ոստիկանության կողմից՝ վերապատրաստում արհեստավարժ ոստիկանական արձագանքի համար», Էջ 33:

Ատելության հողի վրա միջադեպերը²² կարող են դրսևորվել տարբեր ձևերով օրինակ՝

- վերբալ վիրավորանք, վիրավորական մականուններ կամ վիրավորական կատակներ.
- հետապնդում.
- խաբեության նպատակով հեռախոսազանգեր, վիրավորական հեռախոսային կամ տեքստային հաղորդագրություններ, ատելության բովանդակություն պարունակող նամակներ.
- առցանց վիրավորանք, օրինակ՝ Ֆեյսբուքում կամ Թվիթերում.
- խտրական բնույթի գրականության, պաստառների ցուցադրում կամ տարածում
- հասարակական վայրերում աղբի կույտեր լցնելը:²³

Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետ մեկտեղ ոչ հանցավոր բնույթի միջադեպերի կարևորության գիտակցումը թույլ է տալիս պետությանն ավելի լայն պատկերացում կազմել պետական և տեղական մասշտաբով խտրականության դրսևորումների մասին և համարժեք պլանավորել դրանց արձագանքման քաղաքականությունը: Այդ առումով, ՌԱԵՀ-ի Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականը խրախուսում է պետություններին ստեղծել և գործարկել ռասիստական միջադեպերի գրանցման և մշտադիտարկման համակարգ, և գնահատել, թե որքանով են այդ միջադեպերը հաղորդվում դատական ատյաններին և որակվում որպես ռասիստական հանցագործություն:²⁴

²² Կարևոր է նաև նշել, որ ատելության հողի վրա ոչ հանցավոր որոշ միջադեպերը կարող են ատելության հողի վրա ոչ հանցավոր ատելության խոսքի միջադեպեր լինել: Տե՛ս ատելության խոսքի վերաբերյալ ՌԱԵՀ-ի ընդհանուր քաղաքականության թիվ 15 հանձնարարականը:

²³ Քաղաքացիների խորհրդատվության Էլեկտրոնային կայք, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.citizensadvice.org.uk/law-and-courts/discrimination/hate-crime/what-are-hate-incidents-and-hate-crime/:

²⁴ ՌԱԵՀ-ի Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարական, § 12:

Օրինակ 1

Տարասն ապրում է Կիևի արվարձանում: Նա ազգությամբ ուկրաինացի է: Նա երբեք լավ հարաբերություններ չի ունեցել Վլադիմիրի հետ, ով ծագումով ռուս է: Նրանք տարիներ շարունակ վիճել են իրենց այգիների մեջտեղի մասում գտնվող հողամասի համար: Մի օր Վլադիմիրի շունը պատահաբար կոշիկներ էր բերել «վիճելի տարածք»: Դա վրդովեցրել էր Տարասին, ով Վլադիմիրին առաջարկել էր «մեկընդմիջտ» լուծել վեճը:

Երբ իրավիճակը թեժացավ, Տարասը հարձակվեց Վլադիմիրի վրա՝ նրան անվանելով «ռուս շուն»: Հարևանները, որոնց ի վերջո հաջողվեց վերջապես դադարեցնել ծեծկռուտը, լսել էին, թե ինչպես էր Տարասի բղավում «Դուք մեզանից գողացել եք Դրիմը: Հիմա արդեն մեր հողն եք գողանում: Վերադարձիր քո երկիր, գավթիչ:»:

- Արդյո՞ք Տարասը ատելության հիմքով հանցագործություն է գործել: Եթե այո, ապա ո՞րն է այստեղ պաշտպանված հատկանիշը:
- Ինչպե՞ս է այսպիսի գործողությունը կարգավորվում ձեր երկրի օրենսդրությամբ:

Օրինակ 2

Ուրբաթ երեկոյան, երբ մահմեդական բնակչությունը հավաքվել էր շաբաթական աղոթքի համար տեղի մզկիթի դիմաց, մարդիկ տեսան, որ մզկիթի դուռը ջարդված էր, պատված կարմիր ներկով և վրան փակցված էր «Քրիստոսը Տեր է» ուղերձ: Այդ ամսում դա արդեն երրորդ նման միջադեպն էր: Նախորդ դեպքում ջարդել էին շենքի պատուհանների ապակիները: Արդյո՞ք դա ատելության հիմքով հանցագործություն է: Եթե այո, ապա ո՞րն է այստեղ պաշտպանված հատկանիշը:

- Արդյո՞ք դա ատելության հիմքով հանցագործություն է: Եթե այո, ապա ո՞րն է այստեղ պաշտպանված հատկանիշը:
- Ո՞րն է կամ ո՞վ է թիրախը:
- Ինչպե՞ս է նման արարքը կարգավորվում ձեր երկրի օրենսդրությամբ:

Օրինակ 3

Ինուլիտ* ծագումով մի կին Մոնրեալի փողոցում գրոսնում էր իր շան հետ, երբ նա փռշտաց սեզոնային ալերգիայի պատճառով: Մոտակայքում գտնվող մի տղամարդ լսելով փռշտոցից ձայնը սկսեց COVID-19-ի հետ կապված ռասիստական հայիոյանքներ հնչեցնել ասիացիների հասցեին, որից հետո բռնկեցրով հարվածեց կնոջ դեմքին:

- Արդյո՞ք սա ատելության հիմքով հանցագործություն է: Եթե այո, ո՞րն է պաշտպանված հատկանիշը:
- Ինչպե՞ս է նման արարքը կարգավորվում ձեր երկրի օրենսդրությամբ:

* Ինուլիտները մշակութային առումով միմյանց մոտիկ բնիկ ժողովուրդների խումբ են, որոնք բնակվում են Գրենլանդիայի, Կանադայի և Ալյասկայի արկտիկական շրջաններում: Նրանց դիմագծերը նման են Արևելյան Ասիայի բնակիչների դիմագծերին:

Օրինակ 4

Մարիան, ով որևէ սեռական փոքրամասնության չի պատկանում, աշխատում է որպես իրավաբան ՀԿ-ում, որն անվճար իրավաբանական օգնություն է տրամադրում ԼԳԲՏԻ համայնքին: Նա գտնում է, որ բոլոր մարդիկ հավասար են և արժանի են ապրել խտրականությունից զերծ կյանքով: Մայիսի 17-ի առավոտյան նա սրճարանում նստած էր իր ընկերուհուն՝ Տարայի հետ, ով տրանսգենդեր էր:

Նրանք զրուցում էին, երբ կողքի սեղանի մոտ նստած երկու երիտասարդ տղամարդ սկսեցին ծաղրել նրա ընկերուհուն՝ հարցնելով, թե արդյոք նա վիրահության է դիմել «իսկական ճուտիկ» դառնալու համար: Մարիան և Տարան ուզում էին հեռանալ այդ վայրից, սակայն տղաները մոտեցան նրանց և ուզում էին պոկել Տարայի կեղծամը: Մարիան փորձեց օգնել նրան, սակայն տղաներից մեկը թքեց Մարիայի երեսին և ասաց «չե՞ս կարող լավ զուգընկեր քեզ գտնել, այլ ոչ թե այս ներկված պոռնիկին»:

- Արդյո՞ք սա ատելության հիմքով հանցագործություն է: Եթե այո, ո՞րն է պաշտպանված հատկանիշը: Ո՞վ է այստեղ տուժողը:
- Ինչպե՞ս է նման արարքը կարգավորվում ձեր ներպետական օրենսդրությամբ:

Հավելված 4.3. Դասընթացավարի ուղենիշներ Գործողություն 4.3-ի վերաբերյալ

Օրինակ 1

Այս օրինակը վերաբերում է մասնակի շարժառիթին: Մասնակիցները պետք է նշեն, որ, չնայած թվում է, թե դա հարևանների միջև հողակտորի վերաբերյալ երկար պատմություն ունեցող վեճի հետևանք է, ելնելով Տարասի խոսքերից, ակնհայտ է նաև կանխակալության շարժառիթը, հետևաբար, միջադեպը կարող է որակվել որպես ատելության հիմքով հանցագործություն, որը կատարվել է մասնակի շարժառիթով:

Արդյո՞ք Տարասը ատելության հիմքով հանցագործություն է կատարել:

Այո, ատելության հիմքով հանցագործության երկու տարրերն էլ առկա են՝ հանցակազմը և կանխակալության շարժառիթը: Տարասը վերբալ և ֆիզիկական բռնություն է դրսևորել, ընդ որում նրա գործողությունների շարժառիթը, հարևանների միջև վեճից բացի, եղել է ազգային պատկանելության հիմքով կանխակալությունը Վլադիմիրի նկատմամբ:

Եթե այո, ապա ո՞րն է այստեղ պաշտպանված հատկանիշը:

Պաշտպանված հատկանիշը Էթնիկ պատկանելությունն է: Տարասի արտահատություններից («Ռուս շուն», «Դուք մեզնից գողացել եք Դրիմը», «զավթիչ») ակնհայտ է, որ նա խնդիր ուներ Վլադիմիրի ռուսական ծագման հետ:

Օրինակ 2

Այս օրինակը վերաբերում է ատելության հողի վրա հանցագործության թիրախներին: Մասնակիցները պետք է նշեն, որ այս իրավիճակում թիրախը մահմեդական համայնքի համար կարևոր գույքն է: Գույքի նկատմամբ հարձակումները կարող են հանդիսանալ ատելության հիմքով հանցագործություն և ազդեցություն ունենալ մարդկանց և նրանց խմբերի վրա: Հետևաբար նման արարքները չպետք է դիտարկվեն որպես սովորական մանր զանցանք:

Արդյո՞ք դա ատելության հիմքով հանցագործություն է:

Այո, ատելության հիմքով հանցագործության երկու տարրերն էլ առկա են՝ հանցակազմը և կանխակալության շարժառիթը: Գույքին վնասը պատճառվել է կրոնական ատելության շարժառիթով:

Եթե այո, ապա ո՞րն է այստեղ պաշտպանված հատկանիշը:

Պաշտպանված հատկանիշը կրոնն է: Հարձակման ենթարկված գույքը մզկիթ է, և պատի վրա գրաֆիտիները նույնպես վկայում են արարքի կրոնական ենթատեքստի մասին:

Ո՞րն է կամ ո՞վ է թիրախը:

Թիրախը գույքն է, որը ասոսացվում է մահմեդական համայնքի հետ:

Օրինակ 3

Այս օրինակը վերաբերում է թյուրընկալմանը: Թեև ինուիտ ծագումով կինը ասիացի չէր, հանցագործը սխալմամբ ընկալել էր նրան որպես այդպիսին:

Արդյո՞ք դա ատելության հիմքով հանցագործություն է:

Այո, ատելության հիմքով հանցագործության երկու տարրերն էլ առկա են՝

հանցակազմը և կանխակալության շարժառիթը: Կնոջ նկատմամբ տեղի է ունեցել վերբալ և ֆիզիկական բռնություն՝ հիմքում ընկած կանխակալության պատճառով:

Եթե այո, ապա ո՞րն է այստեղ պաշտպանված հատկանիշը:

Պաշտպանված հատկանիշը «ռասան» է (կամ «Էթնիկ պատկանելությունը»): Համարվել է, որ կինը արևելյան ասիական ծագում, ինչը պարզ է դառնում դեպքի ժամանակ Covid-ի հետ կապված մեկնաբանություններից:

Օրինակ 4

Այս օրինակը վերաբերում է ասոսացմամբ ատելության հիմքով հանցագործությանը: Մասնակիցները պետք է եզրակացնեն, որ այս սցենարում տուժող են և՛ տրանսգենդեր կինը, և՛ նրա ընկերուհին: Ընկերուհին տուժող է ըստ ասոսացման:

Արդյո՞ք դա ատելության հիմքով հանցագործություն է:

Վեճի առարկա է, թե արդյոք կեղծամը պոկեր, երեսին թքելը և անվայել հայտարարությունները քրեական արարք են: Դրանք կարող են համարվել կամ չհամարվել հանցագործություն՝ կախված երկրի օրենսդրությունից: Հետևաբար, մասնակիցները կարող են այստեղ արտահայտել տարբեր դիրքորոշումներ: Այնուամենայնիվ, երկրորդ տարրը՝ կանխակալության շարժառիթը, առկա է: Նման արարքները նույնպես չափազանց վնասակար են, նույնիսկ եթե հանցակազմ չեն պարունակում:

Եթե այո, ապա ո՞րն է այստեղ պաշտպանված հատկանիշը:

Պաշտպանված հատկանիշն աստեղ «գենդերային ինքնությունն է»: Վիրավորական հայտարարությունները վերաբերում էին տրանսգենդեր կնոջ սեռական կողմնորոշմանը:

Ո՞վ է այստեղ տուժողը:

Այս գործնական օրինակում առկա է ատելության հիմքով հանցագործության երկու առերևույթ տուժող՝ տրանսգենդեր կինը և Մարիան, ով ասոսացվում էր նրա հետ:

Հավելված 4.4ա. Դասընթացավարի ուղենիշներ Գործողություն 4.4ա-ի մասով

Նկարների հետևում գրված պատմությունները հետևյալն են.

Նկար 1

2016-ի նախագահական ընտրություններում Դոնալդ Թրամփի հաղթանակից հետո Նյու Յորքի այգու պատին հայտնվեց հսկայական սվաստիկա՝ «Դարձնենք Ամերիկան կրկին սպիտակ»:

Հարցերին պատասխանելիս մասնակիցները պետք է ուշադրություն դարձնեն այն փաստին, որ պատին փակցված է ռասիստական հայտարարություն՝ նացիստական խորհրդանիշի՝ սվաստիկայի հետ միասին: Հայտարարությունը բառախաղ է, որը ցույց է տալիս սպիտակամորթների գերակայությունը և հղում է անում Դոնալդ Թրամփի հայտնի նախագահական նախընտրական քարոզարշավի կարգախոսին «Դարձնենք Ամերիկան կրկին հզոր»: Այս իրավիճակում թիրախը Ամերիկայում ապրող ոչ սպիտակամորթ մարդիկ են: Գույքի հարցը քննարկելիս մասնակիցները պետք է նշեն, որ կանխակալության շարժառիթը բացահայտելու համար տարբերություն չկա՝ գույքը պետական է, թե մասնավոր: Սակայն, դա կարող է ազդեցություն ունենալ ատելության հիմքով հանցագործության առաջին բաղադրիչի վրա, քանի որ գույքի տեսակը կարող է փոխել իրավական որակումը:

Նկար 2

Ավստրալիայի Մելբուրն քաղաքում չինական արմատներով ընտանիքի բնակարանը երկու գիշեր անընդմեջ դարձել էր ծայրահեղականների գրոհների թիրախ, որոնք նրանց ավտոտնակի վրա նկարել էին կորոնավիրուսային համաճարակի հետ կապված բազմաթիվ ռասիստական գրաֆիտիներ: Նրանք նաև քարի մեծ կտորով կոտրել էին տան պատուհաններից մեկը:

Պատի վրա «Մահ չինացիներին» գրառումը վկայում է հակաասիական տրամադրությունների մասին: Համաճարակի շրջանում աճել էին հակաասիական շարժառիթով ատելության դեպքերը, քանի որ շատերը կորոնավիրուսի տարածման մեջ մեղադրում էին չինացիներին: Մասնակիցները պետք է քննարկեն նաև գույքի հետ կապված հարցերը: Այն փաստը, որ գույքը պատկանում է չինական արմատներ ունեցող ավստրալական ընտանիքին, ամերեկայյթ, լրացուցիչ ապացույցներ է տալիս, որ ծայրահեղականները գործել են կանխակալության շարժառիթով:

Նկար 3

Սքուլֆիլդյան եղբայրության եկեղեցու (Վիրջինիա, ԱՄՆ) ֆեյսբուքյան էջում տեղադրված լուսանկարում պատկերված էր անարխիզմի խորհրդանիշը՝ պենտագրամ և եկեղեցու հետևի մասում կարմիր ներկված շրջված խաչ: Նկարների տակ գրված էր «Ave Satanas» արտահայտությունը, որը լատիներենում նշանակում է «Կեցց՛ե՛ Սատանան»:

Նկարը պարունակում է երկու տեսակի ցուցիչ՝ «Ave Satanas» գրառումը և սատանայական խորհրդանիշները՝ պենտագրամը, շրջված խաչը և անարխիզմը: Մասնակիցները պետք է նշեն, որ տվյալ նկարը ցույց է տալիս կրոնական ատելության հնարավոր ցուցիչները: Տեղեկությունը, որ գույքը քրիստոնեական եկեղեցի է, ատելության հողի վրա հնարավոր հանցագործության լրացուցիչ ցուցիչ է:

Նկար 4

Հոմոֆոբ ցուցարարները վանդալիզմի են ենթարկել «Tbilisi Pride» գրասենյակի արտաքին տեսքը՝ սև ներկ նետելով պատշգամբից կախված ծիածանի դրոշի վրա: Ցուցարարներն ավելի քան երկու շաբաթ ամեն օր հավաքվում էին «Tbilisi Pride» տեղական սեռական փոքրամասնությունների իրավունքների պաշտպանության կազմակերպության գրասենյակների մոտ:

Ծիածանի դրոշը ԼԳԲՏԻ համայնքի խորհրդանիշն է: Նկարի վրա դրոշը ներկված է սև ներկով: Դա կարող է լինել ԼԳԲՏԻ-ի դեմ միտված միջադեպի/հանցագործության ցուցիչ: Այն, որ դա սեռական փոքրամասնությունների իրավունքների պաշտպանության կազմակերպության գրասենյակ է, լրացուցիչ ցուցիչ է:

Նկար 5

Երկրի վոլեյբոլի ազգային ֆեդերացիան պաշտոնական ներողություն է խնդրել Հարավային Կորեայի իրենց գործընկերներից՝ երկու երկրների թիմերի հանդիպման վերջում ֆեդերացիայի աշխատակցի կողմից արված ռասիստական ժեստի պատճառով:

Աշխատակցին լուսանկարել են իրենց թիմի հաղթանակից հետո ռասիստական ժեստ անելիս: Նա բացատրել էր, որ չէր ցանկանում որևէ մեկին վիրավորել. նա դա արել էր, քանի որ ուրախ և ոգևորված էր թիմի հաղթանակից:

Նկարում պատկերված անձը ծագում է իր կոպերը, ինչը այս համատեքստում ռասիստական ժեստ է, որն օգտագործվում է ասիական ծագում ունեցող մարդկանց ծաղրելու համար: Մասնակիցները պետք է նշեն, որ դա հակաասիական տրամադրությունների ցուցիչ է:

Նկար 6

«Գալաթասարայ»-«Ֆեներբախչե» ֆուտբոլային հանդիպման ժամանակ վերջինիս երկրպագուները բանալ են թափահարել և ռասիստական վանկարկումներ երգել Գալաթասարայի կոտոֆվուարցի հարձակվող Դիոյե Դրոգբայի հասցեին:

Բանալ թափահարելը կամ նետելը հայտնի ռասիստական վերաբերմունքի դրսևորում է սպորտային միջոցառումների ժամանակ: Նման ժեստերը հաճախ օգտագործվում են սևամորթ խաղացողներին վիրավորելու համար՝ ակնարկելով, որ նրանք նման են կապիկի: Բանալի թափահարելը առերևույթ ռասայական ատելության ցուցիչ է:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Խնդրում ենք նկատի ունենալ, որ այս գործողությունը ուղղված է կողմնակալության ցուցիչների և ոչ թե ատելության հիմքով հանցագործության գաղափարի քննարկմանը: Սակայն, մասնակիցները կարող են քննարկման առարկա դարձնել առաջին տարրի հարցը՝ քրեական հանցակազմի առկայությունը: Կախված ազգային համատեքստից՝ նկարներում պատկերված գործողությունները կարող են որակվել որպես հանցագործություն, զանցանք, վարչական իրավախախտում, ցածր մակարդակի այլ տեսակի իրավախախտումներ կամ ընդհանրապես հանցագործություն չհամարվել:

Օրինակ, նկար 4-ում ցուցադրված դրոշը ներկելու արարքը, դրա աննշան լրջության պատճառով, կարող է դուրս լինել իրավական արձագանքի շրջանակից:

Այդ իրավիճակում դասընթացավարը պետք է մասնակիցներին հիշեցնի, որ գործունեության նպատակը ցուցիչների տեսակների քննարկումն է: Սակայն, ի լրումն, նրանք կարող են նշել, որ կարևոր չէ՝ արարքը նախատեսված է Քրեական օրենսգրքով, թե իրավական այլ աղբյուրներով՝ կարևորն այն է, որ պետությունը պետք է ունենա կանխակալության դրսևորումները կանխելու արդյունավետ համակարգ:

Դասընթացավարները կարող են նկարները փոխարինել այլ տեսողական նյութերով, որոնք նրանք տեղական համատեքստին ավելի հարմար են համարում. այնուամենայնիվ, դրանք պետք է համապատասխանեն այս գործողությանը և կանխակալության ցուցիչների քննարկման համար տեղին լինեն:

Օժանդակ նյութ 4.4. Կանխակալության ցուցիչներ

Չնայած իրենց առանձնահատուկ բնույթին՝ ատելության հիմքով հանցագործությունները նույնպես հանցագործություններ են, ուստի դրանց հետաքննությունը պահանջում է նույն մոտեցումների կիրառումը, ինչ մյուս բոլոր հանցագործությունները: Հաշվի առնելով նախկինում քննարկված երկտարր սահմանումը, դրանցից առաջինը՝ հանցակազմը, պահանջում է ընդունված քննչական գործողությունների իրականացում, ինչպիսիք են հանցանքի վայրի հսկողությունը, դատաբժշկական փորձաքննությունը և տեխնիկական ապացույցների հավաքումը, խուզարկություն և առգրավումներ և բազմաթիվ այլ գործողություններ, որոնք սովորաբար ձեռնարկվում են հանցագործության հետաքննության ընթացքում: Այն, ինչ առանձնացնում է ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննությունը, կանխակալության շարժառիթն ապացուցելու պահանջն է: Հանցագործության հնարավոր կանխակալության երանգը արդյունավետ բացահայտելու համար հետաքննող մարմիններին խորհուրդ է տրվում որպես քննիչների հիմնական գործիք օգտագործել այսպես կոչված «կողմնակալության ցուցիչները»:

Կանխակալության ցուցիչները «հանցավոր արարքն ուղեկցող օբյեկտիվ փաստեր, հանգամանքներ կամ օրինաչափություններ (դրսևորումներ) են, որոնք առանձին կամ այլ փաստերի կամ հանգամանքների հետ համակցությամբ վկայում են, որ հանցագործի գործողությունները ամբողջությամբ կամ մասամբ պայմանավորված են եղել կանխակալության որևէ շարժառիթով»²⁵ Ընդհանուր առմամբ, առավել տարածված կանխակալության ցուցիչները հետևյալն են.

- տուժողի կամ վկայի ընկալումը.
- վերբալ կամ գրավոր հայտարարությունները և/կամ ժեստերը.
- կազմակերպված ատելության խմբերին աջակցությունը.
- արարքի վայրը և ժամանակը.
- նախկին հանցագործությունների կամ միջադեպերի օրինաչափությունները կամ հաճախականությունը.
- բռնության բնույթը.
- տարբերություն(ներ)ը իրավախախտի և տուժողի միջև.
- այլ շարժառիթների բացակայությունը:

Գործի շրջանակներում կարող են լինել մեկ կամ մի քանի ցուցիչներ, որոնք ուստիականությանը և դատախազությանը կարող են հանգեցնել այն եզրակացության, որ հանցագործի գործողությունները դրդված են եղել կանխակալությամբ: Կանխակալության ցուցիչները հետաքննության գործընթացում կարող են ի սկզբանե բացահայտ լինել կամ կարող են ի հայտ գալ գործընթացի ընթացքում տարբեր քննչական գործողությունների արդյունքում, երբ ձեռք են բերվում տարբեր ապացույցներ: Որոշումը, թե որ ցուցիչներն է պետք օգտագործել և ինչպես դատարանում հիմնավորել ատելության շարժառիթով հանցագործության վերաբերյալ պնդումները, պետք է կայացվեն հետաքննության ընթացքում:

²⁵ ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2019) «Կանխակալության ցուցիչների կիրառումը՝ գործնական գործիք ուստիականության ծառայողների համար», Էջ 4:

Տուժողի կամ վկայի ընկալումը

Սա հետաքննության սկզբնական փուլում ամենակարևոր ցուցիչներից մեկն է: Տուժողի կամ վկայի կողմից ներկայացվող տեղեկատվությունը կարող է էապես ազդել շարժառիթների նույնականացման գործընթացի վրա և մեծացնել հաջող արդյունքի հավանականությունը: Հետևաբար պատշաճ հարցազրույցների անցկացումը հատուկ նշանակություն ունի իրավապահ մարմինների համար: Բացի այդ, այս ցուցանիշը օգտակար է ատելության հողի վրա միջադեպերը և ատելության հիմքով հանցագործությունները արձանագրելու համար, քանի որ ՌԱԵՀ-ի թիվ 11 Ընդհանուր քաղաքականության հանձնարարականի համաձայն՝ ռասիստական միջադեպը «ցանկացած միջադեպ է, որը տուժողի կամ որևէ այլ անձի կողմից ընկալվում է որպես ռասիստական»: Այս սահմանումը հստակ ցույց է տալիս ընկալման կարևորությունը:

Վերբալ կամ գրավոր հայտարարություններ և/կամ ժեստեր

Հայտարարությունները, լինեն վերբալ կամ գրավոր, կանխակալության բացահայտ ցուցիչներ են և իրավապահ մարմինների կողմից հավաքագրման ենթակա կարևոր ապացույցներ: Նման հայտարարությունները ատելության հիմքով հանցագործությունների գործերում բավականին տարածված ցուցիչ են, քանի որ հանցագործները հիմնականում ցանկանում են բացահայտ վախի ուղղերձներ հղել: Միջադեպից առաջ, ընթացքում կամ դրանից հետո վերբալ հայտարարությունները ուժեղ ցուցիչ են, որ հանցագործությունն ունի ատելության դրդապատճառ: Գրավոր հայտարարությունները (տրաֆարետները, գրաֆիտիները և այլն) կարող են հայտնաբերվել հանցագործության վայրի մոտ, սոցիալական ցանցերի էջերում (օրինակ՝ հանցագործի գրառումները կամ մեկնաբանությունները Ֆեյսբուքում) կամ հարակից այլ վայրերում: Բացի այդ, հատուկ նշանակություն ունեցող ժեստերը (օրինակ՝ նացիստական ողջույնը) կարող են լրացուցիչ աջակցություն հանդիսանալ հետաքննության համար: Սովորաբար ժեստերի վերաբերյալ ապացույցները հավաքվում են տուժողների և վկաների ցուցմունքների և տեսախցիկների տեսագրությունների միջոցով:

Կազմակերպված ատելության խմբերին աջակցություն կամ կապ նրանց հետ

Հանցագործություն կատարած անձի մասին տեղեկությունները կարևոր են և պետք է ճշտվեն հետաքննության ընթացքում: Հաճախ ատելության հիմքով հանցագործություն կատարած անձինք կապված են կամ առնչվում են ատելության կազմակերպված խմբերի հետ: Նրանք կարող են աջակցել նման խմբերին իրենց հայտարարություններով կամ գործողություններով, որոնք նրանք անում են իրական կյանքում և առցանց: Նման խմբերին պատկանելությունը կարևոր ցուցիչ է կողմնակալությունն ապացուցելու համար:

Արարքի վայրը և ժամանակը

Երբեմն հանցագործները որոշում են հանցագործություն կատարել այն ժամանակ կամ վայրում, որը նշանակալի է թիրախային խմբի համար: Որոշ դեպքերում այդ ցուցիչը հեշտությամբ տեսանելի է, օրինակ, երբ հանցագործության վայրը պաշտամունքի վայր է կամ թիրախավորված համայնքի գրասենյակ, և ամսաթվերը համընկնում են տոնակատարության ամսաթվերի հետ, ընդ որում, եթե հանգամանքներն այնքան էլ հստակ չեն, քննիչները պետք է ուշադիր լինեն նման մանրամասների նկատմամբ:

Նախկին հանցագործությունների կամ միջադեպերի օրինաչափությունները կամ հաճախականությունը

Սա ցուցիչ է, որը պահանջում է հետաքննվող միջադեպի համատեքստի լայն հեռանկարի առկայություն: Եթե առկա է մի քանի նման հարձակումների պատմություն, որոնցում

ներգրավված է միևնույն տուժողը, կամ միջադեպերն ունեն նույն «ձեռագիրը», դա կարող է ուժեղ ցուցիչ լինել: Այս ցուցիչի հիման վրա գործելիս անհրաժեշտություն կարող է առաջանալ, որպեսզի քննիչները համագործակցեն ոստիկանության կամ դատախազության գործընկերների, ինչպես նաև տեղական, նահանգային և տարածաշրջանային հետախուզական գործակալությունների հետ՝ բացահայտելու օրինաչափությունները, կազմակերպված ատելության խմբերը և հանցագործության մեջ առերևույթ ներգրավված կասկածյալներին:²⁶

Ընտելության բնույթը

Հաստատելով այն գաղափարը, որ ատելության հիմքով հանցագործությունները «ուղերձի հանցագործություններ» են, հանցագործները հաճախ իրենց գործողությունները իրականացնում են հատուկ ձևով: Օրինակ՝ որպես թիրախային խմբի նկատմամբ գերազանցության և նրանց մերժման դրսևորում ատելության հիմքով հանցագործություններում կարող է դրսևորվել ծայրահեղ ստորացուցիչ վերաբերմունք՝ ուղղված տուժողների արժանապատվության նվաստացմանը:²⁷

Տարբերություն(ներ)ը իրավախախտի և տուժողի միջև

Այն դեպքում, եթե իրավախախտը և տուժողը պատկանում են տարբեր կրոնական, էթնիկական կամ մշակութային խմբերի, քննչական մարմինները կարող եմ ստուգել կանխակալության վարկածը: Սակայն այս ցուցիչը, ամենայն հավանականությամբ, ինքնին անբավարար է կանխակալության շարժառիթը հիմնավորելու համար և այն պետք է ուղեկցվի այլ ապացույցներով:

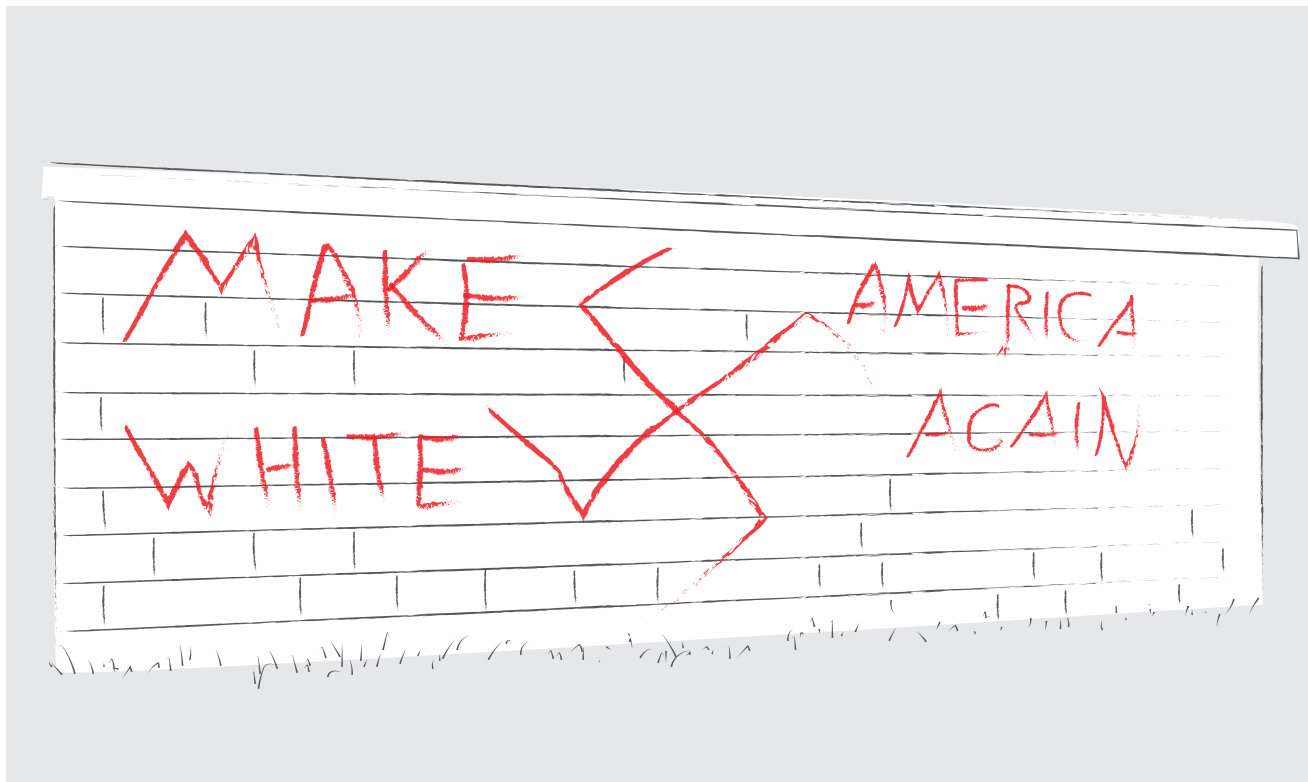
Այլ շարժառիթների բացակայությունը

Այս ցուցիչը նույնպես պետք է ուղեկցվի այլ ապացույցներով, սակայն, եթե չկա այլ շարժառիթ և տուժողը պատկանում է «պաշտպանված հատկանիշներով» խմբի, ապա կանխակալության ցուցիչը չպետք է անտեսվի:

26 Ոստիկանապետերի միջազգային միավորում (IACP) իրավակիրառման քաղաքականության կենտրոն, «Ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննություն», Էջ 2:

27 ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ. (2019) «Կանխակալության ցուցիչների կիրառումը՝ գործնական գործիք ոստիկանության ծառայողների համար», Էջ 20:

Նկար 1

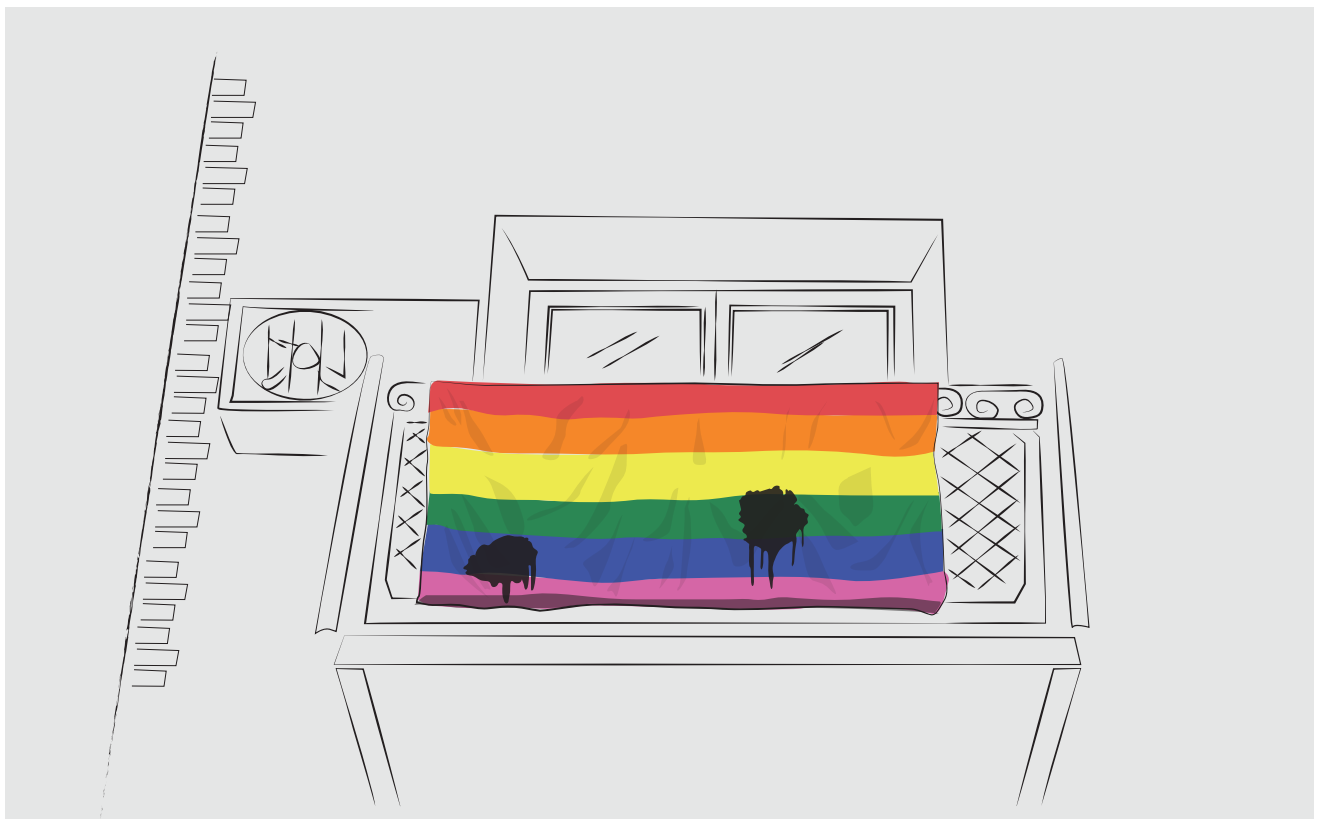
Նկար 2

Նկար 3

Նկար 4

Նկար 5

Նկար 6

Օժանդակ նյութ 4.5. Ատելության հիմքով հանցագործության հետաքննություն՝ գործնական օրինակ

2014 թվականի օգոստոսի 1-ին «Միացյալ մահմեդական միություն» կազմակերպությանը վարձակալության պայմանագրով իրավունք տրվեց օգտագործել շինությամբ հողամաս: Նախատեսվում էր այնտեղ բացել մահմեդական գիշերօթիկ դպրոց: Արդեն մինչ այդ՝ 2014 թվականի հունիսին, երբ տեղի ուղղափառ բնակչությունն իմացել էր այդ ծրագրի մասին, նրանք սկսել էին բողոքի ցույցեր կազմակերպել հարևանությամբ գտնվող մահմեդական դպրոցի բացման դեմ: Ամիսներ շարունակ տեղական արմատական քրիստոնեական խմբերը պատնեշներ էին կանգնեցնում շենքի մուտքի մոտ՝ թույլ չտալով կազմակերպության անդամներին մուտք գործել շենք և ավարտել անհրաժեշտ աշխատանքները: Բացի այդ, այդ խմբերի հետ կապված որոշ մարդիկ ակտիվ էին սոցիալական մեդիա հարթակներում՝ մշտապես հրապարակելով հակամահմեդական խոսույթներով տեսանյութեր: Ոստիկանությունը տեղեկացվել էր տեղի բնակիչների կողմից վերբալ և ֆիզիկական բռնության մի քանի դեպքերի մասին, որոնցում մահմեդականներին սպառնում էին այրել դպրոցը. սակայն մինչ օրս ոչ մի գործողություն չէր ձեռնարկվել:

Իդ ալ-Ֆիտր տոնի օրը, որը նշում է Ռամադան ծոմի ավարտը, Ռաշիդը (որը Միության քարտուղարն է) պատրաստվում էր բացել դպրոցի շենքը՝ տոնական արարողությունը սկսելու համար, սակայն հանկարծ նկատեց, որ մուտքի դռանը խոզի գլուխ էր գամված: Պատին նաև գրաֆիտի էր փակցված՝ «Մեր երկրում մահմեդականներին տեղ չկա»: Ռաշիդը որոշեց գնալ միության գրասենյակ և հավաքել անդամներին՝ դեպքի մասին հայտնելու համար: Գրասենյակ գնալիս Ռաշիդի վրա հարձակվեցին չորս տղամարդ (որոնք առերևույթ կապված էին վերոհիշյալ խմբերի հետ), որոնք դաժան ծեծի ենթարկեցին նրան:

Հավելված 4.5. Դասընթացավարի ուղեցույցը 4.5 գործողության վերաբերյալ

Ատելության հիմքով ենթադրյալ հանցագործությունները պահանջում են իրավապահ մարմինների կողմից շատ լուրջ վերաբերմունք և առաջնահերթություն: Դրանց հեռուն գնացող հետևանքները և տուժողների վրա տևական ազդեցությունը կանխելու համար անհրաժեշտ է հետաքննության բարձր մակարդակ: ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականի համաձայն՝ պետությունները պետք է ապահովեն ոստիկանության կողմից ռասայական խտրականության կամ ռասայական շարժառիթներով ենթադրյալ բռնության դեպքերի վերաբերյալ արդյունավետ հետաքննություն, ինչպես նաև համապատասխան կերպով պատժեն հանցագործներին:

Հատկանշական է, որ այն, ինչ բնորոշում է հաջող հետաքննությունը, միշտ չէ, որ հանգեցնում է քրեական հետապնդման և դատարանի կողմից մեղադրական դատավճռի կայացման: Կասկածյալին հայտնաբերելն ու ձերբակալելը լավագույն արդյունքն է, թեև երբեմն դա հնարավոր չէ: Իրականում կարևոր է, որ հետաքննչական մարմինները հաշվի առնեն կանխակալության հնարավոր շարժառիթները և գործադրեն բոլոր ջանքերը՝ հետաքննության ընթացքում անհրաժեշտ ապացույցներ հավաքելու համար: Մի շարք դեպքերում Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն ընդգծել է, որ ռասիստական շարժառիթներն ապացուցելը չափազանց դժվար կարող է լինել, հետևաբար «պատասխանող պետության՝ բռնության ակտի հնարավոր ռասիստական երանգը հետաքննելու պարտավորությունը կիրառված միջոցների, այլ ոչ թե կոնկրետ արդյունքի հասնելու պարտավորություն է»:²⁸ Այլ կերպ ասած, «Բռնության ակտի հնարավոր ռասիստական երանգը հետաքննելու պետության պարտավորությունը լավագույն ջանքեր գործադրելու պարտավորություն է և ոչ բացարձակ [...]: Իշխանությունները պետք է անեն այն, ինչ ողջամիտ է տվյալ հանգամանքներում ապացույցները հավաքելու և պահպանելու համար, ուսումնասիրեն ճշմարտության բացահայտման բոլոր գործնական միջոցները և կայացնեն լիովին հիմնավորված, անկողմնակալ և օբյեկտիվ որոշում՝ չանտեսելով կասկածելի փաստերը, որոնք կարող են վկայել ռասայական հիմքով բռնության մասին»:²⁹

Հանցագործության վայրում անվտանգության ապահովում և հսկողություն

Ինչպես և ցանկացած քրեական հետաքննության դեպքում, հանցագործության վայրում անվտանգության ապահովումը առաջին գործողություններից մեկն է, որը պետք է ձեռնարկվի: Ատելության հիմքով հանցագործությունները ուղերձ պարունակող հանցագործություններ են. հետևաբար, հանցագործը հաճախ թողնում է «նշաններ» կամ ապացույցներ, որոնք հետագայում կօգտագործվեն որպես կանխակալության ցուցիչ: Պետական կանոնակարգերի համաձայն՝ հանցագործության վայր ժամանելիս անհրաժեշտ է՝

1. Նախքան քննչական գործողությունների անցնելը ստուգել, արդյոք հանցագործության վայրում կա շտապ բժշկական օգնության կարիք և, անհրաժեշտության դեպքում, անմիջապես զանգահարել շտապ օգնության ծառայություն:
2. Ապահովել տուժողների և վկաների անվտանգությունը և անհապաղ քայլեր ձեռնարկել նրանց վտանգից պաշտպանելու և դեպքի վայրից հեռացնելու համար:
3. Չոհակենտրոն մոտեցում ցուցաբերել, կարեկցությամբ և արժանապատվությամբ վերաբերվել տուժողներին: Տուժողների բուժման վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկությունների համար տե՛ս Մոդուլ 5:

²⁸ ՄԻԵԴ, «Skorjanec-ն ընդդեմ Խորվաթիայի», 25536/14, §54:

²⁹ ՄԻԵԴ, «Nachova-ն և այլք ընդդեմ Բուլղարիայի», 43577/98 , 43579/98, §§ 156-159:

4. Որքան հնարավոր է արագ ապահովել դեպքի վայրի ֆիզիկական հսկողությունը, խուսափելով ապացույցների աղավաղման, կորստի կամ ոչնչացման վտանգից: Գտնել տուժողին և բոլոր հնարավոր վկաներին՝ նրանց մասնակցությամբ շարունակելու համար հետաքննական միջոցառումները, այդ թվում՝ ցուցմունքները վերցնելը և դրան հաջորդող հարցաքննությունը:
5. Լուսանկարել կամ տեսագրել հանցագործության վայրը:
6. Հրավիրել բոլոր համապատասխան մասնագետներին (դատաբժշկական փորձագետին, թարգմանչին, տեսահսկման համակարգերի մասնագետին և այլն):
7. Առգրավել համապատասխան նմուշները և/կամ իրեղեն ապացույցները (ատելության խոսք պարունակող գրականություն, ցողացիր ներկի տարաները և խորհրդանշական առարկաները, ինչպիսիք են սվաստիկան և խաչերը):
8. Հավաքել տեսախցիկների՝ դեպքին առնչվող կադրերը (առկայության դեպքում):

Այս ցանկը վերջնական չէ և այն պետք է հարմարեցվի կանոնակարգերին և գործի հանգամանքներին: Հանցագործության վայրի անվտանգությունը և ապացույցների արդյունավետ հավաքումը հատկապես կարևոր է, երբ առկա են տեսանելի ցուցիչներ, օրինակ՝ պատի վրա ատելության գրված արտահայտություն, որևէ կոնկրետ վայր, օրինակ՝ գերեզմանատուն, դավանանքի շենք, բնության բնույթի մասին վկայող նշաններ (օրինակ՝ դիակի վրա քերծված սվաստիկա), ռասիստական արտահայտություններ պարունակող թռուցիկներ և այլն:

Վերբալ ցուցմունք վերցնելը

Տուժողի/վկաների ցուցմունքները ատելության հիմքով հանցագործության գործերում կանխակալության շարժառիթն ապացուցելու տեսանկյունից ապացույցների հիմնական աղբյուրն են: Թեև վկաների ցուցմունքները կարող են գործի վերաբերյալ նոր մանրամասներ և հիմք հանդիսանալ նոր գործողությունների համար, քննիչները պետք է հատկապես ուշադիր լինեն վկաներին գտնելու և նրանց հետ կապ հաստատելու հարցում, քանի որ հետաքննության հաջող ընթացքը շատ հաճախ կախված է ստացված տեղեկություններից և հետախուզական տվյալներից: Լավ պլանավորված հարցաքննությունը մեծ քայլ է հաջող արդյունք ապահովելու համար: Քննիչները պետք է տիրապետեն հարցաքննություն վարելու անհրաժեշտ հնարքներին, կատարեն անհրաժեշտ քայլերը և զոհակենտրոն մոտեցում ցուցաբերեն՝ հանցավոր արարքի իրական դրդապատճառները բացահայտելու համար:

Վերբալ եղանակով ստացված ապացույցների կարևորությունը ընդգծվել է Նաև ՄԻԵԴ-ի կողմից: Դատարանը նշում է, որ «երբ հետաքննության ընթացքում ի հայտ է գալիս ռասիստական վերբալ վիրավորանքի որևէ ապացույց, այն պետք է ստուգվի, և եթե հաստատվի, կատարվի բոլոր փաստերի մանրակրկիտ քննություն՝ հնարավոր ռասիստական շարժառիթները բացահայտելու համար»:³⁰

Քննչական մարմինները ցուցմունքներ վերցնելիս չպետք է դատողական վերաբերմունք ցուցաբերեն, քանի որ դա կարող է անուղղելի ազդեցություն ունենալ հետագա վարույթի վրա: Քննիչի դատողական վերաբերմունքը տուժողի կողմից զգալու դեպքում այն կարող է ոչ միայն ազդել կոնկրետ գործով արդյունքի վրա, այլև խոչընդոտել հետագա համագործակցությունը ամբողջ համայնքի հետ: Տուժողի կարիքների գնահատման և նրբանկատ հաղորդակցության վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկություններ կարելի է գտնել Մոդուլ 5-ում:

Ինչ վերաբերում է հարցազրույցի կառուցվածքին, ապա կարևոր է, որ գործընթացը լավ պլանավորվի և իրականացվի: Այդ նպատակով քննիչը պետք է հետևի հարցազրույցի վարման որոշակի սխեմայի: Ընդհանուր առմամբ, հարցազրույցի փուլերը հետևյալն են. **պլանավորում, նախապատրաստում և քննիչի ներկայացում, դեպքի շարադրում և հարցեր, ամփոփում և գնահատում**:³¹

³⁰ ՄԻԵԴ, «Skorjanec-ն ընդդեմ Խորվաթիայի», 25536/14, §65:

³¹ Այս բաժնում օգտագործվել է հետևյալ աղբյուրը՝ Boyle, M. and Vullierme, J.C. (2018թ.) «Հետաքննական հարցազրույցի համառոտ ներածություն՝ Գործնականի ուղեցույց»:

Պլանավորում, Նախապատրաստում և քննիչի ներկայացում

Հաջող արդյունքի հնարավորությունները մեծացնելու համար յուրաքանչյուր քննչական գործողություն, ներառյալ հարցազրույցը, պետք է մանրակրկիտ պլանավորվի և նախապատրաստվի: Պլանավորումը և նախապատրաստումը թույլ է տալիս քննիչներին սահմանել իրենց նպատակները և որոշել իրենց ակնկալիքները հարցվողից: Բացի այդ, որակյալ նախապատրաստումը զգալիորեն մեծացնում է հետազայում որևէ խնդրից խուսափելու հնարավորությունը:

Ատելության հիմքով հանցագործության գործով հարցազրույց պլանավորելիս և նախապատրաստելիս քննիչը պետք է.

- Վերլուծի գործի առկա փաստերը և համապատասխանաբար պլանավորի հարցերը: Օգտագործի համապատասխան տերմիններ/դերանուններ (հատկապես **ԼԳԲՏԻ+** համայնքի հետ կապված) և կասկածի դեպքում հարցվողի հետ ճշտի դրանց ճիշտ օգտագործումը:
- Որոշի, թե արդյոք անհրաժեշտ է լրացուցիչ անձանց ներգրավում թարգմանիչների, պաշտպանական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների, տուժողների և վկաների համակարգողների, ուղեկցող անձանց (անչափահասների և խոցելի մեծահասակների դեպքում), և անհրաժեշտության դեպքում հրավիրի նրանց:
- Բացահայտի հարցվողների (հատկապես տուժողի) կարիքները և տեղեկություններ պատրաստի համապատասխան ծառայությունների վերաբերյալ՝ անհրաժեշտության դեպքում տուժողին այնտեղ ուղղորդելու համար:
- Հարցազրույցը պետք է անցկացնել հարմարավետ սենյակում՝ հարցվողին զերծ պահելով որևէ անհանգստությունից: Հարցազրույցին ներկա պետք է լինեն միայն այն անձինք, ովքեր անմիջականորեն ներգրավվելու են այդ գործընթացին:
- Նախապատրաստի բոլոր նյութերն ու տեխնիկական միջոցները (օրինակ՝ տեսանկարահանող սարք, համակարգիչ), եթե հարցազրույցը ձայնագրվում է:

Նախապատրաստական աշխատանքներն ավարտելուց հետո քննիչը պետք է պատշաճ կերպով ներկայանա հարցվողին: Սա այն փուլն է, որտեղ կողմերի միջև ձևավորվում է միմյանց մասին առաջին տպավորությունը: Պատշաճ ձևով ներկայանալը և քննիչի անկեղծությունը կարող են խրախուսել տուժողին, վկային կամ կասկածյալին հետազայում համագործակցել իրավապահ մարմինների հետ: Ներկայանալու ընթացքում քննիչը պետք է.

- Ներկայացնի իրեն և հարցազրույցին ներկա բոլոր անձանց:
- Բացատրի գործընթացի ընթացակարգային մասը:
- Տեսանկարահանում դեպքում տեղեկացնի մասնակիցներին այդ մասին:
- Ներկայացնի հարցվողի իրավունքներն ու պարտականությունները:
- Նախքան հարցաքննության անցնելը ստուգի, թե արդյոք հարցվողի մոտ կան հարցեր:

Դեպքի շարադրում և հարցեր

Հարցազրույցի սկզբնական փուլում հարցվողին պետք է հնարավորություն տրվի անկաշկանդ պատմել դեպքի ընթացքի մասին: Քննիչը պետք է խրախուսի նրա կողմից իրադարձությունների շարադրանքին՝ հետաքրքրություն արտահայտող ժեստերի, մարմնի լեզվի և ակտիվ ունկնդրելու հնարքների օգնությամբ: Երբ տուժողը կներկայացնի դեպքի իր վարկածը, քննիչը կարող է լրացուցիչ հարցեր տալ (կարճ կամ մանրամասն պատասխան ենթադրող՝ կախված քննիչի մտադրությունից): Եթե հարցվողը այդ մասին արդեն իսկ չի խոսել, շատ կարևոր է, որ քննիչը հարցեր տա կանխակալության ցուցիչների վերաբերյալ, օրինակ՝

- Կինդրեի նշեք, թե կոնկրետ ինչ է ասել կասկածյալը դեպքից առաջ, դրա ընթացքում և դրանից հետո:
- Դու գիտե՞ք, թե ինչու եք թիրախավորվել:

- Նկարագրեք կասկածյալին հնարավորինս մանրամասն, այդ թվում՝ նրա դաջվածքները, հագուստը:³²
- Որքա՞ն ժամանակ եք ապրում այդ տարածքում: Արդյոք Դուք միակ անդամն եք (կամ անդամներից մեկը) [պաշտպանված խմբի], ով ապրում է այդ տարածքում:
- Արդյո՞ք նախկինում նման միջադեպեր եղել են:
- Արդյո՞ք վերջին շրջանում եղել են որևէ հանրային միջոցառումներ, որտեղ Ձեզ կարող էին թիրախավորել:
- Նախկինում Դուք եղե՞լ եք ատելության հիմքով հանցագործության տուժող:³³

Քանի որ ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողները սովորաբար ուժեղ սթրեսի են ենթարկվում և ծայրահեղ խոցելի են, քննիչը պետք է.

- Խուսափի տուժողին մեղադրելով կրկնակի սթրես առաջացնելուց (զոհականացումից): Հարցերը չպետք է քննադատական հնչեն, օրինակ՝ «Ինչու՞ էիք գունավոր զգեստ հագել», «Ի՞նչ կարելի էր ակնկալել, երբ Դուք այդպիսի տեսք ունեիք» և այլն:
- Հաշվի առնի, որ տուժողի պաշտպանված հատկանիշները կամ պատկանելությունը պարտադիր չէ, որ առնչություն ունենան հետաքննության հետ և այդ պահին, միգուցե, անհրաժեշտ չէ դրանց մասին հարցնել: Ատելության հիմքով հանցագործության գործերի հետաքննության կենտրոնում հանցագործի շարժառիթներն են, ներառյալ տուժողի ինքնության վերաբերյալ հանցագործի պատկերացումները: Հետևաբար, տուժողի պաշտպանված հատկանիշների հաստատումը հետաքննության հաջողության համար առանցքային նշանակություն չի ունենա:
- Չգուշավորություն ցուցաբերի տուժողի կամ վկայի ինքնությունը «բացահայտելու» հարցում, հատկապես, երբ գործը վերաբերում է ԼԳԲՏԻ համայնքի անդամներին:
- Կանխակալության ցուցիչները բացահայտելու համար համապատասխան հարցեր տա, հարցնի, թե արդյո՞ք միջադեպն ուղեկցվել է ատելություն խոսքով՝ դեպքից առաջ, ընթացքում կամ հետո:
- Խոսի պարզ լեզվով և խուսափի մասնագիտական տերմիններ օգտագործելուց:
- Թույլ տա հարցվողին խոսել իրեն հարմար արագությամբ և լեզվով:
- Սեռական փոքրամասնությունների ներկայացուցիչների հետ խոսելիս օգտագործի համապատասխան դերանուններ և անուններ: Եթե անձը նախընտրում է, որ իրեն այլ կերպ դիմեն, քան իր անձնագրում նշված անունով, քննիչը պետք է օգտագործի տուժողի ընտրած անունն ու դերանունները: Սակայն, պաշտոնական գրառումներում, իրավական կարգի պահանջներից ելնելով, երկու անուններն էլ պետք է նշվեն (ինչպես անձնագրի, այնպես էլ նախընտրելի):

Ստորև ներկայացված են ԼԳԲՏԻ նկատմամբ ատելության հիմքով հնարավոր հանցագործությանն առնչվող անձանց հետ հարցազրույցի ժամանակ «լավ» և «վատ» հարցերի օրինակներ.

Քննիչ՝ Դուք համասեռամուլ եք:

Տուժողը հրաժարվում է պատասխանել:

Քննիչ. Ձեր վրա հարձակվել են Ձեր ԼԳԲՏԻ ինքնության հիմքով:

Տուժողը հրաժարվում է պատասխանել:

Երկու իրավիճակներում էլ քննիչի հարցերի ձևակերպումն անընդունելի է, քանի որ այն պահանջում է տուժողից զգայուն անձնական տեղեկատվության տրամադրում: Շատ հաճախ, նույնիսկ եթե անձը իսկապես պատկանում է սեռական փոքրամասնության, նա չի ցանկանում այդ մասին խոսել անձանոթ մարդկանց հետ: Հետևաբար, հարցի ճիշտ ձևակերպումն իրական փոփոխություն և վստահություն է առաջացնում քննչական մարմինների նկատմամբ: Ավելին, հնարավոր է նաև, որ պաշտպանական կողմը դատարանում բողոքի, որ տուժողին/վկային ուղղորդել են:

³² Նշում. Հաշվի առեք վկայի/տուժողի մոտ հատուկ հիշողություններ առաջացնելու հարցում զգուշության կարևորությունը: Օրինակ՝ դաջվածքների մասին հիշելիս տուժողը կարող հուզվել և ճիշտ չնկարագրել դեպքը: Այդ դեպքում ճշտող հարցեր տվեք և խնդրեք նկարագրել մանրամասները, որպեսզի որոշեք, թե արդյոք տուժողը ճիշտ է ներկայացնում այն:

³³ Ատելության հիմքով հանցագործությունների կանխարգելման ազգային կենտրոն, Կրթության զարգացման կենտրոն (2000 թ.). «Արձագանք ատելության հիմքով հանցագործություններին». Իրավապահ մարմինների և տուժածներին աջակցող մասնագետների բազմամասնագիտական ուսումնական ծրագիր, 165-166 էջեր:

*Քննիչ Ձեր կարծիքով, ինչո՞ւ են Ձեզ թիրախավորել:
Տուժող. Կարծում եմ, որովհետև ես համասեռամուլ եմ:*

Երկրորդ օրինակում տուժողն ավելի շատ է միտված համագործակցել քննչական մարմինների հետ, քանի որ նրա իրական ինքնությունը չի բացահայտվում: Պատասխանը հիմնված է բացառապես անհատական ընկալման վրա, և հարցը տուժողին չի դրդում կանխորոշված պատասխանի:

Տուժողի/վկաների ցուցմունքների հետ միասին հետաքննության առանցքային փուլերից մեկը կասկածյալի հետ պատշաճ հարցազրույցն է: Կարևոր է հիշել, որ «ոստիկանության ծառայողները պարտավոր են կասկածյալին հարցաքննել անմեղության կանխավարկածից ելնելով»:³⁴ Հաճախ ոստիկանության ծառայողները կասկածյալին հարցաքննելիս դրդված են օգտագործել հարկադրական բնույթի հարցազրույցի մարտավարություն, նպատակ ունենալով ապացուցել իրադարձությունների արդեն իսկ կանխորոշված վարկածը: Կասկածյալին պետք է թույլ տրվի ներկայացնել սեփական պատմությունը, որը կարող է օգտագործվել քննիչի կողմից՝ ստուգելու և վիճարկելու առկա ապացույցների և տեղեկատվության հիման վրա դրա ճշմարտացիությունը և որի օգնությամբ քննիչը կարող է որոշել հետաքննության հետագա օպտիմալ ուղիները: Հիմնական հանցագործությունը հիմնավորելու հետ մեկտեղ տրվող հարցերը պետք է անդրադառնան կանխակալության ցուցիչներին: Կանխակալության շարժառիթը բացահայտելու հարցերից են.

- Ինչո՞ւ ընտրեցիք այս թիրախը: Ի՞նչը Ձեզ դրդեց:
- Ինչպե՞ս եք վերաբերվում այս անձին կամ խմբին:
- Արդյո՞ք տուժողի խումբը վիրավորե՞լ է Ձեզ կամ Ձեր ընկերներին:
- Այս մեկնաբանությունները Դո՞ւք եք գրել համացանցում: Ինչպե՞ս եք բացատրում դրանք:
- Դու՞ք եք ներկել գույքը: Ո՞րն է այդ նշանների իմաստը?

Այս ցանկը սպառնիչ չէ և գործի հանգամանքներից կախված հարցերը կարող են այլ լինել: Կասկածյալը, կարող է հրաժարվել նման ուղիղ հարցերին պատասխանելուց, հատկապես, երբ վարույթին ներգրավված է իրավապաշտպան կազմակերպություն: Սակայն նրա արձագանքները կարող են բացահայտել նոր և ուշագրավ հանգամանքներ: Հետևաբար, քննիչը պետք է շատ ուշադիր լինի և նշի յուրաքանչյուր մանրուք, որը կարող է կապված լինել կանխակալության շարժառիթների հետ:

Ամփոփում և գնահատում

Այս փուլում քննիչը անձին հարցնում է, թե արդյոք նա որևէ բան ունի ավելացնելու կամ կցանկանա որևէ հարց տալ: Այնուհետև, քննիչը գնահատում է ստացված տեղեկատվությունը և նախատեսում հետագա քայլերը: Եթե կանխակալության ցուցիչների վերաբերյալ տեղեկատվությունը տրամադրվել է, ապա քննիչը պետք է փորձի լրացուցիչ ապացույցներ հավաքել այդ մասին՝ հիմնավորելու կանխակալության շարժառիթը:

Կանխակալության ցուցիչներն ապացույցների վերածելը

Չնայած կանխակալության ցուցիչների վերաբերյալ տեսական գիտելիքներին, լինում են այնպիսի իրավիճակներ, երբ ցուցիչները կանխակալության ապացույցների վերածելու հարցում քննչական մարմինները դժվարությունների առջև են կանգնում: Երբեմն նման դժվարություններ առաջանում են իրավապահ մարմինների ծառայողների պատճառով, մինչդեռ այլ դեպքերում հիմնական պատճառը իրավական կամ վարչական խոչընդոտներն են:

Օրինակ, ոստիկանությունը տեղեկատվություն էր ստացել տեղի թաղամասում ապրող հրեա զույգին գույքային վնաս պատճառելու մասին: Այդ հասցեով գնացած ոստիկանները ցանկապատի վրա սվաստիկայի նշան էին նկատել: Նրանք զննել

³⁴ Boyle, M. and Vullierme, J.C. (2018թ.) «Հետաքննական հարցազրույցի համառոտ ներածություն» Գործնականի ուղեցույց», էջ 16:

Էին դեպքի վայրը, հարցաքննել ամուսիններին և հարևաններին, բայց մոռացել էին լուսանկարել սվաստիկայի նշանը: Հաջորդ օրը նրանք վերադարձել էին դեպքի վայր՝ տեսողական ապացույցներ հավաքելու համար, սակայն առավոտ տեղացած հորդառատ անձրևից նշանն անհետացել էր:

Այս դեպքում քննիչների անփութության պատճառով ոչնչացվել էր կանխակալության հիմնական ցուցիչը: Փոխարենը, քննիչները կարող էին օգտագործել վկաների ցուցմունքները, սակայն դա նույն ապացուցողական ուժը չէր ունենա: Բերվածն անփութության օրինակ է, սակայն լինում են բազմաթիվ դեպքեր, երբ քննիչները միտումնավոր անտեսում են կանխակալության ցուցիչները՝ գտնելով, որ նրանք արդեն բավականաչափ ապացույցներ են հավաքել քրեական վարույթի համար: Նման գործողությունների հիմքում կարող են տարբեր պատճառներ լինել (աշխատանքային ծանրաբեռնվածություն, դատախազության կողմից լրացուցիչ հրահանգներից խուսափելու ձգտում, կանխակալություն և այլն): Ոստիկանության ծառայողների կողմից խտրական վերաբերմունքի հետ կապված կարողունակությունները դիտարկվում են Մոդուլ 2-ում:

Ի տարբերություն նախկինում նշված օրինակների, կարող են լինել իրավիճակներ, երբ իրավապահների աշխատանքին խոչընդոտում են օրենսդրական բացերը: Այդպես, որոշ երկրներում տեսախցիկի կադրերը թույլատրվում է օգտագործել որպես ապացույց միայն այն դեպքում, եթե կատարված հանցագործությունը պատկանում է որոշակի կատեգորիայի (օրինակ՝ ծանր հանցագործությունների): Նման սահմանափակումները կարող են խնդրահարույց լինել, օրինակ՝ երբ կանխակալության շարժառիթներով հանցագործություն համարվելու համար օրենքի պահանջներին չհամապատասխանող դեպքերում անհրաժեշտ է ապացույցներ ձեռք բերել: Բացի այդ, երբ խոսքը գնում է Էլեկտրոնային ապացույցներին, շատ երկրներ ունեն ընդունելիության կոնկրետ կանոններ, քանի որ դրանք պահանջում են իսկության ստուգում: Հետևաբար, երբ քննիչներին հանձնարարվում է որպես կանխակալության ցուցիչ օգտագործել սոցիալական ցանցերում արված հայտարարությունները, գործի նյութերում դրանք ներառելու համար նրանք կարող են բախվել իրավական խնդիրների:

Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել տուժողի/վկաների ցուցմունքների հիման վրա ապացույցներ ներկայացնելուն: Չնայած այն հանգամանքին, որ հարցաքննությունը ամենատարածված քննչական գործողություններից է, որն ապահովում է ամուր և հավաստի ապացույցներ, այն կարող է ունենալ սուբյեկտիվ բնույթ, հետևաբար՝ հեշտությամբ վիճարկվել պաշտպանության կողմից: Հետևաբար՝ տուժողի/վկայի ընկալումներից բացի, հետաքննությունը միշտ պետք է փորձի լրացուցիչ ապացույցներ գտնել՝ ատելության հիմքով հանցագործության գործը հիմնավորելու համար:

Հավելված 4.6. Դասընթացավարի ուղեցույցը 4.6 գործողության վերաբերյալ

Ոստիկանության ծառայողների կողմից ատելության հիմքով կատարված հանցագործություններ

Ատելության շարժառիթներով ոստիկանության ծառայողների կողմից անօրինական, անվայել վարքագծի մասին պնդումները սովորական երևույթ են: ՄԻԵԴ-ը բազմաթիվ գործերով մեղավոր է ճանաչել տարբեր պետությունների, որոնք պատշաճ կերպով չեն քննել ոստիկանների ապօրինի գործողությունները: Դա հանգեցնում է Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածի խախտման՝ այլ հոդվածների հետ համակցությամբ (հիմնականում, հոդված 2-ի (կյանքի իրավունք) կամ 3-ի (խոշտանգումների արգելում):

Ոստիկանության ծառայողների կողմից ատելության հիմքով հանցագործությունները ոստիկանական կառույցի հեղինակության առումով չափազանց վնասակար են, քանի որ վերջիններս առաջնային պատասխանատվություն են կրում օրինակարգի պահպանման և իրավախախտումների դեմ պայքարի հարցում: Հասարակության վստահությունը վերականգնելու համար կարևոր է ոստիկանության ծառայողների ապօրինի վարքագծի համարժեք, համապարփակ, մանրակրկիտ, արագ, նպատակային և անկախ հետաքննությունը: Այս հարցերն ավելի խորությամբ ուսումնասիրված են մոդուլ 2-ում:

Չափազանց կարևոր է, որ չարաշահումների վերաբերյալ մեղադրանքների հետաքննությունն իրականացվի անաչառ և անկախ մարմնի կողմից, քանի որ տուժողները հիմնականում չեն վստահում ոստիկանության կամ նույնիսկ դատախազության մարմինների բողոքարկման համակարգերին: ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականում պետություններից պահանջում է «ստեղծել ոստիկանությունից և դատախազության մարմիններից անկախ մի մարմին, որին վստահված է ոստիկանության կողմից ռասայական խտրականության և ռասայական շարժառիթներով ենթադրյալ անօրինական գործողությունների հետաքննությունը»: Անկախ մարմնի ստեղծման հետ միասին առաջարկվում է, որ ոստիկանությունը ունենա աշխատանքի որակի և կարգապահության ստուգումների ներքին կառուցակարգեր (ոստիկանության տեսչություն, ՆԳՆ վարչություն և այլն):

Ոստիկանության ծառայողների դեմ ատելության հիմքով հանցագործություններ

Ոստիկանության ծառայողները երաշխավորված չեն ատելության հիմքով հանցագործություններից: Հանցագործության կատարման բանաձևը նույնն է: Նրանք թիրախավորվում են որոշակի պաշտպանված հատկանիշներ ունեցող որոշակի խմբին իրենց փաստացի կամ ենթադրյալ պատկանելության պատճառով, ինչպիսիք են Եթնիկ ծագումը, սեռը, «ռասան», հաշմանդամությունը, ԼԳԲՏԻ ինքնությունը և այլն: Բացի այդ, ոստիկաններն իրենց պարտականությունները կատարելիս կարող են դառնալ նաև ատելության հիմքով հանցագործության թիրախ ըստ ասոցացման: Օրինակ, եթե նրանք պաշտպանում են կրոնական փոքրամասնության ցույցը, և արմատական հակացուցարարները որոշեն հարձակվել ցույցի վրա, ոստիկանները հեշտությամբ կարող են դառնալ այդ բռնի խմբերի թիրախը:

Ոստիկանության ծառայողները կարող են դառնալ իրենց գործընկերների կողմից բռնության, խտրականության և նույնիսկ ատելության հանցագործությունների թիրախ: Օրինակ, ոստիկանության «առնականության» ենթամշակույթը կարող է ստիպել համասեռամուլ ոստիկաններին թաքցնել իրենց սեռական կողմնորոշումը և համապատասխանել «կանոններին»: Հետևաբար, կարևոր է նաև պայքարել ոստիկանության ներսում առկա կարծրատիպային միջավայրի դեմ, որը կարող է խտրական լինել կազմակերպության որոշ անդամների նկատմամբ:

Ցանկալի է, որ ոստիկանությունը հստակ ուղերձ հղի, որ ոստիկանության ծառայողների դեմ ատելության հիմքով հանցագործությունները չեն հանդուրժվի: Օրինակ, 2021 թվականին Սասեքսի ոստիկանությունը ներկայացրեց յոթ կետից բաղկացած ծրագրով հատուկ ընթացակարգ՝ որը հետևողական մոտեցում էր նախատեսում

ոստիկանության ծառայողների նկատմամբ հետապնդումների և ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննության և արձանագրման համար:³⁵ Քաղաքականության վերաբերյալ փաստաթղթի համաձայն՝ ոստիկանության նկատմամբ ատելության հիմքով հանցագործությունները անընդունելի են և դրանց պետք է լուրջ վերաբերել: Նման գործողությունները երբեք չպետք է դիտարկվեն որպես «աշխատանքի մաս»:

³⁵ Սասեքսի ոստիկանություն, «Ոստիկանության ծառայողների, ոստիկանության ծառայողների և կամավորների կողմից ծառայողական պարտականությունները կատարման ժամանակ հետապնդումների և ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննության կանոններ» (903/2021թ.):

Մոդուլ 5

ՏՈՒԺՈՂՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՀԱՐԳԱԼԻՑ և ՈՉ ԽՏՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔ

ՀԵՂԻՆԱԿ ՄԱՐԳԱՐԻՏԱ ԺԵՇԿՈ

Ներածություն և ամփոփագիր	188
Ուսուցման վերջնադյունքներ	191
Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ	191
Նախապատրաստում	192
Գործողությունների նկարագրություն	193
Գործողություն 5.1. Խտրականության հիմքով ոտնձգությունների և բռնության տուժողների կարիքները	193
Գործողություն 5.2. Փոխազդող հատկանիշների հիմքով մոտեցում	200
Գործողություն 5.3. Երկրորդական զոհականացումը որպես խտրականություն	203
Գործողություն 5.4. Տուժողների կարիքների գնահատում և բավարարում	205
Գործողություն 5.5. Նրբանկատ և հարգալից փոխգործակցություն տուժողների հետ	208
Հավելվածներ և Օժանդակ նյութեր	211
Հավելված 5.1. Ատելության հիմքով հանցագործության տուժողների վկայությունները	211
Օժանդակ նյութ 5.2ա Անձնական հատկանիշների ծաղիկ	213
Օժանդակ նյութ 5.2բ	214
Հավելված 5.բ. Դասընթացավարի ուղեցույց	215
Օժանդակ նյութ 5.3. Տուժողների վկայությունները ոստիկանության աշխատակաիցների հետ փոխգործակցության մասին	220
Օժանդակ նյութ 5.4ա	222
Օժանդակ նյութ 5.4բ	223
Օժանդակ նյութ 5.5ա	228
Օժանդակ նյութ 5.5բ. Տուժողի հետ Նրբանկատ փոխգործակցության նկատառումներ	230

Ներածություն և ամփոփագիր

Տուժողների նկատմամբ հարգալից և ոչ խտրական վերաբերմունքը ոստիկանության առանցքային պարտականություններից է: Այն նաև կարևոր է ապահովելու համար, որ տուժողների անհատական կարիքները բացահայտվեն և բավարարվեն արդյունավետ և նրբանկատ կերպով, ինչպես նաև կանխարգելելու կամ նվազեցնելու երկրորդական զոհականացման և հոգեկան տրավմայի հավանականությունը, որը հաճախ առաջանում է, երբ տուժողը ներգրավվում է հետաքննության և դատական վարույթի գործընթացում: Տուժողների նկատմամբ հարգալից վերաբերմունքը և նրանց կարիքներին արձագանքը նաև օգնում է տուժողների և ոստիկանության ծառայողների միջև վստահության ձևավորմանը: Ոստիկանությանը վստահող տուժողները և վկաները ավելի հավանական է, որ համագործակցեն հետաքննության հետ և կիսվեն տեղեկություններով, որի արդյունքում կբարձրանա քրեական արդարադատության արդյունավետ աշխատանքի հավանականությունը: Քրեական արդարադատության համակարգի նկատմամբ վստահությունը և արդյունավետությունը կարող են խրախուսել ավելի շատ տուժողների՝ անկախ նրանց ծագումից կամ պատկանելությունից, հաղորդել հանցագործությունների մասին՝ դրանով իսկ ամրապնդելով անհատների, համայնքների և ընդհանուր առմամբ ամբողջ հասարակության անվտանգությունը:

Հարգալից և ոչ խտրական վերաբերմունքը նշանակում է, որ ոստիկանությունը և քրեական արդարադատության մասնագետներն իրենց գործողություններով չեն հանգեցնում խտրական հետևանքների, ջանքեր են գործադրում գիտակցելու և հակազդելու իրենց իսկ կանխակալությանը և ուշադրություն դարձնելու տուժողների, վկաների և նրանց ընտանիքի անդամների անհատական խոցելիությանը: Քանի որ յուրաքանչյուր անհատ տարբեր է, խոցելիության սեփական ընկալում ունի և յուրովի է վերապրում հանցագործությունը կամ բռնության միջադեպերը, ոստիկանությունը պետք է անհատական, այսինքն՝ զոհակենտրոն մոտեցում ցուցաբերի յուրաքանչյուր տուժողի նկատմամբ: Ուստի, ոստիկանության ծառայողները պետք է կարողանան գնահատել տուժողների կարիքներն ու ռիսկերը և ունենան նրանց հետ պատշաճ կերպով փոխգործակցելու հմտություններ: Նրբանկատ և արհեստավարժ վերաբերմունքը պահանջում է նաև խտրականության և տուժողների վրա դրա համալիր ազդեցության մասին խորը պատկերացում, խտրականությունը վերացնելու և հավասարությանը նպաստելու պահանջ:

Հավասարության և մարդու իրավունքների տեսանկյունից, տուժողների նկատմամբ նրբանկատ և արհեստավարժ վերաբերմունքի հարցում պետք է հաշվի առնել հետևյալ երկու հարցերը.

1. Ատելության հիմքով կամ խտրական շարժառիթներով կատարված հանցագործությունների տուժող լինելուց բխող ազդեցությունը և կարիքները:
2. Ընդհանուր բնույթի մարտահրավերները, որոնց բախվում են տարբեր փոքրամասնությունները, երբ նրանք հանդիպում են ոստիկանության ծառայողներին կամ որոշում են որպես տուժող դիմել ոստիկանություն: Տուժողների այս երկու խմբերը ունեն բազմաթիվ համընկնող փորձառություններ: Օրինակ, երկու խմբերն էլ կարող են կրել ոստիկանության ծառայողների կողմից խտրական կամ վատ արձագանքի ազդեցությունը: Բացի այդ, երկու խմբերն էլ կարող են ունենալ ծառայությունների մատչելիության հետ կապված կարիքներ, որոնք կապված չեն հանցագործության բնույթի հետ, օրինակ՝ թարգմանչական ծառայությունների, կամ այլ կարիքներ, որոնք վերաբերում են տուժողի սեփին, սեռական կողմնորոշմանը, դավանանքին կամ հաշմանդամությանը: Միևնույն ժամանակ, ատելության հիմքով հանցագործությունների բնույթն ու ազդեցությունը եզակի են և առաջացնում են հատուկ ռիսկեր, աջակցության կարիք և հետևանքներ:

Այս մոդուլը նպատակ ունի լրացուցիչ գիտելիքներ տրամադրել ոստիկանության ծառայողներին ընդհանուր իրավահավասարության և մարդու իրավունքների վերաբերյալ՝ փոքրամասնության համայնքներից տուժողների հետ աշխատանքում, ինչպես նաև ատելության հիմքով հանցագործություններին առնչվելիս: Այս նկատառումներից ելնելով մոդուլը թեմատիկորեն կառուցված է երեք ենթաթեմայի շուրջ: Գործողություն 5.1-ը և Գործողություն 5.2-ը կենտրոնանում են տուժողների կարիքների վրա, մասնավորապես, խտրականության հետ կապված միջադեպերի և հանցագործությունների տուժողների և փոքրամասնությունների խմբերի տուժողների կարիքների, ինչպես նաև տուժողների հետ փոխհարաբերություններում փոխազդող հիմքերի և զոհակենտրոն մոտեցումների վրա: Գործողություն 5.3-ը կենտրոնանում է այն բանի վրա, թե ինչպես ոստիկանության գործողությունները կամ անգործությունը կարող են հանգեցնել երկրորդական զոհականացման: Գործողություններ 5.4-ը և 5.5-ը կենտրոնանում են այն բանի վրա, թե ինչպես ոստիկանությունը կարող է նրբանկատ և արհեստավարժ կերպով բացահայտել և լուծել տուժողների առջև ծառացած հատուկ կարիքներն ու ռիսկերը:

Այս մոդուլում օգտագործվում է «տուժող» եզրը՝ նկարագրելու հանցագործության կամ միջադեպի տուժողին՝ մարդու իրավունքների միջազգային և եվրոպական շրջանակին և ն տերմինաբանությանը ներպետական իրավունքի համապատասխան: Սակայն «տուժող» եզրը պետք է զգուշությամբ օգտագործվի, քանի որ շատ տուժողներ իրենց այդպիսին չեն համարում, թեև նրանք իրավական իմաստով «տուժող» են: «Տուժող» եզրը կարող է հանգեցնել հետագա խարանի, քանի որ այն կարող է ասոցացվել թուլության և անօգնականության հետ: Այդ իսկ պատճառով որոշ տուժողներ նախընտրում են օգտագործել «վերապրած» եզրույթը, տերմինը, որը ենթադրում է դիմադրողականություն և կամքի դրսևորում: Ոստիկանության ծառայողները տուժողների հետ շփվելիս պետք է գիտակցեն այդ տարբերությունը:

Այս մոդուլի հիմքում ընկած հիմնական միջազգային չափանիշները բխում են ԵՄ տուժողների իրավունքների մասին հանձնարարականից¹, որը սահմանում է հանցագործությունների տուժողների իրավունքների, պաշտպանության և աջակցության նվազագույն չափորոշիչները և պահանջում, որ պետական մարմինները քրեական արդարադատության համակարգի աշխատանքում հաշվի առնեն տուժողի տեսակետը, մասնավորապես հանձնարարականն ընդգծում է տուժողի անձնական հատկանիշները հաշվի առնելու կարևորությունը՝ հաղորդակցվելիս և նրա կարիքները գնահատելիս: Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության կազմակերպությունը (ԵԱՀԿ)² պետություններին կոչ է անում ապահովել ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողների համար արդարադատության արդյունավետ հասանելիությունը, ինչպես նաև զարգացնել իրավապահ մարմինների կարողությունները՝ բարձրացնելու դրական փոխգործակցությունը ոստիկանության և ատելության շարժառիթով հանցագործության տուժողների միջև՝ վերապատրաստելով տեղամասերի ոստիկանության ծառայողներին, այդ թվում ուղեկիշներ տրամադրելով տուժողների օգնության և պաշտպանության վերաբերյալ: Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ՌԱԵՀ ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարականը³ կոչ է անում ազգային իշխանություններին ռասիստական միջադեպի մասին հաղորդում ստանալիս նրբանկատություն ցուցադրել տուժողների նկատմամբ: Ի վերջո, Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի՝ տուժողներին աջակցության վերաբերյալ

1 Հանցագործության տուժողների իրավունքների, աջակցության և պաշտպանության նվազագույն չափորոշիչներ սահմանող 2012/29/ԵՄ հրահանգ՝ ընդունվել է 2012 թվականի հոկտեմբերի 25-ին, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>:

2 ԵԱՀԿ Նախարարների խորհուրդ, որոշում 9/09, պայքար ատելության հիմքով հանցագործությունների դեմ, Աթենք, 2 դեկտեմբերի 2009թ., www.osce.org/cio/40695, ԵԱՀԿ Նախարարների խորհուրդ, որոշում 13/06, Անհանդուրժողականության և խտրականության դեմ պայքար և փոխադարձ հարգանքի ու փոխըմբռնման խթանում, Բյուքեստ, 5 դեկտեմբերի 2006թ., www.osce.org/mc/23114:

3 Ոստիկանության աշխատանքում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարի մասին ՌԱԵՀ-ի ընդհանուր քաղաքականության թիվ 11 հանձնարարական, ընդունվել է 2007թ, հունիսի 27-ին, www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.11:

հանձնարարականները⁴ նախատեսում են տուժողների հետ աշխատանք տանելու մի շարք չափանիշներ, ներառյալ կրկնակի զոհականացման անթույլատրելիությունը, հատկապես՝ խոցելի խմբերին պատկանող անձանց պարագայում:

Քանի որ այս մոդուլը անդրադառնում է տուժողների խնդիրներին, այն պետք է համապատասխանեցվի և մատուցվի ամուր համայնքային կապեր ունեցող տեղական գործընկեր ՀԿ-ների հետ սերտ համագործակցությամբ: Այս կազմակերպությունները պետք է ազգային կամ տեղական մակարդակում խորը պատկերացում ունենան իրենց համայնքների փորձի մասին՝ հանցավորության, ատելության հիմքով հանցագործությունների և ոստիկանության արձագանքների վերաբերյալ: Բացի այդ, այս կազմակերպությունները վերապատրաստման դասընթացի միջոցով կարող են արդյունավետ խորհուրդներ տալ ոստիկանության ծառայողներին որոշակի բացերի և մարտահրավերների լուծումների վերաբերյալ, տուժողների և համայնքների տեսակետներն ու կարիքները լսելի դարձնելու համար, ինչպես նաև հստակ ուղերձ հղեն վերապատրաստման մասնակիցներին տեղական քաղհասարակության և համայնքային կազմակերպությունների հետ համագործակցության կարևորության և օգուտների վերաբերյալ:

⁴ Եվրոպայի խորհուրդ, Նախարարների կոմիտեի հանձնարարական Rec(2006)8, «Հանցագործություններից տուժածներին աջակցության մասին», 14 հունիսի 2006 թ., <https://rm.coe.int/16805afa5c>:

Ուսուցման վերջնարդյունքներ

Մասնակիցները՝

- ավելի լավ կհասկանան տուժողների, մասնավորապես՝ խտրականության հիմքով հանցագործությունների և միջադեպերի տուժողների և փոքրամասնությունների խմբերի տուժողների կարիքները:
- կարժևորեն տուժողների հետ առնչվելիս փոխազդող հիմքերի մոտեցումները:
- կդիտարկեն, թե ինչպես կարող է ոստիկանության ծառայողների կողմից տուժողների նկատմամբ խտրական կամ անհարգալից վերաբերմունքը հանգեցնել երկրորդական զոհականացման:
- կդիտարկեն թե ինչպես ապահովել, որ տուժողների հատուկ կարիքները պատշաճ կերպով գնահատվեն և բավարարվեն
- լրավուցիչ գիտելիքներ և հմտություններ ձեռք կբերեն տուժողների, վկաների և նրանց ընտանիքի անդամների նկատմամբ հարգալից և ոչ խտրական վերաբերմունք ապահովելու վերաբերյալ:

Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ

- Գործողություն 5.1.** խտրականության հիմքով ոտնձգությունների և բռնության տուժողների կարիքները (60 րոպե)
- Գործողություն 5.2.** Փոխազդող հատկանիշների հիմքով մոտեցում (60 րոպե)
- Գործողություն 5.3.** Երկրորդական զոհականացումը որպես խտրականություն (30 րոպե)
- Գործողություն 5.4.** Տուժողների կարիքների գնահատում և բավարարում (60 րոպե)
- Գործողություն 5.5.** Նրբանկատ և հարգալից փոխգործակցություն տուժողների հետ (90 րոպե)

Նախապատրաստում

Կարիքների գնահատման վրա հիմնվելուց բացի, այս մոդուլին նապատատրաստվելիս վերապատրաստման թիմը պետք է անդրադառնա հետևյալ հարցերին:

Սերտորեն համագործակցի տեղական ՀԿ գործընկերների հետ, մասնավորապես՝ Գործողություն 5.1, Գործողություն 5.2, Գործողություն 5.3 և Գործողություն 5.4-ի շրջանակներում: Ձեռնարկում ներկայացված են այս գործողությունների համար տուժողների պատմությունների օրինակներ, միևնույն ժամանակ տեղական կամ ազգային համատեքստում այս օրինակների համապատասխանությունն ու կիրառելիությունը գնահատելու համար տեղական գործընկեր ՀԿ-ների գիտելիքներն ու փորձը կարող են կարևոր լինել:

Բացի այդ, հատկապես 5.4 Գործողության համատեքստում, վերապատրաստողների թիմը ազգային գործընկերների հետ միասին պետք է ուսումնասիրի համապատասխան ազգային քաղաքականությունը, տուժողների կարիքների և ռիսկերի գնահատման վերաբերյալ ոստիկանության գործառնական հրահանգները, տուժողների աջակցության ուղղորդման կանոնները և հարցազրույցի եղանակները (լրացուցիչ անդրադառնալով նաև ատելության հիմքով հանցագործությունների հետաքննության վերաբերյալ մոդուլ 4-ին) և ոստիկանության ծառայողների կողմից դրանց կիրառումը: Դասընթացավարը պետք է նաև տեղեկություններ հավաքի տուժողների աջակցության ազգային ծառայությունների մասին, որոնք կազմակերպվում են ինչպես պետության, այնպես էլ ՀԿ-ների կողմից:

Գործողություն 5.5-ի անցկացման համար վերապատրաստողների թիմը պետք է տեղական գործընկերոջ հետ միասին անդրադառնա համապատասխան ներպետական իրավական կամ քաղաքական դրույթներին, որոնք պահանջում են, որ ոստիկանությունը տեղեկացնի տուժողներին իրենց իրավունքների մասին (ներպետական օրենսդրությամբ և քաղաքականությամբ նախատեսված տեղեկատվությանը, հաղորդակցության և պաշտպանության իրավունքների մասին տեղեկատվությանը), ինչպես նաև տուժողների իրավունքների մասին համապատասխան թռուցիկները կամ այլ նյութեր կազմի:

Յուրաքանչյուր գործողություն ըստ անհրաժեշտության ուղեկցվում է անհրաժեշտ նախապատրաստական քայլերի վերաբերյալ ցուցումներով: Մոդուլի ընթացքում տրամադրվում են կոնկրետ գործողությունների համար դասընթացավարի ուղենիշներ և խորհուրդներ:

Գործողությունների նկարագրություն

Գործադրություն 5.1. Խտրականության հիմքով ոտնձգությունների և բռնության տուժողների կարիքները

Առանցքային կետեր.	Խտրականության հիմքով ոտնձգությունների և բռնության ազդեցությունը և խտրականության հիմքով հանցագործությունների և միջադեպերի տուժողների, ինչպես նաև փոքրամասնությունների խմբերի տուժողների կարիքները:
Տևողությունը.	60 րոպե
Բաժանելի նյութեր.	ցուցատախտակ, ցուցատախտակին փակցվող Էջեր, մարկերներ, պրոեկտոր, տուժողների կարիքների վերաբերյալ տպագիր պատմություններ, Հավելված 5.1 PowerPoint-ի պրեզենտացիա՝ խտրական հանցագործությունների տուժողների և փոքրամասնությունների խմբերի տուժողների առջև ծառացած մարտահրավերների մասին
Նախապատրաստում.	Տեղական ՀՀ-ի հետ համատեղ դասընթացավարը պատրաստում է տուժողների պատմությունները, ուշադրությունը կենտրոնացնելով նրանց կարիքների վրա:

Ցուցումներ

1. Գործողությունը սկսվում է Խտրականության հիմքով ոտնձգությունների և բռնության ազդեցության քննարկմամբ և դիտարկվում է, թե ինչպես է այն տարբերվում այլ հանցագործություններից և միջադեպերից, ներառյալ դրանց ազդեցությունը ընտանիքի և համայնքի անդամների վրա, ովքեր ունեն նույն պաշտպանված հատկանիշները: Ընդհանուր խմբում այս հարցը քննարկելու համար ներկայացրեք ստորև բերվող գործնական օրինակը (հիմնված տուժողի պատմության վրա) և խնդրեք մասնակիցներին բացատրել, թե ինչ ազդեցություն է այն թողնում տուժողի վրա և ինչպես է այն տարբերվում այլ տեսակի հանցագործություններից, որոնց հիմքում կանխակալության շարժառիթն առկա չէ: Խնդրեք մասնակիցներին անդրադառնալ կարճաժամկետ և հնարավոր երկարաժամկետ ազդեցությանը:

Ես նոր էի իջել ավտոբուսից, երբ փողոցի դիմացի մայթի ծախս կողմից լսեցի ինչ որ մի ձայն, որն ուղղված էր ինձ: Ես հանեցի ականջակալները և լսեցի, թե ինչպես էին այդ տղաները բղավում դեմքիս «Կորոնավիրուս՝ Կորոնավիրուս՝ Հա հա հա» և նկարահանում էին ինձ: Ես նույնիսկ չհասցրեցի որևէ բան ասել՝ «Խնդրում եմ կանգ առեք», կամ «Ինչո՞ւ եք դա անում», երբ նրանցից մեկը պոկելով վզիցս քաշեց ականջակալները: Դա նման չէր կողոպուտի, թվում էր՝ ինձ ահաբեկում են, մի փոքր խառնաշփոթ էր առաջացել: Նրանք վազեցին ճանապարհով մոտ 50 մետր և ես վազեցի նրանց հետևից գոռալով, որ կանգնեն: Երբ հասանք անցորդների համար կառուցված հարթակին, նրանցից մեկը շրջվեց և բռնուցքով հարվածեց ինձ, նետելով գետնին: Զորս կողմն արյուն էր: Ես օգնություն խնդրեցի անցորդներից, բայց սկզբում ոչ ոք չէր արձագանքում և ուշադրություն չէր դարձնում ինձ վրա: Հարձակվողները չէին շտապում հեռանալ դեպքի վայրից, և ես նրանց լուսանկարեցի՝ նկարը ոստիկանության ծառայողներին հանձնելու համար: Այդ դեպքից հետո ես շատ աչալուրջ եմ, սարսափելի է գիտակցել, որ նրանք դեռ այնտեղ են: Դա պարզապես կողոպուտ չէ, ես գիտեմ, որ թիրախավորվել եմ իմ ազգային պատկանելության

պատճառով, և որ նրանք ինձ նկարահանում են նվաստացնելու համար, մտածելով, որ արևելյան ասիացիները բոլորը ենթարկվող և անպաշտպան են... Կարևոր չէ, թե որքան բանի եմ ես հասել իմ կյանքում կամ որքան շատ եմ աշխատել: Այդ ամենը ինձ կամ որևէ մեկին չի պաշտպանի: Ես պարզապես թիրախ եմ, քանի որ արևելյան ասիացի եմ: 24 տարեկան արևելյան ասիացի տղամարդ:⁵

2. Հիմնվելով խմբի պատասխանների վրա մասնակիցների ուշադրությունը հրավիրեք հետևյալ կետերի վրա և քննարկման ընթացքում նշեք դրանք ցուցատախտակի վրա.
 - Խտրականության հիմքով ոտնձգություններն ու բռնությունը ավելի մեծ վնաս են պատճառում քան այլ հանցագործությունները, քանի որ դրանք անդրադառնում են տուժողի ինքնությանը: Դրանք ուղերձ են հղում տուժողի ինքնության մերժման մասին, և որ տուժողը հասարակության կամ համայնքի կողմից չի ընդունվում:
 - Այս հարցի վերաբերյալ կատարված ծավալուն ուսումնասիրությունները վկայում են, որ կանխակալության շարժառիթով միջադեպերի և հանցագործությունների ազդեցությունը առանց նման շարժառիթների հանցագործությունների համեմատ կարող է ավելի մեծ լինել և ավելի երկար տևել:⁶ Նման հանցագործությունների և միջադեպերի տուժողների մոտ ավելի մեծ է դեպրեսիա, անհանգստություն, խոցելիության ախտանիշ և հետագա հարձակումների վախ ունենալու հավանականությունը և մեկուսացման ծայրահեղ զգացումը:
 - Հատկանշական է, որ խտրականության հիմքով ոտնձգությունների և բռնության տուժողները շատ ավելի մեծ դժվարություններ են ունենում մարդկանց վստահելու հարցում, ինչը ազդում է օգնության դիմելու կամ հանցագործության մասին հայտնելու նրանց ունակության վրա: Նրանց մոտ շատ տարածված է նաև մշտական զգոնության, լարվածության և կրկին թիրախ դառնալու անհանգստությունը: Դա հաճախ ստիպում է տուժողներին փոխել իրենց առօրյա վարքը և կարող է ունենալ հետևյալ հետևանքները. տուժողները գերադասում են չլրել կրոնական հագուստ կամ խորհրդանիշներ կամ հագուստի որոշակի տեսակներ, որոնք կարող են բացահայտել իրենց ինքնությունը, չեն բռնում իրենց համասեռամուլ զուգընկերոջ ձեռքը, չեն խոսում իրենց մայրական լեզվով կամ խուսափում են հայտնել իրենց կրոնի, էթնիկ ծագման կամ համայնքային պատկանելության մասին:⁷
 - Խտրականության հիմքով ոտնձգությունները և բռնությունը կարող են նույնքան վնասակար ազդեցություն ունենալ տուժողի ընտանիքի և նույնպիսի ինքնություն ունեցող այլ անձանց վրա, որքան խտրականության հիմքով հարձակման թիրախ դարձած անձի: Թիրախային խմբի այլ անդամները կարող են ոչ միայն կրել իրենց նկատմամբ ապագա ոտնձգությունների վախը, այլև հոգեբանական և հուզական այնպիսի ապրումներ ունենալ, կարծես իրենք են եղել տուժողը:
 - Կարևոր է նկատի ունենալ, որ տարբեր մարդիկ տարբեր կերպ են արձագանքում իրենց նկատմամբ խտրականության դրսևորումներին, ինչը կախված է մի շարք գործոններից՝ միջադեպի բնույթից, անձի մարզինալացման, նրա նկատմամբ խտրականության և վատ վերաբերմունքի նախկին փորձից, սոցիալական աջակցության առկայությունից, տնտեսական և հոգեբանական ճկունությունից: Ելնելով այս տարբեր գործոններից՝ տուժողները տարբեր կարիքներ ունեն: Ոստիկանության ծառայողները պետք է կարողանան ճիշտ գնահատել իրավիճակը և բացահայտել յուրաքանչյուր տուժողի անհատական կարիքները:

⁵ www.theguardian.com/world/2020/feb/16/they-yelled-coronavirus-first-british-attack-victim-east-asian-man.

⁶ Օրինակ, տե՛ս «Ատելության հիմքով հանցագործության տուժողների հարցման զեկույց», ԵԱՀԿ առաքելություն Սկոպյեում, 2019թ, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.osce.org/mission-to-skopje/424193 և Լեհաստանում ընտրված համայնքների անդամների նկատմամբ չհաղորդված ատելության հանցագործությունների բնույթի և մասշտաբների վերաբերյալ հետազոտություն», ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ, Լեհաստանի Մարդու իրավունքների հանձնակատար, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.osce.org/odihr/412445:

⁷ Լրա ցուցիչ տեղեկություններ, թե ինչպես ատելության հիմքով հանցագործությունները և միջադեպերը կարող են ազդել որոշակի փոքրամասնությունների խմբերի անդամների վրա, առկա են ատելության հանցագործության վերաբերյալ ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ-ի տեղեկատվական թերթիկներում:

- Խտրական միջադեպերի և հանցագործությունների հաճախականությունը և ազդեցությունը համապատասխան համայնքների անդամների վրա ավելի լավ պատկերացնելու համար ոստիկանությունը պետք է **սերտորեն համագործակցի քաղաքացիական հասարակության և համայնքային կազմակերպությունների հետ**:⁸ Համայնքների հետ սերտ կապի շնորհիվ այս կազմակերպությունները հաճախ բավական հարուստ տեղեկություններ և գիտելիքներ ունեն ինչպես համայնքի անդամների, այնպես էլ համայնքի վրա նման միջադեպերի հիմնական տեսակների և ազդեցության մասին: Սա տեղեկատվություն է, որը ոստիկանությանը կարող է հասանելի չլինել, քանի որ տուժողները հաճախ իրենց հետ տեղի ունեցած միջադեպերի մասին տեղեկացում են համայնքային կազմակերպություններին, այլ ոչ թե ոստիկանությանը: Թեև քաղաքացիական հասարակության և ոստիկանության միջև համագործակցության մակարդակը, ըստ երկրի ավանդույթների, կարող է տարբեր լինել, ոստիկանությունն ունի ամուր վստահելի հարաբերություններ կառուցելու հնարավորությունը և պետք է ճանաչի նրանց որպես կարևոր գործընկերներ ատելության հիքով հանցագործությունների և միջադեպերի, ինչպես նաև փոքրամասնությունների հետ կապված հանցավորության դեմ պայքարում:
- 3. Հարկ է նաև նշել, որ խտրականության հիմքով հանցագործություններից տուժողների առանձնահատուկ խոցելիության հետ մեկտեղ ոստիկանության ծառայողները պետք է նաև ուշադրություն դարձնեն փոքրամասնության պատկանող ցանկացած տուժողի խոցելիությանը: Փոքրամասնությունների խմբերի անդամները նման մարտահրավերների են բախվում ոստիկանության հետ շփվելու և պաշտպանություն, աջակցություն և արդարադատություն ստանալու հարցում: PowerPoint սահիկների տեսքով մասնակիցներին ցուցադրեք ստորև բերված աղյուսակը և բացատրեք այնտեղ ներկայացվող տուժողների երկու խմբերին բնորոշ մարտահրավերները և ատելության հիմքով հանցագործություններից տուժողների եզակի մարտահրավերները:

⁸ Մոդուլ 6-ը մանրամասն դիտարկում է համայնք-ոստիկանություն փոխգործակցության խնդիրները:

	«Ատելություն լրացուցիչ գործոնի» հատուկ կամ լրացուցիչ ազդեցություն	Ռիսկի և անվտանգության հետ կապված հատուկ կամ լրացուցիչ կարիքներ	Աջակցության և մատչելիության հետ կապված հատուկ կարիքներ
Փոքրամասնության խմբերից ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողներ	Այո: Անձը թիրախավորվում է ինքնության հիման վրա: Ատելության տարր չպարունակող հանցագործությունների համեմատ հոգեբանական և հոգեսոմատիկ ծանր հետևանքներ (վախ, դեպրեսիա, զայրույթ, մեկուսացում)	Այո: Ատելության հիմքով հանցագործությունների ազդեցության և կրկնակի զոհականացման, ահաբեկման և հաշվեհարդարի ռիսկերի պատճառով:	Այո: Հատուկ աջակցության կարիք՝ ատելության հիմքով հանցագործությունների ազդեցության և ինքնության հետ կապված կարիքներից ելենելով աջակցություն: Ինքնության պատճառով ծառայություններից օգտվելու հետ կապված կարիքներ (օրինակ՝ սեռի, դավանանքի, լեզվի, հաշմանդամության):
Փոքրամասնության խմբերից ոչ ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողներ	Ոչ:	Ոչ:	Այո: Ինքնության պատճառով ծառայություններից օգտվելու հետ կապված կարիքներ (օրինակ՝ սեռի, դավանանքի, լեզվի, հաշմանդամության):

	Տեղեկացման համար խոչընդոտների առկայություն	Ոստիկանության ծառայողների կողմից վատ կամ խտրական արձագանքի վտանգ
Փոքրամասնության խմբերից ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողներ	Այո: Ոստիկանության նկատմամբ վստահության բացակայություն՝ նախորդ վատ փորձի պատճառով՝ ինչպես և ում դիմելու անտեղյակություն, ամոթ և շփոթություն ատելության հիմքով զոհականացումից հետո:	Այո: Միջադեպն ինքնին կարող է նսեմացվել, տուժողին կարող են չհավատալ, ծառայություններից օգտվելու կարիքները կարող են չբավարարվել, երկրորդային զոհականացման ազդեցությունը սկզբնական ազդեցության պատճառով կարող է ծանր լինել:
Փոքրամասնության խմբերից ոչ ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողներ	Այո: Ոստիկանության նկատմամբ վստահության բացակայություն՝ նախորդ վատ փորձի պատճառով՝ ինչպես և ում դիմելու անտեղյակություն:	Այո: Միջադեպն ինքնին կարող է նսեմացվել, տուժողին կարող են չհավատալ, ծառայություններից օգտվելու կարիքները կարող են չբավարարվել:

4. Հաջորդը, կազմակերպեք տուժողների հնարավոր տարբեր կարիքների քննարկում: Քննարկումը կենտրոնանում է խտրականության հիմքով հանցագործությունների տուժողների (ատելության հիմքով հանցագործությունների) և ոչ ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողների կարիքների վրա, որոնք պատկանում են փոքրամասնությունների խմբերին: Այս գործողությունը նախատեսում է սերտ աշխատանք տեղական ՀԿ գործընկերոջ հետ: Եթե ՀԿ գործընկերը ունակ է և պատրաստակամ, այս գործողությունն իրականացվում է նրա կողմից: Գործողությունը կարող է իրականացվել մի քանի տարբերակով՝ կախված նրանից, թե ինչ ռեսուրսներ և նյութեր ունի տեղական ՀԿ գործընկերը: Ընդհանուր գաղափարն այն է, որ մասնակիցները գրանցեն տուժողի պատմությունը, այնուհետև քննարկեն, թե ինչ անմիջական և միջնաժամկետ կարիքներ կարող է նա ունենալ և ինչպես կարող է ոստիկանությունը լուծել այդ կարիքները՝ իրենց պարտականությունների շրջանակներում: Ինչ վերաբերում է պատմությունների ձևաչափին, ապա այն կարող է լինել հետևյալ տեսքով՝ 1) «ուղիղ եթերում գրադարան» (փաստացի տուժողը միանում է հանդիպմանը և մասնակիցների հետ կիսվում իր պատմությամբ): Այս տարբերակն օգտագործվում է միայն այն դեպքում, եթե տեղական ՀԿ գործընկերն ունի տուժողի մասնակցությունն ապահովելու և քննարկումը կազմակերպելու համապատասխան փորձ, 2) տուժողի տեսագրությունը՝ հաճախ ՀԿ-ներն իրազեկման և կրթական նպատակներով նախապես գրանցված պատմություններ են օգտագործում, 3) գրավոր ցուցմունքներից քաղվածքների ընթերցում (իրական գործից, որով զբաղվում է գործընկեր ՀԿ-ն): Եթե այս գործողությանն աջակցելու համար տեղական ՀԿ հասանելի չէ, կարող են օգտագործել Հավելված 5.1-ից տուժողների պատմությունները: Դրանք կարող են օգտագործվել նաև գործընկեր ՀԿ-ին ուղղորդելու համար, որպեսզի նա մշակի իր նյութերը և/կամ օգտագործել ի հավելումն ՀԿ-ի նյութերի:
5. Մասնակիցներին խնդրեք աշխատել զույգերով, յուրաքանչյուր զույգին հատկացրեք տուժողների մեկ կամ երկու պատմություն, կախված ընդհանուր խմբի չափից, և տրամադրեք հինգ րոպե՝ նյութն ընթերցելու և բաժանված նյութի հիման վրա տուժողների կարիքները բացահայտելու համար: Այնուհետև խնդրեք յուրաքանչյուր զույգին կարդալ իրենց տրված տուժողների պատմությունները և նշել այն կարիքները, որոնք նրանք կարողացել են բացահայտել և նշել, թե ինչպես ոստիկանությունը կարող է արձագանքել դրանց: Այնուհետև կազմակերպեք զույգերով աշխատող մասնակիցների կողմից բարձրացված հարցերի ընդհանուր քննարկում: Տուժողների կարիքները բացահայտելուն համընթաց նշեք դրանք ցուցատախտակի վրա:⁹ Բացահայտված կարիքներից յուրաքանչյուրը կրկին քննարկեք մասնակիցների հետ՝ անդրադառնալով այն հարցին, թե ինչպես կարող են ոստիկանության ծառայողներն արձագանքել դրանց: Այնուհետև մասնակիցներին բաժանեք ատելության բնույթ չկրող հանցագործություններից փոքրամասնությունների համայնքները ներկայացնող տուժողների ցուցմունքները: Խնդրեք մասնակիցներից որևէ մեկին դրանք կարդալ ամբողջ խմբի համար և խնդրեք խմբին նշել տուժողների կարիքները: Կարիքները հիմնականում նույնն են, ինչ ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողների դեպքում, որոնք խմբերն արդեն իսկ քննարկել են և արդեն պետք է նշված լինել ցուցատախտակի վրա:
6. Խմբի պատասխանների հիման վրա ամփոփեք տուժողների կարիքների վերաբերյալ քննարկումը, առանձնացնելով կարիքների հետևյալ տեսակները և ոստիկանության ծառայողների համապատասխան արձագանքը:¹⁰
 - **Անձնական անվտանգություն և ապահովություն:** Միջադեպի ընթացքում և անմիջապես դրանից հետո տուժողների մեծ մասն իրենց լիովին անապահով, անպաշտպան և վտանգված են զգում: Հետագա սպառնալիքներից պաշտպանված զգալու կարիքը շատ մեծ է: Այդ

⁹ Այս Գործողության վերաբերյալ ցուցատախտակի վրա նշումները հետագայում օգտագործվում են Գործողություն 5.4-ում՝ որպես առաջադրանքի օժանդակ նյութ:

¹⁰ Հիմք ընդունելով ԺՀՄԻԳ/ԵԱՀԿ (2020)՝ «Ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողների զոհերի կարիքները հասկանալը», հասանելի է հետևյալ հղումով www.osce.org/odihr/463011:

նպատակով ոստիկանությունը պետք է ձեռնարկի բոլոր անհրաժեշտ միջոցները տուժողի անվտանգության և ապահովության համար, ինչպես նաև հաղորդի տուժողին, որ նրան աջակցելու և պաշտպանելու համար միջոցներ կձեռնարկվեն:

- **Գործնական օգնություն.** Հանցագործության անմիջական հետևանքներն ու ազդեցությունը հաղթահարելու համար որոշ տուժողներ կարիք կունենան գործնական աջակցություն, մասնավորապես՝ իրավաբանական խորհրդատվության, բժշկական օգնության, գույքի վերանորոգման, անվտանգության միջոցառումների և ընտանիքին աջակցության: Ոստիկանության պարտականություններով չնախատեսված աջակցության համար ոստիկանության ծառայողները պետք է տուժողին ուղղորդեն նման աջակցություն տրամադրող ծառայություններ և կազմակերպություններ:
- **Հուզական և հոգեւոցիալական կարիքներ.** Տուժողների հուզական և հոգեւոցիալական կարիքներն անհատական են: Մեկին կարող է պահանջվել պրոֆեսիոնալ թերապևտի միջամտություն, իսկ մյուսին՝ ընդամենը արտահայտել իր զգացմունքները և կիսվել իր պատմությամբ: Ընդհանուր առմամբ, նրանք բոլորը կարիք ունեն, որ իրենց լսեն և հասկանան, հավատան և լուրջ վերաբերվեն: Այդ նպատակով ոստիկանության ծառայողը պետք է ուշադիր լինի տուժողի հետ խոսելիս՝ կեցվածքով և տուժողի նկատմամբ նրբանկատ վերաբերմունքով վստահեցնի նրան, որ նրա ասածին ամենայն լրջությամբ են վերաբերվում: Անհրաժեշտ է մեծ ուշադրություն դարձնել հանցագործության վերաբերյալ տուժողի տեսակետին, այդ թվում՝ հանցագործության հնարավոր կանխակալության շարժառիթների վերաբերյալ, ինչպես նաև լավ պատկերացնել հանցագործության հետևանքները: Անհրաժեշտության դեպքում ոստիկանությունը տուժողին ուղղորդում է հոգեբանական աջակցության կենտրոն:
- **Գաղտնիություն և վստահություն.** Հանցագործության, և հատկապես խտրականության հիմքով հանցագործությունից տուժելը կարող է կոտրել ընդհանուր համայնքի նկատմամբ մարդկանց վստահությունն ու արդար աշխարհի մասին նրանց պատկերացումները: Տուժողների հետ վստահության վրա հիմնված հարաբերություններ ձևավորելը և գաղտնիության մթնոլորտ ստեղծելը հիմնարար դեր ունի տուժողի վերականգնման գործընթացի համար: Դա նկատի ունենալով ոստիկանությունը պետք է հանդարտեցնի տուժողին, ցույց տալով, որ իր ասածներին լուրջ են վերաբերվում, և որ ոստիկանությունն ամեն ինչ կանի արդարադատությունը վերականգնելու համար: Դա նաև ենթադրում է, որ ոստիկանության ծառայողները պետք է տեղյակ լինեն, որ իրենց կողմից խտրական կամ ոչ պրոֆեսիոնալ արձագանքը կարող է ավելի խորացնել տուժողի հոգեկան ապրումները:
- **Տեղեկատվություն և խորհուրդ.** Հանցագործության պատճառով տուժողը կարող է մեծ սթրես վերապրել, չիման ինչ անել և ինչ սպասել Տուժողը մտահոգված կարող է լինել ամբողջ գործընթացին իր մասնակցության, բժշկական, իրավական աջակցության գործնական, ֆինանսական և այլ հարցերով: Ոստիկանության ծառայողը կարող է օգնել որոշ չափով մեղմացնել այդ սթրեսը՝ տուժողին տրամադրելով տեղեկություններ, այդ թվում իր իրավունքների, հաջորդ քայլերի, հետաքննության և վարույթին նրա մասնակցության, հասանելի աջակցության ծառայությունների մասին:
- **Արդարադատության համակարգի հետ առնչվելը և քրեական արդարադատության գործընթացներում կողմնորոշվելը.** Այդ ամենը տուժողի համար լրացուցիչ սթրեսի աղբյուր կարող է հանդիսանալ: Դա կարող է պայմանավորված լինել տուժողի նախկին փորձով և, հետևաբար, ոստիկանության ծառայողների հանդեպ անվստահությամբ, կամ ոստիկանության ծառայողների կողմից տուժող համայնքի նկատմամբ նախկինում վատ վերաբերմունքով (օրինակ՝ ռասայական պրոֆիլավորման) կամ այն հանգամանքով, որ քրեական արդարադատության համակարգը

չափազանց բարդ և դժվար հասանելի է: Հետևաբար իրենց գործի վարույթին առնչվող քրեական արդարադատության ընթացակարգերը լիովին հասկանալու համար տուժողներին անհրաժեշտ է օգնություն: Ոստիկանության դերը նրանում է, որ տուժողը ժամանակին տեղեկանա իր գործի առնչությամբ ձեռնարկվող քայլերի և առաջընթացի մասին, և պատշաճ ձևով ծանուցվի՝ երբ նրա մասնակցությունն անհրաժեշտ է: Ոստիկանության ծառայողների դերի մաս է կազմում նաև արդարադատության մատչելիության ապահովումը՝ հաշվի առնելով տուժողի անհատական հատկանիշները, օրինակ՝ հաշմանդամության պատճառով ֆիզիկական հասանելիության խնդիրները, տարածք մուտք գործելու, թարգմանչական ծառայությունների մատչելիությունը:

- **Հարգալից և արժանապատիվ վերաբերմունք.** Հաշվի առնելով, որ խտրականության հիմքով հանցագործությունների կամ փոքրամասնությունների խմբերի տուժողների մոտ բռնության հետ կապված զգացմունքները կարող են շար սուր լինել, չափազանց կարևոր է, որ ոստիկանության ծառայողները նրանց նկատմամբ դրսևորեն արհեստավարժ, հարգալից վերաբերմունք՝ պաշտպանելով կրկնակի զոհականացումից: Նման վերաբերմունքը նաև ենթադրում է, որ ոստիկանությունը պետք է ուզեր՝ հղի, որ ատելության հողի վրա կատարված հանցագործություններին նկատմամբ խիստ մոտեցում ունեն: Ավելին, ատելության հիմքով հանցագործության հետաքննությունը, դրանք կատարած անձանց նկատմամբ քրեական հետապնդումը և դատարանի կողմից խիստ պատիժը տուժողների համար արդարադատության և հանցագործների շարժառիթների և գործողությունների դատապարտելի լինելու մասին կարևոր ուղերձ է:

7. Հաջորդը նշեք, որ ոստիկանության ծառայողները պետք է նկատի ունենան, որ տուժողների կարիքները ժամանակի ընթացքում փոխվում են: Դրանց մի մասն առաջանում է հանցագործությունից անմիջապես հետո, մինչդեռ մյուս կարիքները կարող են առաջանալ հետաքննության և դատական վարույթի ընթացքում: Տարբեր կարիքներ կարող են առաջանալ նաև այդ գործընթացի ավարտից հետո:

Բացի այդ, նշեք, որ տուժողի կարիքները բացահայտելիս և գնահատելիս **զոհակենտրոն մոտեցումն** անչափ կարևոր է: Թեև խտրականության հիմքով և բռնությամբ ուղեկցվող հանցագործությունների տուժողներն ունեն տարբեր ընդհանուր կարիքներ, պետք է հասկանալ և ընդունել, որ յուրաքանչյուր տուժողի կարիքները յուրահատուկ են: Խտրականության հիմքով և բռնությամբ ուղեկցվող հանցագործությունների տուժողների հետ գործ ունենալիս ոստիկանության ծառայողների արձագանքի կենտրոնում պետք է լինի կարիքների անհատական գնահատումը:

Գործողություն 5.2. Փոխազդող հատկանիշների հիմքով մոտեցման կիրառում

Առանցքային կետեր. Յուրաքանչյուր անհատ ունի իր ինքնությունը ձևավորող բազմաթիվ հատկանիշներ և այդ հատկանիշների եզակի փոխազդեցությունը նաև յուրահատուկ է դարձնում խտրականության հիմքով միջադեպերի և հանցագործությունների հետևանքով նրանց փորձառությունը: Մասնագիտական արձագանքը ճանաչում է այդ փոխազդող հիմքերը և, հետևաբար, յուրաքանչյուր տուժողի համար անհատական է:

Տևողությունը. 60 րոպե

Բաժանելի նյութեր. ցուցատախտակ,
ցուցատախտակի թուղթ,
մարկերներ
Օժանդակ նյութ 5.2ա և Օժանդակ նյութ 5.2բ,
Հավելված 5.2բ՝
Գործնական օրինակներ

Նախապատրաստում. Տեղական ՀԿ-ի ներկայացուցչի հետ միասին դասընթացավարը համապատասխանեցնում է գործնական օրինակները և հիմնական տեղեկատվությունը ազգային համատեքստին և գործելակերպին:

Ցուցումներ

- Սկզբում նշեք, որ **փոխազդող հիմքերը** վերաբերում են այն փաստին, որ մենք բոլորս ունենք ինքնության բազմաթիվ հատկանիշներ, որոնք մեզ դարձնում են այնպիսին, ինչպիսին կանք: Այդ հատկանիշները նաև ազդում են մեր փորձառությունների վրա՝ դրանք յուրահատուկ դարձնելով յուրաքանչյուր մարդու համար: **Փոխազդող հատկանիշների հիմքով մոտեցումն** ընդունում է, որ թեև մարդկանց խմբերը կարող են ունենալ որոշ ընդհանուր հատկանիշներ, այդ խմբերի անդամների անհատական փորձառությունները սովորաբար տարբեր են՝ պայմանավորված նրանց ինքնության մյուս կատեգորիաների բարդ փոխազդեցությամբ: Խտրական վերաբերմունքն ու գործողությունները կարող են փոխազդել ինքնության տարբեր կատեգորիաներին:
- Ընդհանուր խմբային պարապմունքի ընթացքում մասնակիցներին խնդրեք օրինակներ բերել կամ նշել համապատասխան կատեգորիաները: Ավելի հեշտ պատկերացում կազմելու համար ցուցատախտակի էջի վրա նկարեք Օժանդակ նյութ 5.2-ում բերված ծաղիկի պատկերը և լրացրեք այդ էջը հիմնվելով մասնակիցների կողմից նշած ինքնության կատեգորիաները (ծաղիկի յուրաքանչյուր թերթիկը ինքնության կատեգորիա է): Թվարկեք ստորև բերված ցանկի մնացած բոլոր կատեգորիաները, եթե մասնակիցները դրանք չեն նշել:
 - ռասա / էթնիկ պատկանելություն / ազգային ծագում / լեզու
 - միգրանտի կամ փախստականի կարգավիճակ
 - կրոն կամ դավանանք
 - սեռական կողմնորոշում / գենդերային ինքնություն / գենդերային արտահայտվածություն / սեռական հատկանիշներ
 - հաշմանդամություն
 - առողջություն
 - տարիք
 - քաղաքական պատկանելություն
 - քաղաքային/գյուղական բնակավայր

- սոցիալ-տնտեսական կարգավիճակ / անօթևանություն
3. Հաջորդը, յուրաքանչյուր մասնակցին տվեք ծաղկի սխեման (Օժանդակ նյութ 5.2) և խնդրեք նրանց ինքնուրույն լրացնել այն՝ ըստ քննարկված ինքնության կատեգորիաների: Մասնակիցները կարող են ներկայացնել նաև իրենց ընտանիքի/ընկերների հետ կապված օրինակներ: Նշեք, որ մասնակիցները կարող են չկիսել իրենց ծաղիկները որևէ մեկի հետ, ընդ որում իրենց և իրենց մերձավոր մարդկանց ինքնության վերաբերյալ ցանկացած տվյալ անանուն է լինելու: Երբ մասնակիցներն ավարտեն լրացնել իրենց ծաղիկները, հարցրեք նրանց, թե ինչ զգացմունքներ ունենին իրենց իսկ հատկանիշների հիման վրա այն լրացնելիս: Այնուհետև ամփոփեք՝ նշելով, որ այս վարժությունը ցույց է տալիս, որ ա) յուրաքանչյուրն ունի բազմաթիվ հատկանիշներ, և որ բ) այդ հատկանիշներն անբաժանելի են միմյանցից և փոխազդող են: Նկատի ունեցեք, որ այս առումով վերապատրաստման մասնակիցները ոչնչով չեն տարբերվում այն մարդկանցից, ովքեր թիրախավորված են իրենց ինքնության համար: Մասնակիցները նույնպես կարող են խտրականության հիմքով հանցագործությունների կամ միջադեպերի թիրախ լինել: Նրանց մոտ կարող են առաջանալ կարիքներ, որոնք բխում են այն բանից, թե ինչպես են իրենց ինքնության հատկանիշները փոխազդում շրջակա միջավայրի հետ, օրինակ՝ հաշմանդամություն ունեցող մարդիկ հատուկ կարիքներ ունեն ոստիկանության և քրեական արդարադատության համակարգի հետ առնչվելիս:
 4. Ընդգծեք, որ որևէ մեկի ինքնության հատկանիշների միջև աստիճանակարգ չկա, քանի որ դրանք յուրաքանչյուրի ինքնության անբաժան մասն են, հետևաբար, ազդում են նրա կյանքում տեղի ունեցող իրադարձությունների վրա: Տուժողի փոխազդող հատկանիշները ազդում են այն բանի վրա, թե ինչպես է տուժողն ընկալում միջադեպը, ինչ հետևանքներ է այն ունենում իր համար, ինչպես է նա հայտնում կամ չի հայտնում այդ մասին, և իր նկատմամբ արդարադատության մատչելիության վրա: Ինքնության փոխազդող հատկանիշները հասկանալու նպատակն է ճանաչել, որ **տարբեր փոխազդեցությունները առաջացնում են խտրականության հիմքով վերաբերմունքի, միջադեպերի և հանցագործությունների տարբեր հետևանքներ:** Ոստիկանության ծառայողները պետք է հաշվի առնեն դա և որդեգրեն փոխազդող հատկանիշների, այլ ոչ թե մեկ առանձին հատկանիշի վրա հիմնված մոտեցում: Փոխազդող հատկանիշների հիմքով մոտեցումն ավելի արդյունավետ կիրառելու համար ոստիկանությունը պետք է որդեգրի **զոհակենտրոն մոտեցում:**
 5. Վերը նշված կետերը ներկայացնելու համար մասնակիցներին բաժանեք երեք խմբերի՝ գործնական օրինակների վրա աշխատելու համար: Բաժանեք գործնական օրինակները (Օժանդակ նյութ 5.2)՝ յուրաքանչյուր խմբին տալով մեկական օրինակ: Խնդրեք նրանց քննարկել և պատասխանել 1-ին, 2-րդ և 3-րդ հարցերին: Խմբերին տվեք 10 րոպե օրինակների վրա աշխատելու համար:
 6. Այնուհետև խմբերը պետք է ներկայացնեն իրենց պատասխանները:
 7. Բոլոր խմբերի պատասխանները լսելուց հետո ներկայացրեք նրանց 5.2-ը հավելվածի դասընթացավարի ուղեցույցում առկա տեղեկատվությունը փոխազդող հատկանիշների հիմքով ոստիկանության աշխատանքի վերաբերյալ:
 8. Այժմ խմբին տվեք 4-րդ հարցը և քննարկեք այն:
 9. Քննարկման ավարտին մասնակիցների հետ կիսվեք հետևյալ տեղեկատվությամբ: Տուժողի ինքնությունը յուրաքանչյուր փոխազդող հատկանիշ կարող է ազդել խտրական միջադեպի կամ հանցագործության հետ կապված տուժողի փորձառության վրա, ինչպես նաև ազդել նրա համար արդարադատության մատչելիության վրա: Ոստիկանության ծառայողներից չի ակնկալվում ամբողջությամբ ճանաչել տուժողի հնարավոր փոխազդող հատկանիշները: Դա անհնար է: Սակայն, տուժողի հետ հարգալից և նրբանկատ գործելու համար ոստիկանությունը պետք է որդեգրի **զոհակենտրոն մոտեցում:** Ոստիկանությունը

կարող է հասկանալ տուժողի կարիքները միայն նրան լսելու միջոցով: Միևնույն ժամանակ, տուժողի հետ ի սկզբանե փոխըմբռնում հաստատելու և հետագա շփումը հեշտացնելու համար ոստիկանության ծառայողին անհրաժեշտ են տարբեր համայնքների և նրանց խոցելիության մասին ընդհանուր գիտելիքներ, որոնք ձեռք են բերվել համայնքային կազմակերպությունների հետ շարունակական կապի և համագործակցության շնորհիվ: 6-րդ մոդուլն անդրադառնում է արդյունավետ համայնքային ներգրավվածության համար անհրաժեշտ հմտություններին և գիտելիքներին:

Գործողություն 5.3. Երկրորդական զոհականացումը որպես խտրականություն

Առանցքային կետեր. Ոստիկանության գործողությունները և/կամ անգործությունը կարող են հանգեցնել երկրորդական զոհականացման:

Տևողությունը. 30 րոպե

Բաժանելի նյութեր. ցուցատախտակ,
ցուցատախտակի թուղթ,
մարկերներ,
Օժանդակ նյութ 5.3, տուժողների վկայությունները
ոստիկանության ծառայողների հետ իրենց
փոխգործակցության մասին

Նախապատրաստում. Տեղական ՀԿ-ի ներկայացուցչի հետ միասին
դասընթացավարը տուժողների խոսքերի հիման
վրա պետք է քաղվածքներ կազմի՝ ընդգծելով
ոստիկանության ծառայողների հետ շփվելիս երկրորդական
զոհականացման մասին նրանց պատմությունը՝ նյութը
համապատասխանեցնելով ազգային/տեղական
համատեքստին:

Ցուցումներ

1. Պարապմունքի սկզբում բացատրեք երկրորդական զոհականացման
հայեցակարգը, ինչու է կարևոր, որ ոստիկանության ծառայողները տեղյակ
լինեն այդ մասին, և ինչպես ոստիկանության ծառայողների գործողությունները
կարող են հանգեցնել երկրորդական զոհականացման: Օգտագործեք ստորև
ներկայացված տեղեկատվությունը:

Ո՞րն է երկրորդական զոհականացումը: Երկրորդական զոհականացումը
խտրական կամ անհարգալից վերաբերմունքի հետևանքով՝ հանցագործության
ազդեցության բարդացումն է կամ խորացումը: Շատ տուժողների համար
երկրորդական զոհականացումը կարող է սրել հանցագործության հետևանքով
ստացված հոգեկան վնասը, հանգեցնել ավելի մեծ նվաստացման և
մեկուսացման, հուզական և հոգեբանական ազդեցության: Ոստիկանության
ծառայողների և քրեական արդարադատության մասնագետների վարքագիծը
կարող է անմիջական ազդեցություն ունենալ տուժողների վրա:

2. Այնուհետև մասնակիցներին տրամադրեք քաղվածքներ տուժողների
պատմություններից (Օժանդակ նյութ 5.3): Այդ քաղվածքները վերաբերում են
ոստիկանության ծառայողների հետ շփման ընթացքում նրանց փորձառությանը:
Պարապմունքից առաջ աշխատեք տեղական ՀԿ-ի հետ՝ պատրաստելով ազգային/
տեղական համատեքստին համապատասխան տուժողների պատմություններ:
Այդ նպատակով կարող եք օգտագործել ստորև ներկայացված տուժողների
պատմությունները:

Խնդրեք մասնակիցներից որևէ մեկին ընթերցել տուժողների խոսքերից
քաղվածքներ խմբի համար և խնդրեք խմբին մատնանշել ոստիկանության
ծառայողների գործելակերպը/վարքագիծը, որը կարող է հանգեցնել
երկրորդական զոհականացման:

3. Հիմնվելով խմբի պատասխանների վրա, ցուցատախտակի վրա գրեք երկրորդական զոհականացման հանգեցնող ոստիկանության ծառայողների վարքագծի օրինակներ:¹¹
- Տուժողի հարցին չպատասխանելը կամ ձևական և նվաստացնող պատասխան
 - Հանցագործության պատասխանատվությունը տուժողին վերագրելը
 - Հանցագործության լրջության և տուժողի վերապրումների և հանցագործության հետևանքների անտեսում
 - Բացասական վերաբերմունքի դրսևորում կամ իրավախախտի նախապաշարմունքների ամրապնդում և տուժողի նկատմամբ համապատասխան վերաբերմունքի դրսևորում
 - Իրավախախտի նկատմամբ կարեկցանքի և ըմբռնման արտահայտում
 - Հանցագործության գնահատման հարցում տուժողի տեսակետի ժխտում, կանխակալ շարժառիթների անտեսում
 - Պաշտպանված հատկանիշի հիման վրա ենթադրություն, ըստ որի տուժողի ցուցմունքները արժանահավատ չեն, օրինակ՝ որովհետև նա ունի մտավոր կամ հոգեւոցիալական խնդիրներ.
 - Վերապրած հանցագործության համատեքստում տուժողի հատկանիշների նշանակությունը ճանաչելու համար համապատասխան գիտելիքների, փորձի և հմտությունների բացակայություն
 - Անհատական կարիքների, հատկապես տեղեկատվության և արդարադատության անհրաժեշտության անտեսում
4. Ավարտեք վարժությունը՝ նշելով, որ ոստիկանության ծառայողները պետք է տեղյակ լինեն, թե ինչպես կարող են իրենց գործողությունները (անգործությունը) և խոսքերը ազդել տուժողի վրա՝ խաթարելով հանցագործության մասին հայտնելու և ցանկացած հետաքննությունը մեջ համագործակցելու նրա վստահությունն ու պատրաստակամությունը: Ոստիկանության ծառայողը պետք է նաև տեղյակ լինի, որ այս գործողության ընթացքում ներկայացված որոշ արարքներ հավասարազոր են խտրականության և կարող են նրա կարգապահության վերաբերյալ հարցեր առաջացնել: Այդ ամենը ազդում է ոչ միայն առանձին տուժողի, այլև ամբողջ համայնքի վստահության վրա: Ուշադիր լինելով տուժողի գործողությունների և խոսքերի նկատմամբ և պրոֆեսիոնալ և հարգալից վերաբերմունք ցուցաբերելով տուժողի նկատմամբ, ոստիկանության ծառայողները կարող են բարելավել ոստիկանության հանրային իմիջը, ինչպես նաև բարձրացնել համայնքի վստահությունն իրենց նկատմամբ: Դա կնպաստի հաղորդակցությանը և տեղեկատվության անխափան հոսքին, ինչը կհանգեցնի ոստիկանության ավելի արդյունավետ աշխատանքի և հետաքննության դրական արդյունքների:

¹¹ Խնդրում ենք նկատի ունենալ, որ ցուցատախտակին այս գործողության մասին նշումները հետագայում օգտագործվում են Գործողություն 5.4-ում որպես խմբի առաջադրանքի համար օժանդակ նյութ:

Գործողություն 5.4. Տուժողների կարիքների գնահատում և բավարարում

- Առանցքային կետեր.** Ոստիկանությունը պետք է յուրաքանչյուր տուժողի համար անցկացնի կարիքների և ռիսկերի անհատական գնահատում: Այս գործողությունը ներկայացնում է նման գնահատման ընթացքում անհրաժեշտ նկատառումները և տեղեկությունները:
- Տևողությունը.** 60 րոպե
- Բաժանելի նյութեր.** ցուցատախտակ,
ցուցատախտակի թուղթ,
մարկերներ,
գործնական օրինակ,
Օժանդակ նյութ 5.4ա
Օժանդակ նյութ 5.4բ
- Նախապատրաստում.** Դասընթացավարը պետք է ուսումնասիրի հարցին առնչվող ներպետական քաղաքականությունը, տուժողների կարիքների և ռիսկերի գնահատման և ոստիկանության ծառայողների կողմից դրանց արդյունքների կիրառման վերաբերյալ ոստիկանության գործառնական ուղեցույցները: Դասընթացավարը պետք է տեղյակ լինի ինչպես պետական, այնպես էլ ՀԿ ներկայացուցիչների կողմից առաջարկվող աջակցության ծառայությունների մասին: Հնարավորինս համագործակցեք ՀԿ-ների հետ՝ ներառելով տեղեկատվությունը նրանց ծառայությունների մասին:

Ցուցումներ

1. Պարապմունքի սկզբում նշեք, որ զոհակենտրոն մոտեցումը ենթադրում է **տուժողի կարիքների և ռիսկերի անհատական գնահատում**: Նման գնահատումը հատկապես կարևոր է ատելության հիմքով հանցագործությունների և միջադեպերի դեպքերում, քանի որ այդ դեպքերը հղի են շարունակական կամ կրկնվող զոհականացման, ահաբեկման և հաշվեհարդարի ռիսկով: Նմանապես, փոքրամասնություններին պատկանող տուժողներն ունեն առանձնահատուկ խոցելիություն, որը ոստիկանության ծառայողները նույնպես պետք է հաշվի առնեն: Որպեսզի ոստիկանությունը հաջողությամբ կատարի կյանքը պաշտպանելու իր գործառնությունը, կարիքների և ռիսկերի անհատական գնահատումը պետք է դիտարկվի որպես տուժողների հետ փոխգործակցության անբաժանելի մաս: Նախ, անհատական գնահատումը երաշխավորում է, որ ոստիկանության ծառայողները հասկանում են տուժողի կարիքները և ռիսկերը և օգնում նրանց որոշել այն պաշտպանական և օժանդակ միջոցները, որոնք նրանք պետք է ձեռնարկեն: Ավելին, տուժողի կարիքներին արձագանքելու շնորհիվ ամրապնդվում է տուժողի՝ գործնականում ոստիկանության հետ համագործակցելու և տեղեկություններ փոխանակելու կարողությունն ու պատրաստակամությունը: Դա հաջող հետաքննության կարևոր բաղադրիչ է:
2. Ռիսկերի և կարիքների գնահատման կարևորությունը ցույց տալու համար մասնակիցներին առաջարկեք քննարկել գործնական օրինակը (Օժանդակ նյութ 5.4ա): Խնդրեք մասնակիցներին աշխատել զույգերով: Տվեք նրանց 10 րոպե՝ գործը ընթերցելու և քննարկելու և գործնական օրինակում ներառված հարցերին պատասխանելու համար:

3. Այնուհետև վերադարձեք ընդհանուր խմբի ձևաչափին և խնդրեք մասնակիցներին ներկայացնել և քննարկել իրենց պատասխանները:
4. Գործնական օրինակը քննարկելուց հետո ընդգծեք, որ ուստիկանությունն իր աշխատանքում **պետք է ցուցաբերի զոհակենտրոն մոտեցում**: Առաջին իսկ հնարավորության դեպքում պետք է իրականացվի տուժողի ռիսկերի և կարիքների գնահատում՝ ապահովելու համար, որ անհրաժեշտ պաշտպանության և աջակցության միջոցները ձեռնարկվեն առանց ուշացման: Կարևորն այն է, որ գնահատումը յուրաքանչյուր տուժողի համար կրի անհատական բնույթ՝ հաշվի առնելով նրա **անձնական հատկանիշները**, ինչպիսիք են տարիքը, սեռը կամ դրա արտահայտությունը, էթնիկ պատկանելությունը, ռասայական պատկանելությունը, դավանանքը կամ կրոնը, սեռական կողմնորոշումը, հաշմանդամությունը և այլն, և այդ հատկանիշների հետ կապված յուրաքանչյուր հատուկ **խոցելիություն**:
5. Այնուհետև մասնակիցներին բաժանեք երեք կամ չորս խմբի՝ ենթադրալ սցենարի վրա աշխատելու համար.

Սցենար. Միջադեպից անմիջապես հետո ուստիկանության բաժին է գալիս փոքրամասնության համայնքին պատկանող տուժող՝ հանցագործության մասին հաղորդում տալու համար:

Առաջադրանք. Հաշվի առնելով տուժողների տարբեր տեսակի կարիքները, երկրորդական զոհականացման ռիսկերը և զոհակենտրոն մոտեցման կարևորությունը, պատրաստեք տուժողին տրվելիք նկատառումների և հարցերի ցանկ՝ գնահատելու նրա պաշտպանությունը, հասանելիության և աջակցության կարիքները և ռիսկերը: Այս առաջադրանքի կարևորագույն կողմն այն է, թե ինչպես և ինչպիսի հարցեր տալ՝ որոշելու այդ կարիքները և միևնույն ժամանակ չխաթարելու տուժողի վստահությունը, չանտեսելով տուժողի հնարավոր խոցելի կողմերը:

Առաջադրանքը բացատրելիս մասնակիցների ուշադրությունը հրավիրեք Գործողություններ 5.1 (տուժողների կարիքները) և 5.3-ի (երկրորդային զոհականացում) ընթացքում ցուցատախտակի վրա նշումներին: Խմբերին տվեք 10 րոպե՝ քննարկելու իրենց պատասխանները, այնուհետև յուրաքանչյուր ենթախումբ պետք է ներկայացնի իր պատասխանն ընդհանուր խմբին, որից հետո անց է կացվում ընդհանուր խմբային քննարկում: Այս վարժության նպատակն է նախորդ բաժիններից ստացված գիտելիքները (տուժողների կարիքների, փոխհարաբերությունների, կարիքների և ռիսկերի գնահատումների մասին) դիտարկել ուստիկանության ծառայողների աշխատանքի համատեքստում: Պատասխանի օրինակը ներկայացված է Օժանդակ Նյութ 5.4բ-ում:

Դասընթացավարի ուղեցույց

ԵՄ «Տուժողների իրավունքների մասին» հանձնարարականը¹² ԵՄ անդամ պետությունների ոստիկանության ծառայություններից պահանջում է իրականացնել անհատական կարիքների գնահատում (ԱԿԳ)՝ բացահայտելու երկրորդական և կրկնվող զոհականացման, ահաբեկումների և հաշվեհարդարի դեպքերը: Այն որակում է ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողներին որպես «չափազանց խոցելի» ենթակատեգորիային պատկանող և ընդգծում է նրանց անհատական կարիքներին համապատասխան պաշտպանության և օգնության իրավունքները: ԵՄ անդամ որոշ պետություններ արդեն իսկ մշակել են ԱԿԳ ընթացակարգը և դրանից բխող քաղաքականությունը: Ուստի կարևոր է կատարել նախնական հետազոտություն և նույնականացնել այդ դեպքերը: Ամենայն հավանականությամբ, այս ընթացակարգերն ու քաղաքականությունը պահանջում են զուտ ռիսկերի գնահատում՝ առանց տուժողների կարիքների ուսումնասիրության: Հետևաբար, դասընթացավարը պետք է հատուկ անդրադառնա ատելության հիմքով հանցագործությունների և միջադեպերի տուժողների և փոքրամասնությունների խմբերին պատկանող տուժողների կարիքների հետ կապված հարցերին և նկատառումներին:

Օգտակար ռեսուրսներ այս բաժնի համար.

- ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ (2021), «Ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողների անհատական կարիքների գնահատման մոդելային ուղեցույց», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.osce.org/odihr/489782:
- «Քարոզարշավ ընդդեմ հոմոֆոբիայի՝ ատելությանն այլևս տեղ չկա» նախագիծ, «Իրավապահ մարմինների համար գործիքակազմ՝ հոգալու հոմոֆոբ և տրանսֆոբ ատելության հանցագործությունների տուժողների կարիքները», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://kph.org.pl/publikacja_kph:
- ԵՄ-ում տուժողների իրավունքների մասին հանձնարարական, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>:

¹² Հանցագործությունների տուժողների իրավունքների, աջակցության և պաշտպանության վերաբերյալ նվազագույն չափորոշիչները սահմանող 2012/29/ EU ԵՄ հրահանգ, ընդունվել է 2012 թվականի հոկտեմբերի 25-ին, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>:

Գործողություն 5.5. Նրբանկատ և հարգալից փոխգործակցություն տուժողների հետ

Առանցքային կետեր. Ոստիկանությունը պետք է տուժողների հետ շփվի նրբանկատ և հարգալից ձևով:

Տևողությունը. 90 րոպե

Բաժանելի նյութեր. ցուցատախտակ,
ցուցատախտակի թուղթ,
մարկերներ,
Օժանդակ նյութ 5.5ա և Օժանդակ նյութ 5.5բ

Նախապատրաստում. Տպեք յուրաքանչյուր դերի համար դերախաղի ցուցումները (Օժանդակ նյութ 5.5ա) Օժանդակ նյութ 5.5բ-ն: Նախքան վերապատրաստման գործողությունը, ստուգեք ոստիկանության գործընկերոջ հետ համապատասխան ներպետական իրավական կամ քաղաքականության դրույթները, որոնցով պահանջվում է, որ ոստիկանության ծառայողները տեղեկացնեն տուժողներին իրենց իրավունքների մասին, ինչպես նաև տուժողների իրավունքների մասին համապատասխան թռուցիկների կամ ոստիկանության ծառայողների օգտագործման համար այլ պատրաստի նյութերի ամկայությունը (լրացուցիչ տեղեկությունները ներկայացված են այս գործողության վերջին մասում Դասընթացավարի ուղեւղիչներում):

Ցուցումներ

1. Բացատրեք խմբին, որ այս գործողության հիմնական նպատակն է գործնական վարժությունների միջոցով աշխատել տուժողների հետ փոխգործակցելու ուղղությամբ և սովորել, թե ինչպես կիրառել նախորդ բաժիններից ստացված գիտելիքները ոստիկանության աշխատանքի համատեքստում:
2. Խաղորդեք խմբին, որ ինչպե՞ս վարժությունը հարցազրույցի գործընթացի դերախաղ է և խնդրեք մասնակիցներից երկուսին ստանձնել տուժողի, ևս երկուսին՝ ոստիկանության ծառայողի դերը: Խմբի մնացած անդամները հետևում են դերախաղին, և յուրաքանչյուր «դիտորդ» վարժությունից հետո պետք է ներկայացնի իր մեկնաբանությունները: Ընդգծեք, որ թեև դերախաղը ներառում է հարցազրույցի երկու կողմերին էլ, հիմնական շեշտը դրված է «ոստիկանության ծառայողի», այլ ոչ թե «տուժողի» գործողությունների և խոսքերի վրա:
3. Տրամադրեք Բաժանելիք նյութ 5.5ա-ն բոլոր մասնակիցներին:
4. Դերերը բաշխելուց հետո «ոստիկաններին» և «տուժողներին» պատրաստվելու համար տրամադրեք հինգ րոպե: Այնուհետև խնդրեք նրանց նստել խմբի առջև և հարցազրույց անցկացնել: Այս առաջադրանքի համար հատկացրեք 10-15 րոպե: Հարցազրույցի ընթացքում նշեք կարևոր այն ամենը, ինչը ձեր կարծիքով լավ է ընթանում և ինչը կարող է անտեսված լինել:
5. Գործընթացի ավարտից հետո խնդրեք «ոստիկանության ծառայողի» դերը խաղացող մասնակիցներին մեկնաբանել իրենց տպավորությունները: Ի՞նչն էր դժվար: Որո՞նք էին գործընթացի այն կողմերը, որոնք նրանք գիտեին, որ պետք է կատարեն կամ արտահայտեն, բայց չգիտեին, թե ինչպես: Արդյո՞ք նրանք որոշակի գիտելիքի պակաս էին զգում: Որտեղի՞ց նրանք կարող են ձեռք բերել այդ գիտելիքը:

6. Այնուհետև խնդրեք «տուժողներին» խորհել վարժության մասին: Ինչպիսի՞ն էր այն: Նրանց կարծիքով, գործընթացի ո՞ր կողմերն են դրդել նրանց վստահել «ոստիկանության ծառայողներին» և կիսվել տեղեկություններով, և ո՞ր կողմերն են նրանց համագործակցելուց հետ պահել: Ի՞նչն էր անբավարար ոստիկանության ծառայողների վերաբերմունքում:
7. Այնուհետև խնդրեք խմբի անդամներին հերթականությամբ տրամադրել իրենց կարծիքը և տպավորությունները: Ի՞նչը լավ անցավ և ինչը չհաջողվեց: Ի՞նչ այլ հանգամանքներ պետք է նկատի ունենային «ոստիկանության ծառայողները»:
8. Խմբին բաժանեք Օժանդակ Նյութ 5.5բ-ն և քննարկեք հարցազրույցի գործընթացը, անդրադառնալով Օժանդակ Նյութ 5.5բ-ի կետերին:
9. Այնուհետև անցեք մեկ այլ գործնական վարժության՝ կենտրոնանալով տուժողի իրավունքների շուրջ հաղորդակցման և գործընթացի քայլերի վրա: Խնդրեք խմբին աշխատել զույգերով: Նրանց խնդիրն է պարզ լեզվով բացատրել իրենց գործընկերոջը, որը ստանձնում է տուժողի դերը, թե ինչ իրավունքներ նա ունի, և ինչ պետք է ակնկալի հանցագործության մասին հաղորդումից բխող գործընթացից (հնարավոր խնդիրները, որ կարող են առաջանալ, սպասվող ընթացակարգային գործողությունները, ի՞նչ է տուժողից պահանջվում և/կամ ինչ իրավունքներ նա ունի, ժամանակացույցը և այլն): Այս առաջադրանքի համար մասնակիցներին տվեք 15 րոպե, այնուհետև քննարկում անցկացրեք ամբողջական խմբում: Հարցրեք մասնակիցներին, թե արդյո՞ք դժվար էր պարզ, մատչելի լեզվով ներկայացնել այդ տեղեկատվությունը: Արդյո՞ք նրանք կարողացան բացատրել բոլոր անհրաժեշտ տեղեկությունները, թե նրանք պետք է լրացուցիչ անդրադառնան վերապատրաստման նյութերին՝ դրանք ավելի լավ յուրացնելու համար:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Թեև այս վարժությունն անդրադառնում է տուժողների հետ հաղորդակցության և փոխգործակցության հարցերին, այն միայն ընդհանուր պատկերացում է տալիս այն մասին, թե ինչ և ինչպես պետք է անեն կամ ինչ չպետք է անեն ոստիկանության ծառայողները՝ տուժողի հետ նրբանկատ և ոչ խտրական ձևով վարվելու համար: Հաշվի առնելով տուժողների հետ փոխգործակցության աստիճանը և իրենց մասնագիտացման ոլորտը, ոստիկանության ծառայողները կարող են մասնագիտական վերապատրաստման կարիք ունենալ՝ տուժողների հետ հարցազրույց անցկացնելու, զոհակենտրոն մոտեցում ցուցաբերելու և տուժողի հոգեբանությունը լավ պատկերացնելու համար: Նման առաջարկություն կարելի է ուղղել ոստիկանության ղեկավարությանը, ովքեր խնդրել են անցկացնել այս վերապատրաստումը:

ԵՄ անդամ երկրներից ԵՄ «Տուժողների մասին» հանձնարարականի համաձայն պահանջվում է կազմել տեղեկանք կամ տեղեկատվական թերթիկներ, որտեղ նշված են ազգային օրենսդրությամբ սահմանված տուժողների իրավունքները, և այդ տեղեկատվությունը բաժանեն տուժողներին՝ նրանց կողմից հանցագործության մասին հաղորդում ներկայացնելիս: Դա սովորաբար մատչելի լեզվով գրված իրավական փաստաթուղթ է: Նախքան վերապատրաստումը, ստուգեք այդ տեղեկանքի առկայությունը: Դրա բացակայության դեպքում ոստիկանության պատասխանատու ծառայողից ճշտեք, թե որոնք են տուժողի իրավունքներին վերաբերող համապատասխան իրավական կամ քաղաքական փաստաթղթերը, որոնցով սահմանված է տուժողներին իրենց իրավունքների մասին տեղեկացնելու ոստիկանության պարտականությունը: Այս վարժությունը կազմակերպելիս օգտագործեք այդ նյութերը: Վարժության նպատակն է ա) ստուգել, թե արդյո՞ք ոստիկանության ծառայողները ծանոթ են տուժողի իրավունքներին, տուժողին իր իրավունքների մասին տեղեկացնելու իրենց պարտականության մասին և արդյո՞ք գիտեն, թե որտեղից ստանալ այդ տեղեկատվությունը, եթե այն տեղեկանքի տեսքով հասանելի չէ, բ) ստուգել, որ ոստիկանության ծառայողները կարող են պարզ և հասարակ լեզվով տուժողին բացատրել իր իրավունքները և գործընթացի քայլերը:

Հավելվածներ և օժանդակ նյութեր

Հավելված 5.1. Ատելության հիմքով հանցագործության տուժողների վկայությունները¹³

- ա. Ես ուղղակի ուզում եմ, որ ինչ որ մեկը լսի ինձ, դատողություններ անելու փոխարեն կարեկցի և հասկանա:
- բ. Անհրաժեշտ է ինչ որ մեկը, ով պարզապես կնստի և կլսի ինձ: Կարծում եմ, որ դա ամենակարևորն է, քանի որ դու պետք է խոսես դրա մասին, որպեսզի դուրս բերես այդ ամենը քո ուղեղից: Պետք է, որ քեզ կարեկցեն, ինքնաբերական և հանգստացնեն:
- գ. Չգացմունքային աջակցություն, ահա թե ինչ է ինձ պետք: Ես գործնական աջակցության կարիք ունեի: Գիտե՞ք, ինձ պետք էր, որ ոստիկանությունը լիազորություն ունենար մտնել այնտեղ, դուրս հանել նրան և այլ տեղ տեղափոխել:
- դ. Պետք է ավելի լուրջ վերաբերվել դրան: Դա այլ է, քան երբ ինչ-որ մեկի վրա հարձակվում են և պատճառված վնասը տեսանելի է: Ատելության հիմքով հանցագործության տուժողները տառապում են ներսում, դա ազդում է նրանց հոգեվիճակի վրա:
- ե. Երբ ես աջակցություն էի խնդրում, նկատի ունեի զգացմունքային և գործնական աջակցություն, այսինքն՝ գործնական լուծումներ, որոնք կվերացնեն բռնությունը և իմ զոհականացումը ... Ես զանգահարում էի տեղական մարմիններին և տուժածներին աջակցող կազմակերպություն:
- զ. Ցանկացած տեսակի «ատելության հանցագործությունից» վերականգնումը կախված է ոչ միայն դրա մասին հաղորդելու և այդ մասին խոսելու հնարավորությունից, այլ նաև դրան հաջորդող իրադարձությունների տեղյակ լինելուց: Նման տեղեկատվությունը կօգնի տուժողին վերականգնվել:
- է. Պետք է լինեն խորհրդատուներ, ովքեր կարող են անձին համապատասխան աջակցություն տրամադրել: Յուրաքանչյուր ոք տարբեր կերպ է վերաբերվում տեղի ունեցածին, հաղթահարում հետևանքները: Խորհրդատուներն ավելի մեծ ազատություն ունեն՝ հասկանալու և օգնելու տուժողին, ով տառապում է:
- ը. Ես նախկինում ռասայական բռնության եմ ենթարկվել և իրոք վախենում էի հայտնել հանցագործության մասին, քանի որ ոստիկանությունը կարող է ինձ չհավատալ և դա շատ վատ կանդառառնա ինձ վրա:
- թ. Դրանից հետո ես տանն ինձ ապահով չէի զգում: Տուն վերադառնալը սարսափելի էր ինձ համար: Եթե լսում էի, որ նրա մեքենան մտնում էր, անմիջապես լարվում էի: Սարսափելի էր... Ես վախենում էի իմ կյանքի համար ամեն օր, ես պարզապես..., ես քուն չունեի:
- ժ. Ատելության հիմքով հանցագործությունը հատուկ ուշադրության է արժանի, քանի որ այն հոգեպես ավելի շատ է վիրավորում և քան ֆիզիկապես... անկասկած, ատելության հանցագործությունը կարող է ավելի ծանր հետևանքներ ունենալ քան գողությունը կամ նույնիսկ ավտովթարում ջարդուխուրդ լինելը: Ատելության հանցագործությունը անձի նկատմամբ ոտնձգություն է, թե ֆիզիկական, և թե՛ վերբալ:

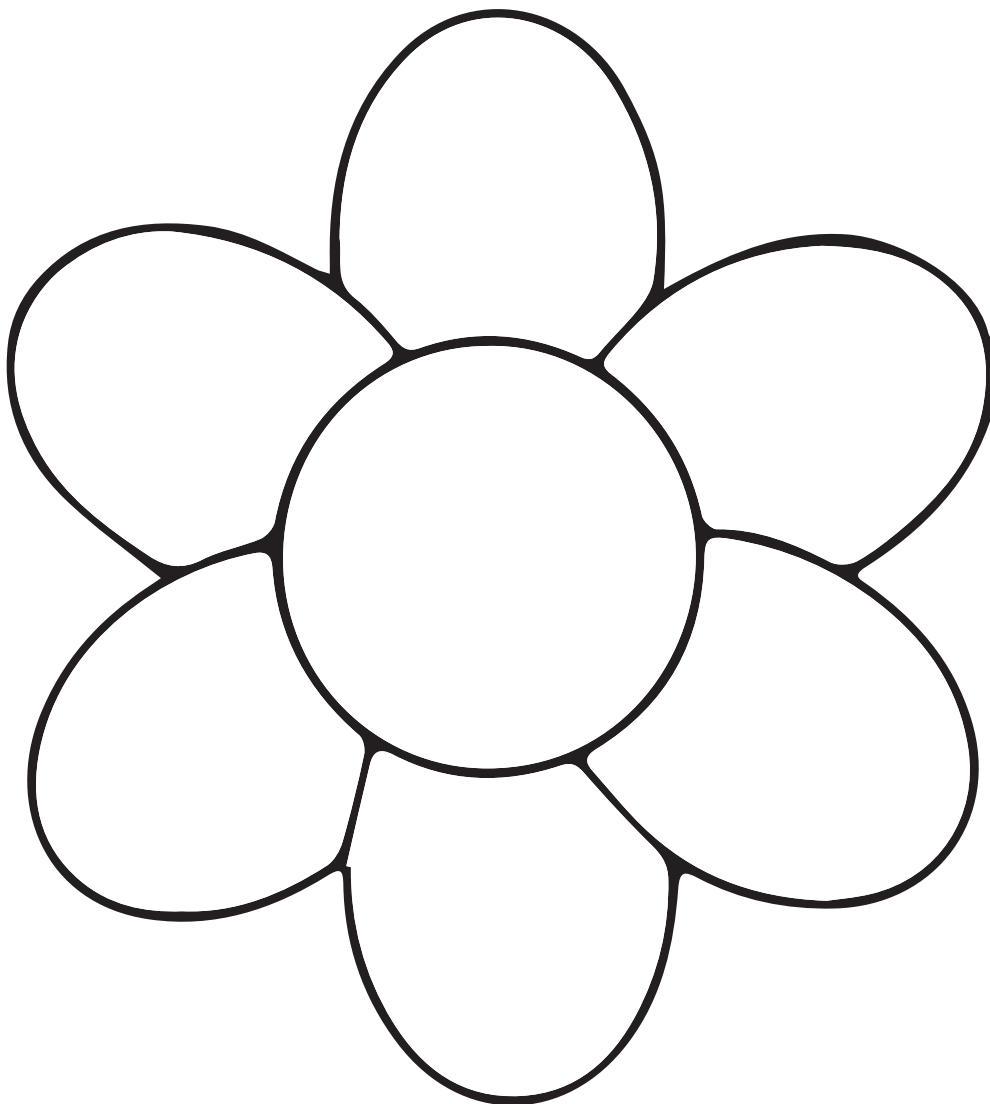
¹³ Քաղվածքները վերցված են «Վնասի բուժում՝ ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողներին լավագույն աջակցելու միջոցների բացահայտում» զեկույցից, Լեպթերի համալսարան, Ատելության ուսումնասիրությունների կենտրոն, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www2.le.ac.uk/departments/criminology/hate/documents/healing-the-harms-of-hate-report:

- ի. Կարծում եմ, որ ատելության հիմքով հանցագործության տուժողը լրացուցիչ աջակցություն է պահանջում: Եթե քեզ վրա հարձակվել են քո ինքնության պատճառով, այն պատճառով, որ դու այնպիսի ես, ինչպիսին կաս, դա խաթարում է քո էությունը:

Քաղվածքներ փոքրամասնությունների խմբերին պատկանող տուժողների խոսքերից (ոչ ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողներ)

- ա. Ես պետք է ապավինեմ քրեական արդարադատության համակարգին, որին ես չեմ վստահում, քանի որ սրանք հենց այն մարդիկ են, ովքեր ինձ խանգարում են առանց որևէ հիմքի՝ փաստաթղթերս ստուգելիս:
- բ. Ես հասկանում եմ, որ դա դադարեցնելու համար ես պետք է դրա մասին հաղորդեի ոստիկանությանը, բայց ինչպե՞ս կարող էի դա անել: Մի անգամ գնացի, ասացին, որ պարսկերեն չգիտեն, թարգմանիչ չունեն:
- գ. Իմ զուգընկերը մի քանի անգամ բռնություն է գործադրել իմ նկատմամբ և երբ ես գնացի ոստիկանություն, ոստիկանության ծառայողն ինձ ասաց, որ չի կարող միջամտել, քանի որ սա ընտանեկան խնդիր է, և որ այդ ամենը բնորոշ է գնչուների վարքագծին:
- դ. Քանի որ ես տրանսգենդեր եմ, փորձում եմ խուսափել ոստիկանության կամ որևէ պաշտոնական մարմնի հետ որևէ շփումից, քանի որ իմ անձը հաստատող փաստաթղթերը չեն արտացոլում իմ գենդերային ինքնությունը և ես չեմ կարող դիմանալ այդ մարդկանց նվաստացնող վերաբերմունքին:

Ցուցումներ: Խնդրում ենք լրացնել ծաղիկի թերթիկների մեջ ձեր հատկանիշները ըստ կատեգորիաների, ինչպիսիք են՝ ռասան / Էթնիկ պատկանելությունը / ազգային ծագումը / լեզուն, միգրանտ կամ փախստականի կարգավիճակը, կրոնը կամ դավանանքը, սեռական կողմնորոշումը / գենդերային ինքնությունը / գենդերային արտահայտվածությունը / սեռական առանձնահատկությունները, հաշմանդամությունը, առողջությունը, տարիքը, քաղաքական պատկանելությունը, քաղաքային/գյուղական բնակությունը, սոցիալ-տնտեսական կարգավիճակը/անօթևանությունը և այլն, որոնք ձևավորում են ձեր ինքնությունը և կարևոր են այն բանի համար, թե ինչպես եք դուք ձեզ գիտակցում և ինչպես եք շփվում ուրիշների հետ: Եթե նախընտրում եք, կարող եք չնշել ձեր անձնական հատկանիշները, փոխարենը նշելով ձեր ընտանիքի անդամի կամ մեկ այլ մերձավորի հատկանիշները: Անհրաժեշտության դեպքում ծաղիկին կարող եք ավելացնել լրացուցիչ թերթիկներ:

Օժանդակ նյութ 5.2բ

Հարցերը, որոնց պետք է անդրադառնալ յուրաքանչյուր օրինակում, հետևյալն են.

- Որո՞նք են այստեղ փոխադրող հատկանիշները:
- Ինչպե՞ս են փոխվում տուժողի համար հետևանքները յուրաքանչյուր նոր հատկանիշի ի հայտ գալու դեպքում:
- Ինչպե՞ս կարող են տուժողի փոխադրող հատկանիշներն ազդել նրա կարիքների վրա, այդ թվում՝ տեղեկատվությունից, պաշտպանությունից, աջակցությունից կամ հաղորդակցությունից օգտվելու առումով: Ինչպե՞ս կարող է այս ամենի իմացությունն օգնել ձեզ՝ որպես ոստիկանության ծառայողի/ոստիկանության ներկայացուցչի, որոշումներ կայացնել:
- Պատկերացրեք, որ պատրաստվում եք ցուցմունք վերցնել այդ անձից: Ի՞նչ պետք է հաշվի առնեք: Ի՞նչ ճշգրտումներ կկատարեք ձեր կանոնավոր աշխատանքային գործընթացում:

Օրինակ 1. Կեսգիշերին գեյ-ակումբից դուրս գալիս տղամարդը հարձակման է ենթարկվել:

Դիտարկեք դեպքը տուժողի տեսանկյունից, հաշվի առնելով նրա տարիքը և էթնիկ ծագումը:

Օրինակ 2. Կինը սեռական ոտնձգության է ենթարկվել, երբ զբոսնում էր փողոցի մայրուղով, որի հարևանությամբ նա սեքսուալ բնույթի ծառայություններ էր մատուցում:

Դիտարկեք դեպքը տուժողի տեսանկյունից, հաշվի առնելով նրա գենդերային ինքությունը և միգրանտի կարգավիճակը:

Օրինակ 3. Ֆիզիկական հաշմանդամություն ունեցող կինը ենթարկվել է բռնության իր խնամակալի կողմից, երբ նրանք մենակ էին մնացել սենյակում:

Դիտարկեք դեպքը տուժողի տեսանկյունից, հաշվի առնելով նրա հաշմանդամությունը, սեռը և սեռական կղմնորոշումը:

Հավելված 5.բ. Դասընթացավարի ուղեցիշներ

Այն հարցերը, որոնց պետք է անդրադառնալ յուրաքանչյուր դեպքում, հետևյալն են.

1. Որո՞նք են այս դրվագում ինքնության փոխազդող հատկանիշները:
2. Ինչպե՞ս են յուրաքանչյուր նոր հատկանիշի ի հայտ գալու դեպքում փոխվում հետևանքները տուժողի համար:
3. Ինչպե՞ս կարող են տուժողի փոխազդող հատկանիշներն ազդել նրա տարբեր կարիքների վրա, այդ թվում՝ տեղեկատվությունից, պաշտպանությունից, աջակցությունից կամ հաղորդակցությունից օգտվելու առումով: Ինչպե՞ս կարող է այս ամենի իմացությունն օգնել ձեզ՝ որպես ոստիկանության ծառայողի/ ոստիկանության ներկայացուցչի, որոշումներ կայացնել:
4. Պատկերացրեք, որ պատրաստվում եք ցուցմունք վերցնել այդ անձից: Ի՞նչ պետք է հաշվի առնեք: Ի՞նչ ճշգրտումներ կկատարեք ձեր սովորական աշխատանքային գործընթացում:

Օրինակ 1. Կեսգիշերին գեյ-ակումբից դուրս գալիս տղամարդը հարձակման է ենթարկվել:

Դիտարկեք դեպքը տուժողի տեսակետից, հաշվի առնելով նրա տարիքը և Էթնիկ ծագումը:

Դասընթացավարի ուղեցույց

1. Համեմատության համար գենդերային ասպեկտը դիտարկելու դեպքում միասեռական տղամարդկանց և կանանց նկատմամբ բռնության աստիճանը և դրսևորումները սովորաբար տարբեր են: Օրինակ, ԵՄ Հիմնարար իրավունքների գործակալության (FRA)¹⁴ անցկացրած ԼԳԲՏԻ անձանց հարցումը ցույց է տվել, որ իրենց սեռական կողմնորոշման պատճառով խտրականության է ենթարկվել միասեռական կանանց 39%-ը, իսկ միասեռական տղամարդկանց 32%-ը: Միասեռական տղամարդկանց և կանանց վրա տնտեսական և սոցիալական դաժնությունների առումով զգալի տարբերություն կա՝ բխեցնելով կանանց հարցվածների 44%-ն ասում է, որ վերջին միջադեպը կապված է եղել սեռական ոտնձգության հետ, մինչդեռ համասեռամուլ տղամարդկանց միայն 18%-ն է խեստովանել այդ մասին: Միասեռական կանայք ավելի հաճախ են ենթարկվում սեռական և գենդերային բնույթի վիրավորանքների, քան տղամարդիկ: Ոտնձգության մակարդակը և հետևաբար ազդեցությունը նույնպես կախված է անձի կողմից սեռական կողմնորոշման թաքցնելու կամ չթաքցնելու աստիճանից:
2. Տարիք. ԼԳԲՏԻ անձանց FRA-ի հարցումը ցույց է տվել, որ երիտասարդները (15-ից 24 տարիքային խմբում) ավելի մեծահասակ մարդկանց համեմատ միջին հաշվով ավելի հաճախ են հաղորդում ԼԳԲՏԻ լինելու պատճառով ոտնձգությունների, ֆիզիկական կամ սեռական հարձակումների մասին՝ հարցմանը նախորդող հինգ տարիների ընթացքում երիտասարդների 14%-ը (18-ից 24 տարիքային խումբ) ենթարկվել է ֆիզիկական կամ սեռական հարձակման՝ 55-ից բարձր տարիքի հարցվածների շրջանում 7%-ի համեմատ: Բացի այդ, ԼԳԲՏԻ անդամները կամ այդպիսին համարվող երիտասարդները ընտանիքում մերժման կամ դպրոցում բուլլինգի ենթարկվելու առումով ավելի մեծ վտանգի տակ են: Նրանք այդ պատճառով կարող են դպրոցից դուրս մնալ, նրանց մոտ կարող է առաջանալ ալկոհոլից և թմրամիջոցներից բարձր կախվածություն և շատ դպրերում նրանք անօթևան են մնում:
3. Էթնիկ կամ կրոնական փոքրամասնությունների խումբ. ԼԳԲՏԻ անձանց վերաբերյալ FRA-ի հարցումը ցույց է տվել, որ կրոնը որպես խտրականության լրացուցիչ հիմք նշել է կրոնական փոքրամասնությանը պատկանող հարցվողների 28%-ը, իսկ Էթնիկ ծագումը որպես լրացուցիչ հիմք նշել է Էթնիկ փոքրամասնության անդամների 40%-ը: Ավելին, խտրական վարքագիծ կարող է դրսևորվել ոչ միայն հասարակության հիմնական զանգվածում. հոմոֆոբիան առկա է նաև Էթնիկ կամ կրոնական փոքրամասնությունների մոտ: Դա նշանակում է, որ միասեռական տղամարդը, օրինակ, կարող է խտրականության ենթարկվել ինչպես հասարակության հիմնական զանգվածի, այնպես էլ իր իսկ համայնքի անդամների կողմից:

Օրինակ 2. Կինը սեռական ոտնձգության էր ենթարկվել, երբ զբոսնում էր փողոցի մայրուղով, որի հարևանությամբ նա սեքսուալ բնույթի ծառայություններ էր մատուցում:

Դիտարկեք դեպքը տուժողի տեսակետից, հաշվի առնելով նրա գենդերային ինքությունը և միգրանտի կարգավիճակը:

¹⁴ Եվրոպական միության հիմնարար իրավունքների գործակալության (FRA) զեկույց, (2020 թ.), «ԼԳԲՏԻ իրավահավասարության երկար ճանապարհը», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/eu-lgbti-survey-results>:

Դասընթացավարի ուղեցույց

1. Գենդեր և սոցիալ-տնտեսական կարգավիճակ: Սեռական բռնությունը անհամաչափորեն է ազդում նրանց վրա, ովքեր պատկանում են պատմականորեն մարգինալացված խմբերին, հատկապես կանանց և աղքատների: Տուժողի համար արդարադատության մատչելիության հարցում կարևոր դեր կարող են խաղալ նաև փոխազդող հատկանիշները, օրինակ՝ հազվադեպ չեն այն դեպքերը, երբ սեքսուալ բնույթի ծառայություններ մատուցող անձինք բռնության մասին ոստիկանությանը տեղեկացնելիս անուշադրության են մատնվում, վարկաբեկվում կամ մեղադրվում են, հաճախ, բռնության ենթարկվելու մասին հաղորդելու դեպքում, հենց իրենց են մեղադրում, ձերբակալում են կամ կալանավորում, որոշ դեպքերում էլ, երբ նրանք փորձում են հաղորդել բռնության մասին, ենթարկվում են ոստիկանության կողմից բռնության: ¹⁵ Կան նաև դեպքեր, երբ խրափախախտը հենց ոստիկանության ծառայողն է, ով ծեծում է տուժողին, ստիպում նրան սեռական հարաբերություններ ունենալ և նրանից գումար շորթում: ¹⁶
2. Գենդերային ինքնությունը FRA-ի կողմից անցկացված ԼԳԲՏԻ անձանց հարցումը ցույց է տվել, որ տրանսգենդերների 55%-ը խտրականության է ենթարկվել գենդերային ինքնության պատճառով, ընդ որում հարցմանը նախորդող հինգ տարիների ընթացքում նրանց 17%-ը ենթարկվել է ֆիզիկական կամ սեռական հարձակման: Ավելին, FRA-ի հարցումը ցույց է տվել, որ տրանսգենդերների շրջանում ոստիկանությանը ֆիզիկական բռնության մասին հայտնելու դժկամությունն ամենաբարձրն է՝ տրանսֆոբիկ արձագանքից նրանց վախի պատճառով: Սեքսուալ բնույթի ծառայություններ մատուցելը և տրանսգենդեր լինելու փոխազդեցությունը ենթադրում է բռնության ենթարկվելու ավելի մեծ հավանականություն, այդ թվում ոստիկանության ծառայողների կողմից քան սեքսուալ բնույթի ծառայություններ մատուցող ցիսգենդեր անձանց մոտ: ^{17, 18}
3. Միգրանտի կարգավիճակը Այլազգի տուժողները կարող են ենթարկվել այն վտանգի, որ, նույնիսկ հանցագործության տուժող լինելու դեպքում նրանք կարող են ձեռքակալվել և/կամ արտաքսվել: Այն միգրանտները, որոնց հայրենիքում ոստիկանության նկատմամբ վստահության մակարդակը ցածր է, հաճախ խուսափում են հաղորդել դեպքի մասին և անկեղծ լինել ոստիկանության ծառայողների հետ: Ապաստան հայցողների համար, որոնք իրենց ժամանման երկրի լեզվին չեն տիրապետում, արդարադատության մատչելիությունը նույնպես հարցականի տակ է: Սեքսուալ բնույթի ծառայություններ մատուցողի և միգրանտի կարգավիճակի փոխազդեցությունը հանգեցնում է նրան, որ նման միգրանտները հաճախ բախվում են արտաքսման և ոստիկանության ծառայողների կողմից դրամաշորթության վտանգի, ինչը նշանակում է, որ նրանք չեն կարող օգտվել այդ ծառայությունից կամ արդարադատություն փնտրել՝ չվախենալով պատժվելուց կամ երկրից արտաքսվելուց: ¹⁹

¹⁵ Crago, A-L. et al (2021), «Սեքսի աշխատողների» համար ոստիկանության օգնության հասանելիությունը անվտանգության արտակարգ իրավիճակներում, բռնության և ազատագրկման իրավիճակներից խուսափելու հնարավորությունները «վերջնական պահանջարկի քրեականացման» մոդելի ներքո՝ Կանադայի հինգ քաղաքներում անցկացված ուսումնասիրություն», Social Sciences, MDPI, Open Access Journal, 10(1) հատոր, էջ 1-15, հունվար, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://ideas.repec.org/a/gam/jscscx/v10y2021i1p13-d476550.html> կայքում:

¹⁶ SWAN (2009), «Խափանել բռնությունը՝ մարդու իրավունքների խախտումներ սեքսուալ ոլորտի աշխատողների նկատմամբ Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի և Կենտրոնական Ասիայի 11 երկրներում», Սեռական ոլորտի աշխատողների իրավունքների պաշտպանության ցանց, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://swannet.org/resources>.

¹⁷ Նույն աղբյուրում:

¹⁸ Ցիսգենդերն այն անձն է, ում գենդերային ինքնությունը նույնն է, ինչ իր ծննդյան պահին նրա սեռը, ի տարբերություն տրանսգենդեր անձի, ում գենդերային ինքնությունը տարբերվում է ծննդյան պահին իր սեռից:

¹⁹ Սեռական ոլորտի աշխատողների իրավունքների պաշտպանության ցանց (SWAN) (2021), «Սեքսուալ աշխատանքը և միգրացիան Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի և Կենտրոնական Ասիայի տարածաշրջանում», ճեպագրույց, տեղեկատվական փաստաթուղթ, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://swannet.org/resources>:

Օրինակ 3. Ֆիզիկական հաշմանդամություն ունեցող կինը ենթարկվել է իր խնամակալի կողմից բռնության, երբ նրանք մենակ էին մնացել սենյակում:

Դիտարկեք դեպքը տուժողի տեսանկյունից, հաշվի առնելով նրա հաշմանդամությունը, սեռը և սեռական կողմնորոշումը:

Դասընթացավարի ուղեցույց

1. Հաշմանդամություն՝ Ինչպես արձանագրված է Հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների մասին ՄԱԿ-ի կոնվենցիայում, «Հաշմանդամությունը էվոլյուցիոն երևույթ է, և արդյունք է փոխազդեցության, որը տեղի է ունենում առողջական խնդիրներ ունեցող մարդկանց, նրանց նկատմամբ վերաբերմունքի և շրջապատի սահմանափակումների միջև, ընդ որում ադ ամենը խանգարում է նրանց՝ մյուսների հետ հավասար հիմունքներով լիարժեք և արդյունավետ մասնակցել հասարակական կյանքում»:²⁰ Գոյություն ունեն տարբեր տեսակի խանգարումներ՝ ֆիզիկական, հոգե-սոցիալական, ինտելեկտուալ և/կամ հուզական, ինչպես նաև դրանց համակցություն: Այդ խանգարումները փոխգործակցում են ֆիզիկական և նրանց նկատմամբ վերաբերմունքի հետ կապված խոչընդոտների հետ (օրինակ այն կարծիքի, որ հաշմանդամություն ունեցող անձը հուսալի վկա չի կարող լինել)՝ առաջացնելով անկարողություն: Օրինակ, դժվար հասանելի ոստիկանության բաժանմունքը անմատչելիություն է առաջացնում հաշմանդամի սայլակից գտվող մարդկանց մոտ: Այն կարծիքը, որ հոգե-սոցիալական խնդիրներ ունեցող անձն ի վիճակի չէ վստահելի ապացույցներ տալ, խոչընդոտում է այդ անձի համար արդարադատության հասանելիությունը: Հաշմանդամություն ունեցող անձի ինքնությունը և կարիքները յուրահատուկ են և չպետք է անտեսվեն: Հաշմանդամություն ունեցող անձանց նկատմամբ հարձակումների և ոտնձգությունների ընդհանուր ձեռագիրն այն է, որ դրանք հաժախ կրկնվում են տարիների ընթացքում, ընդ որում բռնություն գործադրողը տուժողի մտերիմն է²¹, օրինակ՝ ծնողը, ընտանիքի այլ անդամը կամ խնամակալը, որի հետ նա ապրում է: Նման դեպքերում տուժողը կարող է հատկապես մեծ վտանգի տակ լինել, քանի որ հանցագործությունը տեղի է ունենում մասնավոր, փակ միջավայրում, ինչը նրա համար լրացուցիչ խոչընդոտներ է առաջացնում հանցագործության մասին հայտնելու, պշտպանություն ստանալու հարցում:
2. Գենդեր. Բռնության, սեռական հետապնդումների մասին հաղորդած հաշմանդամություն ունեցող կնոջ նկատմամբ էյբլիստական վերաբերմունքը²² նսեմացնում է նրա ցուցմունքները:²³
3. Սեռական կողմնորոշում. Հաշմանդամություն ունեցող անձի գենդերային ինքնությունը և սեռական կողմնորոշումը հաճախ անտեսվում են: Կարծիքները, որ հաշմանդամություն ունեցող անձը զուրկ է սեռականությունից, հետերոսեքսուալ է կան ցիսգենդեր է, շատ են տարածված:²⁴ Դրա պատճառով հաշմանդամություն ունեցող անձանց սեռական և գենդերային ինքնությունը հաճախ չի հարգվում: Ոստիկանության հետ շփումներում դա կարող է լրացուցիչ խոչընդոտներ առաջացնել նրանց՝ որպես տուժողների անկաշկանդ շփվելու, ինչպես նաև ոստիկանության՝ նրանց կարիքները հոգալու հարցում:

²⁰ Հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների մասին ՄԱԿ-ի կոնվենցիա, նախաբան:

²¹ ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ, հաշմանդամություն ունեցող անձանց նկատմամբ ատելության հիմքով հանցագործությունների վերաբերյալ փաստաթերթ, հասանելի է հետևյալ հղմով՝ www.osce.org/odihr/hate-crime-against-people-with-disabilities:

²² Էյբլիզմը հաշմանդամություն ունեցող անձանց նկատմամբ խտրականություն և սոցիալական նախապաշարմունք է, որը հիմնված է այն համոզմունքի վրա, որ խնդիրներ չունեցող մարդկանց կարողությունները գերազանցում են հաշմանդամություն ունեցողների կարողությունները: Էյբլիզմի հիմքում ընկած է այն ենթադրությունը, որ հաշմանդամները պետք է «շտկվեն» և մարդկանց դասակարգում է ելնելով նրանց հաշմանդամությունից: Այն պարունակում է հաշմանդամություն ունեցող մարդկանց մասին վնասակար կարծրատիպեր, թյուրպատկերացումներ և ընդհանրացումներ: Access Living, www.accessliving.org/newsroom/blog/ableism-101.

²³ «ՄԱԿ կանայք» (2020թ.), «Կամրջելով բացը՝ սեռական շահագործում, չարաշահում և հետապնդում»:

²⁴ IGLYO (2014թ.). «Փոխազդեցությունների գործիքակազմ»:

4. Զննարկման ավարտին մասնակիցներին ներկայացրեք հետևյալ տեղեկատվությունը: Տուժողի ինքնության յուրաքանչյուր փոխազդող հատկանիշ կարող է ազդել խտրական միջադեպի կամ հանցագործության վերաբերյալ տուժողի փորձառության վրա, ինչպես նաև բացասաբար անդրադառնալ վերջինիս համար արդարադատության մատչելիության վրա: Ոստիկանության ծառայողից չի ակնկալվում ամբողջությամբ իմանալ տուժողի հնարավոր փոխազդող հատկանիշները: Դա անհնարին խնդիր է ցանկացածի համար: Սակայն տուժողի հետ հարգալից և նրբանկատ վարվելու նպատակով ոստիկանության ծառայողը պետք է որդեգրի զոհակենտրոն մոտեցում: Ոստիկանության ծառայողը կարող է սովորել և հասկանալ տուժողի կարիքները միայն լսելով նրան: Միևնույն ժամանակ տուժողի հետ ի սկզբանե փոխըմբռնում հաստատելու և հետագա շփումը հեշտացնելու համար ոստիկանության ծառայողին անհրաժեշտ են տարբեր համայնքների և նրանց խոցելիության մասին ընդհանուր գիտելիքներ, որոնք ձեռք են բերվում համայնքային կազմակերպությունների հետ շարունակական կապի և համագործակցության միջոցով: 6-րդ մոդուլն անդրադառնում է արդյունավետ համայնքային ներգրավվածության համար անհրաժեշտ հմտություններին և գիտելիքներին:

Օժանդակ նյութ 5.3. Տուժողների վկայությունները ոստիկանության աշխատակիցների հետ իրենց փոխգործակցության մասին

Վկայությունները

«Ամեն անգամ [այդ մասին հայտնելիս], փորձում էին դա նսեմացնել: Միայն մեր երկար պնդումներից հետո, որ նրանք պետք է արձանագրությունում նշեն, որ մեր կողմնորոշման համար ենք հարձակման ենթարկվել և, որ դա եղել է ատելության հիմքով հանցագործություն, այլ ոչ թե սովորական խուլիգանական արարք, նրանք բարեհաճում էին դա արձանագրել այն և գրի առնել: Այսինքն՝ մինչ այդ դա միշտ դիտարկվում էր որպես խուլիգանություն:»:

Խորվաթիայից մի տղամարդ ²⁵

«Ոստիկանը որոշեց, որ գուցե կարելի է ինձ հետ փոքր ինչ զրուցել և ասաց մոտավորապես հետևյալը՝ «հիմա պարզ է, թե ինչու են կոտորել ձեր պատուհանները, որովհետև դուք չափից շատ եք ցուցադրում ձեր համասեռամոլությունը»: Այդ ամենը լսելով, ես ապշած մնացի, սակայն նա շարունակեց իր մտքերի հոսքը և ասաց ինձ, որ «չափազանց շատ է դա եղել», և որ մենք ցուցադրական ենք դա անում, և դա է պատճառը... Նա այդ ամենն անընդհատ կրկնում էր... Ես հարցրի նրան, թե նա ի՞նչ նկատի ունի, ասելով որ մենք ցուցադրում ենք համասեռամոլությունը, որովհետև ես իրոք չեի հասկանում, թե նա ինչ էր ուզում ասել: Նա ասեց հետևյալը՝ «Չե՞ք կարծում, որ դա մոդախիկ է այս օրերին»: Ես նրան հարցրեցի «Ի՞նչն է մոդախիկ» և նա ինձ ասաց «Դե ինքներդ գիտե՞ք՝ հոմոսեքսուալ լինելը, ինչպես, որ նախկինում իրեա լինել էր: Մինչ այդ իրեա լինել էր մոդախիկ և բոլորը իրենց ներկայացնում էին որպես իրեա: Իսկ հիմա արդեն «գեյ», լեսբուհի լինելն է մոդախիկ է և բոլորը «գեյ» են դարձել»:

Լեհաստանից մի կին ²⁶

Ես գնալով ինձ ավելի վատ եմ զգում: Եթե [հետաքննությունը] շատ երկար է տևում և ես գիտեմ, որ պետք է կրկին վերապրեմ այդ ամենը, հաճախ մտածում եմ արժե՞ր արդյոք այդ մասին հայտնել, քանի որ միայն երկարացնելու եմ իմ իսկ տառապանքը: Ես գիտեմ, համոզված եմ, որ դատավճիռ չի կայացվի, որ նա [օրինախախտը] հավանաբար կարդարացվի, ինչն էլ ինձ կվշտացնի: Ես չգիտեմ, իրոք չգիտեմ, թե ինչի դա կհանգեցնի: Միգուցե լավ կլինի չհայտնել հարձակումների և նվաստացումների մասին, չմտնել դատավարության թակարդը և փորձել այդ կերպ իմ անունը հեռու պահել հանրությունից, հուսալով, որ ժամանակի ընթացքում մարդիկ կմոռանան այդ մասին, որ այդ ամենը, հարձակումները կդադարեն: Չգիտեմ, ես փորձում եմ պարզել գործողությունների ճիշտ ճանապարհը և դեռ չեմ կարողանում, չեմ կարող հասկանալ, թե որն է այս ամենի մեջ լավագույնը քայլը»:

Հարցման մասնակից Հունգարիայից ²⁷

²⁵ «Քարոզարշավ ընդդեմ հոմոֆոբիայի՝ ատելությանն այլևս տեղ չկա» նախագիծ, «Հոմոֆոբ կամ տրանսֆոբ բռնության կամ ոտնձգության ենթարկված անձանց կարիքների ընկալում», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://eprints.lancs.ac.uk/id/eprint/83775/1/Understanding_the_Needs_of_Persons_Who_Experience_Homophobic_or_Transphobic_Violence_or_Harassment.pdf:

²⁶ Նույն աղբյուրում:

²⁷ Նույն աղբյուրում:

Եթե հաշվի առնենք, թե ինչպես են Վիեննայի ոստիկանները վարվում աֆրիկացիների կամ գնչուների հետ, ապա, եթե ես այնտեղ գնալու շատ մեծ կարիք չունենամ, ապա երբեք այնտեղ չեմ գնա... ոստիկանության կողմից ապաստան հայցողների նկատմամբ խոշտանգումների և բռնության դեպքերը հազվադեպ չեն, հիմա եմ մի դեպք, երբ ոստիկանության ծառայողները մի գնչուի զանգվածաբար բռնության էին ենթարկել, վիրավորել ասելով «g****» (ռասիստական վիրավորանք): Իմ բնակարանակիցը ոստիկանություն է հայտնել գողության մասին, և առաջին հարցը հետևյալն էր. «Պարզ է: Կրկի՞ն և**** Էր» (ռասիստական վիրավորանք): Այդ իսկ պատճառով ես կարծում եմ, որ ռասիզմը շատ տարածված է ոստիկանների շրջանում:»:

Հարցման մասնակից Ավստրիայից²⁸

Ես չեմ ասում, որ ինձ վերաբերվում են ելնելով իմ ազգային ծագումից: Բայց միգրացիոն նրանք այդքան էլ չեն հետաքրքրվում նման դեպքերով, կամ դրանց մեծ նշանակություն չեն տալիս, չեն վերաբերվում դրանց այնպես, ինչպես պետք է դա անեն՝ մանրամասն ուսումնասիրելով և ավելի կենտրոնանալով [...]: Իմ վիրահատությունից հետո ոստիկանությունում հարցաքննության ժամանակ ոստիկանության ծառայողն ինձ ասեց՝ v islámu zakázáno alkohol [խմիչքն իսլամում արգելված է]: Կարծես ամենակարևոր այն է, որ իսլամում արգելված է ալկոհոլ օգտագործելը: Այդ ժամանակ ես ինձ զգում էի շատ ընկճված: Ես չգիտեմ այդ ոստիկանները գալիս են այստեղ ինձ հետ հարցազրույց անցկացնելու՝ ճշմարտությունը պարզելու համար, թե՞ պարզապես կրկին ինձ քննադատելու, ասելով, որ ես մահմեդական եմ, ով խմիչք է օգտագործում:

Հարցման մասնակից Չեխիայից²⁹

Նախ և առաջ, երբ գնացի ոստիկանություն, ես արդեն չափազանց նյարդայնացած էի, հունից դուրս եկած: Բայց շատ անսպասելի և հաճելի էր ոստիկանների կողմից նման հարցալից մոտեցումը [Շվեդիայի հյուսիսում գտնվող փոքրիկ քաղաքում], մի հեռավոր վայրում որտեղ ոստիկանները դժվար թե շատ արհեստավարժ պետք է լինեն: Իսկ ավելի ուշ, ինձ զանգահարեց այդ անձը [դատախազը], ով ուզում էր, որ իմ գործը դատարանում քննվի և ես մտքումս ասացի «Աստված իմ, և սա Շվեդիայում է»: Անշուշտ, դա չափազանց դրական փորձառություն էր:»:

Հարցման մասնակից Շվեդիայից³⁰

28 FRA (2016թ.), «Արդարության ապահովում ատելության հիմքով հանցագործության տուժողների համար. մասնագիտական հեռանկարներ:», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-justice-hate-crime-victims_en.pdf:

29 In Iustitia (2017), «Ատելության հիմքով հանցագործությունների կենսացիկլը», ազգային զեկույց Չեխիայի Հանրապետության համար, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.iccl.ie/wp-content/uploads/2018/04/Life-Cycle-of-a-Hate-Crime-Country-Report-for-Czech-Republic-English.pdf:

30 In Iustitia (2017), «Ատելության հիմքով հանցագործությունների կենսացիկլը», ազգային զեկույց Շվեդիայի համար, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1244821/FULLTEXT01.pdf>:

Օրինակ. Բազմաթիվ հոմոֆոբիայով դրոշմած սպառնալիքների պատճառով միասեռական տղամարդը՝ Նորմունդս Կինձուլիսը, ստիպված էր տեղափոխվել Ռիգայից Տուկումս՝ Ռիգայից մոտ 70 կիլոմետր հեռավորության վրա լատվիական հանգիստ քաղաք։ Սակայն Թուկումսում նա նույնպես դարձավ հոմոֆոբիայի հողի վրա բռնության թիրախ։ Նա առնվազն չորս անգամ հարևանի կողմից ենթարկվել է ծեծի և սպառնալիքների։ Նորմունդսը ևս մեկ տուժողի հետ այս սպառնալիքների և բռնության մասին հայտնել է ոստիկանություն, սակայն ոչ մի արձագանք չի ստացել։ 2021 թվականի ապրիլի 23-ին, երբ Նորմունդսը աշխատանքից տուն էր վերադառնում, հոմոֆոբ հարձակվողները նրա վրա բենզին լցրեցին և այրեցին։ Նորմունդսը մարմնի 85%-ի այրվածքներ էր ստացել և մի քանի օր անց մահացել։³¹

Հարցեր քննարկման համար

- Հնարավոր էր արդյոք խուսափել տուժողի մահից։
- Տուժողի ի՞նչ ռիսկեր և կարիքներ պետք է բացահայտեր ոստիկանությունը, երբ տուժողը առաջին անգամ դեպքի մասին հայտնում է ոստիկանություն։
- Ի՞նչ միջոցներ կարող էր ձեռնարկել ոստիկանությունը, երբ տուժողը դեպքի մասին առաջին անգամ էր հայտնել ոստիկանություն։

³¹ www.euronews.com/2021/04/30/gay-latvian-man-dies-after-homophobic-attack-campaigners-say; www.pinknews.co.uk/2021/05/01/latvia-gay-paramedic-normunds-kindzulis-death-epoa.

Ընդհանուր մոտեցումը և տուժողի կարիքների և ռիսկերի գնահատման ժամանակ տրվող հարցերը

Տուժողի կարիքների և ռիսկերի գնահատումը զոհակենտրոն մոտեցման մասն է, որը հաշվի է առնում յուրաքանչյուր տուժողի անհատական հանգամանքներն ու խոցելիությունը: Դրա նպատակն է, որպեսզի ոստիկանությունը գնահատի տուժողի անվտանգության և պաշտպանության կարիքները, ինչպես տուժողի, այնպես էլ համայնքի վրա դրա հնարավոր ազդեցությունը և առաջացած կարիքները: Գնահատման արդյունքներն օգնում են ոստիկանությանը երաշխավորել անհրաժեշտ անվտանգության, պաշտպանական, մատչելիության ապահովման և օժանդակ միջոցների տրամադրման անհապաղ իրականացումը: Առաջացող կարիքների շրջանակին արագ արձագանքելու համար ոստիկանության ծառայողները պետք է տեղյակ լինեն, թե ինչ ռեսուրսներ են առկա, ներառյալ՝ տուժողների աջակցության ընդհանուր և մասնագիտացված ազգային ծառայությունները, որոնք ղեկավարվում են պետական գերատեսչությունների և ՀԿ-ների կողմից: Ոստիկանության ծառայողները պետք է աչալուրջ լինեն, որպեսզի տուժողի մոտ չառաջանա միջոցների կիրառման անհնարինության տպավորություն:

Ընդհանուր մոտեցում

Անհրաժեշտ պաշտպանական միջոցների անհապաղ կիրառումն ապահովելու նպատակով առաջին իսկ հնարավորության դեպքում պետք է իրականացնել տուժողի կարիքների և ռիսկերի անհատական գնահատում:

Միևնույն ժամանակ դա պետք է **շարունակական բնույթ կրի** և վերանայվի հետաքննության և քրեական արդարադատության գործընթացի յուրաքանչյուր փուլում (ինչպիսիք են հանցագործության/միջադեպի մասին հաղորդումը, ցուցմունք վերցնելը, հարցազրույցների/հարցաքննությունների անցկացումը, հետագա հարցազրույցները, դատական նիստի նախապատրաստումը, դատական նիստը, հետդատական փուլը), քանի որ որոշակի կարիքներ և ռիսկեր կարող են ակնհայտ դառնալ միայն յուրաքանչյուր կոնկրետ փուլում, ընդ որում, վերականգնման գործընթացի իրականացմամբ պայմանավորված, ժամանակի ընթացքում կարող են փոփոխվել:

Որոշ դեպքերում տուժողները կարող են ի վիճակի չլինել տեղեկատվություն տրամադրել (օրինակ՝ լուրջ վնասվածքների կամ հարձակումից հետո ծայրահեղ հուզական վիճակում գտնվելու պատճառով): Նման դեպքերում տուժողի հարազատը կամ որևէ այլ անձ կարող է տեղեկատվություն տրամադրել կամ տուժողին ուղեկցել հոգեկան աջակցության ծառայություն, եթե նա ցանկանա:

Տուժողը պետք է անհատական գնահատման կենտրոնում լինի և ակտիվորեն ներգրավված լինի գործընթացում: Դա ենթադրում է, որ գնահատումը կատարող ոստիկանության ծառայողը պետք է տուժողին բացատրի գործընթացը, դրա նպատակը և արդյունքները և շարունակի բացատրությունները գնահատման ողջ ընթացքում: Գործընթացի նկատմամբ տուժողի ըմբռնումն ու վստահությունը ազդում է գործընթացում նրա ներգրավվածության վրա: Տուժողի հետ վստահության մթնոլորտ ստեղծելու համար կարևոր է նաև ապահովել, որ **տուժողն իրեն ապահով զգա**: Դա պահանջում է համապատասխան միջավայրի ստեղծում, ներառյալ անկաշկանդ զրույցի համար պայմաններ և նրբանկատ հաղորդակցության ապահովում:³²

32 Տուժողի հետ նրբանկատ փոխազդեցության նկատառումները դիտարկվում են Գործունեություն 5.5-ում և Բաժանելի նյութ 5.5-ում:

Գոյություն ունեն գնահատման իրականացման բազմաթիվ եղանակներ, և այդ առումով որոշ երկրներում առկա են համապատասխան հարցաշարեր, հարցաթերթիկներ և ընթացակարգեր:³³ Տուժողի հետ գնահատման ցանկացած հարցազրույցի կարևորագույն մասն է տուժողին հնարավորություն ընձեռելը հայտնել այն ամենն, ինչ նրան անհանգստացում է: Ուստի, ուստիկանության ծառայողը պետք է ուղղորդի տուժողին ողջ գործընթացի ընթացքում մանրամասն բացատրելով քայլերը, որպեսզի տուժողը հասկանա հետևանքները և առանց տարակուսանքի արտահայտի իր կարիքները: Այս մոտեցումը թույլ է տալիս տուժողին ակտիվորեն ներգրավվել իր կարիքներին համապատասխան միջոցների ընտրության հարցում, ընդ որում այն չի նախատեսում անձնական տեղեկատվության անհարկի բացահայտում: Ուստիկանության ծառայողի դերն է կենտրոնական տուժողի կարիքների վրա և տուժողից պահանջել միայն կարիքները պարզելու համար անհրաժեշտ տեղեկատվություն:

Անհատական գնահատման գործընթացի արդյունքում հնարավոր է ձեռք բերել հետաքննությանը վերաբերող տեղեկատվություն: Հարցազրույցի ժամանակ տրվող հարցերը պետք է մանրակրկիտ ձևակերպվեն, խուսափելով գործին չառնչվող անձնական տեղեկություններ պահանջելու հետևանքով տուժողի կողմից հնարավոր ապացույցները թաքցնելուց, վերջինիս վստահությունը խաթարելուց և արդարադատության հասանելիության վերաբերյալ կասկածներ առաջացնելուց: Օրինակ, քաղաքացիության կամ միգրացիոն կարգավիճակի մասին տեղեկատվություն պահանջելը կարող է հանգեցնել նրան, որ տուժողը, ով չունի իրավական փաստաթղթեր, ոչ միայն զրկվի արդարադատության համակարգին դիմելու հնարավորությունից, այլ նաև վտանգվի երկրում նրա հետագա կացությունը, ինչը կարող է նրա մոտ հոգեկան տրավմայի պատճառ հանդիսանալ: Ուստիկանությունը պետք է ոչ խտրական ձևով վերաբերվի հարցազրույցի ընթացքում ստացած ցանկացած տեղեկատվությանը և տուժողին հստակ բացատրի, թե ինչպես է վարվելու իր կողմից ներկայացված տեղեկատվության հետ, և որ դեպքերում դրա գաղտնիությունը չի երաշխավորվում:

Նկատառումներ

1. Որոշեք տուժողի **հաղորդակցման կարիքները**: Տուժողին պետք է հարցնել՝ արդյոք նա թարգմանչի, լսողական սարքերի կամ հաշմանդամության մասնագետի կարիք ունի (օրինակ՝ ընթերցելու կամ խոսելու հետ կապված խնդիրների դեպքում): Այդ կարիքներից մի քանիսը կարող են ի հայտ գալ հարցազրույցի ընթացքում:
2. **Տուժողին բացատրեք** գնահատման քայլերը, ինչու է այն իրականացվում և որո՞նք են հետագա գործողությունները: Պարզաբանեք, որ գնահատման ընթացքում տրվող հարցերն օգնում են ապահովել, որ տուժողի կարիքները լավագույնս ընկալվեն են, որի պատճառով անհրաժեշտ է տուժողի մասնակցությունը գործընթացին: Հարցրեք տուժողին, թե ի՞նչ լրացուցիչ տեղեկություններ են անհրաժեշտ հետագա գործընթացի վերաբերյալ, կամ արդյո՞ք նա որևէ բանի կարիք ունի այդ պահին:
3. Տեղեկատվություն տրամադրեք տուժողին **գաղտնիության**, տեղեկատվության փոխանակման և հաշվառման քաղաքականության մասին: ԱՆՀՐԱՑԵՇՏ Է ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ, որ տուժողի կողմից տրամադրված տեղեկատվությունը պահվում է գաղտնի և փոխանցվում երրորդ կողմերին միայն այն դեպքում, երբ դա կարևոր է գործառնական առումով կամ պահանջվում է օրենքով: Նախաքննության և դատաքննության ընթացքում գնահատման մասին տեղեկությունները գործի նյութերից առանձին են պահվում:

³³ Տարբեր երկրներում պրակտիկայի ռեսուրս – ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ (2021), Հավաքածու ատելության հիմքով հանցագործությունների տուժողների անհատական կարիքների գնահատման և ուղղորդումների գործելակերպի կառուցվածքային շրջանակների վերաբերյալ, 2021թ., հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.osce.org/odihr/505981:

4. Տուժողից **ընդհանուր բնույթի անձնական տեղեկություններ** հարցրեք, եթե, իհարկե, նա չի ցանկանում անանուն մնալ, այդ թվում՝ նրա անունը (հստակեցնելով, թե ինչպես է նա նախընտրում, որ իրեն դիմեն, և այն անունը, որը պետք է նշել տուժողի բնակարան կամ գրասենյակ զանգահարելիս), սեռը, նախընտրելի դերանունները (եթե անհրաժեշտ է), ծննդյան ամսաթիվը և կոնտակտային տվյալները (հստակեցնելով, թե արդյոք խնդրահարույց չէ կապ հաստատել նրա հետ հեռախոսակապով, Էլ.փոստով կամ տան հասցեով): Նման հարցեր տալիս բացատրեք, թե ինչու է այդ տեղեկատվությունն անհրաժեշտ:

Հարցերի օրինակներ.

- Ներկայացեք: Արդյո՞ք սա այն անունն է, որով նախընտրում եք, որ Ձեզ դիմեն:
 - Եթե վստահ չեք, թե ինչպես նշել տուժողի սեռն ու դերանունները, հարցրեք նրան. ինչպե՞ս կուզենայիք, որ Ձեզ դիմենք:
 - Նշեք Ձեր ծննդյան ամսաթիվը: Ինձ դա անհրաժեշտ է նույնականացման համար:
 - Կարող է անհրաժեշտություն առաջանալ կապ հաստատել Ձեզ հետ այս գործի վերաբերյալ. ո՞րն է դա անելու լավագույն միջոցը՝ հեռախոսով, Էլ.փոստով կամ մեկ այլ անձի միջոցով (եթե Դուք հասանելի չեք):
1. Որոշեք, թե արդյո՞ք **տուժողի համար առկա է անմիջական վտանգ** և արդյոք անհրաժեշտ է **որևէ անհապաղ աջակցություն**: Հաշվի առեք նրա ֆիզիկական վիճակը և հարցրեք անհրաժեշտ բժշկական օգնության մասին, ինչպես նաև, թե արդյոք նա կարծում է, որ դեռ վտանգի տակ է կամ վախենում է որևէ հնարավոր վնասից:

Հարցերի օրինակներ.

- Արդյո՞ք հանցագործության հետևանքով Դուք ֆիզիկական վնասվածքներ ունեք:
- Արդյո՞ք Ձեզ անրաժեշտ է բժշկական օգնություն:
- Արդյո՞ք կարծում եք, որ վտանգի տակ եք, կամ վախենում եք որևէ անմիջական վնասից:
- Ի՞նչ է ձեզ հարկավոր հենց հիմա ապահով զգալու համար:

2. Մանրամասն բացատրեք միջադեպի հետագա գործընթացի քայլերը և ինչ կարող է պահանջվել տուժողից: Նախանշեք տուժողից ակնկալվող գործնական քայլերը, որպեսզի նա ամբողջությամբ պատկերացնի գործընթացը և կարողանա արտահայտել դրա հետ կապված իր կարիքները: Որոշեք տուժողի հետ հաղորդակցվելու և նրա աջակցության կարիքները՝ յուրաքանչյուր դեպքում հարցնելով, թե ինչ կարող է նրան անհրաժեշտ լինել:

Հարցերի օրինակներ.

- Կա՞ որևէ բան, որ ես պետք է իմանամ գործընթացը Ձեզ համար հեշտացնելու համար:
- Մենք կարող ենք Ձեզ կրկին կանչել՝ ցուցմունքներ տալու համար: Արդյո՞ք կան աջակցության կամ Ձեզ հետ հաղորդակցվելու հետ կապված կարիքներ, որոնց մասին մենք պետք է տեղյակ լինենք: Արդյո՞ք նման մտահոգություններ ունեք:
- Ձեր գործի հետագա ընթացքով կգբաղվեն իմ գործընկերները և նրանք կապ կհաստատեն Ձեզ հետ: Ո՞րն է Ձեզ հետ կապվելու լավագույն ժամանակը: Արդյո՞ք ոստիկանության հետ հետագա շփումներ կամ հանդիպումներ ունենալու համար Ձեզ կարող է որևէ բան խանգարել:

- Արդյո՞ք Դուք որևէ լրացուցիչ նկատառում ունեք, թե ինչպես մենք պետք է հաղորդակցվենք Ձեզ հետ կամ խնդրենք, որ գաք և ցուցմունքներ տաք:
- Կան մի շարք աջակցող կազմակերպություններ, որտեղ մենք ցանկանում ենք ուղղորդել Ձեզ: Կա՞ն արդյոք հետագա աջակցության հետ կապված կարիքներ, որոնց մասին մենք պետք է տեղյակ լինենք:

3. Տուժողին խնդրեք **մանրամասն տեղեկություններ տրամադրել հանցագործության մասին**, այդ թվում՝ հանցագործության նկարագիրը, հանգամանքները, հանցագործության թիրախը և կրած վնասը (ներառյալ ֆիզիկական վնասվածքները, հոգեբանական կամ գույքային վնասը): Չանտեսելով ապացույցների ստացման կանոնները՝ պարզաբանեք, թե արդյոք տուժողը կարծում է, որ նա թիրախավորվել է իր հատուկ հատկանիշ(ներ)ի պատճառով, ինչպիսիք են Էթնիկ պատկանելությունը, ազգությունը, կրոնը կամ դավանանքը, լեզուն, հաշմանդամությունը, սեռը, սեռական կողմնորոշումը, գենդերային ինքնությունը, գենդերային արտահայտվածությունը, տարիքը և այլն:

Հարցերի օրինակներ.

- Պատմեք մեզ, թե ի՞նչ է պատահել:
- Ինչո՞ւ եք Ձեր կարծիքով թիրախավորվել:
- Կա՞ արդյոք միջադեպից առաջ, դրա ընթացքում կամ հետո տեղի ունեցած որևէ բան, որը, Ձեր կարծիքով, նպաստել է հանցագործությանը:

- Ինչպե՞ս է այդ միջադեպն ազդել Ձեզ վրա: Ի՞նչ ֆիզիկական կամ հոգեբանական վնաս եք կրել:
- 4. Գնահատե՛ք **շարունակական և կրկնվող** զոհականացման ռիսկը: Նման գնահատականը պետք է հաշվի առնի մի շարք գործոններ, այդ թվում՝ հանցագործության պատմությունը, հարձակման եղանակը և հանցագործին ծանոթ լինելը:

Հարցերի օրինակներ.

- Արդյո՞ք ճանաչում եք իրավախախտին կամ անձնական կապեր ունեք նրա հետ:
- Արդյո՞ք նախկինում բռնության եք ենթարկվել նույն անձի կամ նրա հետ կապված այլ մարդկանց/կազմակերպությունների կողմից:
- Արդյոք վախենո՞ւմ եք նույն անձի կամ նրա հետ կապված մարդկանց/կազմակերպությունների կողմից հետագա հարձակումներից:
- Արդյո՞ք կա՞ն Ձեզ կրկնակի կամ շարունակական վնաս պատճառելու վտանգը մեծացնող գործոններ, որոնց մասին ոստիկանությունը պետք է տեղյակ լինի:
- 5. Տեղեկատվություն հավաքե՛ք **հանցագործության հետևանքների մասին**, այդ տվում հետևյալ հարցերի միջոցով. ինչպես է հանցագործությունն ազդել տուժողի հուզական և հոգեբանական վիճակի վրա, ներառյալ վախի զգացումը, դեպրեսիան, մեկուսացումը և մերժումը, ուրիշ ո՞վ և ինչպես է տուժել (մասնավորապես՝ ընտանիքի և/կամ համայնքի անդամները): Գնահատման այս բաժինը կարող է ավելի կարևոր լինել հետագա փուլերում, երբ անհատական և համայնքային ազդեցություն ավելի հստակ է արտահայտված: Նման գնահատումը կարևոր է, քանի որ այն կարող է ցույց տալ տուժողի և նրա համայնքի համար հետագա պաշտպանության միջոցների անհրաժեշտությունը: Ավելին, ատելության հիմքով հանցագործությունների դեպքում գրավոր կամ քրեական դատավարության ընթացքում ներկայացված ազդեցության մասին ցուցմունքները կարող են օգնել գնահատելու տուժողի փորձառությունը և ճանաչել հանցագործության հիմքում ընկած խտրական կանխակալությունը, ինչպես նաև հիմնավորել նրան առաջադրված մեղադրանքը:

Վերոնշյալ գնահատման գործընթացի միջոցով ոստիկանությունը տուժողի համագործակցությամբ պետք է բացահայտի պաշտպանության և աջակցության միջոցները, մասնավորապես հարցնելով տուժողին, թե **աջակցության, հաղորդակցության կամ պաշտպանական** ինչ միջոցներից է նա ցանկանում օգտվել ներկայում կամ առաջիկայում: Գնահատման հիման վրա ոստիկանությունը պետք է ձեռնարկի անհրաժեշտ միջոցներ՝ համաձայն ազգային օրենսդրության և ուղեցույցի, ինչպես նաև անհրաժեշտության դեպքում տուժողին ուղղորդի աջակցության և օգնության ծառայություններ:

և նրբանկատ ձևով են վերաբերվում ձեզ: Հաշվի առնելով այդ ամենը ներկայացրեք հարցազրույցի մասին ձեր մեկնաբանությունները:

Առաջադրանք խմբի մնացած անդամների՝ «դիտորդների» համար. Հետևեք հարցազրույցի ընթացքին և նշեք այն ամենը, ինչը լավ էր ընթացել և ինչը՝ ոչ այդքան լավ, ինչպես նաև այն, ինչ պետք է արվեր կամ ասվեր, բայց չէր արվել: Դուք պետք է մեկնաբանություններ տրամադրեք ձեր գործընկերներին՝ «ոստիկանության ծառայողներին»: Հիմնական ուշադրությունը դրածրեք «ոստիկանների» աշխատանքին՝ տուժածներին պրոֆեսիոնալ վերաբերմունք ցուցաբերելու, երկրորդական զոհականացումից խուսափելու և նրբանկատ հաղորդակցության իրականացնելու տեսակետից:

- Հարցազրույցի համար շատ կարևոր է **ստեղծել ապահով և վստահելի միջավայր**: Դրան կարելի է հասնել նրբանկատ հաղորդակցության միջոցով, համոզվելով, որ հարցազրույցի համար տարածքը հարմար է տուժողների համար, թույլ է տալիս ապահովել մեկուսացման անհրաժեշտ մակարդակ և հեշտությամբ հասանելի է: Այս քայլը կարևոր է, քանի որ այն թույլ է տալիս ուստիկանությանը անհրաժեշտ հարաբերություններ հաստատել տուժողի հետ, ինչը կարող է օգնել՝ ա) ապահովելու, որ ուստիկանությունը բավարարի տուժողի կարիքները, բ) հաջողության հասնել հետաքննության ընթացքում: Տուժողին պետք է տեղեկացնել, որ ցանկության դեպքում նրան կարող է ուղեկցել որևէ անձ, ում նա վստահում է:
- Հարցաքննությունն անցկացնելիս ուստիկանության ծառայողը չպետք է անանուն լինի, նա պետք է **ներկայացնի** իր անունը/ազգանունը և կոչումը և համառոտ բացատրի իր դերն ու պարտականությունները:
- Կարևոր է **վերհաստատել տուժողի անվտանգությունը** և նրա նկատմամբ ուստիկանության մտահոգությունը՝ ուշադիր լինելով բառերի ընտրության, մարմնի լեզվի և ձայնի երանգների նկատմամբ (քննիչն, օրինակ, կարող է ասել՝ «Դուք հիմա ապահով եք», «Մենք հիմա գնում ենք ապահով վայր, որ ինձ ասեք, թե ինչ է եղել» և այլն): Ուստիկանության ծառայողի մարմնի լեզուն և ձայնի երանգը պետք է արտահայտի մտահոգություն՝ ինչպես ակտիվ ունկնդիրը, գլխի հաստատող շարժումներ անելով, կրկնելով հիմնական կետերը, ապահովելով տեսողական կոնտակտ և խոսելով հանգիստ, կարեկից ձայնով:
- Ուստիկանության ծառայողը պետք է տուժողին իրազեկի իր **իրավունքների** մասին (ընթացակարգային, թարգմանիչ ունենալու և այլն), **տեղեկատվություն տրամադրի ողջ գործընթացի մասին** (հնարավոր խնդիրների, որ կարող են առաջանալ, սպասվող ընթացակարգային գործողությունների, ինչ է պահանջվում տուժողից և/կամ ինչ նա իրավունք ունի անել, ժամանակացույցը), հարցազրույցի և հետագա քայլերի մասին: Տուժողի համաձայնությամբ իրականացնի նրա պաշտպանության և օգնության կարիքների **անհատական գնահատում**:
- Հատուկ պաշտպանական և աջակցության միջոցները որոշելուց հետո քննիչը տեղեկացնում է տուժողին, թե ինչպես են դրանք իրականացվելու և հարցնում նրա կարծիքն այն մասին, թե արդյոք առաջարկվող միջոցները, որոնք անմիջապես պետք է ձեռնարկվեն քրեական դատավարության ընթացքում, իրեն հարմար են և արդյոք տուժողը որևէ այլ բանի կարիք ունի կամ կարող է ունենալ այդ առնչությամբ: Քննիչը տուժողի ցանկության դեպքում նրան կարող է ուղեկցել **աջակցության մասնագիտացված ծառայություն**՝ իրավական, հոգեբանական, բժշկական և այլ տեսակի աջակցություն ստանալու համար, կամ տրամադրի հասարակական կազմակերպությունների և աջակցության այլ ծառայությունների մասին տեղեկություն:
- Քննիչը տուժողի հետ համաձայնեցնում է նրա հետ հետագա շփման համար կոնտակտային տվյալները (հեռախոսահամարը, Էլ.փոստը, տան հասցեն և այլն):
- Հնարավորության դեպքում պետք է ապահովել, որ տուժողի հետ զրուցած ուստիկանության ծառայողը հետաքննության ողջ ընթացքում շարունակի լինել դրա պատասխանատուն կամ տուժողի հետ շփումն առաջնորդողը: Տուժողից չպետք է պահանջել, որ նա կրկնի իր վկայությունները ուստիկանության այլ ծառայողներին կամ այլ մարդկանց, եթե դա չի բխում գործի անհրաժեշտությունից:

- Տուժողից ցուցմունք վերցնելիս քննիչը պետք է որդեգրի զոհակենտրոն մոտեցում, **հարգանք դրսևորի տուժողի նկատմամբ** և արժանապատվորեն վերաբերվի նրան՝ միաժամանակ նպատակ ունենալով առավելագույնի հասցնել տեղեկատվությունը, որն օգնում է հետաքննությանը:³⁶ Հարցաքննության եղանակները նախատեսում են բաց հարցեր (որոնք չեն ենթադրում «այո» կամ «ոչ» կարճ պատասխան) և «լծակներ», անհրաժեշտ է հարգել տուժողի լռությունը, ուշադրություն դարձնել նրա բնավորության առանձնահատկություններին, օգտագործել չեզոք բառապաշար, արժևորել տուժողի փորձառությունը, նպաստել, որ նա իրեն անկաշկանդ զգա, հարգել նրա «կարմիր գծերը» և այլն (օրինակ քննիչը կարող է ասել՝ «Կցանկանալի՞ք մի բաժակ ջուր», «Եթե Ձեզ ավելի շատ ժամանակ է պետք կենտրոնանալու համար, մի շտապեք, ես ոչ մի տեղ չեմ գնում», «Ես կարող եմ հասկանալ, թե ինչու եք այդքան վրդովված և գնահատում եմ ինձ դա բացատրելու Ձեր ջանքերը» և այլն):
- Քննիչը պետք է ցույց տա, որ շատ աջալուրջ է հաղորդվող դեպքի հանդեպ: Ատելության հիմքով հանցագործությունների դեպքում **տուժողի ընկալումը**, որ միջադեպը տեղի է ունեցել պաշտպանված հատկանիշի նկատմամբ թշնամանքի և **այլ կանխակալության ցուցիչների** պատճառով, պետք է տեղ գտնի հարցաքննության արձանագրությունում: Ցուցմունքներն արձանագրվում են օրենքով սահմանված պահանջներին համապատասխան, հնարավորինս ճշգրիտ՝ բառ առ բառ: Տուժողի՝ որպես ատելության հիմքով հանցագործության ենարկված անձի ընկալումը և կարգավիճակը չպետք է անտեսվի, այն պետք է արժևորվի և հաշվի առնվի գրույցի հետագա գործընթացում՝ հասկանալու համար հանցագործության բնույթն ու հանգամանքները (օրինակ՝ «Ձեր հայտարարության մեջ դուք նշում եք, որ կարծում եք, որ դա ռասայական դրդապատճառներով հարձակում էր: Ինչո՞ւ եք այդպես կարծում»):
- Քննիչը չպետք է դատողություն կատարի, այլ պետք է կարեկցանքով մոտեա տուժողի հույզերին, ինչը, սակայն, չպետք է անդրադառնա նրա անաչառության վրա հետաքննության ընթացքում (օրինակ՝ «Ես տեսնում եմ, որ Դուք վրդովված եք կատարվածի պատճառով: Կուզենա՞ք հինգ րոպե հանգստանալ»): Միևնույն ժամանակ, քննիչը պետք է ակնառու դարձնի տուժողի ընկալումը հաստատող ապացույցներ (օրինակ՝ «Ես իսկապես ուզում եմ հասկանալ, թե ինչ է տեղի ունեցել, ուստի մի քանի պարզաբանող հարց կտամ»): Քննիչը **չպետք է անիրատեսական ակնկալիքներ ունենա**. այլ կերպ ասած, նա պետք է հարգի տուժողի ընկալումը, ընդունի այն և հստակ նշի, որ լրացուցիչ ապացույցների կարիք կունենա, այդ թվում՝ տուժողի հետագա հարցաքննության ընթացքում:
- Քննիչը պետք է գերծ մնա տուժողի անձնական հատկանիշների կամ ապրելակերպի վերաբերյալ որևէ մեկնաբանություններից, ինչպես նաև ցանկացած ոչ պատշաճ դիտարկումից:

³⁶ Հարցազրույցի սկզբունքների վերաբերյալ տե՛ս ատելության հիմքով հանցագործությունների վերաբերյալ մոդուլ 4-ը:

Մոդուլ 6

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՆԵՐԳՐԱՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ / ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՀԵՏ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ և ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՏԵՂԵՐՈՒՄ

ՀԵՂԻՆԱԿ ՄՈՆԻԿԱ ԴԻՆԻԺ

Ներածություն և ամփոփագիր	234
Ուսուցման վերջնարդյունքներ	236
Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ	236
Նախապատրաստում	236
Գործողությունների նկարագրություն	238
Գործողություն 6.1. ԻՆԷ Է համայնքի ներգրավվածությունը	238
Գործողություն 6.2. Ի սկզբանե վստահության ձևավորում	242
Գործողություն 6.3. Համապատասխան գործընկերների ընտրություն	245
Գործողություն 6.4. Համայնքային ոստիկանության թիմի ձևավորում	251
Գործողություն 6.5. Ոստիկանություն-համայնք անվտանգության գործընկերություն	254
Հավելվածներ և Օժանդակ կյուբեր	260
Օժանդակ կյուբ 6.2. Գործնական օրինակ՝ Ոստիկանություն-համայնք գործընկերությունը համատեղ ուսուցմամբ	260
Հավելված 6.3բ	262
Օժանդակ կյուբ 6.4ա	263
Օժանդակ կյուբ 6.4բ	264
Օժանդակ կյուբ 6.4գ	265
Օժանդակ կյուբ 6.5ա	266
Օժանդակ կյուբ 6.5բ	267
Օժանդակ կյուբ 6.5գ	268

Ներածություն և ամփոփագիր

Թեև այս մոդուլն անդրադառնում է ոստիկանություն-համայնք գործընկերությանը և համայնքի ներգրավվածությանը որպես ոստիկանության աշխատանքի ռազմավարության մի մաս, դա նաև մարդու իրավունքների վրա հիմնված ոստիկանության աշխատանքի հիմնարար սկզբունքներից է: Ոստիկանությունն ինքը համայնքի անդամ է և չի կարող արդյունավետ կերպով իրականացնել իր պարտականությունները՝ առանց այն համայնքների ընդունման և աջակցության, ում ծառայում է: Ոստիկանությունը չի կարող ենթադրել, որ միայն իր օրինական մանդատը բավարար է օրինականությունն ապահովելու և համայնքի հարգանքը վայելելու համար: Այդ ամենը պետք է վստահել, և մյուսների նկատմամբ հարգանք ցուցաբերելը և հարգանքն իր ամենալայն իմաստով այն միջոցներից է, որով կարելի է դրան հասնել: Մեկ այլ միջոց է ոստիկանական պարտականությունների արդյունավետ իրականացման, հանցագործությունների կանխարգելման և բացահայտման կարողության դրսևորումը, հանցագործության նկատմամբ վախի հաղթահարումը և դրանով իսկ ոստիկանության աշխատանքի նկատմամբ վստահության ձևավորումը:

Ոստիկանությունը գործում է այնպիսի միջավայրում, որը պահանջում է հաստատուն պարտավորություն՝ կապված մնալու տեղական համայնքների հետ և հասկանալու շարունակական կարիքներն ու մարտահրավերները, որոնց նա բախվում է միասնական, անվտանգ, ինտեգրված համայնքի պահպանման հարցում: Հետևաբար, ոստիկանության արձագանքը պետք է հիմնված լինի ռազմավարությունների վրա, որոնք ենթադրում են ակտիվ և համագործակցային մասնակցություն համայնքի անվտանգությանն առնչվող մարտահրավերների բացահայտման և դրանց լուծման գործում: Համայնքի ներգրավվածությունը զարգացել է ոստիկանության գործողությունների իրավաչափության տարբեր ճգնաժամերին արձագանքելու ընթացքում, որոնք տեղի են եղել բազմաթիվ երկրներում: Ոստիկանության գործողությունների իրավաչափության և ոստիկանության նկատմամբ վստահության կորուստը ամենից հաճախ տեղի է ունենում այն դեպքում, երբ ոստիկանությունը, առերևույթ կտրվում է այն համայնքներից, որոնց ծառայում է և չարաշահում է իրեն վստահված լիազորությունները, հատկապես ուժի անպատշաճ և անհամաչափ կիրառման և խտրական պահվածքի հետևանքով, հատկապես բնակչության առավել խոցելի և մարգինալացված խմբերի դեմ: Օրինականության խնդիրների լուծմանն ուղղված ուղղակի բարեփոխումների հետ մեկտեղ, ինչպես օրինակ՝ ոստիկանության ծառայություններում փոքրամասնությունների հավաքագրման խթանումը, պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնել համայնքի ներգրավվածությանը և ոստիկանության համայնքում աշխատանքին: Այս մոդուլն անդրադառնում է ոստիկանություն-համայնք գործընկերության մոդելին՝ որպես ոստիկանության և համայնքների միջև համագործակցային, արդյունավետ և վստահելի հարաբերությունների իրականացմանն աջակցելու ռազմավարություն: Հատուկ ուշադրություն է դարձվում այն համայնքներին, որոնք մտահոգված և ազդված են ոստիկանական գործունեության բազմազանության խնդիրներով, և թե ինչպես ոստիկանություն-համայնք գործընկերությունը, քաղաքացիների ներգրավվածության միջոցով, կարող է օգնել մշակել ռազմավարություններ՝ նվազեցնելու և կանխելու զոհականացումը, անապահովության զգացումները և վախերը համայնքի ամենախոցելի խմբերի կողմից:

Համայնքում ոստիկանության աշխատանքն իրականացվում է գործընկերության կառուցման և պահպանման միջոցով՝ ներգրավելով ոստիկանությանը, համայնքին և կազմակերպություններին (կանոնադրական և կամավոր) ներկայացուցիչներին, որոնք դերակատարում ունեն տեղական մակարդակում: Համագործակցային, թափանցիկ աշխատանքի միջոցով, որը որդեգրում է այնպիսի սկզբունքներ, ինչպիսիք են բազմազանությունը և հարգանքը, այս գործընկերությունները կարող են համատեղ վեր հանել խնդիրների առաջացման պատճառները և մշակել դրանց մեղմացման և կանխարգելման ռազմավարություններ: Այս կերպ կարելի է հասնել համայնքային անվտանգության խնդիրներին ավելի արդյունավետ և կայուն լուծումների, մասնավորապես, երբ բոլոր շահագրգիռ կողմերը լիովին հավատարիմ են իրենց ռեսուրսների, գիտելիքների և փորձի փոխանակմանը: Այս մոտեցման հիմքը փոխակերպող է, այն ընդգրկում է կրթական ուղղություն, որը կարող է նպաստել

ավելի մեծ միջմշակութային համախմբվածությանը և միջհամայնքային ըմբռնմանը և ընդունմանը: Այն ներառում է անհանդուրժողականության և խտրականության այն ձևերի դեմ պայքարի ուղիների բացահայտումը, որոնք կարող են հանգեցնել ռասիզմի և ատելության հանցագործությունների դեպքերի, հատկապես, քանի որ դրանք դրսևորվում են խոցելի փոքրամասնությունների և լայն համայնքի մարգինալացված խմբերի և անհատների դեմ:

Միևնույն ժամանակ, այս գործընկերությունները, իրենց սկզբունքների և գործելակերպի միջոցով, ընդգծում են ընդհանուր արժեքներն ու շահերը և օգնում համայնքի անդամներին ճանաչել և ընդունել իրենց տարբերությունների հարստությունը և նույնականության խորությունը: Հենց այս վառ խառնուրդն է համայնքին հաղորդում կենսունակություն և ստեղծագործականություն, այն բարձրացնում է կյանքի որակը բոլորի համար, այդ թվում՝ ոստիկանության ծառայողների, ովքեր աշխատում են նման միջավայրում: Այս համագործակցությունը և ներառականությունը վստահություն են ձևավորում ոստիկանության նկատմամբ, նպաստելով քաղաքացիների գիտակցմանը, որ ոստիկանության ծառայությունների հիմնական նպատակը ոչ միայն օրենքն ու կարգն է, այլև հասարակական հանգստության պահպանումը և անձի հիմնարար իրավունքների պաշտպանությունն ու հարգանքը:

Այս մոդուլն ուսումնասիրում է մի քանի ուղիներ, որոնց միջոցով կարելի է ապահովել համայնքի ներգրավվածությունը և գործընկերության ստեղծումը, և թե ինչպես համայնքի վրա հիմնված ոստիկանության աշխատանքային մոտեցումը կարող է ավելի լավ անդրադառնալ տարբեր համայնքների մտահոգություններին և կարիքներին: Այն նաև ուսումնասիրում է ոստիկանություն-համայնք գործընկերության նոր մոտեցումներ նախաձեռնելու կամ արդեն իսկ գործող մոտեցումը բարելավելու ուղիները: Թեև մասնակցային մոտեցումների իրականացումը կարող է ժամանակատար լինել և պահանջում է իրական նվիրվածություն և հատուկ հմտություններ, այս մոդուլի նպատակն է մասնակիցներին ներկայացնել որոշ ռազմավարություններ և հմտություններ, որոնք ժամանակի ընթացքում կարող են ապահովել ոստիկանության գործունեության հուսալիությունը և արդյունավետությունը:

Ուսուցման վերջնարդյունքները

Մասնակիցները՝

- նկարագրել համայնքային ոստիկանության մոդելի առանձնահատկությունները
- պատկերացնել մարդու իրավունքների վրա հիմնված համայնքային ոստիկանության մոդելի արժեքը
- ճանաչել համայնքի ներգրավվածությունը խրախուսելու և պահպանելու կարևորությունը
- բացահայտել համայնքի ներգրավվածության տարբեր մակարդակները
- պլանավորել համայնքների անվտանգության գործընկերությունների ստեղծման և ընդհանուր նպատակների համաձայնեցման ծրագիրը
- ստեղծել համայնքային ոստիկանության թիմերի ցանկալի նկարագրերը
- բացահայտել համապատասխան համայնքի հետ ավելի մատչելի հաղորդակցման ոճով շփվելու եղանակները
- ներկայացնել ոստիկանություն-համայնք գործընկերություն կառուցելու լավ փորձը

Գործողությունների նկարագրություն և հատկացվող ժամանակ

Գործողություն 6.1. Ի՞նչ է համայնքի ներգրավվածությունը:	(60 րոպե)
Գործողություն 6.2. Իսկզբանե վստահության ձևավորում	(90 րոպե)
Գործողություն 6.3. Համապատասխան գործընկերների ընտրություն	(90 րոպե)
Գործողություն 6.4. Համայնքային ոստիկանության թիմի ձևավորում	(90 րոպե)
Գործողություն 6.5. Ոստիկանություն-համայնք անվտանգության գործընկերություն	(120 րոպե)

Նախապատրաստում

Կարիքների գնահատումից բացի, այս մոդուլը պատրաստելիս վերապատրաստման թիմը պետք է հաշվի առնի հետևյալ հարցերը.

Ձգտի բացահայտել համապատասխան հարցում առավել ակտիվ ՀԿ-ները և տեղական համայնքների հետ ոստիկանության ներգրավվածության ցանկալի պրակտիկան:

Այս մոդուլի իրականացման համար նպատակահարմար է ներգրավել համայնքի ներկայացուցիչներին՝ որպես մասնակիցներ կամ հրավիրված խոսնակներ կիսելու իրենց համայնքներում ոստիկանության աշխատանքի հետ կապված իրենց

հիմնական մտահոգություններն ու մտավախությունները և առաջարկելու հնարավոր
լուծումներ:

Ուսուցման սենյակը պետք է ճկունության հնարավորություն ապահովի՝ ընտրվի
աթոռների և սեղանների այնպիսի դասավորում, որը կնպաստի ընթացիկ խմբային
վարժության անցկացմանը:

Գործողությունների նկարագրություն

Գործողություն 6.1. Ի՞նչ է համայնքի ներգրավվածությունը:

Առանցքային կետեր. Այս գործողությունը անդրադառնում է այն հարցին, թե որն է համայնքի ներգրավվածությունը ոստիկանության աշխատանքում և դրա տարբեր մակարդակները:

Տևողությունը. 60 րոպե
ցուցատախտակ,
ցուցատախտակի թուղթ,
գրատախտակ,
մարկերներ,
պրոեկտոր և համակարգիչ,
վարժությունների թերթիկ, գրիչներ

Նախապատրաստում. Նախապատրաստել «Համայնքի ներգրավվածություն» եզրը ներկայացնող սահիկ (կարող եք օգտագործել ստորև բերված օրինակը):

Համայնքի ներգրավվածություն

«Քաղաքացիների և համայնքների մասնակցությունը ոստիկանության աշխատանքում իրենց ընտրված ձևաչափով ապահովելու գործընթաց՝ տեղեկատվություն տրամադրելուց և համապատասխան երաշխիքներ տրամադրելուց մինչև տեղական խնդիրներին լուծումներ առաջարկելու և դրանք իրականացնելու, ռազմավարական առաջնահերթությունների և որոշումների վրա ազդելու հարցերում նրանց լիազորելը:

Ոստիկանությունը, քաղաքացիները և համայնքները պետք է պատրաստ լինեն համագործակցելու և այդ հարցում ունենան անհրաժեշտ կարողություն և հնարավորություններ: Ոստիկանական ծառայությունը և գործընկեր կազմակերպությունները պարտավոր են դա անել և պատշաճ ձևով արձագանքել իրենց աշխատանքում համայնքի ներգրավմանը»:¹

¹ Myhill, A. (2006), «Համայնքի ներգրավվածությունը ոստիկանության աշխատանքում դասառություն գրականությունից», Ոստիկանության աշխատանքի բարելավման ազգային գործակալություն, Էջ 1, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://whatworks.college.police.uk/Research/Documents/Community_engagement_lessons.pdf:

Նախապես պատրաստեք երկրորդ սլայդը՝ ստորև բերված տեղեկություններով.

Հանրային մասնակցության IAP2 (Հանրային մասնակցության միջազգային ասոցիացիա) սպեկտրի մոդել²

ՈՐՈՇՄԱՆ ՎՐԱ ԱՃՈՂ ԱՋԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆ

	ՏԵՂԵԿԱՑՆԵԼ	ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԵԼ	ՆԵՐԱՌԵԼ	ՀԱՄԱԳՐԾԱԿՑԵԼ	ԻՐԱՎԱՋՈՐԵԼ
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿ	Հանրությանը տրամադրել հավասարակշռված և օբյեկտիվ տեղեկատվություն՝ օգնելու հասկանալ խնդիրը, այլընտրանքները, հնարավորությունները և/կամ լուծումները:	Ստանալ հանրության կարծիքը վերլուծությունների, այլընտրանքների և/կամ որոշումների վերաբերյալ:	Ողջ գործընթացի ընթացքում ուղղակիորեն աշխատել հանրության հետ՝ ապահովելու, որ հանրային մտահոգությունները և ձգտումները հետևողականորեն ըմբռնվեն և հաշվի առնվեն:	Համագործակցել հանրության հետ որոշումների ընդունման ողջ գործընթացում՝ ներառյալ այլընտրանքների մշակումը և նախընտրելի լուծումների բացահայտումը:	Հանրությանը տրամադրել վերջնական որոշումներ կայացնելու իրավասություն:

Նախապես պատրաստեք վարժությունների թերթիկը, հնարավորություն տալով մասնակիցներին գնահատել քաղաքացիների հետ ուստիկանության ծառայության ներգրավվածության ներկա մակարդակը: Կարող եք օգտագործել նաև ստորև բերված օրինակը:

² Հանրային մասնակցության IAP2 սպեկտր (Հանրային մասնակցության միջազգային ասոցիացիա), հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://iap2.org.au/wp-content/uploads/2020/01/2018_IAP2_Spectrum.pdf.

Առաջադրումք. Գնահատե՞ք ձեր կազմակերպությունում քաղաքացիների ներգրավվածության մակարդակը՝ քաղաքացիների ներգրավվածությունը անվտանգության հարցերում խթանելու ուստիականության գործիքների օրինակները:

/ / /
 74910000

Ցուցումներ

1. Էկրանին ցուցադրեք «Համայնքի ներգրավվածություն» սահիկը և խնդրեք մասնակիցներին ընթերցել տեքստը:
2. Մասնակիցներին խնդրեք մեկնաբանել տեքստը: Այնուհետև մասնակիցներին խնդրեք հայտնել իրենց կարծիքը քաղաքացիների իրավունքները պաշտպանելու՝ ոստիկանության աշխատանքը բարելավելու նպատակով համայնքի ներգրավվածության կարևորության վերաբերյալ:
3. Էկրանին ցուցադրեք «Հանրային մասնակցություն» սահիկը և ներկայացրեք համայնքի ներգրավվածության տարբեր մակարդակները: Խնդրեք մասնակիցներին մեկնաբանել: Քննարկումից հետո մասնակիցներին բաժանեք չորս խմբերի: Էկրանին պահպանեք «Հանրային մասնակցություն» սահիկը:
4. Խմբերին տրամադրեք վարժությունների պատճենը և խնդրեք նրանց լրացնել վանդակները՝ ըստ համայնքների հետ իրենց կազմակերպության գործելակերպի: Առաջադրանքը կատարելու համար հատկացրեք 30 րոպե:
5. Բացատրեք, թե ինչ է նշանակում աղյուսակի երկրորդ շարքում՝ «կենտրոնացում փոքրամասնությունների համայնքների վրա» տողը: Բացատրեք, որ խմբերը պետք է կիսվեն, ներկայացնեն և աղյուսակում նշեն ձեռնարկված կոնկրետ գործողություններ կամ քայլեր, օրինակ, փոքրամասնությունների ազգային համայնքների, ԼԳԲՏ համայնքի, կրոնական խմբերի և համայնքների, ինչպես նաև հաշմանդամություն ունեցող անձանց ամօրհանում:
6. Վարժության ընթացքում մոտեցեք յուրաքանչյուր խմբին, համոզվելու, որ բոլորը հասկանում են խնդիրը և մասնակցում են քննարկմանը:
7. 30 րոպեների ավարտին խնդրեք խմբերին հերթով կիսվել իրենց արդյունքներով: Երբ նրանք ավարտեն այդ առաջադրանքը, հարցրեք մասնակիցներին, արդյոք նրանք ցանկանում են ավելացնել որևէ այլ մեկնաբանություն:
8. Կազմակերպեք ամփոփիչ քննարկում՝ ընդծելով, որ համայնքի ներգրավվածությունը առանցքային դեր է խաղում ոչ խտրական քաղաքականության և պրակտիկայի ձևավորման գործում: Այն նպաստում է ոստիկանության և համայնքների միջև ավելի լավ հաղորդակցությանը՝ դրանով իսկ բարձրացնելով ոստիկանության իրազեկվածությունը բազմաթիվ և բազմազան համայնքների կարիքների և ակնկալիքների մասին, որոնց նրանք ծառայում են:³ Նշեք հատուկ նկատառումները և պատասխանեք հարցերին, որոնք կառաջանան փոքրամասնությունների համայնքների հետ համագործակցության բաժնի վերաբերյալ:

³ «Աֆրիկյան ծագում ունեցող մարդկանց ռասայական պրոֆիլավորման կանխարգելում և հակազդում. ընդօրինակելի գործելակերպ և մարտահրավերներ», հասանելի է հետևյալ հղումով www.un.org/sites/un2.un.org/files/preventracialprofiling-en.pdf:

Գործողություն 6.2. Ի սկզբանե վստահության ձևավորում

Ոստիկանություն-համայնք գործընկերությունը մոդել է, որը հիմնված է այն փիլիսոփայության վրա, որ քաղաքացիները հավասարապես պատասխանատու են համայնքի անվտանգության ապահովման համար: Այս մոդելը պահանջում է ոստիկանություն-համայնք գործընկերության հաստատում, ինչպես նաև հատուկ տարածքներում ոստիկանության ծառայողների պարեկության կազմակերպում:

Թեև ոստիկանություն-համայնք գործընկերությունը կարող է ներառել համայնքների և ոստիկանության միջև ներգրավվածության և համագործակցության տարբեր եղանակներ, առավել արդյունավետ մոդելներից մեկը տեղական կազմակերպությունների և համայնքի ներկայացուցիչների վաղաժամ ներգրավումն է, որոնք միասին աշխատում են տեղական անվտանգության գործընկերության շրջանակում: Այն առանցքային դեր ունի տարածքում ոստիկանության աշխատանքի մոդելի նախագծման համար, նույնիսկ նախքան ոստիկանները կսկսեն իրականացնել պարեկային ծառայությունը: Այն չափազանց կարևոր է ոստիկանություն-համայնք հարաբերություններում վստահության ամրապնդման համար:

Առանցքային կետեր. Այս գործողությունը մասնակիցներին թույլ է տալիս քննարկել և լուծումներ առաջարկել համայնքների ներկայացուցիչներին ոստիկանության աշխատանքին ներգրավման ուղիների մասին:

Տևողությունը. 90 րոպե

ցուցատախտակ,

ցուցատախտակի թուղթ,
գրատախտակ,
մարկերներ,
պրոեկտոր և համակարգիչ,
վրժությունների թերթիկներ,
գրիչներ, կաշուն կյուլ,
Օժանդակ կյուլ 6.2

Նախապատրաստում

Նախապես պատրաստեք սահիկը և գործնական օրինակները (տե՛ս Օժանդակ կյուլ 6.2): Ստուգեք, որ ուսումնական սենյակը կազմակերպված է աշխատանքային խմբի ձևաչափով (աթոռները դասավորված են սեղանների շուրջ): Սենյակի պատին առանձնացրեք մի հատված, որը կարող է օգտագործել վարժությունների արդյունքների ամրացման համար: Յուրաքանչյուր սեղանի վրա տեղադրեք գրիչներ և ինքնակաշուն ժապավեն, որը կօգտագործեն վարժության մասնակիցները:

Նախապես պատրաստեք ցուցատախտակի երեք էջ (օրինակը տե՛ս ստորև) հետևյալ հարցերով (որոնք նաև ներկայացված են Օժանդակ կյուլ 6.2-ում):

1. Որո՞նք են համայնքի ներգրավման հիմնական ռազմավարությունները, որոնք կարող են նշել այս գործնական օրինակում:
2. Ո՞ր ռազմավարությունները ցանկալի կլինի կիրառել ձեր տեղական համատեքստում ոստիկանություն-համայնք գործընկերություն ստեղծելու նպատակով: Հիմնավորեք ձեր պատասխանը:
3. Ո՞ր ռազմավարությունները ձեր կարծիքով հատկապես դժվար կլինի կիրառել ձեր տեղական համատեքստում: Հիմնավորեք ձեր պատասխանը:

Ցուցումներ

1. Կազմեք խմբեր, նախընտրելի է չորսից վեց մասնակցից բաղկացած: Հիշեցրեք մասնակիցներին վստահության, հարգանքի և գաղտնիության կարևորության մասին:
2. Խմբերին բաժանեք գործնական օրինակի պատճենները և տրամադրեք մի քանի րոպե՝ տեքստն ինքնուրույն ընթերցելու համար:
3. Գործնական օրինակի վերաբերյալ ցանկացած անորոշություն կամ խնդիր պարզաբանելուց հետո, Էկրանին ցուցադրեք երեք հարցերից բաղկացած սահիկը, որոնք խմբերը կքննարկեն և կպատասխանեն դրանց: Բաժանեք վարժություններ, ստուգեք, որ բոլորը կարդացել են հարցերը և խնդրեք խմբերին քննարկել գործնական օրինակը և նույն էջի վրա գրել իրենց պատասխանները: Առաջադրանքը կատարելու համար խմբերին հատկացրեք ընդհանուր 30 րոպե՝ 10 րոպե յուրաքանչյուր հարցին պատասխանելու համար:
4. Վարժության ընթացքում մոտեցեք յուրաքանչյուր խմբին, համոզվելու, որ բոլորը հասկանում են խնդիրը և մասնակցում են քննարկմանը: Պարբերաբար հիշեցրեք մասնակիցներին ժամանակի մասին՝ 10 րոպե անցնելուց հետո զգուշացրեք հաջորդ հարցին անցնելու մասին, որպեսզի նրանք հասցնեն ավարտել վարժությունը:
5. 30 րոպեների ավարտին խնդրեք խմբերին ներկայացնել իրենց աշխատանքը և փակցնել իրենց լրացված էջերը պատին:
6. Այն բանից հետո, երբ բոլոր խմբերը կիսվեն իրենց պատասխաններով, հարցրեք՝ արդյոք որևէ մեկը կցանկանա՞ այլ մեկնաբանություն ավելացնել:
7. Կազմակերպեք ամփոփիչ քննարկում՝ ընդգծելով համայնքին ներգրավելու առավելությունները ոստիկանություն-համայնք գործընկերության պլանավորման գործընթացի ամենասկզբից: Քննարկման ժամանակ ներկայացրեք ստորև ընդգծված հիմնական կետերը:

Վստահության ձևավորումը հիմնականում վերաբերում է հանրային ծառայությունների մատուցմանը

Վստահության ձևավորումն ավելին է, քան գործընկերների հետ հարաբերություններ հաստատելն ու հանդիպումները: Հիմնականում դա վերաբերում է ոստիկանության ծառայողների կողմից ծառայությունների արդյունավետ և հարգալից մատուցմանը, որոնք զոհակենտրոն են, կարող են բացահայտել և կանխել հանցագործությունը, պահպանել կարգուկանոնը, որպեսզի մարդիկ ապրեն հանցագործություններից և հանցագործությունների վախից զերծ պայմաններում:

Ոստիկանություն-համայնք գործընկերության նկատմամբ գործընկերների փախըմբնումը վստահություն է ձևավորում ոստիկանության նկատմամբ

Որքան շատ են գործընկերները ներգրավվում ծրագրին, այնքան ավելի մեծ պատասխանատվություն են ստանձնում դրա նկատմամբ, և այնքան ավելի քիչ են դիմադրում դրա իրականացմանը: Համայնքի՝ ոստիկանություն-համայնք գործընկերության նկատմամբ հանձնառությունը կարևոր է ոստիկանության և գործընկերների միջև վստահության և համագործակցության ձևավորման, համաձայնեցված մոտեցմանը համահունչ ոստիկանության միջամտությունների օրինականացման համար: Նման համագործակցությունը մեծացնում է երկուստեք (ոստիկանության և քաղաքացիների) գիտելիքները միմյանց մասին: Փոքրամասնությունների և մարգինալացված խմբերի արդյունավետ և օրինական ներգրավումը կախված է համայնքի ղեկավարների և անդամների հետ վստահելի հարաբերություններ հաստատելու և պահպանելու ոստիկանության կարողություններից: Դա պահանջում է, որ ոստիկանությունը հարգի համայնքային

բազմազանության բոլոր ձևերը (Էթնիկ, կրոնական, սեռական կողմնորոշման և այլն) և լինի արդարացի, անկողմնակալ և իր լիազորությունները կիրառելիս համաչափ:⁴ Կարևոր է նաև ընդհանուր համաձայնության գալ, թե ինչ է ենթադրում արդյունավետ գործընկերությունը, ունենալ չափելի ցուցիչներ և նպատակներ:

Անվտանգության հարցում համայնքի ներգրավվածությունը բարձրացնում է ոստիկանության նկատմամբ վստահությունը

Տարբեր տարածքներում ոստիկանություն-համայնք գործընկերությունն իրականացնելու նպատակով ոստիկանությունը կարող է որդեգրել բազմաթիվ մեթոդներ և մոդելներ:⁵ Գործընթացը կարող է լինել և՛ երկար, և՛ դժվար: Ավելին, անկախ նրանից, թե ինչ միջոցներ են ընտրված, կարևոր է, թե ինչպես ներգրավել համայնքը և փոխադարձ վստահություն ստեղծել: Վստահությունը կարելի է արագ ձեռք բերել, սակայն նաև արագ կորցնել: Հոլանդական հին ասացվածքն ասում է՝ վստահությունը գալիս է ոտքով, բայց հեռանում է ձիով: Վստահությունը վտանգվում է յուրաքանչյուր անգամ, երբ ինչ-որ մեկը խտրականության է ենթարկվում ոստիկանության գործողությունների կամ անգործության պատճառով: Հասարակության, որպես համայնքային անվտանգության համար հավասար պատասխանատուի, ակտիվ ներգրավումը ոստիկանության հետ համագործակցության մեջ ապահովում է ոստիկանության աշխատակիցների ավելի մեծ իրազեկվածությունը, ըմբռնումը և զգայունությունը այն համայնքների նկատմամբ, որտեղ նրանք ծառայում են: Դա իր հերթին հանգեցնում է ոստիկանության ծառայողների ավելի հարգալից և համայնքի կարիքներին արձագանքող աշխատանքի, որն առանցքային է ոստիկանության նկատմամբ քաղաքացիների վստահության բարձրացման առումով և ապահովում է ոստիկանություն-համայնք գործընկերության արդյունավետությունը՝ հաջողությամբ ճանաչելով, հավասարապես և ներառականորեն պաշտպանելով բոլորի իրավունքները:

8. Ավարտեք այս կարճ քննարկումը՝ վկայակոչելով ԵԱՀԿ՝ ոստիկանություն-համայնք գործընկերության իրականացման հիմնական սկզբունքները:⁶

Թեև ոստիկանություն-համայնք գործընկերության իրականացման եղանակները գործնականում կարող են տարբերվել տեղական պայմանների համապատասխան, հիմնական սկզբունքներն ու բնութագրերը միշտ պետք է պահպանվեն: Դրանք հետևյալն են.

- ոստիկանության ողջ կառույցի **հասանելիությունն ու թափանցիկությունը համայնքի բոլոր անդամների համար** (ներառյալ փոքրամասնությունների և խոցելի խմբերի), նրանց կարիքներին, խնդիրներին և պահանջներին արագ արձագանքումը.
- **հանցագործությունների կանխարգելման և խնդիրների պրոակտիվ լուծման հանձնառությունը**՝ հիմնական խնդիրներին երկարաժամկետ լուծումներ առաջարկելու համար. և
- **համայնքների տարբեր սեզմենտների և պետական այլ կառույցների ակտիվ մասնակցությունը իրավահավասարության հիման վրա հիմնախնդիրների լուծման գործընթացին.**
(հավասարություն, որքանով նախատեսված է ներպետական օրենսդրությամբ, ելնելով նաև մարտավարական և գործառնական անհրաժեշտություններից):

⁴ Եվրոպայի խորհուրդ. (2021 թ.), «Համառոտ ներածություն ոստիկանության կողմից հավաքների կարգավորմանը՝ ուղեցույց ոստիկանության ծառայողների համար», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://rm.coe.int/a-brief-introduction-to-policing-public-assemblies/1680a1aaf3>:

⁵ Եվրոպայի խորհուրդ. (2019), «Միջմշակութային քաղաքներ՝ ձեռնարկ ոստիկանություն-համայնք գործընկերության մասին», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://edoc.coe.int/en/living-together-diversity-and-freedom-in-europe/7930-intercultural-cities-manual-on-community-policing.html>:

⁶ ԵԱՀԿ (2009 թ.), «Ոստիկանություն-հասարակություն գործակցության կառուցման օրինակելի գործելակերպ», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.osce.org/files/f/documents/8/4/32547.pdf:

Գործողություն 6.3. Համապատասխան գործընկերների ընտրություն

Տարբեր տարածքներում ոստիկանություն-համայնք գործընկերության իրականացումը պահանջում է համապատասխան շահագրգիռ կողմերի ներգրավում, ովքեր պատրաստ են աշխատել ոստիկանության հետ որպես գործընկեր: Այն ենթադրում է տվյալ տարածքում կապ հաստատել այն կազմակերպություններ հետ, ովքեր առանցքային դեր ունեն խտրականության և մարդու հիմնարար իրավունքների ոտնահարման այլ ձևերի կանխարգելման դեմ պայքարում: Դա կարող է լինել կանանց համար ծառայություն, որն աջակցություն է տրամադրում բռնության տուժողներին, և պայքարում է գենդերային հավասարության համար, կամ հակառասիստական քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններ, որոնք անմիջականորեն ներգրավված են սոցիալական արդարության կամ իրավական պաշտպանության ոլորտներում: Տեղական կազմակերպությունների ներգրավումը, որոնք աշխատում են փոքրամասնությունների և խոցելի խմբերի հետ, էական նշանակություն ունի ոստիկանությանն օգնելու հասկանալ և մշակել արդյունավետ ռազմավարություններ՝ լուծելու բազմազանության խնդիրը ոստիկանության աշխատանքում, ինչպես նաև ավելի լայն համայնքում: Դրանցից որևէ մեկը ինքնին դյուրին չէ, քանի որ որոշ շահագրգիռ կողմեր ի սկզբանե կարող են մտավախություն ունենալ, որ հաճախորդների և անդամակցության բազայի ներսում իրենց նկատմամբ վստահությունը կտուժի, եթե բացահայտվի, որ նրանք համագործակցում են ոստիկանության հետ: Համայնքի մանրագնին ուսումնասիրությունը կօգնի ոստիկանությանը բացահայտել իսկապես շահագրգիռ կողմերին, բայց միայն իրական ներգրավվածությունը և միասին աշխատելու անկեղծ հանձնառությունը կդարձնեն այդ նույն շահագրգիռ կողմերին գործընկերներ:

Առանցքային կետեր. Այս գործողությունն անդրադառնում է շահակից կողմերի վերլուծության մասնակցային ռազմավարությանը: Այն թույլ է տալիս որոշել, թե որ կազմակերպություններին ի սկզբանե կարելի է ներգրավել ոստիկանության հետ համագործակցությանը ոստիկանություն-համայնք գործընկերության շրջանակում:

Տևողությունը. 90 րոպե

ցուցատախտակ,
ցուցատախտակի թուղթ,
գրատախտակ,
պրոեկտոր և համակարգիչ,
շահակից կողմերի վերլուծության մասին մատրից,
կաշուն պիտակներ, թուղթ, գրիչներ, կաշուն նյութ, բրդյա թելի գնդիկ

Բաժանելի նյութեր. Տեղեկատվական փաստաթղթեր. ԵԱՀԿ-ի բուկլետ՝ «Ոստիկանություն-հասարակություն գործընկերություններ ստեղծելու օրինակելի գորելակերպ»⁷, Ռասիզմի, այլատյացության և հարակից անհանդուրժողականության հարցերով ՄԱԿ-ի հատուկ զեկուցողի զեկույց⁸, ՕՀՄԻԳ զեկույց Իրավապահ մարմիններում ռասայական և Էթնիկ պրոֆիլավորման վերաբերյալ:⁹

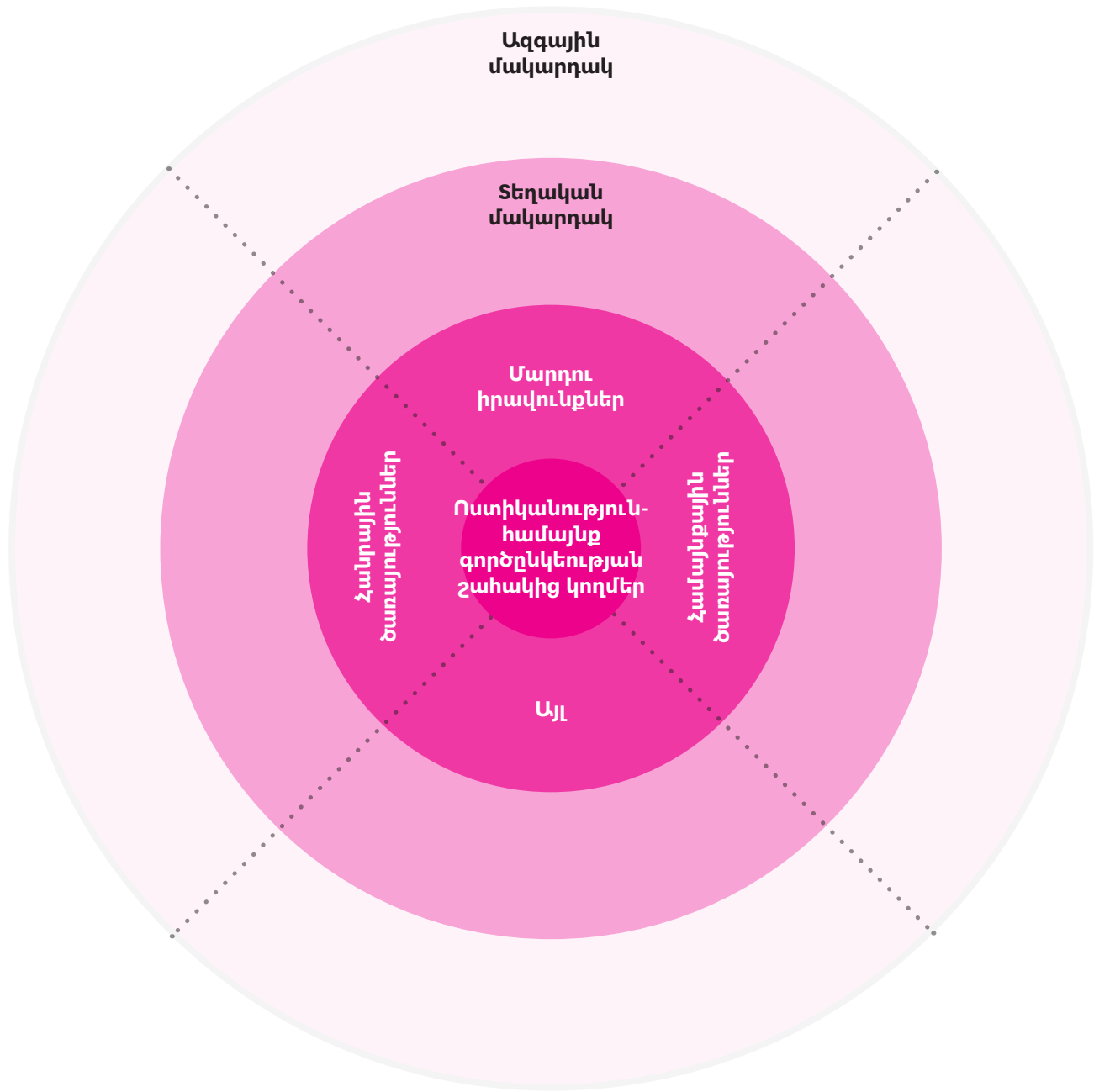
7 OSCE (2008), www.osce.org/files/f/documents/8/4/32547.pdf.

8 Միավորված ազգերի կազմակերպություն (2019), «Ռասիզմի, ռասայական խտրականության, այլատյացության և հարակից անհանդուրժողականության ժամանակակից ձևերի վերաբերյալ հատուկ զեկուցողի զեկույցը Մեծ Բրիտանիայի և Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորություն կատարած այցի ընթացքում. պետության մեկնաբանությունները», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://digitallibrary.un.org/record/3824592?ln=en>:

9 ՄԱԿ 2015թ, «Ռասիզմի, այլատյացության և հարակից անհանդուրժողականության հարցերով ՄԱԿ-ի հատուկ զեկուցողի զեկույց», հասանելի է հետևյալ հղումով www.ohchr.org/Documents/Issues/Racism/A-HRC-29-46.pdf:

Նախապատրաստում. Ցուցատախտակի թղթի վրա նախապես պատրաստեք շահակից կողմերի մատրիցը՝ յուրաքանչյուր խմբի համար մեկ օրինակով:

Շահակից կողմերի մատրիցի օրինակ

Կազմեք ոստիկանություն-համայնք գործընկերության հնարավոր շահակից կողմերի ցանկը:

Պատրաստեք «Շահակից կողմեր» սահիկը (տե՛ս ստորև օրինակը)¹⁰:

Ծրագրի շահակից կողմը ցանկացած անձ է կամ խումբ, որն անմիջականորեն առնչվում է ծրագրին կամ կրում է ծրագրի ուղղակի կամ անուղղակի ազդեցությունը՝ դրական կամ բացասական: Բոլոր այդ մարդիկ կամ խմբերը ծրագրում ունեն իրենց մասնաբաժինը, այն առումով, որ ծրագրի գործողությունների, արդյունքների և/կամ ազդեցությունների պատճառով նրանք կարող են ինչ-որ բան ձեռք բերել կամ կորցնել:

Աղբյուրը՝ Ulrich Schiefer & Reinald Döbel (2001), MAPA ծրագիր: «Ծրագրի ինտեգրված պլանավորման և գնահատման գործնական ուղեցույց»

Ստուգեք, արդյո՞ք ուսումնական սենյակը կազմակերպված է աշխատանքային խմբի ձևաչափով (օրինակ՝ սեղանների շուրջ աթոռներ են տեղադրված): Խմբային վարժության համար յուրաքանչյուր սեղանի կենտրոնում դրեք կաշուն պիտակներ, գրիչներ և կաշուն կյուլթ:

Ցուցումներ

1. Ներկայացրեք մի ենթադրյալ թաղամաս, որն ունի հետևյալ բնութագիրը. ա) գտնվում է քաղաքում կամ ավանում, որտեղ կա միգրանտների առնվազն մեկ համայնք, և բ) գտնվում է համայնքում, որտեղ ակտիվորեն աշխատում են հասարակական կազմակերպությունները: Բացատրեք, որ մասնակիցները իրենց գործունեության համար ելակետ են ընդունելու այդ համայնքի տվյալները:
2. Էկրանին ցուցադրեք Շահակից կողմերի մատրիցը և խնդրեք մասնակիցներին ընթերցել այն: Հարցրեք, արդյոք այս սահմանման վերաբերյալ կան հարցեր:
3. Այժմ ցույց տվեք շահակից կողմերի օրինակելի մատրիցի սահիկը (Հավելված 6.3բ) և բացատրեք մատրիցի հիմնական կատեգորիաները:
 - **Ազգային շահակից կողմ.** որևէ անձ կամ կազմակերպություն՝ հասարակական կամ համայնքային հատվածից, որն ազգային մակարդակով զբաղվում է վերոնշյալ հարցերով, օրինակ՝ Ներքին գործերի նախարարություն կամ ազգային ՀԿ:
 - **Տեղական շահակից կողմ.** անձ կամ կազմակերպություն՝ հասարակական կամ համայնքային հատվածից, որը տեղական մակարդակով զբաղվում է վերոնշյալ հարցերով, օրինակ՝ ԼԳԲՏԻ անձանց հետ աշխատող համայնքային կազմակերպություն:
 - **Մարդու իրավունքների հարցերով շահակից կողմ.** անձ կամ խումբ, որն աշխատում է մարդու իրավունքների հարցերով, ինչպիսիք են միգրացիան, ատելության հիմքով հանցագործությունները կամ կրթությունը: Դրանք կարող են գործել ազգային մակարդակով, օրինակ՝ Amnesty International կազմակերպությունը: Տեղական մակարդակով նման շահակից կողմերի օրինակներից են իրազեկման մասնագիտացված խմբերը, որոնք ղեկավարվում են ՀԿ-ների կամ ոչ առևտրային կազմակերպությունների կողմից, որոնք աշխատում են տվյալ թաղամասում դժվար հասանելի խմբերի/ծանր սոցիալական իրավիճակում հայտնված մարդկանց հետ կապ հաստատելու համար: Օրինակ՝ նրանք կարող են մասնագիտացված լինել անօթևանների, թմրամիջոցների օգտագործողների կամ սեռական բնույթի ծառայություններ մատուցող անձանց հետ կապ հաստատելու հարցում՝ օգնելու նրանց օգտվել անհրաժեշտ ծառայություններից: Այդ խմբերը սովորաբար կազմված են առաջնային օգնություն ցուցաբերող սոցիալական աշխատողներից, հոգեբաններից, բժիշկներից և կամավորներից (օրինակ՝ շտապ բուժօգնության, հոգեբանական ծառայություններ, հագուստի և սննդի տեսքով օգնություն տրամադրող ՀԿ-ներ): Այս թիմերը նաև սովորական

¹⁰ Աղբյուրը՝ Ulrich Schiefer & Reinald Döbel (2001), MAPA ծրագիր: «Ծրագրի ինտեգրված պլանավորման և գնահատման գործնական ուղեցույց», Հավելված 11, «Շահակից կողմի ուղեցույց», Էջ 94, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://www.researchgate.net/publication/242727794_MAPA_PROJECT_-_A_Practical_Guide_to_Integrated_Project_Planning_and_Evaluation:

կրթական գործունեություն են ծավալում առկա ծառայությունների մասին իրազեկվածության բարձրացման և ծանր սոցիալական իրավիճակում հայտնված մարդկանց այդ ինստիտուցիոնալ հնարավորությունից օգտվելու խրախուսման համար:

- **Համայնքային ծառայությունների շահակից կողմ:** ծառայություններ, որոնք մատուցվում են ոչ առևտրային կազմակերպությունների կամ ՀԿ-ների կողմից, ինչպիսիք են տարեցների ցերեկային խնամքի կենտրոնները, երիտասարդական կենտրոնները, մարզական միությունները և միգրանտների սոցիալական աջակցության կենտրոնները:
- **Հանրային ծառայություններ.** ծառայություններ, որոնք պատկանում են պետական հատվածին, օրինակ՝ դպրոցները, սոցիալական ծառայությունները, քաղաքային կամ ազգային ոստիկանությունը:
- **Այլ.** շահակից կողմեր, որոնք չեն համապատասխանում վերը թվարկվածներին: Դրանց թվին են պատկանում միգրանտների միավորումները և հնաբնակների միավորումները:

4. Խմբերին խնդրեք կազմել համայնք-ոստիկանություն գործընկերության բոլոր համապատասխան շահակից կողմերի ցուցակը: Սկզբում օրինակներ բերեք, այնուհետև երկու կամ երեք թույլ ժամանակ տվեք նրանց: Օրինակների թվում կարող են լինել դպրոցները, հասարակական կազմակերպությունները, տեղական, տարածքային և ազգային պետական և մասնավոր կազմակերպությունները, հասարակական և ոչ առևտրային կազմակերպությունները, տեղերում քաղաքականություն մշակողները, միգրանտների միավորումները, փոքրամասնությունների խմբերի ներկայացուցիչները: Այնուհետև կրկին անդրադարձեք Էկրանին ցուցադրված սահիկին (Հավելված 6.3բ): Մասնակիցներից պարզեք, թե իրենց կարծիքով ինչ կարող է ներառվել «Այլ» բաժնում:
5. Այժմ բացատրեք, որ խմբերը միասին աշխատելու են սեփական մատրիցները մշակելու համար՝ հիմնվելով իրենց փորձի և գաղափարների վրա: Տեղեկացրեք մասնակիցներին, որ խումբը պետք է կաչուն պիտակների վրա նշեն, թե որ շահակից կողմերը պետք է հրավիրվեն համայնք- ոստիկանություն գործընկերության շրջանակներում համագործակցելու ոստիկանության հետ՝ ելնելով ոստիկանության ծառայողի և համայնքի հետ աշխատանքի իրենց փորձից: Բացատրեք, որ շահակից կողմի (հնարավոր գործընկերոջ) նկարագրությամբ յուրաքանչյուր պիտակ պետք է ամրացվի մատրիցին՝ ըստ միջամտության մակարդակի (տեղական կամ ազգային) և կազմակերպության տեսակի (հանրային ծառայություններ, համայնքային ծառայություններ, մարդու իրավունքներ կամ այլ): Խնդրեք մասնակիցներին ներկայացնել, թե որ շահակից կողմերը, արդեն իսկ, համագործակցում են ոստիկանության հետ (օրինակ՝ փակցնելով այլ գույնի կաչուն պիտակ կամ սլաք տեղադրելով դրա կողքին): Մասնակիցներին ցուցադրեք ցուցատախտակին փակցված երեք էջերը, որտեղ արդեն նշված են մատրիցները: Առաջադրանքը կատարելու համար մասնակցներին տվեք 30 րոպե:
6. Մոտեցեք յուրաքանչյուր խմբին և համոզվեք, որ բոլորը հասկանում են խնդիրը և մասնակցում են քննարկմանը:
7. 30 րոպեների ավարտին խնդրեք յուրաքանչյուր խմբի փակցնել իրենց մատրիցի թերթիկը պատին: Առաջարկեք բոլոր մասնակիցներին մոտենալ թերթիկներին և ուսումնասիրել մյուս խմբերի աշխատանքը: Այդ անելու համար նրանց 5 րոպե ժամանակ տրամադրեք:
8. Խնդրեք յուրաքանչյուր խմբի հիմնավորել իրենց ընտրությունը և մեկնաբանել ցանկացած դժվարություն կամ տարածաշրջան, որը կարող է առաջանալ առաջադրանքի ընթացքում: Յուրաքանչյուր խմբի ելույթի ավարտից

հետո մեկնաբանություններ կամ դիտարկումներ խնդրեք մյուս խմբերի մասնակիցներից: Կրկնեք գործընթացը յուրաքանչյուր խմբի համար:

9. Այն բանից հետո, երբ բոլոր խմբերը կկիսվեն իրենց նկատառումներով, հարցրեք մասնակիցներին, արդյոք նրանք կցանկանան ավելացնել որևէ ավարտական մեկնաբանություն կամ ամփոփիչ դիտողություն վարժության վերաբերյալ:
10. Համապատասխան շահակից կողմերի բացահայտման այս գործընթացում նկատի ունեցեք նաև, որ հնարավոր գործընկերները չպետք է ընտրվեն միայն ելնելով համայնքի տեղեկատվության աղբյուրներում նրանց ներկա լինելու փաստից: Շեշտը պետք է դրվի տեղեկատվության փոխանակման, այլ ոչ թե տեղեկատվության աղբյուրների ուսումնասիրության վրա, որպեսզի շահակից կողմերը արժևորվեն նաև որպես համայնքային խնդիրների բացահայտման և լուծման գործում ակտիվորեն ներգրավված գործընկերներ: Գործընկերության պայմաններում ռեսուրսներն ավելանում են՝ թույլ տալով ավելի արդյունավետ և կայուն աշխատանք իրականացնել:
11. Ընդգծեք համայնքի հիմնական շահակից կողմերին գործընթացում ներգրավելու կարևորությունը, որպեսզի անվտանգության ցանկացած գործընկերություն վստահելի և արդյունավետ լինի: Ընդգծեք, որ հատկապես կարևոր է ներառել կազմակերպություններին, որոնք պաշտպանում, աջակցում և խթանում են մարդու իրավունքները սոցիալապես ծանր իրավիճակում հայտնված մարդկանց, ինչպես նաև նրանց համար, ովքեր աշխատում են համայնքային կրթության և հակասությունների կարգավորման ոլորտներում: Եթե ժամանակը թույլ է տալիս, ուշադրություն դարձրեք Ռասիզմի ժամանակակից ձևերի, ռասայական խտրականության, այլատյացության և դրանց հետ կապված անհանդուրժողականության հարցերով ՄԱԿ-ի հատուկ զեկուցողի գործունեությանը¹¹ և նրա տեսակետին, որ իրավապահ մարմինները պետք է ողջունեն և աջակցեն քաղաքացիների հետ կամավոր շփումն ու փոխգործակցությունը: Նրանք պետք է ցուցադրեն իրենց նվիրվածությունը թափանցիկությանն ու քաղաքացիների կողմից վերահսկողությանը և փոքրամասնությունների խմբերի հետ համագործակցության խրախուսմանը:

¹¹ Միավորված ազգեր, 2015թ. ««Ռասիզմի ժամանակակից ձևերի, ռասայական խտրականության, այլատյացության և դրանց հետ կապված անհանդուրժողականության հարցերով ՄԱԿ-ի հատուկ զեկուցողի զեկույց», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://digitallibrary.un.org/record/799139?ln=en>:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Անհրաժեշտության դեպքում կարող եք մասնակիցներին բացատրել, որ այս վարժությունը հիմնված է նաև ոստիկանություն-հասարակություն գործընկերության օրինակելի գործելակերպի մասին ԵԱՀԿ-ի հրապարակման վրա:¹²

«Հանձնարարական #59. Պետք է որոշել ոստիկանություն-համայնք գործընկերության փորձական վայրերը, ընտրել համայնքների և այլ վարչական մարմինների ներկայացուցիչներին, ինչպես նաև փորձական ծրագրի իրականացման համար պատասխանատու ոստիկանության ծառայողներին և ղեկավարներին և պատրաստել նրանց հատուկ առաջադրանքների համար (...):

Ցանկալի է, որ փորձարկման վայրերը որոշվեն այնտեղ բնակվող համայնքների հետ համագործակցությամբ, որոնք պատրաստ են զարգացնել ոստիկանություն-համայնք նոր գործընկերությունը: Դա կնպաստի տեղերում գործընթացի նկատմամբ հանձնառությանը: Այն դեպքերում, երբ տեղի բնակչությունը հետաքրքրություն չի ցուցաբերում իրականացման գործընթացի նկատմամբ, պետք է նախաձեռնել համայնքի իրազեկման արշավներ՝ նրանց տեղեկացնելու ոստիկանություն-համայնք գործընկերության նպատակի և դրանում ներգրավվելու հնարավորությունների մասին:»:

«Հանձնարարական #84. Հաշվի առնելով, որ ՀԿ-ները կարող են առանցքային դեր խաղալ որպես տեղեկատվության փոխանակման ցանցերի մաս, նրանք պետք է ներգրավվեն կոոպերատիվ կառույցների ստեղծման աշխատանքում, նույնիսկ եթե նախկինում ՀԿ-ների և ոստիկանության միջև եղել է լարվածություն և հակասություններ: Ոստիկանությունը պետք է նրանց ընդունի որպես «քննադատող ընկեր»:

Առավել նպատակահարմար ՀԿ-ների ընտրության խնդիրը կարելի է լուծել հատուկ չափորոշիչների կիրառմամբ, ինչպիսիք են ՀԿ-ի հուսալիությունը, հաշվետվողականությունը և իրենց տարածքում արդյունավետ ներկայացվածությունը»:

¹² ԵԱՀԿ (2008թ.), «Ոստիկանություն-հասարակություն գործընկերության օրինակելի գործելակերպը», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.osce.org/files/f/ documents/8/4/32547.pdf, pp. 48-57 էջեր:

Գործողություն 6.4. Համայնքային ոստիկանության թիմի ձևավորում

Քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՀԿ) հետ սերտ համագործակցությամբ համայնքային խնդիրների և հակամարտությունների լուծումը թույլ է տալիս համայնքային ոստիկանության ծառայողներին ավելի լավ պատկերացում կազմել համայնքի սոցիալական և մշակութային հիմքերի, քաղաքացիական ակտիվների և կարիքների, ինչպես նաև ներգրավվածության և մասնակցության խոչընդոտների մասին:

Այդ գիտելիքը կարող է նպաստել ոստիկանության գործունեության բարելավմանը, որն ինքնին հանգեցնում է մարդկանց անվտանգության և ապահովության ընկալումների բարելավման և ավելի մեծ սոցիալական համախմբվածության: Համայնքային ոստիկանության ծառայողներն այս համատեքստում ավելի լավ են հագեցած անհրաժեշտ միջոցներով և ինտեգրված են համայնքին: Քանի որ ոստիկանություն-համայնք գործընկերության ծրագրի հաջողությունը մեծապես հիմնված է աշխատանքն իրականացնելու համար պատասխանատու ոստիկանության ծառայողների գիտելիքների, հմտությունների, վերաբերմունքի և վարքագծի վրա, հատկապես կարևոր է ապահովել այդ աշխատանքի համար ոստիկանության ծառայողների ճիշտ ընտրությանը, հատուկ ուշադրություն դարձնելով նրանց տեղաբաշխմանը թաղամասերում պարեկության անցկացման համար: Մասնակցային ռազմավարություններից մեկն է այն տարբերակը, երբ ոստիկանությունը խորհրդակցում է ՀԿ-ների և համայնքի անդամների հետ և ծանոթանում նրանց տեսակետներին համայնքային ոստիկանության ծառայողների աշխատանքային բնութագրի առավել կարևոր կողմերի վերաբերյալ, որոնք հնարավորություն կտան ոստիկանության նոր թիմին համայնքի հետ դրական հարաբերություններ հաստատել:

Առանցքային կետեր. Այս սցենարի համաձայն, ոստիկանության ծառայողների դերը տանող մասնակիցները համայնքի տարածքում պարեկային ծառայություն իրականացնող ոստիկանական խմբի ձևավորման գործընթացում ներգրավում են համայնքի ներկայացուցիչներին:

Տևողությունը. 45 րոպե

ցուցատախտակ,

ցուցատախտակին ամրացվող թղթի էջեր,
գրատախտակ,
պրոեկտոր և համակարգիչ,
ցուցատախտակին ամրացվող էջ՝ «Համայնքային
ոստիկանության ծառայողի նկարագիր»,
Օժանդակ Նյութ 6.4ա, Օժանդակ Նյութ 6.4բ, Օժանդակ Նյութ
6.4գ
թուղթ, գրիչներ, կաշուն պիտակներ, կաշուն Նյութ

Նախապատրաստում. Նախապես պատրաստեք սահիկ և ցուցատախտակին ամրացվող էջ՝ «ԻՆչ մասնագիտական հատկանիշներ պետք է ունենան համայնքային ոստիկանության ծառայողները՝ համայնքի հետ դրական հարաբերություններ ձևավորելու համար»:
Նախքան պարապմունքը սկսելը, յուրաքանչյուր խմբի սեղանին դրեք գրիչներ և կաշուն պիտակներ:

Ցուցումներ

1. Գործողության սկզբում մասնակիցներին բացատրեք, որ նրանք կատարելու են վարժություն, որտեղ խմբին հանձնարարված է ստեղծել ապագա ոստիկանների թիմի նկարագիրը, որը կընտրվի համայնքային ոստիկանության աշխատանքի համար:
2. Ներկայացրեք սահիկը մասնակիցներին հարցնելով. «Ի՞նչ մասնագիտական հատկանիշներ պետք է ունենան համայնքային ոստիկանության ծառայողները՝ համայնքի հետ դրական հարաբերություններ հաստատելու համար: Որո՞նք են անհրաժեշտ հմտությունները, վարքագիծը, գիտելիքները և փորձը:»:
3. Խնդրեք մասնակիցներին յուրաքանչյուր հատկանիշ նշել առանձին կպչուն պիտակի վրա:
4. Այս առաջադրանքը կատարելու համար մասնակիցներին տվեք 15 րոպե ժամանակ:
5. 15 րոպե հետո յուրաքանչյուր մասնակցի խնդրեք բարձրաձայն ընթերցել իր ընտրած հատկանիշները և հակիրճ բացատրել նման ընտրության պատճառները: Առաջադրանքն ավարտելուց հետո նրանք պետք է իրենց թերթիկներն ամրացնեն ցուցատախտակի էջին:
6. Բոլոր պիտակներն ամրացնելուց հետո խնդրեք մասնակիցներին մեկնաբանել արդյունքները:
7. Առաջին ընդհանուր խմբային քննարկումից հետո խնդրեք մասնակիցներին բաժանվել չորս խմբերի:
8. Յուրաքանչյուր խմբի բաժանեք երեք օժանդակ նյութերի պատճենները: Մասնակիցներին խնդրեք ընթերցել առաջին օժանդակ նյութը և բացատրեք վարժության էությունը: Այնուհետև, խնդրեք խմբերին կարդալ բոլոր առաջարկությունները և պատասխանել օժանդակ նյութի հարցերին: Տեղեկացրեք մասնակիցներին, որ նրանք ունեն 20 րոպե առաջադրանքը կատարելու համար:
9. 20 րոպեն ավարտվելիս խնդրեք յուրաքանչյուր խմբի խոսնակին ներկայացնել պարապմունքի մյուս մասնակիցներին, թե ինչ հատկանիշներ է ընտրել իրենց խումբը և նշել ընտրության պատճառը: Նրանք պետք է նաև ընդհանուր խմբին ներկայացնեն իրենց կողմից կառուցված սցենարներից մեկը՝ քննարկելու համար: Այն բանից հետո, երբ բոլոր խմբերը ներկայացնեն իրենց պատասխանները, հարցրեք, թե արդյոք որևէ մեկը կցանկանա լրացուցիչ մեկնաբանություններ անել: Երբ բոլոր խմբերը ներկայացնեն իրենց կարծիքը, խնդրեք խմբերին նրանց թերթիկները փակցնել պատին:
10. Գործողությունն ամփոփելու համար ընդգծեք, որ այս մասնակցային գործընթացը ցույց է տալիս, որ ոստիկանական ծառայությունները բաց պետք է լինեն՝ համայնքի ներդրումն իրենց աշխատանքում ներառելու համար: Դա թույլ կտա նրանց բարելավել համայնքին մատուցվող ոստիկանական ծառայությունների որակը: Բացի այդ, պլանավորման գործընթացում շահագրգիռ կողմերին ի սկզբանե ներգրավելը, նույնիսկ նախքան ոստիկանության ծառայողների տեղերում նշանակումը, բարձրացնում է գործընկերների պատասխանատվության զգացումը և ոստիկանություն-համայնք գործընկերության ծրագրի գործարկումից ի վեր դրա նկատմամբ հանձնառությունը: Նման մոտեցման շնորհիվ ոստիկանությունը կարող է իմանալ, թե որն է համայնքի տեսանկյունից համայնքային ոստիկանության ծառայողների ցանկալի բնութագիրը: Ոստիկանությունը պետք է հաշվի առնի համայնքի գնահատականը պարեկային խմբերի անդամների ընտրությունը կատարելիս և նրանց վերապատրաստման ժամանակ: Ապագա համայնքային ոստիկանության ծառայողների ընտրության գործընթացում համայնքին որոշակի ներդրում ունենալու հնարավորություն

ընձեռնելը կարևոր քայլ է ոստիկանություն-համայնք գործընկերության նկատմամբ վստահությունն ամրապնդելու համար:

11. Ոստիկանությունը կարող է ընդգծել համայնքի դերի նկատմամբ իր վստահությունը և հարգանքը և հաշվի առնի համայնքի կողմից առաջարկվող ընտրության չափորոշիչները, ինչպես նաև համայնքային ոստիկանության անդամների նշանակման գործընթացի համար անցկացվող հարցազրույցի հարցերը: Եզրափակելով՝ կարող էք մասնակիցներին հարցնել՝ արդյոք նրանք նպատակահարմար կգտնեն ընդգրկել համայնքի ներկայացուցչին հարցազրուցավարների կազմում՝ որպես մասնակից կամ դիտորդ:

Ղասընթացավարի ուղեցույց

Այս գործողությունը թույլ է տալիս սովորեցնել մասնակիցներին կիրառել մեթոդաբանությունը մի քանի համատեքստերում: Կախված ղասընթացի հատուկ նպատակներից՝ տարբեր մասնակիցներ կարող են տարբեր եղանակով ներգրավվել գործողությանը, այդ թվում՝

ոստիկանության տեսանկյունից որոշել համայնքային ոստիկանության ծառայողների նկարագիրը: Այն մասնակիցները, որոնց կհանձնարարվի այդ առաջադրանքը կստանան ոստիկանության ծառայության անդամների դերը:

համայնքի տեսանկյունից որոշելու համայնքային ոստիկանության ծառայողների նկարագիրը՝ այն մասնակիցները, որոնց կհանձնարարվի այդ առաջադրանքը կստանան համայնքի անդամների դերը, որոնք ունեն տարբեր և բազմաշերտ ծագում և ներկայացնում են համայնքի հարուստ մշակույթն ու պատմությունը:

որոշել համայնքային ոստիկանության ծառայողների նկարագիրը ընդհանուր վարժության շրջանակում՝ այդ առաջադրանքը կհանձնարարվի և՛ ոստիկանության ծառայողների, և՛ համայնքի անդամներ, և՛ ներկայացուցիչների դերը ստանձնած մասնակիցներին:

Գործողություն 6.5. Ոստիկանություն-համայնք անվտանգության գործընկերություն

Ոստիկանության համայնքային աշխատանքում ոստիկանություն-համայնք անվտանգության գործընկերությունը բոլոր կողմերի միջև վստահության և փոխըմբռնման խթանման համար գերազանց միջոց է: Սակայն, վերջին հաշվով, վստահության պահպանումը կախված է գործընկերների անկեղծությունից և պատրաստակամությունից՝ միասին աշխատելու, նախապես համաձայնեցված արդյունքների հասնելու, ոստիկանության աշխատանքի խնդիրների և իրենց անվտանգության խնդիրների մասին տեղի բնակչության կարծիքները լսելու և համապատասխան քայլեր ձեռնարկելու համար:

Գործընկերությունը չափազանց արդյունավետ մեխանիզմ է համայնքի խնդիրները բացահայտելու և դրանց լուծման նպատակով ինտեգրող ռազմավարություններ մշակելու համար: Համայնքի մասին ոստիկանության ծառայողներին նոր գիտելիքներ տրամադրելու արդյունքում՝ նրանք ավելի լավ կարող են իրականացնել իրենց կանխարգելիչ դերը և կարգուկանոն հաստատելով բարելավել համայնքի կյանքը, բնակչության մոտ անվտանգության զգացումը, խթանել փոխըմբռնումն ու լավ հարաբերությունները: Ոստիկանության ծառայողները նաև պետք է օրինակ ծառայեն մարդկանց հարգանքով և արժանապատվությամբ վերաբերվելու հարցում: Մարդիկ հաճախ ավելի շատ դատում են ոստիկանության մասին ելնելով ոստիկանության ծառայողների վարքագծից և նրանց հետ շփվելով, քան նրանց աշխատանքի փաստացի արդյունքով: Այդ առումով շատ կարևոր է, որ ոստիկանության արձագանքը լինի և՛ արդարացի, և՛ գրագետ:

Ոստիկանության համայնքային աշխատանքի հիմնական մարտահրավերներից մեկը որևէ թաղամասում ծառայություն իրականացնող ոստիկանության թիմի կազմի պահպանումն է: Երբ թաղամասային ոստիկանության թիմի անդամների աշխատանքը կենտրոնանում է այլ խնդիրների վրա, համայնքի վստահությունը ոստիկանության նկատմամբ կարող է թուլանալ, հատկապես, երբ համայնքը զգում է, որ իրենց մտահոգությունները և խնդիրները արժեզրկված են, և նրանց տեսակետները անտեսվում են:

Առանցքային կետեր. Այս գործողությունն անդրադառնում է անվտանգության գործընկերությունների կարևորությանը ոստիկանության առաքելությանն աջակցելու հարցում, ինչը թույլ է տալիս կանխել հանցավորությունը, հակասությունները և հակասոցիալական վարքագիծը համայնքների ներսում և համայնքի նկատմամբ: Մասնակիցները դերախաղում մոդելավորելու են գործընկերության անդամների հանդիպումը, որի նպատակն է համատեղ անդրադառնալ համայնքի ներգրավվածության դիմամիկային և հիմնական պայմաններին, որոնք անհրաժեշտ են ոստիկանության այս կանխարգելիչ աշխատանքի ձևաչափը կարճաժամկետ հեռանկարում պահպանելու համար: Այս գործողության ընթացքում դերախաղերի կազմակերպման մասին ուղեցույցները ներկայացված են Գործիքակազմում:

Տևողությունը. 120 րոպե

ցուցատախտակ,

ցուցատախտակի թուղթ,
գրատախտակ,
պրոեկտոր և համակարգիչ,
Օժանդակ Նյութեր 6.5ա, 6.5բ և 6.5գ, թուղթ գրելու համար,
գրիչներ
թուղթ, գրիչներ, կաշուն պիտակներ, կաշուն Նյութ

Ցուցումներ

1. Բաժանեք Օժանդակ Նյութ 6.5ա-ն մասնակիցներին: Բացատրեք, որ այս վարժությունը ներառում է օժանդակ Նյութում նկարագրված սցենարի հիման վրա դերախաղ:
2. Բաժանեք դերերը մասնակիցների միջև պատահականության սկզբունքով (ելնելով մասնակիցների կազմից, վարժության ընթացքի համար նպատակահարմար կարող է լինել, որ դերախաղի որոշ դերեր ստանձնի դասընթացավարը կամ կամավորները: Հիմնվեք ձեր դատողության վրա):
3. Մասնակիցներին տրամադրեք Օժանդակ Նյութ 6.5բ-ն, սեմինարի օրակարգը և ցուցադրեք պարապմունքի օրակարգը Էկրանին: Վարժության ողջ ընթացքում օրակարգը պետք է պահպանվի Էկրանին:
4. Բաժանեք բոլոր դերերը և դրանց մանրամասները ներկայացնող օժանդակ Նյութ 6.5գ-ն բոլոր մասնակիցներին, ներառյալ նրանց, ում դեր չի հատկացվել: Արդյունքում մասնակիցները կիմանան, թե ովքեր են ստանձնել դերերը և ավելի ուշադիր կհետևեն վարժությանը: Մասնակիցները պետք է ուշադիր լինեն դերախաղի ընթացքին, քանի որ գործողության վերջում նրանք պետք է հայտնեն իրենց կարծիքը:
5. Բացատրեք դերախաղի մասնակիցներին, որ նրանք ստանձնելու են գործընկերոջ դերը, ով մասնակցելու է ոստիկանություն-համայնք անվտանգության գործընկերության առաջին աշխատաժողովին:
6. Խնդրեք «ավագ ոստիկանի» դերը ստանձնած մասնակցին բացել աշխատաժողովը: Նա պետք է նաև ղեկավարի դրա աշխատանքը և ապահովի, որ իր գործընկերները հետևեն օրակարգին: Դուք՝ որպես դասընթացավար, կարող եք օգնել նրանց այս հարցում, ինչպես նաև պետք է կառավարեք վարժության ընթացքը:
7. Մեկ անգամ ևս հիշեցրեք մյուս մասնակիցներին, որ նրանք մեծ ուշադրություն պետք է դարձնեն օրակարգին, քանի որ քննարկման ընթացքում պետք է անդրադառնան օրակարգի ամփոփիչ հարցերին:
8. Հանձնարարեք նրանց գրավոր անդրադառնալ կետերից յուրաքանչյուրին և, ելնելով իրենց գիտելիքներից և փորձից, նշել, թե ո՞րն են նրանք համարում համայնքային ոստիկանության համար «սոցիալական գործընկերների հետ աշխատանքի հիմնական առավելությունները», որո՞նք են «համայնքային ոստիկանության աշխատանքի հարցում այդ գործընկերների և համայնքի խնդիրները», որո՞նք են «համայնքի հիմնական մտահոգությունները և նրանց առջև ծառացած մարտահրավերները» և այլն:
9. Մասնակիցները, որոնց դեր չի հատկացվել, պետք է նաև ուշադրություն դարձնեն դերախաղի ընթացքում դերակատարների քննարկումներին և, թե ինչպես են նրանք հիմնավորում իրենց տեսակետը: Նրանք պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնեն զրույցների դինամիկային և մտածեն, թե ինչպես իրենք կվարվեին, եթե առերեսվեին նման խնդիրների իրական կյանքում:
10. Դերախաղի մասնակիցներին յուրաքանչյուր օրակարգային թեմայի համար տրվում է մոտավորապես 10 րոպե, նրանք պետք է տեղյակ լինել ժամանակի մասին և, անհրաժեշտության դեպքում, նրանց պետք է շտապեցնել՝ անցնելու օրակարգի հաջորդ կետին, որպեսզի հատկացված 60 րոպեի ընթացքում հասցնեն ամբողջությամբ կատարել դերախաղը:
11. Վերջում շնորհակալություն հայտնեք մասնակիցներին դերախաղը՝ Օսկարի մրցանակի արժանի արհեստավարժությամբ կատարելու համար: Այնուհետև խնդրեք դերակատարներին կարծիք հայտնել, թե ինչպես ընթացավ

վարժությունը: Մասնավորապես, հարցրեք այն մասնակիցներին, որոնք ոստիկանության ծառայողի դեր չեն ստանձնել հետևյալը. «Որքանո՞վ էին նրանք բավարարված պարապմունքի ընթացքից: Արդյո՞ք, գնահատելով աշխատաժողովը՝ նրանք, կցանկանային ապագայում կազմակերպել ոստիկանություն–համայնք գործընկերություն»:

12. Խնդրեք նրանց, ովքեր չեն մասնակցել դերախաղին, իրենց գնահատականը տալ վարժության վերաբերյալ: Առաջին՝ արդյո՞ք այն արտացոլում էր համայնքի հետ նման տեսակի փոպխգործակցության իրական պատկերը: Հարցրեք, թե հատկապես ինչն էր ուսանելի դասընթացում: Ի՞նչն իրենց կարծիքով լավ ընթացավ: Ի՞նչը կարելի էր ավելի լավ անել: Կային արդյո՞ք հարցեր, որոնք իրենց կարծիքով կարելի էր այլ կերպ անել:
13. Կազմակերպեք ամփոփիչ քննարկումը՝ հիմնվելով ստորև բերված կետերի վրա: Եզրափակեք՝ ընդգծելով անվտանգության գործընկերության կարևորությունը, որը հիմնված է բոլոր գործընկերների կողմից կիսվող ընդհանուր արժեքների և սկզբունքների վրա: Հարցրեք բոլոր մասնակիցներին, թե ի՞նչ դժվարություններ են նրանք ակնկալում նման հանդիպումներ անցկացնելիս: Որո՞նք են հետագա հանդիպումների անցկացման մարտահրավերները:

Քննարկման կետեր

Ժամանակի կարևորությունը

Ուշադրություն դարձրեք այն հանգամանքի վրա, որ ոստիկանության համայնքային աշխատանքում, սովորաբար, դժվարությունը կայանում է ոչ թե անվտանգության գործընկերություն նախաձեռնելու, այլ այն հնարավորինս երկար ժամանակ պահպանելու մեջ: Սոցիալական գործընկերները և համայնքի անդամները կարող են սկզբում բավական մեծ խանդավառությամբ մասնակցել գործընկերությանը՝ ակնկալելով արդյունավետ հարաբերությունների կառուցում և երկարաժամկետ խնդիրների լուծում: Սակայն, այն դերը, որ ոստիկանության ծառայողները շարունակելու են խաղալ գործընկերության մեջ, և այն, թե ինչպես են նրանք դա անելու, վճռորոշ է համայնքի կողմից շարունակական հետաքրքրությունն ու շահագրգռվածությունը պահպանելու համար:

Ժամանակն առանցքային դեր է խաղում, քանի որ ոստիկանությանը ժամանակ է պահանջվում զարգացնելու մասնակցային մշակույթը, իսկ համայնքին՝ ոստիկանության հետ աշխատելու նկատմամբ վստահություն ձևավորելու համար: Հետևաբար, համայնքի հետևողական և բովանդակալից ներգրավվածությունը առանցքային է երկարաժամկետ հեռանկարում ոստիկանության համայնքային աշխատանքին և անվտանգության ոլորտում համագործակցությանն աջակցելու համար: Ընդգծեք, որ գործընկերության մեկնարկին և ընթացքում ոստիկանության թիմը պետք է կարողանա ընդունել արտահայտվող տարբեր տեսակետները և աշխատանքի տարբեր ձևերը, որի համար նրանցից կպահանջվի համբերություն, հանդուրժողականություն և համառություն: Թեև ոստիկանությունը կարող է առաջատարի դեր ստանձնել ոստիկանություն-համայնք գործընկերությունում, դա նրանց սեփականությունը չէ: Ոստիկանությունը պետք է գիտակցի, որ իրենք «գործընկեր» են և ոչ թե միանձնյա սեփականատեր:

Ընդհանուր նպատակները և արժեքները

Ընդգծեք, որ գործընկերների մոտիվացիան պահպանելու համար կարևոր է սահմանել ընդհանուր նպատակներ և արժեքներ: Անհրաժեշտ է ընդհանուր տեսլական, որտեղ կսահմանվի, թե ինչ նպատակներ են դրված գործընկերության առջև և ինչպես հասնել դրանց: Հանդիպումները կարող են նպաստել այդ հարցերի հստակեցմանը և դրանց վրա կենտրոնացմանը, բայց միայն այն դեպքում, երբ դրանք կրեն փոխհամաձայնեցված և հստակ նպատակ: Դա նշանակում է, որ հանդիպումները պետք է անցկացվեն նախապես համաձայնեցված և հստակ օրակարգով և լավ կառավարվեն, որպեսզի ծագած խնդիրներին տրվեն կոնկրետ լուծումներ, ինչը կդրդի գործընկերներին շարունակել համագործակցությունը: Եթե հանդիպումները ֆորմալ բնույթ են կրում և չունեն որևէ բովանդակային նպատակ, կարող են աստիճանաբար հիասթափեցնել գործընկերներին և հանգեցնել հետաքրքրության և հանձնառության կորստի:

Ներառական մոտեցում

Ընդգծեք, որ անվտանգության գործընկերությունները խթանում են համայնքի ներկայացուցիչների մասնակցությունը՝ նպաստելով սոցիալական համերաշխությանը և համայնքի ներսում մշակութային և սոցիալական տարբերությունների ընդունմանը: Ոստիկանության համայնքային աշխատանքի հիմնական մարտահրավերներից մեկը համայնքի բոլոր անդամների մասնակցությամբ ներառական գործընկերություն ունենալն է: Այս հարցում հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել համայնքներում հնարավոր և փաստացի միջնորդների դերին և հաղորդակցության տարբեր ուղիների խթանման և ընդլայնման համար շարունակական ջանքերի կարևորությունը: Դրան կարելի է հասնել սոցիալական, սոցիալական աշխատողների հետ համագործակցության տարբեր ձևերի, դպրոցների, ակումբների և հասարակական-մշակութային միավորումների հետ կապի միջոցով:

Հանրային հանդիպումների ձևաչափով համայնքի մտահոգությունների մասին ուղղակիորեն խորհրդակցելը հատկապես արդյունավետ է համայնքներում լարված իրավիճակների հետ առնչվելիս: Միևնույն ժամանակ, չնայած այդ հանդիպումների բաց և թափանցիկ բնույթին, դրանք միշտ չէ, որ այն հարթակն են, որտեղ մարդիկ ներկայացնում են իրենց տեսակետները և հայտնում իրենց անհանգստությունների և կասկածների մասին: Այդուհանդերձ, դրանք կարող են կարևորվել ոստիկանության կողմից՝ տեղեկություն տարածելու, իրավիճակը պարզաբանելու, ինչպես նաև համայնքին կամ համայնքային խմբերին տեղեկացնելու համար տարբեր միջադեպերին ոստիկանության արձագանքի մասին կամ պարզապես բարձրացնելու հանրության իրազեկվածությունն իրենց հուզող հարցերի մասին: Ոստիկանության էլեկտրոնային կայքերի և սոցիալական լրատվամիջոցների ամկայությունը դեռևս կարող է շատերի համար ինել հանրությանը կարևորագույն և ժամանակին տեղեկատվություն տրամադրելու առավել արդյունավետ և անմիջական միջոցը: Դրանք չեն արժեզրկում գործընկերության դերը ոստիկանության և համայնքի տարբեր խմբերի միջև հաղորդակցությունը կազմակերպելու, միասնությունն ամրապնդելու և հակասությունները կանխելու հարցերում: Հետևաբար, որքան մեծ լինի ամբողջ համայնքի ներկայացվածությունը, այնքան ավելի լավ կլինի ընթացքը և արդյունքները: Հարկ է նշել, որ ոստիկանության հետ անվտանգության գործընկերությանը շահակից կողմերի մասնակցությունը պետք է հիմնված լինի ներառական արժեքների և շարունակական երկխոսության վրա՝ հարգելով գործընկերների բոլոր տեսակետները, նույնիսկ եթե փոխհամաձայնության հասնելը երբեմն բարդ է: Երբ մասնակցությունը չի կազմակերպվում ներառական և հավասար հիմքերով, հատկապես այնտեղ, որտեղ կան մեծ թվով մարզինալացված, անապահով և մեկուսացված համայնքի անդամներ, ոստիկանությունը պետք է ակտիվորեն ձգտի նպաստել ավելի ընդգրկուն և հասցեական ներառմանը՝ առկա գործընկերների հետ աշխատանքի միջոցով կամ հաշվի առնել նոր գործընկերներ ներգրավելու հնարավորությունը:

Համատեղ պատասխանատվություն

Հիշեցրեք մասնակիցներին, որ անվտանգության գործընկերությունները բարձրացնում են իրենց տարածքում ոստիկանության նկատմամբ գործընկերների հանձնառության և պատասխանատվության մասին պատկերացումը: Քննարկեք տարբեր գործնական ուղիներ, որոնցով դրան կարելի է հասնել, օրինակ՝ համաձայնեցնելով չափելի և հասանելի նպատակները գործընկերությունների համար, որոնց նրանք պարբերաբար անդրադառնալու են: Այս մասնակցային մոտեցումը շահագրգռում է ոստիկանության ծառայությանն իրականացնել մշակութային փոփոխություններ՝ միաժամանակ աջակցություն պահանջելով դրա իրականացմանը ոստիկանության բոլոր օղակներում: Փոփոխությունների օգուտները հենց ոստիկանության համար, կենսունակ բազմամշակութային բազմակարծիք ժողովրդավարության պայմաններում չպետք է թերագնահատվեն:

Կանոնավոր հաղորդակցություն

Ոստիկանություն-համայնք գործընկերությունը պահանջում է ոստիկանության և քաղաքացիների միջև կանոնավոր հաղորդակցություն, կառուցողական և դրական հարաբերություններ: Հասարակության հետ համագործակցությունը նպաստում է համայնքի մտահոգությունները լուսաբանող տեղեկատվության մատչելիությանը, բարելավում է ոստիկանության աշխատանքը՝ համայնքի մտահոգությունները լուծելուն միտված առավել տեղեկացված և արդյունավետ ռազմավարություններ մշակելու միջոցով: Այս առումով, համայնքի բոլոր խմբերի հետ գործընկերության և երկարաժամկետ հաղորդակցության ուղիների ստեղծումը ոստիկանական առաջնահերթությունն է: Միջմշակութային միջնորդների ներգրավումը մեծ նշանակություն ունի համայնքի անդամների հետ կապի այդ ուղիների ստեղծման համար, որը, սակայն, չպետք է փոխարինի համայնքի հնարավորինս լայն հատվածին ձեռք մեկնելու և անմիջական հարաբերություններ հաստատելու փորձերը: Ավելին, անվտանգության գործընկերության շրջանակներում ուղիների ստեղծումը հիմնարար կլինի ոստիկանության և գործընկերների միջև երկխոսության և վստահության խթանման համար. ոստիկանությունը կարող է ապավինել գործընկերներին՝ օգնելու

լուծել ոստիկանության կողմից բացահայտված խնդրահարույց իրավիճակները, մինչդեռ գործընկերները կարող են ապավինել ոստիկանությանը՝ իրենց ձեռնարկումներում աջակցություն ստանալու համար: Այդ ամենը նպաստում է ժամանակի ընթացքում հուսալի և վստահելի հարաբերությունների ձևավորմանը:

Դասընթացավարի ուղեցույց

Դերախաղի համար կազմված դերերը պետք է դիտարկել միայն հղման կամ օրինակ բերելու նպատակով: Դասընթացավարը կարող է փոփոխել այդ դերերը, որպեսզի դրանք ավելի լավ համապատասխանեն իրենց երկրի իրողությանը, կամ ընտրեն այլ դերեր, որոնք ավելի համարժեք են տվյալ համատեքստին՝ ելնելով վերապատրաստման նպատակներից:

Այս գործողությունը կարող է իրականացվել կամ արդեն իսկ գործող գործընկերության մասնակիցների, կամ էլ՝ միայն դերախաղի դերերը ստանձնած վերապատրաստման մասնակիցների միջոցով: Երկրորդ դեպքում շատ կարևոր է, որ ոստիկանության ծառայողների դերը ստանձնող մասնակիցները հնարավորություն ունենան իրենց դիտարկել «դիմացինի» տեսանկյունից (նույնը վերաբերում է համայնքային գործընկերների դերը ստանձնածներին՝ իրենց ոստիկանության տեսանկյունից դիտարկելու համար): Դիմացի կողմի տեսակետը լավ հասկանալու համար պետք է լուրջ ջանքեր գործադրել:

Հավելվածներ և օժանդակ նյութեր

Օժանդակ նյութ 6.2. Գործնական օրինակ՝ Ոստիկանություն-համայնք գործընկերությունը համատեղ ուսուցմամբ

Գործնական օրինակ

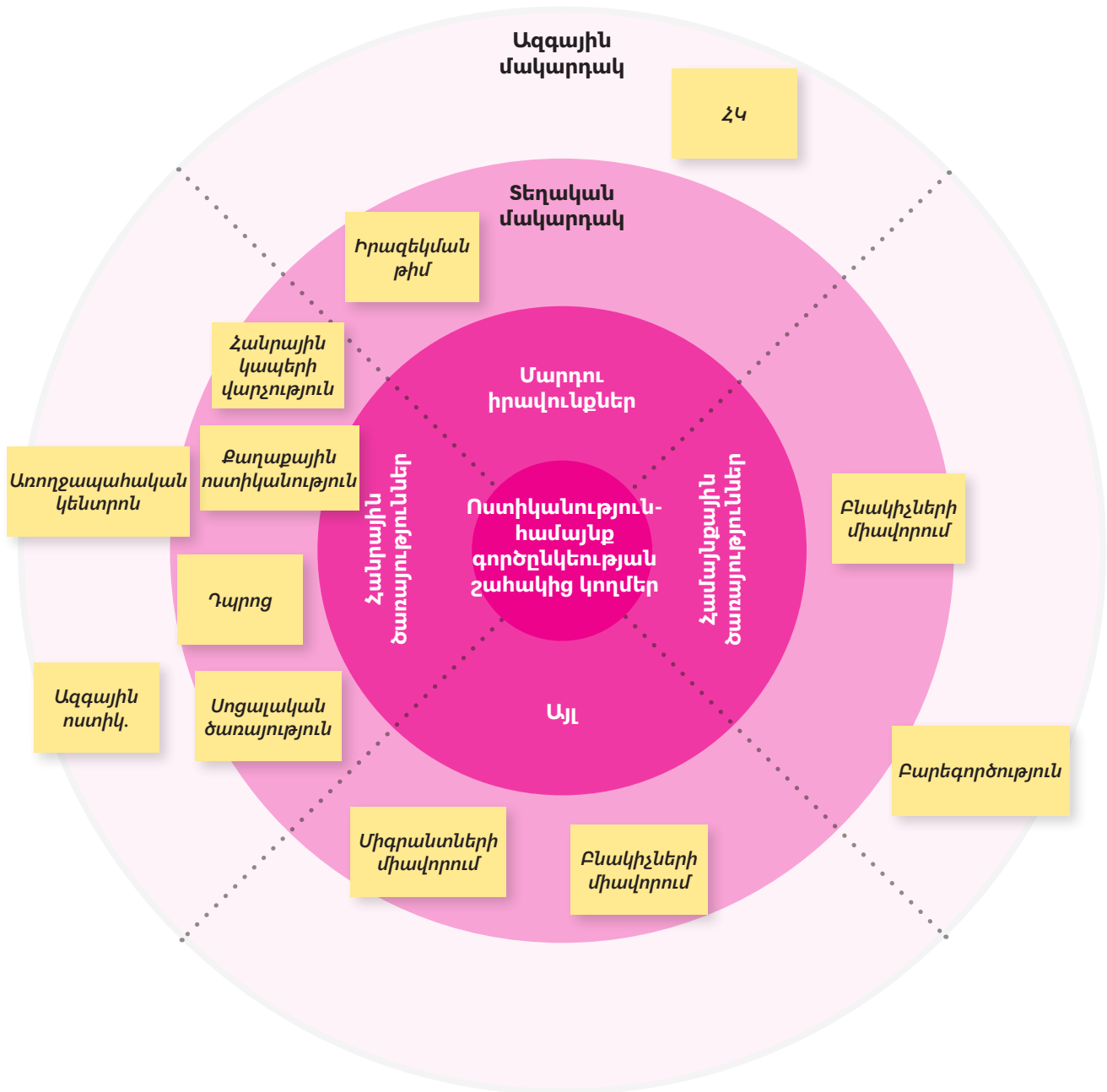
2009թ.-ին եվրոպական մի քաղաքի թաղամասերից մեկում, որտեղ բնակվում են տարբեր ազգության քաղաքացիներ, իրականացվում է ոստիկանություն-համայնք գործընկերության ծրագիր: Գործընկերության մոդելը նախատեսում էր տեղական կազմակերպությունների և համայնքի ներկայացուցիչների ակտիվ ներգրավում: Հետևաբար, որպես առաջին քայլ, ոստիկանությունը հիմնական շահագրգիռ կողմերին հրավիրեց նախնական հանդիպման և խնդրեց նրանց աշխատել ոստիկանության հետ՝ համատեղ ծրագրելու ոստիկանություն-համայնք գործընկերության ծրագիրն իրենց թաղամասի համար: Դա իրականացնելու համար ստեղծվեց համայնքային անվտանգության գործընկերություն: Հաջորդ տարի, մի շարք ամենամսյա հանդիպումների ընթացքում գործընկերությունը բացահայտեց անվտանգության հետ կապված հիմնական խնդիրները, որոնք պետք է լուծվեին, որից ելնելով կազմվեց ապագա համայնքային ոստիկանության թիմի նկարագիրը, որը լավագույնս կհմապատասխաներ ոստիկանության պարտականությունների կատարմանը: Արդյունքում ընտրվեցին համայնքային ոստիկանության ծառայողներ և մշակվեց վերապատրաստման ծրագիր, որպեսզի ոստիկանական թիմը պատրաստվեր թաղամասում պարեկություն իրականացնել: Վերապատրաստման ծրագիրը նպատակաուղղված էր նաև գործընկերներին, որոնք պետք է աշխատեին ոստիկանության հետ՝ համայնքային խնդիրները համատեղ լուծելու համար:

Համայնքային ոստիկանության վերապատրաստումը նաև լրացուցիչ, չնախատեսված առավելությունների հանգեցրեց: Քանի որ այն ուղղված էր գործընկերության բոլոր մասնակիցներին, ոստիկանության ծառայողները կարողացան ուղղակիորեն տեղեկանալ սոցիալական գործընկերներից և համայնքի ներկայացուցիչներից թաղամասի խնդիրների և հաղթահարվելիք մարտահրավերների հետ կապված իրենց փորձի և ակնկալիքների մասին: Նման հետադարձ կապը, մասնավորապես, օգնեց բարելավել ոստիկանության ծառայողների իրազեկվածությունը և գիտելիքները տվյալ տարածքում մշակութային բազմազանության վերաբերյալ: Ավելին, քանի որ վերապատրաստումն անց էր կացվում հենց սոցիալական գործընկերների տարածքում, և՛ նրանք, և՛ համայնքի ներկայացուցիչները գտնվում էին «ապահով հանգրվանում», որը նույնպես նպաստում էր ոստիկանության հետ բաց և անկեղծ երկխոսությանը: Այն փաստը, որ վերապատրաստման ծրագրի անցկացմանը հատկացված էր 30 ժամ և այն տևեց մի քանի օր, նպաստեց մասնակիցների միջև սերտ, հարգալից հարաբերությունների ձևավորմանը, տեսակետների անկաշկանդ փոխանակմանը, նույնիսկ հակասական հարցերի շուրջ: Այդ ամենի շնորհիվ հնարավոր եղավ ավելի մանրամասն անդրադառնալ այն խնդիրներին, որոնց բախվում էին ոստիկանության ծառայողները տարբեր թաղամասերում հսկողություն իրականացնելիս:

Համատեղ վերապատրաստման արդյունքում, որը հիմք ծառայեց ոստիկանության և գործընկերների միջև ավելի հուսալի հարաբերությունների զարգացման համար, ոստիկանության նոր թիմի աշխատանքը թաղամասում շատ ավելի հարթ ընթացավ: Ոստիկանության թիմն այժմ ճանաչում էր թաղամասի առանցքային գործընկերների «դեմքը» և գիտեր, թե ում պետք է դիմել և ում հետ աշխատել համայնքում առաջացող խնդիրներն արագ լուծելու համար, և արժևորեց իրենց նոր գործընկերներին:

Հարցեր քննարկման համար

1. Որո՞նք են այս գործնական օրինակում համայնքի ներգրավման նպատակով կիրառվող հիմնական ռազմավարությունները:
2. Ո՞ր ռազմավարությունները ցանկալի կլինի կիրառել ձեր տեղական համատեքստում ոստիկանություն-համայնք գործընկերություն կառուցելու համար: Խնդրում ենք հիմնավորել ձեր կարծիքը:
3. Ո՞ր ռազմավարությունները հատկապես բարդ կլինի կիրառել ձեր տեղական համատեքստում: Խնդրում ենք հիմնավորել ձեր կարծիքը:

Ոստիկանության Էթիկայի Եվրոպական կանոնագիրք¹³

[Ոստիկանության անձնակազմը պետք է կարողանա] «ցուցաբերել առողջ դատողություն, բաց վերաբերմունք, հասունություն, արդարություն, հաղորդակցման հմտություններ, ինչպես նաև անհրաժեշտության դեպքում, առաջնորդության և կառավարման հմտություններ: Բացի այդ նրանք պետք է լավ պատկերացնեն սոցիալական, մշակութային և համայնքային խնդիրները»: «Սոցիալական, մշակութային և համայնքային հիմնախնդիրների» նման ըմբռնման հնարավոր չէ հասնել առանց հասարակության և նրա բոլոր բաղկացուցիչ խմբերի հետ պատշաճ և հարգալից փոխգործակցության:

Ոստիկանության ծառայողները, որոնք հպարտանում են իրենց մասնագիտությամբ և նվիրված են իրենց առօրյա մասնագիտական աշխատանքին, չեն կարող դրսևորել վարքագիծ, որը անհարգալից է մարդկանց նկատմամբ և ոտնահարում է նրանց արժանապատվությունը:

Վարժություն

1. Տեքստում ընդգծեք ոստիկանի հատկանիշները, որոնք, ձեր կարծիքով, առավել կարևոր են մարդկանց կանգնեցնելիս և խուզարկելիս նրանց նկատմամբ հարգանքով վերաբերվելու համար:
2. Ներկայացրեք մի օրինակ, որը ցույց է տալիս նշված հատկանիշների կարևորությունը (օրինակ՝ նշեք, թե ինչպե՞ս պետք է ոստիկանության ծառայողը դիմել անձին, ում նա է կանգնեցնում կամ խուզարկում է, ո՞ր հմտություններն են հատկապես կարևոր (օրինակ՝ «ողջամիտ դատողությունը»), վարքագիծը (օրինակ՝ «հարգալից դիմելը») և վերաբերմունքը (օրինակ՝ «անաչառությունը»):

Աղբյուրը՝ Եվրոպայի խորհուրդ, «Ոստիկանության Էթիկայի եվրոպական կանոնագիրք» (2001թ.)

¹³ Եվրոպայի խորհուրդ, Նախարարների կոմիտեի «Ոստիկանության Էթիկայի եվրոպական կանոնագիրք» Rec(2001) հանձնարարական անդամ պետություններին, կետ 12, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://polis.osce.org/european-code-police-ethics>:

Եվրոպայի խորհրդի հանձնարարականները «Միջմշակութային քաղաքներ՝ ձեռնարկ ոստիկանություն-համայնք գործընկերության մասին» ձեռնարկից¹⁴

Ոստիկանությունը իրավահավասարության սկզբունքի երաշխավորման համար պատասխանատու կառույցների շարքում է, ուստի այն պարտավոր է միջամտել հակասական իրավիճակներին՝ բացարձակ անաչառությամբ և հարգանքով էթնիկ, սեռական, կրոնական և մշակութային առանձնահատկությունների նկատմամբ, հաշվի առնելով նաև առավել խոցելի սոցիալական խմբերի առանձնահատուկ պայմանները (օրինակ՝ հաշմանդամների և անօթևան մարդկանց):

Ցանկացած անվտանգություն հաղթահարելու և բոլոր քաղաքացիների լիարժեք սոցիալական մասնակցությանը նպաստելու համար ոստիկանությունը՝ խտրականության ենթարկվող մարդկանց հատկանիշների և առանձնահատկությունների ավելի լավ իմացության և ըմբռնման շնորհիվ պետք է ակտիվ դեր ստանձնի ռասիզմի և այլատյացության, հոմոֆոբիայի, գենդերային կամ ընտանեկան բռնության և այլ ատելության, խտրական կամ անհանդուրժողական վարքագծի կանխարգելման գործում [...] ատելության դեմ պայքարելու համար ոստիկանության ծառայողները պետք է լավ տիրապետեն ազգային և միջազգային օրենսդրությանը և լավ ընկալեն այն:

Վարժություն

1. Տեքստում ընդգծեք ոստիկանության ծառայողի այն հատկանիշները, որոնք առավել կարևոր են մարդկանց նկատմամբ հավասար և հարգալից վերաբերմունք դրսևորելու համար. ո՞ր հմտությունները, վարքագիծը և վերաբերմունքն են հատկապես կարևոր:

Աղբյուրը՝ Եվրոպայի խորհուրդը «Միջմշակութային քաղաքներ՝ ձեռնարկ ոստիկանություն-համայնք գործընկերության մասին» (2019թ.)

¹⁴ Եվրոպայի խորհուրդ (2019), «Միջմշակութային քաղաքներ՝ ձեռնարկ ոստիկանություն-համայնք գործընկերության մասին», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://edoc.coe.int/en/living-together-diversity-and-freedom-in-europe/7930-intercultural-cities-manual-on-community-policing.html>:

ԵԱՀԿ-ի «Ոստիկանություն-հասարակություն գործակցության կառուցման օրինակելի գործելակերպ» փաստաթղթի հանձնարարականները¹⁵

32. (...) Բացի ավանդական տեխնիկական բնույթի հմտություններից և ժողովրդավարական ոստիկանության հիմնական պահանջներից (մշակութային և կրոնական հարցերում իրազեկվածություն, մարդու իրավունքներ և ոստիկանական Էթիկա), ոստիկանության ծառայողների համայնքային աշխատանքը պահանջում է հմտությունների առավել լայն շրջանակ, այդ թվում՝ հաղորդակցվելու (նաև տեղական համայնքների լեզուներով), տարբեր կարծիքներ լսելու, վստահություն ձևավորելու և հակասություններին միջնորդելու կարողություն: Այն նաև պահանջում է ստեղծագործական մոտեցում համայնքի մտահոգությունների նկատմամբ, այդ թվում՝ համայնքային խմբերի կազմակերպում, խնդիրների լուծումներ և տեխնոլոգիաների վրա հիմնված տեղեկատվության հավաքագրում, ինչպես նաև ընդհանուր իրավասությունները համապատասխան գործողությունների վերածում, համայնքի մտահոգությունները ոստիկանության ղեկավարությանը և այլ շահագրգիռ կողմերին փոխանցում:

63. Ոստիկանական կառույցի շրջանակներում պետք է ընտրվեն այն ծառայողները, որոնք հանձնառու են ոստիկանության աշխատանքում այս նոր մոտեցմանը և ունեն այս դժվար առաջադրանքը կատարելու համար անհրաժեշտ հմտություններ: Քանի որ փորձնական տեղամասերում ոստիկանության նկատմամբ վստահությունը հատկապես ցածր է լինում փոքրամասնությունների շրջանում, որոնք նախկինում կարող էին ենթարկվել ոստիկանության կանխակալ և ռեպրեսիվ վերաբերմունքի, փոքրամասնությունների համայնքների վստահությունը շահելու կարևոր քայլ է նրանց ներգրավումը ոստիկանության բոլոր օղակներում և գործառույթներում: Նման ինտեգրումը ոչ միայն ծառայում է վստահության ամրապնդմանը, այլև ոստիկանությանը տրամադրում է տարբեր գիտելիքներ և հմտություններ, որոնք անհրաժեշտ են բազմամշակութային միջավայրում աշխատելու համար, մասնավորապես՝ փոքրամասնությունների լեզուների, հատուկ ավանդույթների և սովորույթների իմացություն: Այդ առումով հատկապես կարևոր է ոստիկանության շարքերում կանանց հավաքագրումը, որը ոստիկանությունում սովորաբար ցածր է:

Վարժություն

1. Տեքստում ընդգծեք ոստիկանության ծառայողի այն հատկանիշները, որոնք, ըստ ձեզ, ամենակարևորն են համայնքի հետ համագործակցելու համար: Ո՞ր հմտությունները, վարքագիծը և վերաբերմունքն են առավել կարևոր այդ առումով:

Աղբյուրը՝ ԵԱՀԿ «Ոստիկանություն-հասարակություն գործընկերության օրինակելի գործելակերպը» (2008թ.)

Սողելային օրակարգ

Ծանոթագրություն. ցանկալի է, որ այս մոդելը դասավանդվի 1,5 օրվա ընթացքում: Եթե դա հնարավոր չէ, ապա դասընթացավարները կարող են անցկացնել վերապատրաստման դասընթացը մեկ երկարաօրյա պարապմունքի տեսքով կամ գործողություններն ընտրել ելնելով սովորողների կարիքներից:

¹⁵ ԵԱՀԿ (2008 թ.), «Ոստիկանություն-հասարակություն գործակցության կառուցման օրինակելի գործելակերպ», հասանելի է հետևյալ հղումով՝ www.osce.org/files/f/documents/8/4/32547.pdf.

Սցենար

Սոցիալապես անապահով և բազմամշակութային համայնքում շարունակական հանցագործությունների և անկարգությունների մասին հաղորդումներ ստանալուց հետո և խնդիրները հիմնովին լուծելու նպատակով այդ տարածքում պատասխանատու ոստիկանապետը որոշում է իրավիճակը բարելավելու նպատակով իրականացնել ոստիկանություն-համայնք գործընկերության փորձնական ծրագիր: Այդ նպատակով նա հանձնարարում է ռազմավարության մշակման համար պատասխանատու բաժնին ծրագրի համատեղ պլանավորման աշխատանքում ներգրավել համայնքի շահակից կողմերին:

Գործընկերության համապատասխան շահագրգիռ կողմերին որոշելուց հետո ռազմավարության մշակման համար պատասխանատու ոստիկանության բաժինը նրանց հրավիրում է գործընկերության առաջին հանդիպմանը աշխատաժողովի ձևաչափով՝ ներկայացնելու ոստիկանություն-համայնք գործընկերության հայեցակարգն ու գործնական քայլերը և սկսելու պլանավորման գործընթացի առաջին փուլը: Աշխատաժողովը տեղի է ունենում ոստիկանության տարածքում: Անուիտեռն կայանում է շահակից կողմերի և ոստիկանության թիմի առաջին հանդիպումը: Թիմի պատասխանատու ավագ ոստիկանը ողջունում է բոլորին և բացում է աշխատաժողովը:

Օրակարգ. Համայնքի անվտանգության հարցերով գործընկերության մասնակիցների հանդիպում

1. Ոստիկանապետի ողջույնի խոսք
2. Աշխատաժողովի մասնակիցների ներկայացում
3. Ոստիկանություն-համայնք գործընկերության հիմնական առավելությունները և ոստիկանության աշխատանքը տեղական շահագրգիռ կողմերի հետ
4. Ոստիկանության աշխատանքի հետ կապված տեղական շահագրգիռ կողմերի և լայն համայնքի նախկին խնդիրները
5. Համայնքի հիմնական մտահոգությունները և առկա մարտահրավերները
6. Համայնքի ներգրավման ուղիները
7. Համայնքային ոստիկանության թիմը՝ ի՞նչ է պահանջվում:
8. Հետագա քայլերը

Օրակարգ. Համայնքի

Համայնքային ոստիկանության ծառայող. ոստիկանության ծառայող, ում հանձնարարվում է համայնքի պարեկությունը: Իր ամենօրյա աշխատանքի ընթացքում նա կանոնավոր կերպով շփվելու է համայնքի բնակիչների հետ՝ հնարավոր հանցանքների վերաբերյալ բնակիչների մտահոգությունը նվազեցնելու և խնդիրները լուծելու համար: Նա նաև ակտիվորեն մասնակցելու է համայնքի բնակչության շրջանում միջադեպերի կրճատման աշխատանքին և փորձելու է նպաստել միջմշակութային փոխըմբռնմանը և տարբեր ազգությամբ մարդկանց շփումներին: Այդ հարցերում ոստիկանության ծառայողը կապ է պահպանելու ինչպես տարածքային գործընկերների, այնպես էլ իր անմիջական ղեկավարության հետ:

Համայնքային ոստիկանության խմբի ղեկավար: խմբի ղեկավարը պատասխանատու է համայնքային ոստիկանության խմբի ղեկավարման համար: Դա նախատեսում է առաջադրանքների հանձնարարում, աշխատանքի վերահսկողություն, ծառայողների զեկույցներին ծանոթացում, առաջնահերթությունների ու մոտեցումների սահմանում հաշվի առնելով գործընկերների առաջարկությունները և փորձառությունը, ինչպես նաև ոստիկանության աշխատանքի հրամայականները: Խմբի ղեկավարը հանդես է գալիս որպես աշխատաժողովի նախագահ և բացում է այն, ներկայացնելով նպատակը՝ ինչո՞ւ է ոստիկանությունը դիմել գործընկերներին և որոշել նախաձեռնել ոստիկանություն-համայնք գործընկերության գործընթացը:

Տեղի բնակիչ. Տեղի բնակիչը միգրանտների աջակցության միավորման նախագահն է: Նա երկար տարիներ բնակվում է թաղամասում և ունի համայնքի անդամների, ինչպես նաև կանոնադրական և կամավոր խմբերի հետ աշխատելու զգալի փորձ: Նրա կազմակերպությունը առանցքային կապի օղակ է հանդիսանում ինչպես նոր միգրանտների, այնպես էլ նրանց համար, ովքեր երկար տարիներ ապրում են համայնքում: Նա լավ ծանոթ է համայնքի խնդիրներին, բայց չունի մասնագիտական գիտելիքներ համայնքի բոլոր մշակութային կամ էթնիկ խմբերի մասին: Կազմակերպությունը պարբերաբար կազմակերպում է համայնքային միջոցառումներ և բաց դռների հանդիպումներ ոստիկանության հետ: Նախկինում ոստիկանության հետ հարաբերություններն այնքան էլ լավ չեն ընթացել: Ոստիկանությունը դիտավորյալ թիրախավորում էր միգրանտներին և նրանց նկատմամբ անարդար էր վարվում:

Հանրային կապերի համար պատասխանատու. Այս անձն աշխատանքի է ընդունվում երկրի ամբողջ տարածքում բազմաթիվ տարածաշրջանային և տեղական գրասենյակներ ունեցող մարդու իրավունքների պաշտպանության ազգային կազմակերպության կողմից՝ խտրականության դեմ պայքարելու առաջադրանքով: Նա նաև պատասխանատու է համայնքում կրթության և փոխըմբռնման զարգացման համար, կարևորելով հավասարության սկզբունքները և միջմշակութային արժեքները: Թեև հանրային կապերի համար պատասխանատուն ոստիկանության հետ շատ չի շփվում, սակայն գիտակցում

Է, որ Նոր գործընկերությունը կարող է նպաստել փոխըմբռնմանը և բարելավել ոստիկանության հետ փոխհարաբերությունները:

Ղալոցի ուսուցիչ. Ուսուցիչն աշխատում է համայնքի ամենամեծ միջնակարգ դպրոցներից մեկում: Կրթության վարչության կողմից Նրան հանձնարարվել է իրականացնել ներդպրոցական ծրագրեր, որոնք աջակցում են վերջերս այլ երկրներից ժամանած երեխաներին՝ գտնելու դպրոցում իրենց տեղը: Նա աշխատում է երեխաների հետ, օգնելով վերացնել Նրանց հնարավոր լեզվական, մշակութային և սոցիալական խոչընդոտները: Ուսուցչին հանձնարարված է նաև հարաբերություններ հաստատել և զարգացնել Նոր ժամանած երեխաների և այլ երեխաների միջև, ինչպես իրենց դպրոցում, այնպես էլ տարածքի այլ դպրոցներում: Ուսուցիչը ցանկանում է նաև դրական հարաբերություններ ստեղծել համայնքի բոլոր երիտասարդական խմբերի միջև՝ տրամադրելով սոցիալական շփման հարթակներ: Նա հաճախ հրավիրում է ոստիկանության ծառայողներին դպրոցական հանդիպումների, թեև դրանց բովանդակությունը սահմանափակվում է ոստիկանությանը վերաբերող հարցերով, մասնավորապես՝ ճանապարհային անվտանգության և թմրանյութերի օգտագործման մասին:

Սոցիալական աշխատող. Սոցիալական աշխատողը հատուկ դեր ունի անչափահաս ապաստան հայցողների որոշ կարիքների բավարարման հարցում՝ կացարան և այլ աջակցություն տրամադրելով տեղական կենտրոնի օգնությամբ: Սոցիալական աշխատողը համագործակցում է տեղի դպրոցում իրականացվող ինտեգրացիոն ծրագրի հետ: Նա տեղյակ է, որ ծրագրի շահառուներից շատերը հաճախ ստիպված են լինում գործ ունենալ ոստիկանության հետ և բացասաբար են արտահայտվում իրենց այդ փորձի մասին: Սոցիալական աշխատողը գտնում է, որ ոստիկանությունը խտրականություն է ցուցաբերում այդ խմբի մարդկանց նկատմամբ:

Հասարակական կազմակերպության աշխատակից. Նա հիմնականում զբաղվում է ապաստան հայցողների հարցերով, ովքեր տեղավորվել են համայնքում: Նոր բնակիչները հիմնականում ժամանել են Սոմալիից, Սիրիայից, իսկ վերջերս Աֆղանստանից և Իրաքից: ՀԿ աշխատակիցը շփվում է ոստիկանության աշխատակիցների հետ, սակայն հաճախ բացասական միջավայրում, որտեղ ոստիկանությունը դիտվում է որպես իր հաճախորդներին հետապնդող կառույց կամ որտեղ ոստիկանությունը բնակիչների բողոքներին միջամտում է առերևույթ խտրական ձևով:

Անչափահասների հարցերով ոստիկանության ծառայող. Նրան հանձնարարված է աշխատել երիտասարդների հետ՝ հեռու պահելու Նրանց հանցագործություններից և հակասոցիալական վարքագծից: Անչափահասների հարցերով ոստիկանության ծառայողն աշխատում է բնակիչների խմբերի և հակասոցիալական վարքագիծ դրսևորող տարբեր ազգության երիտասարդների հետ, փորձելով փոխըմբռնում հաստատել Նրանց միջև և համախմբել Նրանց: Նա համագործակցում է տեղի դպրոցների և միգրանտների աջակցության կենտրոնի հետ: Նա գիտակցում է, որ ոստիկանության

աշխատակիցների կողմից նախկինում դրսևրված գործելակերպը՝ երբեմն ագրեսիվ և երբեմն խտրական, դժվարացնում է իր աշխատանքը: Բացի այդ, ոստիկանության ծառայողները հիմնականում որդեգրել են կանգնեցում-խուզարկում մարտավարությունը, որը հանգեցրել է տեղական բնակչության մոտ ոստիկանության նկատմամբ բացասական տրամադրվածության:

Իրավապահ մարմինները առանցքային դեր են խաղում ռասիզմի և ռասայական խտրականության դեմ պայքարում, ինչպես նաև մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության ամրապնդման գործում: Այդ իսկ պատճառով, ժողովրդավարական հասարակություններում ուժի և հարկադրանքի օրինական կիրառումը անձնական և համայնքային անվտանգության զգացում կարող է առաջացնել միայն այն դեպքում, եթե այն լինի արդյունավետ, թափանցիկ և համաչափ: Այդ լիազորությունների ցանկացած խտրական կիրառում կարող է վերացնել հանրության վստահությունը և հավատը և հիմնովին խաթարել մարդկանց անձնական անվտանգության զգացումը: Կառավարությունների և օրենսդիրների վրա դրված է արդյունավետ օրենսդրության և քաղաքականության ապահովման հսկայական պատասխանատվություն, ընդ որում նրանք պետք է երաշխավորեն ոստիկանության անաչառությունը, պաշտպանեն ռասիզմից և խտրականությունից, ոստիկանական գործելակերպի կենտրոնում դնեն մարդու իրավունքների պաշտպանությունը:

Եվրոպայի խորհուրդը երկար տարիներ աշխատել է քաղաքականություն մշակողներին, իրականացնողներին և քաղաքացիական հասարակությանը աջակցելու ուղղությամբ՝ մշակելով օրենքներ, քաղաքականություն և գործելակերպ, որոնք պաշտպանում են հավասար վերաբերմունքի և խտրականության բացառման սկզբունքները և նպատակ ունեն վերացնել ռասիզմն ու խտրականությունն իր բոլոր ձևերով: Որակյալ վերապատրաստումն առանցքային է իրազեկ, հմուտ և հանրության առջև հաշվետու ոստիկանական ծառայությունների կազմակերպման համար, որոնք պատրաստ են աջակցել և պաշտպանել հասարակությանն իր ողջ բազմազանությամբ և բարոյությամբ, մերժել և կանխել ռասիզմը, ռասայական խտրականությունը, ինչպես նաև խտրականության և անհանդուրժողականության բոլոր այլ դրսևորումները:

Սույն ձեռնարկի վարժություններն ու գործողությունները հիմնված են Եվրոպայի խորհրդի հիմնական նորմերի և չափանիշների վրա և նպատակ ունեն ամրապնդել դրանց գործնական բնույթը այնպիսի եղանակներով, որոնք կոգեշնչեն վերապատրաստման դասընթացավարներին և մասնակիցներին:

Եվրոպական միության անդամ երկրները որոշել են միավորել իրենց գիտելիքները, ռեսուրսներն ու ճակատագրերը: Նրանք միասին կառուցել են կայունության, ժողովրդավարության և կայուն զարգացման տարածք՝ պահպանելով մշակութային բազմազանությունը, հանդուրժողականությունը և անհատական ազատությունները: Եվրոպական միությունը հավատարիմ է իր ձեռքբերումներն ու արժեքները իր սահմաններից դուրս գտնվող երկրներին և մարդկանց փոխանցելուն:

www.europa.eu

Թարգմանությունը
համաֆինանսավորվում է
Եվրոպական
միության կողմից

Եվրոպայի խորհուրդը մայրցամաքի առաջատար իրավապաշտպան կազմակերպությունն է: Այն միավորում է 46 անդամ պետություն, որոնցից 27-ը Եվրամիության անդամ են: Եվրոպայի խորհրդի անդամ բոլոր պետությունները ստորագրել են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան, որը ծառայում է մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության պաշտպանությանը: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը վերահսկում է Կոնվենցիայի կիրարկումը անդամ պետություններում:

www.coe.int

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE